

MUZEUL OLTENIEI CRAIOVA

OLTENIA

STUDII ȘI COMUNICĂRI

VOL. XII

ARHEOLOGIE - ISTORIE

CRAIOVA

2000

OLTENIA

STUDII ȘI COMUNICĂRI

ARHEOLOGIE - ISTORIE

VOL. XII

Craiova 2000

Colectivul de redacție:

- Mihai Duțescu (director)
- Otilia Gherghe (șef secție)
- Dr. Luchian Deaconu (cercetător științific)

Coordonator volum:

Otilia Gherghe (șef secție)

Secretar de redacție:

Florin Ridiche

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

***

Oltenia – Studii și comunicări arheologice – Istorie Vol. XII

Craiova: SITECH, 2000

p. 168 cm. 20x30

Bibliogr.

ISSN 1454-6892

930.85

Revista "Oltenia. Studii și comunicări" editată de Muzeul Olteniei a apărut :

VOL I.	1974
VOL. II	1980
VOL. III	1981
VOL. IV	1982
VOL. V-VI	1986
VOL. VII-VIII	1989
VOL. IX (Polonezi în România după anul 1939)	1996
VOL. X (vol. I serie nouă)	1998
VOL. XI (vol. II serie nouă)	1999
VOL. XII	2000

ORICE CORESPONDENȚĂ SE VA ADRESA
Strada Madona Dudu, nr. 44
1100 Craiova

CUPRINS

OTILIA GHERGHE	
Muzeul Olteniei - 85 de ani de la înființare	5
MIRCEA ANGHELINU	
Utilajul litic și arheologia paleoliticului din România. Simptomele unei crize	11
EVGHENIA NAIDENOVA	
Câteva date despre așezarea culturii Vădastra de la Ostrov, punctul "Gârloto" jud. Vrața (Bulgaria)	28
PETRE GHERGHE, ION GEORGESCU	
Noi descoperiri arheologice în județul Dolj	32
MARIN NICA, CRISTINEL FÂNTÂNEANU	
Câteva date despre piesele de cupru descoperite în Tell-ul de la Drăgănești-Olt ("Corboaica")	36
FLORIN RIDICHE	
Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (Partea I)	41
CONSTANTIN C. PETOLESCU	
Provincia Dacia Inferior (Malvensis)	74
PETRE GHERGHE, L. AMON, D. LICIU, FL. BÂCIU	
Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice efectuate la Sucidava (Celei-Corabia, județul Olt)	80
DOREL BONDOC	
Noi descoperiri arheologice pe raza județului Dolj	85
DOREL BONDOC	
Câteva obiecte ceramice și cărămizi cu reprezentări și inscripții, aflate la Muzeul Olteniei Craiova	92
DOREL BONDOC	
Două bronzuri romane din colecția Bălăcescu	98
TOMA RĂDULESCU	
Tezaurul monetar din sec. XVI-XVIII, descoperit la Dobrești, Dolj	102
TOMA RĂDULESCU	
Tezaurul monetar de la Segarcea, Dolj (sec. XVIII-XIX)	108
TOMA RĂDULESCU	
Mănăstirea Popânzălești (scurt istoric)	112
AURELIA FLORESCU	
Câteva date despre familia căpitanului de panduri Ion Cacalețeanu	123

CARMEN MARIA PETOLESCU	
O pecete după o gemă antică din Oltenia	127
OTILIA GHERGHE	
Opinii ale deputatului Anastasie Stolojan cu privire la organizarea învățământului profesional	130
IULIANA L. DEACONU	
Craiova-orașul spitalelor de răniți în timpul Războiului de independență	133
OTILIA GHERGHE, TUDORIȚA DEACONU	
Omul politic Nicolae P. Romanescu	142
LUCHIAN DEACONU	
Centenar Nicolae P. Romanescu. Învățămintele istoriei	145
LUCHIAN DEACONU	
Regatul român și Transilvania (1900-1910). Repere culturale.....	147
ION PĂTRAȘCU	
Contribuții la cunoașterea personalității lui C. S. Nicolăescu-Plopșor	151
SILVIU MILOIU	
Nicolae Titulescu-diplomație și eficiență. Cazuistica inițierii legăturilor diplomatice românești cu Țările Baltice	156
CRISTINA GAȘPAR GHÎTESCU	
Stampă de epocă "Michael Vaivoda Valachiae Trasalpinae Haereditari-us"	162
ACȚIUNI CULTURALE DESFĂȘURATE DE SECȚIA ISTORIE ARHEOLOGIE ÎN ANII 1999-2000	164

La începutul secolului al XX-lea se simțea tot mai mult necesitatea înființării unui muzeu care să strângă în colecțiile sale patrimoniul Olteniei.

Încă din anul 1911, Ștefan Ciuceanu (1875-1936) solicită sprijinul autorităților centrale și locale în vederea organizării la Craiova a unui muzeu regional de antichități și etnografie, arătând situația existentă, la acea dată, a Fundației "Aman", care era alcătuită din "patru secțiuni: bibliotecă, muzeu, pinacotecă și gliptotecă... Pinacoteca, destinată să răspândească dragostea pentru arta națională, cuprinde pânze de mare valoare artistică, muzeul, sortit să adăpostească tot ce a mai rămas din trecutul istoric al Olteniei până la prezent, nu are decât un caracter familial, cuprinzând numai obiectele artistice lăsate de defuncții fondatori, gliptoteca e încă în stare de deziderat"¹. Se subliniază în continuare necesitatea de a se face cercetări arheologice în localitățile istorice din Oltenia, fonduri în vederea unor noi achiziții pentru ca, printr-o activitate neobosită, trecând printr-o serie de greutăți, mai ales materiale, dezideratul propus să se finalizeze, într-un muzeu regional de istorie, arheologie și etnografie.

Anul 1915 înregistrează o etapă nouă, superioară în dezvoltarea muzeelor craiovene. În acest an, din inițiativa profesorului Ștefan Ciuceanu și cu concursul prefectului județului, Constantin N. Popp, ia ființă, "în localul Palatului administrativ, un Muzeu Regional de Antichități și Etnografie".

"În clipele grele pe care le străbatem, fără îndoială, că cea mai puternică preocupare a tuturor bunilor români este pentru asigurarea existenței și victoriei neamului și că această grijă primează asupra problemelor care au intrat deja în domeniul trecutului.

Totuși - preciza profesorul Ștefan Ciuceanu în memoriul înaintat Prefecturii județului, la 23 ianuarie 1915 - o națiune nu poate renunța la trecutu-i, care e moarte dătătoare de viață, izvor de aspirațiuni pentru viitor.

O generațiune care trăiește stăpânită numai de satisfacțiunile momentului, care uită moștenirea sfântă a trecutului, însemnează că renunță la toată gloria, înțelepciunea și experiența câștigată de înaintași, își renegă istoria sa națională, se aseamănă unui copac fără rădăcini pe care-l poate prăvăli cea mai slabă furtună.

Avem o pioasă datorie să desmormântăm trecutul nostru istoric, să-l reconstituim cât mai bine din materialul rămas și cules, să-l luminăm până în cele mai îndepărtate hotare ale vremii, să-l prețuim și să-l slăvim ca tot ce face parte din patrimoniul nostru național.

Acest cult al trecutului se impune îndeosebi Craiovei și Olteniei...

Cu oarecare pricepere și cu mult dor de cercetare am putea aduna din Craiova, județul Dolju și din întreaga Oltenie un neprețuit material istoric începând cu resturile preistorice și din epoca daco-romană, până la cele din trecutul cel mai apropiat de noi, material care ar constitui o bogată și interesantă colecțiune istorică și etnografică demnă de păstrat și expus într-un Muzeu Regional de Antichități și Etnografie ce s-ar întemeia în acest oraș"².

Înființarea instituțiilor muzeale a izvorât așa cum rezultă din cererea adresată de profesorul Ștefan Ciuceanu, prefectului județului în 1915, și din următoarele considerațiuni: "Monumentele și obiectele antice din orașul și județul nostru se dărapănă și se pierd, nu atât din cauza puterii nimicitoare a timpului, cât mai ales prin nepriceperea și nepăsarea culpabilă a multora față de tot cei din trecut"³. În același material autorul relatează: "Câte obiecte numai din epoca preistorică, sau

¹ L. Deaconu, *75 de ani de la înființarea primului muzeu craiovean*, în *Revista Muzeelor*, nr. 9/1983, p.10.

² Colecția Muzeului Olteniei, inv. 466, p. 1.

³ *Ibidem*, p. 3

mutilate de proprietarii lor fiindcă nu le puteau plăti însemnătarea documentară, s-au pierdut ? Un muzeu regional doljean, dacă ar exista ar avea frumoasa menire de a împiedica distrugerea mărturiilor rămase de la strămoși, atrăgând din vreme atenția autorităților respective asupra însemnătății monumentului istoric amenințat de distrugere"⁴. "Unui muzeu regional - preciza Ștefan Ciuceanu - iar încuba înalta datorie de a scăpa din ghiarele înstrăinării ceea ce se mai poate salva, fie denunțând autorităților în drept pe cei ce abuzează de acest comerț în disprețul legilor existente, fie colecționând pentru sine obiectele antice și artistice demne de a fi păstrate și expuse, sau la rigoare îndemnând pe proprietarii lor să nu le înstrăineze sau dacă sunt decizi a se desface de ele cu orice chip să prefere la cumpărare Muzeul Regional sau pe acelea ale statului"⁵.

Alături de preocuparea pentru strângerea de materialele arheologice și istorice, inițiatorii muzeului și-au îndreptat atenția și spre materialul etnografic: chilimuri oltenești, costume țărănești, ceramică, unelte de gospodărie din lemn etc.

"Muzeul Regional doljean va cuprinde, se arăta în continuare în memoriu: 1) monumente epigrafice din epoca daco-romană, antichități preistorice daco-romane, barbare și românești aflate în județul Dolju și la rigoare și în celelalte ținuturi oltene, antichități religioase românești, colecțiuni de documente vechi, de fotografii a monumentelor vechi, colecțiuni de medalii românești, de monede dacice, grecești, romane și românești alcătuind laolaltă; Secțiunea arheologică. De asemenea va colecționa și expune materialul etnografic aflat prin comunele acestui județ. Muzeul doljean urmează să fie întreținut dintr-un fond special prevăzut în bugetul Prefecturii de Dolju"⁶.

La 28 mai 1915, prefectul județului Constantin N. Pop comunica lui Șt. Ciuceanu: "Am onoarea a vă aduce la cunoștință, că pe ziua de 1 aprilie a.c., am dispus înființarea în chiar localul Palatului administrativ, a unui Muzeu Regional de Antichități și Etnografie etc și în care scop am prevăzut în bugetul județului pe a.c. fondul necesar pentru preîntâmpinarea cheltuielilor ce vor necesita la organizarea, instalarea și înzestrarea sa, așa că am înfăptuit un așezământ cultural-național de care se simțea atâta nevoie în județul nostru, nu mă îndoiesc că ve-ți accepta sarcina onorifică de a-l dirije, cu atât mai mult cu cât dvs. fiind și membru corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice din țară, în noua dvs. calitate, ve-ți putea îndeplini în mod mult mai util, cercetările istorice la care sunteți chemat"⁷.

Nețârmurita iubire de țară și popor, pasiunea și devotamentul care au animat gândul și fapta celor ce au pus bazele instituțiilor culturale ce-și propuneau cercetarea zonei, "misiunea de a trezi în sufletele oamenilor un mai viu interes pentru trecutul istoric, de a deștepta și cultiva în toate păturile sociale, ca o dogmă a existenței noastre naționale, cinstirea trecutului, au stat la temelia constituirii muzeelor craiovene, viitoare adevărate școli de patriotism"⁸, instituții de cercetare istorică, etnografică și de științele naturii, de teaurizare a patrimoniului cultural.

Încă din primul an al existenței sale, Muzeul Regional de Antichități și Etnografie a întreprins o investigație amplă în teren pentru depistarea tuturor monumentelor istorice din Oltenia, efectuând o serie de periegeze și săpături arheologice în comunele Moțăței, Risipiți, Plenița, Coțofenii din Față, Sadova, Ghindeni, Lișteava (Dolj), Aninoasa (Gorj).

Muzeul Regional de Antichități și Etnografie a suferit în anii 1916-1918 rigurile războiului și ocupației străine, localul fiind preluat de diferitele servicii ale ocupanților germani, iar patrimoniul jefuit. La ocupare, comandatura germană a ordonat ca în 24 ore să se evacueze întregul Palat administrativ, unde era și muzeul. Aici s-a instalat Direcția de căi ferate germane. Ocupanții germani au prădat între altele: "200-250 colecții ouă încondeiate, 12 volume carte bibliotecă, 21 de chilimuri și scoarțe țărănești, 22 prestelci, 6 icoane, un sfeșnic de lemn sculptat, 1 potir de argint,

⁴ *Ibidem*

⁵ *Ibidem*

⁶ *Ibidem*

⁷ *Ibidem*, inv. 30472

⁸ Actul constitutiv și Statutele Societății "Cercului Științific Craiovean ", Craiova, 1927.

dăruit la 1793 de postelnicul Stan Jianu mănăstirii Preajba, 7 perechi paftale de argint, 130 clișee fotografice, un imens material arheologic din vârsta preistorică a pietrei lustruite (neolitic), numeroși idoli de lut de un interes extraordinar, peste 50 de vase de cele mai variate. În octombrie și noiembrie 1918 s-au împachetat peste 50 lăzi cu material arheologic descoperit de C. Schuchhardt și Rubenson, directorul Muzeului Imperial de etnografie din Berlin"⁹.

Perioada care a urmat făuririi statului național unitar român a fost, și pentru muzeele Craiovei, o perioadă de dezvoltare și afirmare. Ulterior pe măsura îmbogățirii și dezvoltării colecțiilor și a experienței câștigate de colectivele de muzeografi, preocupările pentru constituirea, cercetarea, conservarea, restaurarea patrimoniului, s-au elaborat regulamente de funcționare care aveau la baza lor principii valabile și azi în activitatea noastră.

La 12 decembrie 1923, i-a ființat în orașul Craiova Societatea, „Cercul Științific Craiovean”, cu sediul în localul Prefecturii, care își propunea „înființarea în orașul Craiova a unui Muzeu de istorie naturală, în primul rând regional”.

Inițiatorii înființării muzeelor craiovene au avut o concepție largă, modernă asupra întregului patrimoniu, preocupându-se de constituirea, conservarea tuturor categoriilor valoroase ale creației materiale și spirituale ale poporului nostru.

Cu fonduri provenite din cotizațiile membrilor cercului, din subvențiile prefecturii și primăriei, colecțiile muzeelor au crescut an de an, îmbogățindu-se cu tezaurul de la Covei, monede, podoabe, piese naturalizate, obiecte etnografice etc. Ca urmare a dezvoltării sale în anul 1927, Muzeul „Cercului Științific” craiovean primește spre administrare și colecțiile Muzeului Regional.

În anul 1928, adunarea generală de la 13 mai, schimbă caracterul general al muzeului și îl mărginește la exploatarea ținutului Olteniei; de la această dată Muzeul de istorie naturală devine Muzeul Regional al Olteniei constituindu-se ca o instituție de profil complexă pentru această zonă a țării¹⁰.

La 10 august 1927 Prefectura județului Dolj îl numește director al Muzeului pe Constantin S. Nicolăescu-Plopșor. „În dorința de a da mai mare extensiune muzeului, se preciza în adresă, cunoscând rodnică d-voastră activitate pe tărâmul arheologic și etnografic, cum și faptul că sunteți autorizat pentru cercetări și săpături arheologice în Oltenia ați fost numit director al muzeului”¹¹

Între anii 1928-1930, Muzeul Regional al Olteniei, a investit 167.000 lei în achiziții de piese de muzeu și 36.000 în cercetări arheologice. Un număr mare de colaboratori din Oltenia au participat nemijlocit la activitatea de depistare a patrimoniului, Ordinul circular 20163 din 4 iulie 1928, prin care locuitorii zonei erau invitați „că ori de câte ori găsesc obiecte vechi: monede, cruci, icoane, statuete, hrisoave care sunt de mare importanță pentru istoria județului nostru, să le înainteze Prefecturii și primăriei”, a contribuit la îmbogățirea patrimoniului cu tezaurul de la Covei, sarcofagul de la Cetate, mastodontul de la Stoina, cu alte valori arheologice, istorice, etnografice și de științele naturii, semnalate sau donate de săteni și intelectuali.

Vreme îndelungată, din 1908 și până la înființarea Universității din Craiova, muzeele au fost singurele instituții care și-au propus să cerceteze istoria, etnografia, flora și fauna zonei. Una din preocupările centrale ale muzeelor a constituit-o activitatea de cercetare arheologică, conservatorul muzeului, dr. Constantin S. Nicolăescu-Plopșor în colaborare cu arheologi de prestigiu ca Ion Adrieșescu, Grigore Florescu, Ion Nestor, Dumitru Berciu, Dumitru Tudor, Ștefan Ciuceanu, Alfred Vincenz, au efectuat an de an săpături în așezările de la Plopșor, Coțofenii din Dos, Vădastra, Baia de Fier, Plenița, Celei și în alte localități. În vederea intensificării cercetărilor arheologice, în anul 1931 a luat ființă, pe lângă Muzeul Olteniei „ca fiu bun al muzeului”, un Institut de Arheologie Olteană condus de Ion Andrieșescu, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor și Grigore Florescu.

⁹ Arhivele Naționale Dolj, Prefectura județului Dolj, inv. 150/1919, f. 235.

¹⁰ Arhiva Muzeului Olteniei, dos 2/1948, f.18.

¹¹ Otilia Gherghe, *Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, Directorul Muzeului Regional al Olteniei*, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane*, anul II, Craiova, 2000, p. 176.

Institutul de Arheologie Olteană a făcut apel la arheologi cu renume, care au contribuit efectiv cu cercetări, săpături, publicații referitoare la Oltenia și care au fost numiți membrii activi ai institutului. Printre aceștia se numără: Ion Adrieșescu, I. Atanasescu, arhitectul Comisiei Monumentelor Istorice, regionala Oltenia; Alexandru Bărcăcilă - profesor Turnu Severin; Dumitru Berciu, Ștefan Ciuceanu, Ilie Constantinescu, Grigore Florescu, N. M. Moroșan, Ion Nestor, Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, Dumitru Tudor, Alfred Vincenz.

Din inițiativa Institutului de Arheologie Olteană s-au făcut numeroase și importante descoperiri arheologice. Astfel au fost date la iveală silexurile mezolitice de la Cleanov și Plopșor singurele cunoscute la acea dată în întreg sud-estul European, vasele din movilele funerare hallștatienne de la Vârvor și Plopșor, obiectele de fier din mormintele celtice de la Corlate și Orodol, tezaurul roman de la Vârtop etc.

În afară de studii, cercetări și săpături Institutul de arheologie olteană a tipărit numai în anul 1932, cinci Memorii arheologice.

Creșterea patrimoniului, "în 1933 muzeul deținea peste 2500 obiecte cele mai multe expuse vizitatorilor în 31 dulapuri"¹² și diversificarea continuă a colecțiilor muzeale a pus cu acuitate problema extinderii spațiului de depozitare, conservare și expunere a bunurilor culturale. Subsolvul prefecturii, locul unde fusese organizat, în 1915, nu mai corespundea cerințelor patrimoniului aflat în plină dezvoltare astfel că, în 1934, la propunerea primarului Constantin Negrescu, muzeul a fost mutat în Casa Băniei. După aproape trei decenii de la fondarea primei instituții muzeale craiovene, Muzeul Regional al Olteniei devenise, așa cum precizează un memoriu din 1 februarie 1936, "o instituție culturală de seamă a regiunii".

Ca urmare a activității desfășurate, muzeul găzduiește, în anul 1934, cel de al II-lea Congres de arheologie și numismatică la care participă arheologi și numismați din întreaga țară, în frunte cu ministrul educației naționale, dr. Constantin Angelescu.

Congresul s-a deschis în ziua de 28 septembrie la Teatrul Național din Craiova. Cuvântul de deschidere al congresului a fost prezentat de dr. Metzulescu, președintele comitetului local de organizare, care a arătat importanța desfășurării acestui congres în Cetatea Băniei: "Congresul de numismatică și arheologie - arăta președintele comitetului local de organizare - nu este un episod banal ci un eveniment științific important, căci el fixează o etapă de seamă a științei românești, în mersul său ascendent... Congresul de față va avea drept rezultat să deștepte și să stimuleze, atât în publicul cel mare, cât și în pătura intelectuală, interesul și respectul față de urmele trecutului, îndemnându-l să colecționeze și să apere de distrugere și înstrăinare, monedele vechi și toate urmele acestui trecut, care constituie icoana fidelă a unei civilizații, stabilită în țara noastră"¹³.

După deschiderea festivă a urmat inaugurarea noului local al Muzeului Regional al Olteniei în Casele Băniei și vernisarea Expoziției de arheologie și numismatică organizată cu acest prilej.

Ca urmare a activității desfășurate de colectivele de specialiști ai muzeelor craiovene au fost editate mai multe numere ale revistei "Oltenia", "Călăuza Muzeului Regional al Olteniei", cea dintâi prezentare a istoriei, etnografiei, florei și faunei zonei, și numeroase studii în colecția "Memoriile Muzeului Regional al Olteniei"¹⁴.

În ciuda tuturor greutăților, entuziastul colectiv de specialiști ai muzeului, alcătuit în decursul anilor din profesori și cercetători eminenți ca: Ștefan Ciuceanu, director între anii 1918-1923, Marin Demetrescu - profesor de științele naturii, director în perioada 1923-1939, dr. Constantin S. Nicolăescu-Plopșor - conservatorul secției de arheologie 1922-1946 și apoi director între anii 1946-1952, ing. Alfred Vincenz - conservatorul secției etnografie, cu sprijinul efectiv al membrilor cercului științific, al unor profesori, avocați, medici, pictori de renume ai Craiovei, a obținut importante succese în tezaurizarea și valorificarea patrimoniului, în "trudiul pământului și

¹² *Călăuza*, Craiova, 1933, p. 5.

¹³ "Curierul Olteniei", 30 septembrie 1934

¹⁴ Revista Muzeelor, nr. 9/1983, p. 17.

locuitorilor din trecut și astăzi", muzeul devenind "unul din cele mai bogate și frumoase muzee ale țării"¹⁵, un obiectiv important al vieții științifice și culturale românești.

"Muzeul acesta nu vorbește numai despre cele trecute, ci fiecare piesă - chiar dintre cele mai vechi - nota prof. univ. Eugenius Speranția, de la Cluj, la 4 aprilie 1937 - e o mărturie despre dragostea vie și interesul totdeauna actual pentru știință și pentru pământul țării, pasiuni ale celor care au întocmit și care continuă mai departe acest altar românesc"¹⁶. O serie dintre însemnările pe care marile personalități ale vremii le-au lăsat în Cartea de Onoare a Muzeului Olteniei par astăzi anacronice, dar esența lor rămâne și acum unul din atributele care ar trebui să caracterizeze colectivele de specialiști din instituțiile muzeale, entuziasmul și interesul. "Cu ocazia Ședinței Frontului renașteri naționale ce au avut loc la 16 februarie 1939 am vizitat acest muzeu. Am rămas mișcat - nota ministrul agriculturii - de munca dezinteresată depusă aici"¹⁷. La 27 decembrie 1939 Nifor Criveanu - Mitropolitul Olteniei scria: "Aducem cuvânt de laudă și dăm arhierească binecuvântare domnului profesor Constantin S. Nicolăescu-Plopșor pentru hărnicia, iscusința și spiritul de jertfă dovedite așa de evident în aranjarea acestui prețios și interesant muzeu"¹⁸. Și, fără a ne propune să extindem exemplificările de acest gen ne oprim asupra consemnării prof. univ. Berca din 29 septembrie 1943: "comori ale gloriosului trecut oltean, păstrate cu sfințenia muncii unui distins cărturar oltean, domnul Constantin S. Nicolăescu-Plopșor pentru care admirația și stima noastră constituie numai un prea modest omagiu al vârstei tinere și ea plină de jertfelnicie pentru neam"¹⁹.

Declanșarea celui de al doilea război mondial și participarea României, pune în pericol patrimoniul strâns cu multă răbdare de cei ce fondaseră muzeul și-i asiguraseră existența și dezvoltarea până atunci. Din inițiativa directorului acestei instituții patrimoniul a fost evacuat în 1944, în comuna Plopșor, pentru a fi ferit de bombardament²⁰. Ca urmare a pierderilor suferite în timpul războiului Plopșor solicita Ministerului Artelor, la 7 decembrie 1944, fonduri pentru "publicarea, fotografierea și mai ales conservarea bunurilor științifice aflate astăzi în muzeu". Erau necesare în acel moment îmbunătățiri serioase privind reorganizarea secțiilor, lărgirea activității științifice, intense cercetări pe teren, săpături și publicarea rezultatelor pentru "a păstra ne zdruncinată conștiința vechimii neamului românesc". Muzeul deținea în 1945 o bibliotecă de 10.000 de lucrări și 8.000 de piese în colecții.

În februarie 1946 C. S. N. Plopșor este numit prin înalt Decret Regal nr. 98/1946 director al Muzeului Regional al Olteniei - salarizat²¹. După numirea sa în această funcție în 1946, Plopșor, întocmește o serie de memorii prin care solicită un nou spațiu pentru reorganizarea muzeului. În consecință prin Decretul 238.214/1947 muzeului i s-a repartizat localul Școlii primare "Madona Dudu". Mutarea colecțiilor a început la 24 iulie 1947 și a continuat până la 1 noiembrie 1948²². Muzeul a fost inaugurat la 13 iulie 1948, odată cu deschiderea expoziției centenarului revoluției de la 1848.

Cercetător neobosit, muzeograf de excepție, Plopșor solicita la 23 iulie 1948 Ministerului Artelor și Culturii să intervină pe lângă Ministerul Învățământului public ca "parterul școlii Madona Dudu împreună cu grădina și curțile interioare să fie cedate în întregime muzeului, pentru desăvârșirea reorganizării colecțiilor, pentru amenajarea unui parc etnografic cu piesele cele mai reprezentative din viața de toate zilele a Olteniei"²³.

¹⁵ *Ibidem*, p. 18.

¹⁶ Cartea de Onoare a Muzeului Olteniei

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Otilia Gherghe, *op. cit.* p. 181.

²¹ Arhiva Muzeului Olteniei, dos./1948, f. 22.

²² *Ibidem*, f. 35.

²³ *Ibidem*, f. 2.

Muzeul Olteniei își desfășoară în prezent activitatea în trei secții: Secția de Arheologie și Istorie; Secția de Etnografie, Secția de Științele Naturii care pot fi apreciate - după patrimoniul de care dispun - ca muzee independente.

Muzeul este așa cum s-a afirmat de atâtea ori, instituția culturală care a teaurizat de-a lungul a celor 85 de ani de existență un valoros patrimoniu cultural care exprimă trăsăturile definitorii ale existenței și creației umane pe aceste meleaguri începând din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre, ajungând în prezent să dețină peste 250.000 bunuri culturale, multe dintre ele de valoare excepțională.

Loc de întâlnire al unor largi dezbateri pe teme cu caracter estetic, etnografic, biologic și istorico-documentar, cu participarea marelui public și a creatorilor și specialiștilor din diferite domenii, Muzeul Olteniei, a devenit azi o adevărată academie a frumosului și adevărului, îndeplinind funcții complexe, legate nemijlocit de cele ale instituțiilor de învățământ, de artă, de educație, așteptându-și în continuare vizitatorii.

COMITETUL ORGANIZATOR AL CELUI DE AL II-lea CONGRES SI EXPOZIȚIE DE ARHEOLOGIE ȘI NUMISMATICA CRAIOVA		Craiova 8 August 1934
<u>Program provizoriu</u>		
<u>ZIUA I 28 SEPT. 1934</u>		
ORA 9 DIMINEATA TEATRUL NAȚIONAL	Deschiderea congresului, probabil sub președenția D-lui Dr. Const. Angelescu Ministrul Instrucțiunii Publice. a) Cuvântarea Președintelui Comitetului Local de Organizare al Congresului. b) Cuvântările reprezentanților, autorităților și ai societăților culturale locale. c) Cuvântarea Președintelui Institutului de Arheologie Olteană. d) Cuvântarea Președintelui Societății Numismatice Române. e) Cuvântarea D-lui Director al Muzeului Național de Antichități din București. f) Constituirea biroului Congresului.	
ORA 11 CASELE BANEȘTI	Inaugurarea noului local al Muzeului Regional al Olteniei și deschiderea Expoziției de Arheologie și Numismatică. Cuvântările D-lor: Const. Negrescu, Primarul Municipiului Craiova și Dr. C. S. Nicolaescu-Ploșor Președintele Institutului de Arheologie Olteană. D-nii expozanți, vor da explicațiuni asupra colecțiilor.	
ORA 13	Dejunul.	
ORA 16 PALATUL ADMINISTRATIV	<u>COMUNICĂRI:</u> I Emil Becker, Tezaur monetare dela Împăratul Constantin și Voievodul Mircea în Oltenia. II Cornel Secășanu, Subiect numismatic rezervat. III Ilie Țebrea, Invasia monetelor austriace în Țările Românești și în special în Oltenia. IV Ștefan Ciuceanu, Gr. Tocilescu și mișcarea arheologică olteană. V Col. G. Manolescu, Monede muntenești bătute în Țara Românească. VI Ing. A. Vincenz, Pleșdava. VII Mitrea Bucur, Subiect numismatic rezervat. VIII Victor N. Popp, Subiect numismatic rezervat. IX Dr. A. Metzulescu, Monedele tribului dac oltean.	
ORA 20	Masa.	
ORA 21 TEATRUL NAȚIONAL	Conferința D-lui Prof. Ioan Andrieșescu Directorul Muzeului Național de Antichități și Președ. de Onoare al Institut. de Arheologie Olteană despre: „Probleme de Arheologie Olteană”. Șezătoare artistică olteană.	

Programul Congresului de Arheologie și Numismatică desfășurat la Craiova în 1934.

UTILAJUL LITIC ȘI ARHEOLOGIA PALEOLITICULUI DIN ROMÂNIA. SIMPTOMELE UNEI CRIZE

MIRCEA ANGHELINU*

REZUMAT

Autorul își focalizează atenția asupra profilului specific al arheologiei paleoliticului din România, pe care o descrie drept inconsistentă conceptual, expeditivă metodologic și conservatoare. Responsabilitatea acestei fizionomii o poartă prioritățile naționale ale arheologiei românești în general, interesată astfel de stabilirea secvențelor de evoluție regională, periferizarea constantă a studiului preistoriei paleolitice și ferma tradiție pozitivistă. Climatul marxist, teoria oficială a câtorva decenii, este considerat unul empatic, nefiind unicul responsabil al refugiului în descriptivism; mutațiile dialectice ale substratului economic nu sunt remarcate altfel decât la nivel declarativ. În acest context, concentrarea studiilor asupra materialului litic este frecventă, ca și caracterul superficial al acestora, în care noțiunile sunt manipulate necritic. O analiză succintă a câtorva instrumente metodologice (tipologia formală, stilul etnic) încearcă să contureze direcții ignorate. Scopul acestei redirectionări îl reprezintă orientarea studiului către omul preistoric și societatea sa, și nu către ordinea iluzorie a taxonomiei regionalizate, ce devenise punctul final al studiului.

Aproape inerent mimetică, arheologia Paleoliticului din România a încercat, pentru o perioadă, alinierea la informația și modelele de practică ale acestei discipline de pe plan european. Accastă conformare nu a fost însă consecventă; abandonul unei prolife obediințe a uzurpat treptat alinierea în favoarea alienării. Circumstanțe specifice, de ordin obiectiv sau subiectiv, au consolidat un cadru paradigmatic legitimist, mai degrabă asimilabil arheologiei celorlalte epoci istorice decât specificității perioadei paleolitice, ușor tautologic în concepție și deseori steril din punctul de vedere al interpretării istorice. O parte a contextului și consecințelor acestei realități vom încerca a le delimita în continuare.

Arheologia paleoliticului posedă o gamă restrânsă de opțiuni pentru studiul ce-i este specific. Lărgirea inevitabilă a sferei de interes a redus drastic unitățile de studiu, cel puțin în teoria și practica disciplinei pe plan european. Elaborarea mijloacelor de analiză a impus o atmosferă alertă, în contextul intelectual scindat de două mari orientări, cea "clasică,, și proeminentă a arheologiei preistorice franceze pe de o parte, și neofitul decis și uneori radical reprezentat de "noua arheologie,, americană - pe de alta. Oricum, atenția ambelor tendințe s-a focalizat generos asupra unui martor polisemantic, materialul litic, a cărui anodinitate sfidează încă rafinamentul studiilor. Același rol instrumental major îl ocupă utilajul litic și în studiile elaborate în România, însă din alte motive, cu alte mijloace și cu altă finalitate. Este motivul pentru care s-a recomandat singur a conferi concretețe argumentației noastre, ale cărei lipsuri sperăm să fie cât mai discrete. Scopul acestui demers punctual îl constituie problematizarea, în timp ce mijlocul îl va reprezenta analiza. Valabilitatea particulară a opiniilor diferiților autori români citați nu face obiectul explicit al atenției noastre, din motive ce se vor evidenția pe parcurs. Ceea ce ne interesează cu deosebire nu este contestarea diferitelor aserțiuni, ci sublinierea necesității acute de a le susține printr-o argumentație critică, mai atentă la complexitatea potențială a comportamentelor umane din paleolitic.

I. CLIMATUL

Noțiunea de *context* este generos manipulată de către arheologii români, fie el arheologic, fie cultural, îmbrăcând prin inferențe și analogii primul context. Un singur context este mult prea frecvent ignorat: cel propriu. Elitismul practicienilor, alimentat de ermetismul lexicului, puținătatea

* Fac. de științe Umaniste, Univ. "Valahia", Târgoviște, Bd. Carol I, nr. 10, 0200, Târgoviște

aleșilor și frustrările materiale incontestabile, a accentuat serios presupuziția independenței intelectuale a acestei discipline, caracterul ei pur academic, degrevat de ingerințe mundane. Critica acestei prejudecăți confortabile nu face obiectul analizei noastre. Dar acest aspect al cercetării este decisiv, credem noi, și cu atât mai manifest în cadrul subdisciplinei preistorie paleolitică, încă exotică și excentrică în preocupările academice. Filiația acestei presupuse autonomii este adânc integrată în evoluția însăși a cercetării arheologice din România, profilul ei consolidându-se pe parcurs. Ar fi așadar oportun o schiță sumară a climatului în care a evoluat această disciplină.

1.1. O perspectivă istorică

1.1.1. Antiquarismul

Debutul cercetării paleoliticului coincide și el, ca și în cazul celorlalte epoci istorice, cu o perioadă de efervescență culturală și de entuziasm intelectual caracteristică celei de-a doua jumătăți a secolului trecut. Primele colecții, recuperate accidental de către geologi, au confirmat presupuziția existenței epocii vechi a pietrei pe teritoriul României, completând imaginea dorită, a alinierii evoluției istorice la realitățile occidentale¹. Cum etapa atesta, aproape fără excepții, antiquarismul cel mai pur, colecțiile paleontologice și litice sunt selectate după criteriile specifice, formale și deseori confuze. Mai mult, în contextul unor preocupări excesive pentru antichitatea clasică, ele au o poziție periferică, fidelă priorităților resurrecției naționale, în care calitatea discursului oferit de pietre nu putea satisface argumentația specificului național și a continuității acestuia.

1.1.2. Structurarea colecțiilor

Odată cu debutul noului secol, un nou cadru interpretativ pentru colecțiile preistorice, consonant evoluției spre critică a istoriografiei noastre și relativului echilibru politic edificat prin întregirea hotarelor, va sistematiza principiile antiquarismului: cel pozitivist, tot mai rafinat instrumental și tot mai sigur de sine. Activitatea lui J. Teutsch, M. Roska, N. N. Moroșan sau C. S. Nicolăescu-Plopșor, încearcă să respecte standardele contemporane ale preistoriei franceze. Prioritățile perioadei interbelice au caracter organizatoric: delimitarea secvențelor evolutive, prin identificarea entităților culturale succesive pe baza fosilelor directoare, a căror poziție cronologică și morfologică era deja stabilită în Franța și Europa Centrală². Viziunea fiind verticală și stratigrafică, tipurile de unelte își consolidează un caracter normativ, cronologia respectând recomandările geologiei. Metoda epocii și dorința explicită de rigoare hrănesc germenii perioadei următoare, ce va evolua însă într-un context ideologic net diferit. În 1927, Ioan Andrieșescu preia destinul instrucției specialiștilor în preistorie, prin înființarea unei catedre de preistorie, mai precis de "antichități naționale", la universitatea bucureșteană. Tiparele clasicizante, încă active în ansamblul concepției sale, vor fi abandonate de către elevii săi, cronologia și taxonomia franceză fiind definitiv asimilate. Primele sinteze, incluzând aici teza de doctorat a lui C. S. Nicolăescu-Plopșor, publicată în 1938, reprezintă deja un salt radical către profesionalizarea disciplinei.

1.1.3. "Ruptura"

Schimbarea cadrului politico-ideologic din România postbelică este invocată frecvent ca sursă exclusivă a retardărilor informaționale și a fizionomiei specifice pe care o capătă cercetarea fundamentală, în domeniul științelor socio-umane. Presiunea ideologică nu poate fi minimalizată,

---

¹ vezi Al. Păunescu, *Exposé sur les recherches paléolithiques en Roumanie*, în V. Chirica ed., *La genèse et l'évolution des cultures paléolithiques sur le territoire de la Roumanie*, B.A.I., Iași, II, 1987, p.1-23, pentru un istoric mai complet, dar și C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique en Roumanie*, în *Dacia*, V-VI, p.41-107, 1938;

² M. Roska, Săpăturile din peștera de la Cioclovina, în *Publicațiile Comisiunii Monumentelor Istorice*, II, Cluj, 1923, p. 27-55, *Rapport préliminaire sur les fouilles archéologiques de l'année 1925*, în *Dacia*, II, 1925, p. 404-409, *Recherches nouvelles sur le Solutrén de Transylvanie*, în *Bul. Societ. de științe Cluj*, IV, 1929, p. 85-86; C.S. Nicolăescu - Plopșor, op. cit., p. 41-45;

căci ideologia dominantă conține implicit ingredientele trecutului justificator și nu-și poate permite o breșă în raționamentul dezvoltărilor istorice agreeate.

Impactul noului eșafodaj ideologic s-a transmis însă mediat și, practic, indirect în cercetarea arheologică. Radicalismul acestei opinii, ce consideră în general că presiunea a atins cote dramatice și ar fi asfixiat virtualități, poate fi însă restrâns de o întrebare: în fapt, ce profil conceptual ar fi avut arheologia românească și, în particular, cea preistorică? Fără a insista asupra unui răspuns mai amplu, amintim în treacăt influența culturală tradițională a mediilor intelectuale germane și franceze, sesizabilă încă în mediul totalitar, potențial mult mai intensă în absența barierelor ideologice. Or, cele două arheologii invocate au manifestat constant o propensiune pentru etnism, înțeles frecvent în parametrii și în perimetrul național. Din considerente de spațiu vom încerca însă doar nuanțarea primului aspect, al impactului ideologic.

1.2. Noua teorie

1.2.1. Priorități

Marxism-leninismul reprezintă o ideologie originală, cel puțin pentru motivul că filozofia materialistă ține loc de știință, iar știința e nevoită să susțină grila filozofică. Această dimensiune justifică, în opinia unor autori³, nomenclatura de ideologie exclusiv pentru *leninism*, termen sub care vom subînțelege și noi specificul regimului totalitar de rit comunist, spre a-l distinge de marxism ca doctrină filozofică și renunțând temporar la specificitatea leninismului din România, irelevantă pentru scopul propus.

Cadrul explicativ al unui astfel de sistem este holistic, posesiv și persuasiv. Cum orice ideologie are nevoie de trecut pentru a explica un prezent și a-și asigura un viitor, coerența legilor istorice trebuie să fie confirmată. Nimeni nu o poate face mai bine decât profesioniștii, și arheologii se numără printre ei. De aici, misiunea lor va deveni ideologică, nu mai puțin decât științifică. Cum fiecare raționament istoric cunoaște un punct 0, în modelul Marx/Engels, nu atât perioada paleolitică îl reprezintă, cât comuna primitivă. Într-o formă sociologică de inspirație etnografică (Morgan), documentația arheologică capătă o semnificație apriorică. Prioritățile primei etape, dornică de revoluționare a societății și de renovare a "vieții intelectuale", perioadă convențional acceptată drept „stalinistă”, au focalizat demersurile către susținerea teoriei stadiilor. Consecința: amplificarea vizibilă volumetric a cercetărilor arheologice, pentru toate epocile și în condiții materiale net superioare etapei anterioare. Arheologia paleoliticului cunoaște acum o relativă dezvoltare și, instrumental, are posibilitatea progresului. și în această etapă, ca și în cea a abandonului -prin periferizare- a teoriei stadiilor în favoarea priorităților naționaliste, ce revin în forță după 1965, ea rămâne oricum opera unui număr restrâns de cercetători, grupați în jurul unei personalități debordante, C.S.Nicolăescu-Plopșor, fondator al unei școli de cercetare asupra căreia vom reveni. Dacă dimensiunea practică este favorizată, cea conceptuală înregistrează câteva accepțiuni majore, vehiculate în teoria oficială și insinuate în practică, a căror considerare este deci extrem de utilă scopului propus de noi.

1.2.2. Definiții

a. Istoria și preistoria

Istoria atestă o continuitate dialectică, căreia preistoria i se încadrează intim, motorul dezvoltării reprezentându-l dezechilibrele între forțele și relațiile de producție⁴. Preistoria nu se mai recomandă prin teza hegliană a absenței conștiinței de sine, care o opunea înainte vreme istoriei, ci doar prin lipsa unui discurs istoric propriu. Pentru marxism existența determină conștiința și nu invers. Ea va fi conștientizată treptat și, simetric, stăpânită. Căpătându-și astfel locul în raționamentul istoric al progresului obligatoriu și uniliniar, preistoria paleolitică va primi și o

³ A. Besançon, *Originile intelectuale ale leninismului*, Ed. Humanitas, București, 1993, p. 5-13;

⁴ K. Horedt, *Istoria comunei primitive*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 5-7;

menire subsidiară: omogenizarea antropologică, preambul somatic al unității sociale și economice pe care va avea loc prima revoluție, cea neolitică. O veche idee iluministă transpare în această percepție: preistoria cunoaște "embrionar", toate fațetele existenței umane, ele se vor dezvolta și manifesta gradual, conform noilor cerințe ale adaptării antropologice și sociale. Elaborarea discursului asupra preistoriei, clar și inapelabil la nivel teoretic general, revenea arheologiei preistorice, liberă să invoce modelele etnografice ce pledau în favoarea marxismului vulgar.

b. Materialismul

Pentru cercetarea arheologică, materialismul are un sens general: inferarea unor înțelesuri culturale cu ajutorul relațiilor dintre om și mediul său, ideile, viața socială, ideologia putând fi identificate pe baza producției materiale⁵. Materialismul marxist este însă statutar. Astfel, fatalitatea practică a materialității documentului arheologic și moștenirea metodologică pozitivistă s-au grefat fără traume teoriei generale: arheologia paleolitică era materialistă și îndrăznim să spunem, ar fi rămas. Pentru paleolitic, martorii istorici reziduali ai acestei interfețe om/mediu îl reprezintă cultura și cu preponderență partea ei consistent conservată - materialul litic. El necesită astfel o atenție deosebită, ca vector cultural, simbolic și martor evolutiv. Studiul său devine central, bazal într-un demers inductiv și aproape exclusiv.

c. Omul

La nivel individual, pentru marxism, omul nu există: el se estompează în asamblul mecanic al dialecticii și în cadrul unității sociale căreia îi aparține - pentru Paleolitic, turmă sau gintă⁶. Amorf la nivel individual, el este docil la nivel social. Fiind creat de muncă se recomandă prin rezultatele ei, în cazul nostru instrumentarul litic, etapele evoluției cognitive fiind reflectate direct în orizontul tehnologic. Adaptarea determină evoluția antropologică, ecologia determină oikumenele, un om slab înzestrat tehnic conformându-se acestor contingente. El se va pierde în "cultură", iar cultura în adaptare.

d. Cultura

Sunt arhicunoscute cele două dimensiuni marxiste ale arsenalului adaptativ, infrastructura social-economică și suprastructura - politică și ideologică. Inevitabil, atenția arheologului se va concentra asupra infrastructurii, din mai multe motive complementare: suprastructura este generată de aceasta, ea este oricum inferată la nivelul teoriei generale și, în plus, nu s-a conservat direct în formă cuantificabilă. Or, ca parte a infrastructurii societăților paleolitice, materialul litic oferă soliditatea sa geologică construcțiilor arheologilor. Nu ne apare surprinzătoare forța noțiunii de "cultură arheologică", în contextul în care însăși cultura se confundă aproape cu dimensiunea materială a existenței umane. Precizăm doar că acest instrument de lucru este utilizat, teoretic, în spiritul tezelor lui Gordon Childe, ceea ce nu îi împiedică pe practicieni să evite "litera", Childe fiind, în cel mai bun caz, doar accidental citat, deși era fondatorul legitim al accepțiunii.

I.3. Circumstanțe

Noțiunile evocate nu evoluează fără ajutorul vectorilor individuali care selectează, interpretează și transmit accepțiunile convenabile, în măsuri diferite, chiar și în condițiile unei obligativități opresive. În arheologie, rolul personalităților este oricum marcant, însă noua ideologie a favorizat polarizarea scolastică la nivel individual, împiedicând comunicarea și schimbul de informații cu Occidentul european, preocupările teoretice și deschiderea academică. Arheologia paleoliticului din România a rămas opera unui număr foarte restrâns de specialiști, cu o instruire asemănătoare, în majoritate absolută formați prin activitatea alături de C.S. Nicolăescu-Plopșor,

⁵ I. Hodder, *Reading the Past - Current Approaches to Interpretation in Archaeology*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1986, p.16-25;

⁶ vezi periplul speculativ în I. Nestor, *Istoria societății primitive*, București, Centrul de multiplicare al Universității din București, 1970, passim; idem, *Cu privire la dezvoltarea cercetării istoriei comunei primitive*, în SCIV, tom 16, 3, p. 426

fondator al unei școli de cercetare a anilor '50⁷. Prioritățile metodologice de substrat ale lui C. S. Nicolăescu-Plopșor s-au transmis și succesorilor săi: stabilirea secvențelor evolutive, delimitarea specificului taxonilor regionali, a cronologiei locale, într-un cuvânt, *cunoașterea paleoliticului de pe teritoriul României*. Este o direcție națională -vezi de exemplu tendința manifestă a lui Nicolăescu-Plopșor de a utiliza termeni autohtoni în locul "latinei" tipologiei litice, limba franceză-, caracteristică pionieratului, fără ambiții în a delimita nici legile dezvoltării istorice, nici o teorie arheologică aparte. Ea are o finalitate practică imediată, adaptată unui context istoric, dar această opțiune va caracteriza întreaga evoluție ulterioară a arheologiei paleolitice din România.

O atare orientare se va integra inevitabil direcției politice a ultimei decenii și va restrânge serios posibilitatea și avantajele unui dialog academic în afara arealelor cu obiective științifice similare (Europa Centrală și de Est). În aceeași măsură teoria stadiilor va rămâne activă doar la nivel declarativ-scolastic fiind, în practică, înlocuită de preocupări mult mai circumscrise.

Placa turnantă a formării prin ucenicie va transfera și alt aspect moștenit din perioada interbelică: caracterul exotic al practicii arheologice și al preistoriei paleolitice în special. Un număr restrâns de indivizi, ușor excentrici, manipulând obiecte considerate exotice de ei înșiși și colectând aceste vestigii în interes național. Acest post-antiquarism riguros nu va rămâne lipsit de consecințe în recuperarea și interpretarea utilajului litic, așa cum vom vedea .

I.4. Paradigma

Este efectivă și evidentă afilierea indiscutabilă a cercetării arheologice a paleoliticului din România la paradigma cultural-istorică tradițională unei mari părți a arheologiei europene. Respectând accepțiunea lui T. S. Kuhn⁸, constatăm existența unui model de practică științifică, acum consolidat, ce stă la baza instruirii profesionale a acestui grup disciplinar și se transmite prin intermediul manualelor. În cazul arheologiei paleolitice din România, manualele sunt cu atât mai eficiente cu cât ele sunt reprezentate de practicienii înșiși. Aproape toate fațetele paradigmei kuhniene sunt prezente în domeniul studiat de noi: cunoașterea tacită a răspunsurilor la întrebările privind fundamentele disciplinei - practic, la noi ignorarea acestor întrebări; primirea eventuală a răspunsurilor prin studiul situațiilor concrete; rezolvarea problemelor de tip "puzzle", cu rezultate în linii generale anticipate etc. Structurarea acestei paradigme este o primă consecință a climatului intelectual, el oferind puține alternative, selectând opțiunile și obliterated dialogul. Apartenența la această paradigmă este inconștientă, așa cum practica este uneori acefală și deloc ambițioasă. Scopul cercetării perioadei paleolitice nu îl constituie înțelegerea comportamentul uman, ci a consecințelor acestuia, modificări plastice ale mediului cuantificabile și restrânse pe teritoriul național, prezente materiale ce pot fi ordonate taxonomic, în special utilajul litic. Chiar și pentru acest modest ideal, credem însă că fondul instrumental utilizat este expeditiv și inefficient, și vom încerca în continuare să susținem acest punct de vedere.

II. CRIZA

’ Incapacitatea noastră de a reconstitui satisfăcător complexitatea societăților paleolitice nu poate fi un îndemn spre a o nega. Practica atestă însă un astfel de pericol în arheologia românească, o falsă concretețe interpretativă împiedicând reflecția, deci critica. Studiul utilajului litic, oricum parțial, așa cum este el realizat, este consecința unor concepte, privite ca dimensiune teoretică și oglindă "platonice" a obișnuințelor interpretative cotidiene. O succintă revizuire critică a acestor accepții, deși greu de identificat sau de atribuit în bloc practicienilor, datorită caracterului lor implicit, va evidenția, sperăm, caracterul lor fie eronat, fie imprecis, fie pur și simplu superficial.

⁷ Al. Păunescu, *op. cit.*, L. Roșu, *Cu C. S. Nicolăescu-Plopșor prin veac*, Ed. Centrului de istorie și civilizație europeană, Iași, 1998, *passim*;

⁸ T. S. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, București, Ed. științifică și enciclopedică, 1976, *passim*

II.1. Evoluția

Evoluția este acceptată a se manifesta, în genere sincron, pe două planuri- antropologic și tehnologic. Caracterul ei este ameliorativ, obligatoriu și uniliniar. Cele două aspecte sunt conexe rezultând o gradualitate și un conformism urmărit prin continuitatea secvențelor evolutive, într-un areal geografic sau într-un profil stratigrafic. Cum este greu de invocat o continuitate antropologică pe teritoriul României, descoperirile fiind rare și echivoce, rămâne deschisă această posibilitate industriilor. Existența descendențelor liniari se impune cu necesitate, ca verigi de legătură în cadrul liniilor filetice. Dacă C.S. Nicolăescu-Plopșor definea în Carpați un musterian preszeletian⁹, vor exista ulterior tranziții graduale ale primelor bifaciale din Paleoliticul inferior către fenomenul musterian, un aurignacian de tradiție musteriană¹⁰ etc.. Indigenismul și protocronia sunt predispoziții caracteristice unei arheologii naționale și, chiar dacă paleoliticienii români nu au practicat conștient o completare a perfecte continuități de viață a teritoriului național, printr-o uniliniaritate demnă de invidiat, trebuie remarcată tendința, dincolo de evidențele din teren, ca bază teoretică a oricărei reevaluări (vezi spre exemplu debutul Paleoliticului superior în zona Prutului mijlociu, sau chiar descoperirile de la Bugiulești).

O altă fațetă a regionalizării unei evoluții complete cu caracter ameliorativ o reprezintă identificarea faciesurilor progresive - ca musterian timpuriu/mijlociu/superior - în funcție de superpozițiile stratigrafice. O atare simplificare, lipsită uneori de suport faptic contextual și ignorând complexitatea variabilității culturii materiale, este frecventă¹¹.

II.2. Omul

Antropologia fizică a paleoliticului poate utiliza prea puține rezultate arheologice din România. Studiile nu lipsesc. Ele sunt însă rare, descriptive și neintegrate în comportamentul cultural. Se încadrează mai degrabă teoriei evoluționiste generale și mai puțin arheologiei preistorice ca atare¹². Evoluția culturală se desfășoară practic extrasomatic, deși diferențieri în

⁹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Le Paléolithique dans République Populaire Roumaine à la lumière des dernières recherches*, în *Dacia*, N.S., I, 1957, p. 41-60;

¹⁰ *idem*, *Ripiceni-Izvor. Paleolitic și mezolitic*. Studiu monografic, Ed. Academiei, București, 1992, p. 214-215, în continuare *Ripiceni...*, dar vezi și V. Chirica, *Unele observații cu privire la începuturile paleoliticului superior în zona Prutului Mijlociu*, în *Arheologia Moldovei*, XII, 1988, p.11-23;

¹¹ M. Brudiu, *Paleoliticul superior și epipaleoliticul din Moldova*, Ed. Centrului de informare și documentare în științele social și politice, 1974; M. Bitiri expune un punct de vedere asemănător, *Paleoliticul din Țara Oașului-studiu arheologic*, Ed. Centrului de informare și documentare în științele social și politice, București, 1970, p.112-114. Poate justificată la nivelul informației anilor '70, această viziune gradualistă revine surprinzător în realizări mult mai recente, ceea ce exprimă de la sine progresul metodologic din acest interval, pe care îl vedem perfect simetric cu noțiunile de "inferior, dezvoltat etc.": nici una nu presupune vreun progres. Identificăm și o altă simetrie, cel puțin neobișnuită, între "aurignacianul mijlociu" și "industria litică, în general de mărime mijlocie", la Al. Păunescu, *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret*, vol. I, 1, p. 39. Excepția celebră a sitului de la Ripiceni și a celor șase orizonturi musteriene de aici, este doar aparentă, întrucât drastica încadrare în faciesuri tipic franceze, mai mult sau mai puțin "bogate în racloare", presupune inferarea unor matrice stilistice unui volum enorm de material litic. Având în vedere generoasa sursă de materie primă din preajma sitului, potențial exploatată de mai multe comunități, și care nu pot fi oricum identificate pe principii tipologice exclusive, "musterianul tipic de debitaj Levallois" de exemplu nu va reprezenta în principiu altceva decât o "medie" sincronistică a tradițiilor regionale. Nu insistăm aici asupra profilului - extrem de uniform pe plan european- pe care îl capătă industriile musteriene în regiunile cu surse abundente de materie primă, vezi N. Rolland, H. Dibble, *A New Synthesis on Middle Palaeolithic Variability*, în *American Antiquity*, 55(3), 1990, p.480-499. În plus, definirea la Ripiceni a unui musterian denticulat timpuriu sau final este elocventă, vezi *idem*, *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Siret și Prut*, vol. I, 2, p. 29 și urm.;

¹² de exemplu O. Necrasov, *Originea și evoluția omului*, București, Ed. Academiei, *passim*; o imagine foarte sintetică oferă și D. Nicolăescu-Plopșor, *Les hommes fossiles découvertes en Roumanie*, în VII-me Congres International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, 1968, Moscou, vol III, p.381-382;

capacitatea cognitivă ca factor cu implicații comportamentale sunt sporadic invocate¹³. Modul echivalent și echidistant de evaluare a creațiilor materiale atestă, paradoxal însă, presupuziția *de facto* a unității psihice a organismului. Cultura și biologia sunt, de fapt și surprinzător, domenii aparte, chiar și în cazul paleantropilor.

Identică, dacă nu tributară climatului marxist, percepția omului individual nu există. El doar împărtășește norme culturale, subiectivul și variația individuală lipsind. Este general acceptat caracterul impersonal al preistoriei, nevoită să identifice elementele cu caracter general ale existenței umane, în dimensiunea sa socială. Cu toate acestea însă, discreția socială a individului din paleolitic este împinsă dramatic la nivel teoretic, devenind premisă. Nici un tranzit silogistic nu-l va avea ca subiect, câtă vreme, aprioric, el este exclusiv obiectul normelor.

O ipoteză metodologică pare a avea valoare de definiție a omului: autorul unor gesturi asimilabile înțelegerii noastre, reflectate îndeobște în tehnică. Acest tip de om este o particulă socială ne-autonomă luptând, sub adăpostul unui anonim veritabil și deliberat, în cadrul societății sale, împotriva unei *Naturi* exterioare. O variabilă determinantă a naturii acționând din interior nu se face remarcată, chiar dacă ea este teoretic expusă în discursul marxist asupra evoluției. Natura umană nu constituie obiectul studiului pentru că, observăm, ambițiile sunt mult mai restrânse.

II.3. Cultura și cultura arheologică

Pe parcursul evoluției sale, omul face tot mai *conștient* apel la cultură pentru a media între necesitățile sale și mediul ostil. Este concluzia implicită care se desprinde net din toate studiile monografice importante. Rolul culturii, al tehnicii în fapt, este fundamental, ea conferind avantaje adaptative. Deși percepția nu este propriu-zis sistemică, un "subsistem" tehnic se află în însăși centrul acestei imagini despre cultură - pentru că se află în centrul studiului. Instrumentul de lucru îl reprezintă cultura arheologică, într-un sens, notasem deja, aproximativ childean: serii de artefacte cu morfologie specială și normativă ce apar constant împreună. Fixarea acestora este însă etnistă, mai aproape de spiritul tezelor lui Kosinna. Un termen modest și elocvent suplinește această accepțiune a culturii arheologice: tehnocomplexul, indicând precis ingredientele definiției. Cultura/tehnocomplexul reprezintă nu doar un traseu inerent, ci unul considerat obiectiv și suficient într-o reconstituire istorică. Deși chiar și în practica tradițională a arheologiei paleolitice, via Mortillet/Bordes, aceasta are o menire organizatorică, aspect descriptiv și valențe explicatorii limitate, ea rămâne unicul nivel de analiză. În subsidiar, cultura arheologică reprezintă imaginea fosilizată, elocventă și nefiltrată a gesturilor artizanilor ei, dar mai ales măsura unei adaptări structurale (de stadiu) și etno/tradiționale (de facies). Ea este egală faptic culturii materiale care este, și ea, decisivă pentru cultura în genere. Mai mult, culturile arheologice sunt echivalente semantic, în ciuda diferențelor structural-stadiale. Echivalența este evidentă la nivel instrumental, fiind constituite din serii de artefacte cu semnificație "culturală" inerentă și uniformă. Astfel musterianul tipic de debitaj Levallois are aceeași conotație cu a aurignacianului zis mijlociu. O atare accepțiune omogenizează drastic înțelesurile culturale. Or, e greu de presupus că, de exemplu, utilajul bifacial din paleoliticul inferior are aceeași semnificație cu fenomenul bifacial musterian. Această echivalență culturală diacronică este însoțită firesc de uniformitatea culturală orizontală, din cadrul unui "grup etnic" deja definit și individualizat: siturile cu funcționalitate diferită oferă, teoretic cel puțin, artefacte cu funcționalitate diferită. Ele sunt însă, "gravettiene", pentru că un ansamblu litic *trebuie* să corespundă mai ales unui stadiu și unei etnii. În aceste condiții, valabilitatea eșafodajului taxonomic aflat în uz poate fi dramatic contestată.

Dincolo de aceste fapte prin care este expeditiv privită cultura și alegând o definiție practică a culturii, ca ansamblu de practici sociale puternic caracteristic unui grup uman determinat, diferențiindu-l pe acesta de toate celelalte, subliniem că această diferențiere se face, intim, la toate

¹³ Al. Păunescu, *Complexele de locuire musteriene descoperite în așezarea de la Ripiceni-Izvor (jud. Botoșani) și unele considerații privind evoluția tipului de locuință paleolitică*, în SCIVA, 3, tom 29, 1978, p. 317-334;

nivelele (tehnic, simbolic, ideologic), inclusiv prin "încărcătura culturală" conferită fiecăruia. În calitate de practică culturală, comportamentul tehnic este deopotrivă educat și modelat la nivel inconștient, ca și liber aplicațiilor "subiective", volitiv-opționale și individuale. De aici, personalizarea etnică a manifestărilor sale este mult mai complexă decât simpla imitare a morfologiei arhetipale a unui utilaj finit, calea acceptată până acum ca responsabilă de menținerea tradițiilor.

Putem constata așadar absența conștiinței unui eșantionaj obiectiv ierarhic: rolul tehnicii în ansamblul culturii, relevanța culturii arheologice, ca fragment specific, organizat și parțial al culturii etnice, aceasta din urmă ca parte a mecanismelor culturale universal umane și, nu în ultimul rând, deformația generată de filtrul cunoașterii arheologice. Corolarul acestei indifferențe îl constituie perspectiva mutațiilor. Transformările "culturale" sunt metamorfoze tehnice, cu două posibile interpretări: evoluție indigenă internă (progres/degenerescență), în condiții de "izolare", evoluție stimulată, prin migrație sau difuziune, cu consecințe de tip progres/înlocuire. În ambele situații progresul este obligatoriu prezent - căci orice degenerare a standardelor tehnice definite este corijată de suprapunerea unui facies "mai evoluat", imediat sau după un hiatus - într-o evoluție de la simplu la complex, evident, a formelor tehnice. Structura acestui deja familiar transformism este însă ambiguă. El rămîne constatativ, procesele istorice sau adaptative care le-au determinat fiind fie ignorate, fie presupuse punctual. Acest lucru se poate datora atât teoriei oficiale a schimbărilor dialectice cât și, mai probabil, interesului focalizat către acumularea de informație materială, în speță a utilajului litic, ca bază documentară infailibilă pentru edificarea raționamentelor inductive, pentru care motivele schimbării sunt lipsite de importanță. Aceste reconstrucții au loc în cabinet, lăsînd libertate deplină pietrelor să cimenteze un discurs, poate logic, poate întîmplător și parțial exact, dar privat de contextul ce le era propriu. Este motivul temeinic pentru care considerăm aceste reconstituiri atomice mai degrabă o maieutică sterilă a cauzalităților tehnice, poate pozitivistă, foarte rar pozitivă.

II.4. Tehnică și cultură

Finalitatea demersului arheologic o constituie reconstituirea cât mai fidelă a culturilor materiale preistorice sau istorice, în scopul deloc modest al înțelegerii gândirii conservate parțial în materie. Imprimarea acestei gândiri se face de obicei cu ajutorul diverselor tehnici. Paradoxul arheologiei paleolitice îl constituie încercarea de a identifica rolul și poziția tehnologiei pietrei în conservarea spiritului, în condițiile în care, frecvent, nu are la dispoziție decât studiul acestei manifestări. Este cauza cea mai evidentă pentru care cotidianul paleolitic apare, distorsionat probabil, destinat debitajului utilajului litic într-o măsură decisivă¹⁴. Suntem convinși că există și cauze mult mai profunde pentru care tehnica ocupă o poziție proeminentă. De exemplu, acceptînd că primitivismul e definit prin contraste, și că acestea sunt imediat evidente la nivel tehnic, tehnologia preistorică va exala un irezistibil exotism. Ar fi, de asemenea, util să amintim un climat general european, care pentru civilizația sa consideră progresul tehnologic ca implicit în ansamblul evoluției. Mai mult, în ultimele secole acest progres a devenit strident și domestic: un fundal excelent pentru supralicitarea și promovarea tehnologiei în prim planul unei evoluții adaptative. O dimensiune a existenței umane a devenit astfel, imprudent, implacabilă pentru raționalistul european, în așa măsură încît o civilizație a lutului și lemnului ar avea ce pierde din cauza predispozițiilor inconștiente ale analistului, pe de o parte pentru că nu a modificat durabil materia, iar pe de alta -și în consecință- devenind exotica. O civilizație constituită geologic acordă, prin firea lucrurilor, o atenție crescută progresului și evoluției tehnologice căreia îi datorează atât. Or, primii europeni n-ar trebui să se încapățâneze să-i dezamăgească pe urmași, adică pe nepoții Renașterii,

¹⁴ V. Chirica, I. Borzic, V. Chetaru, *Gisements du Paleolithique superieur ancien entre le Dniestr et la Tissa*, Ed. Helios, Iași, 1996; la pagina 194, se remarcă "un rôle important dans l'activite de l'homme au cours de tout Paleolithique superieur revient à la taille de la pierre".

iluminismului și revoluției industriale, chiar dacă inovația tehnică, ca și imobilismul semnificau cu totul altceva pentru ei. Este firesc ca acest sistem de a te plasa față de timp și față de tehnică să fi afectat și percepția paleoliticienilor români asupra căilor de transformare culturală ale vânătorilor paleolitici.

II.5. Tipul și taxonomia

Taxonomia utilizată în cercetarea paleoliticului din România are caracterul standard al unui împrumut din mediul științelor naturale, deși desemnează caractere specifice fără a sesiza structurile organizaționale interne, proprii materiei vii. Ea este piramidală, tipologică, frecvent monotetică¹⁵, deși dorește politetismul, conformă manualelor aflate în uz în arheologia paleoliticului francez¹⁶, fără a cuantifica însă rezervele enunțate de autorii înșiși. Reușind să stabilizeze satisfăcător, cronologic și geografic, imaginea perioadei paleolitice pe teritoriul național, ea s-a transformat rapid într-o metodă inapelabilă: condițiile progresului sunt definitiv lămurite, așa cum omul paleolitic și societatea sa s-au aliniat respectuoși normelor metodologice. Vom analiza în continuare această ordine.

II.5.1. Tipul

În însăși fundamentele sale, această taxonomie este tributară noțiunii de "tip,, considerat, unanim și implicit, a reprezenta cea mai restrânsă unitate analitică. Acestuia i se suprapun grupele tipologice, covarianța acestora, însoțită frecvent de personalitatea tehnică a unui tip, oferind imaginea amprentei stilistice, a "tradiției" unui ansamblu litic. Acestuia i se suprapune tehnocomplexul, sau orice echivalent pragmatic al "culturii arheologice", construit pe baze statistice. În condițiile în care un astfel de studiu nu este posibil, tipul specific rămâne decisiv. Propunem însă o întrebare: cât este *tipul* de semnificativ ?

II.5.1.1. Conceptul

Definitiv consacrat prin activitatea lui F. Bordes, tipul a avut încă de la debutul cercetării paleoliticului un rol ordonator decisiv în masa utilajului litic. Existența lui se subscie tradiției filozofice empirice, al cărei fundament îl constituie concepția conform căreia toate fenomenele, inclusiv manifestările lor plastice de genul artefactelor, au o semnificație inerentă în ele însele, acordată de artizani și identificabilă de analist. "Înțelesurile" culturale fiind în general puține, menirea arheologului va consta în deșcodificarea micilor unități discrete, de genul uneltelor de piatră.

Într-o accepțiune mai largă, tipul este un model ideal unificând, la un înalt nivel de rezoluție, trăsături esențiale ale mai multor obiecte de aceeași natură. Într-un demers empiric, aceste trăsături se confundă frecvent cu diferențele formale. Clasificarea va reține astfel trăsăturile cele mai evidente ale artefactelor analizate, setul de caracteristici ierarhizându-se și el conform taxonomiei naturaliste. Primele observații se impun: perspectiva tipului este "impresionist" - estetică și puternic subiectivă; fiecare analist alege un set propriu de similarități sau diferențe. În cadrul unei matrice paradigmatică identice, analistul nu numai că va identifica aceleași tipuri, dar va respecta aceleași criterii pentru artefactele "atipice", cu morfologie specială¹⁷. Manualele de tipologie vor însuma

¹⁵ Accepțiunea este cea a lui J. K. Kozłowski, *Sur l'interprétation des unités taxonomiques du Paléolithique supérieur, in Aurignacien et gravettien en Europe*, ERAUL 13, 1982, Liège, p. 181-196;

¹⁶ În general, sunt utilizate F. Bordes, *Typologie du Paléolithique ancien et moyen*, Bordeaux: Dédmas, 1961, D. de Sonneville-Bordes, J. Perrot, *Lexique typologique du Paléolithique supérieur*, apărut în BSPF, tome LI, fasc. 1-2., 1954, p.1-96, tome LII, fasc. 1-2, 1955, p. 1-112, tome LIII, fasc. 1-2, 1956, p.1-112;

¹⁷ J. M. Hill, R. K. Evans, *A Model for Classification and Typology*, în D. Clarke ed., *Models in Archeology*, London, Methuen, 1972, p. 231-273, ; L. Binford, *Contemporary Model Building: Paradigms and the Current State of Palaeolithic Research*, în ibidem, p. 109-165;

așadar, sub o nomenclatură eterogenă, noțiuni diverse, descriptive, analogice, deductive sau tehnice¹⁸.

În ciuda acestor inconsecvențe, studiile elaborate în România consacră tipul și reconstruiesc preistoria cu ajutorul său exclusiv. Uzul necritic al noțiunii ne solicită o critică mai atentă.

II.5.1.2. Critica funcționalistă

"Noua arheologie" americană a lansat un atac serios asupra identităților culturale a tipurilor în sens tradițional: acestea sunt eșantioane ale unor activități specifice, abandonate în loc, morfologia lor fiind preponderent funcțională¹⁹. Corolarul acestei premise: "culturile" musteriene sunt faciesuri funcționale. În subsidiar, notăm ideea că o comunitate își poate metamorfoza radical comportamentul tehnic, modificându-și repertoriul litic în funcție de necesitățile funcționale imediate. Conferindu-le competența unui tezaur întreg de tehnici, li se refuză stabilitatea uneia singure. Binford adresează critica în special ermetismului stilistic al paleoliticului inferior și mijlociu. Cum opinia era extremă, ea a permis o largă deschidere metodologică.

II.5.1.3. Traseologia

Studiul urmelor specifice de uzură conservate pe diversele utilaje a oferit perspective nebanuite, echilibrând tendințele scolastice anterioare. Câteva constatări rafinează percepția unui tip litic, ca și a ansamblurilor²⁰:

- nu există permanent o coincidență între formă și funcționalitate, fapt destul de surprinzător pentru presupusa specializare funcțională - din Paleoliticul superior cel puțin;
- volumul total de piese dintr-un ansamblu este utilizat variabil: "fosilele directoare" nu atestă permanent o dimensiune funcțională aparte;
- înmănușarea utilajului litic poate juca un rol determinant în morfologia pieselor;
- utilajul litic "finit" nu acoperă decât un segment al activităților specifice, suporturile nemodificate putând reprezenta, uneori și într-o bună măsură, unelte;
- atenția acordată prelucrării materialelor dure de origine vegetală sau animală poate fi considerabilă, oferind alternative tehnice consistente.

II.5.1.4. Tehnologia

Studiile tehnologice experimentale (debitaj/remontaj) au amplificat o dimensiune presupusă: utilajul reprezintă doar un "eveniment tehnologic"²¹. Aceste studii au încercat anularea unui dezavantaj notabil: un obiect poate fi obținut prin mai multe procedee tehnice și poate avea mai multe finalități funcționale. El reprezintă însă doar o secvență a unui lanț operatoriu în care activează factori diverși, ca materia primă, structurile volumetrice, sau metodele de reducere a

¹⁸ Remarcăm aici puncte de vedere consonante: E. Boëda, *Approche de la variabilité des systèmes de production lithique du Paléolithique inférieur et moyen: chronique d'une variabilité attendue*, în *Techniques et culture*, 17-18, 1991, p. 37-79; M. Otte, *Relations technologie-typologie en préhistoire*, *Anthropologie*, Paris, XXIX, 1-2, 1991, p. 127-130; P.Y. Demars, P. Laurent, *Types d'outils lithiques du Paléolithique supérieur en Europe*, Presses du CNRS, Paris, 1993, p. 15-21;

¹⁹ Binford, L., op. cit.; idem, S. L. Binford, *A Preliminary Analysis of Functional Variability in the Mousterian of Levallois Facies*, *American Anthropologist*, 68, 1966, p. 238-295;

²⁰ Studiile traseologice sunt tot mai numeroase, iar impactul lor este frecvent luat în discuție. Menționăm așadar doar câteva situații: J. K. Kozłowski op. cit., passim; D. Cahen, *Fonction, industrie et culture*, în M. Otte ed., *La signification culturelle des industries lithiques*, *Studia Praehistorica Belgica*, BAR-IS 239, 1984, p. 39-56; S. Beyries, *Variabilité de l'industrie lithique au Mousterien - approche fonctionnelle sur quelques gisements français*, BAR-IS, 338, 1991, passim; V. Scelinski, *Outils pour travailler le bois et l'os au Paléolithique inférieur et moyen de la Plaine Russe et du Caucase*, în *Traces et fonction: les gestes retrouvés*, ERAUL, 50, 1993, Liège p. 309-315, P. Anderson-Gerfaud, *Analysis of Stone Tools from Southwest France*, în P. Mellars ed., *The Emergence of Modern Humans - An Archaeological Perspective*, Edinburgh University Press, 1990, p. 389-418, S. Tomaskova, *Report on the Results of Use Wear Analysis of Lithic Material from Dolni Vestonice, Dolni Vestonice - Western Slope*, Ed. J. Svoboda, ERAUL 54, Liège, 1991, p. 97-101, P. Anderson-Gerfaud, D. Helmer, *L'emmanchement au moustérien*, în *La Main et L'Outil: manches et emmanchements préhistoriques*, TMO, 15, Lyon, 1897, p. 37-62 etc.

²¹ E. Boëda, op. cit.

nucleului, transmise în patrimoniul tehnic, ultimele perpetuând un determinism tehnologic identificabil, cu opțiuni stabile și recurente. Variabilitatea soluțiilor tehnice respectă astfel cauzalități multiple, care pot fi și trebuie identificate în încercarea de reconstituire a abilităților și competențelor tehnologiei preistorice.

II.5.1.5. Mobilitatea

Tipul, așa cum se recomandă el atenției analistului, reprezintă o secvență aleatorie într-un traseu dintre formele extreme, de la suport la morfologia finală abandonată. Mobilitatea inerentă a morfologiei acestuia pune serios în discuție valabilitatea teoretică a claselor tipologice²². Reascuțirile pot deforma drastic amprentele stilistice, în condițiile în care fiecare utilaj își manifestă o existență autonomă în cadrul unui ansamblu. Forma finală a unui utilaj va depinde astfel mai puțin de arhetipul abstract cât de stadiile succesive ale vieții însăși a acestui obiect²³.

II.5.1.6. Tipic și atipic

Nu putem ignora o presuposiție frecvent întâlnită în bibliografia de specialitate din România, consecință directă a normativității culturale a tipurilor: ele trebuie să coincidă unui model preexistent rigid al artizanului. Din nefericire însă, arhetipurile invocate îi aparțin lui Bordes, Perrot sau Laplace, valabilitatea lor nefiind nici sigură, nici obligatorie. Tradiția Bordes deduce această echivalență din observația *"tehnica nu e decât un mijloc de a obține o formă dorită"*²⁴. Subscriem și noi, fără doar și poate, ideea premergătoare obiectelor, morfologia dovedind cel puțin în parte o formă conceptuală, un arhetip activ în imaginația autorului. Opiniile sunt consonante, evidențiind cu claritate intenția către un tip specific a celui ce a realizat unealta. Mai dificilă de acceptat este însă suprapunerea fidelă între acest tip și cel delimitat pe cale empirică de analist, mai exact suprapunerea între tipurile "descoperite" și cele funcționale reale și acest lucru este decisiv pentru două dimensiuni: cea semantică și cea morfo-funcțională. Dacă la nivelul semnificației este greu de presupus vreo identitate reală cu "înțelesul" inițial, puternic integrat în ansamblul psihomental și cultural al comunității în cauză, la nivelul, mai modest, al recunoașterii intenției tehnice constatăm o ingerință neavenită. Firește, există un tip și cel puțin o parte din intenția artizanului și din propriile lui clase tipologice poate fi recunoscută peste milenii - dacă se invocă scheme mentale identice -, însă calitatea materializării acestor intenții nu poate fi estimată. Omul paleolitic nu poate fi condescendent educat să respecte clasele din manuale: pentru el, obiectele obținute erau, într-un anume sens, în totalitate tipice, așa cum și pentru el au existat erori sau accidente. Rezoluțiile valorizate de tipul industriilor "mediocre" sau al "formelor atipice" sunt, credem, caduce și rămân imprudente într-o analiză.

Putem desprinde o concluzie preliminară din rândurile de mai sus: tipul reprezintă un instrument de lucru util, cu valoare orientativă. El nu poate fi valorizat decât într-un demers integrat și complex. Delimitarea sa nominală este inerent limitativă: *"entre une classe et une autre classe nominale enfin, le nom trace une limite précise, tranchée, absolue, qui n'existe jamais dans la nature"*²⁵. Factorii ce pot determina definirea sa sunt feluriți (vezi formalizarea câtorva în figura 1), responsabilitatea ce revine analistului fiind esențială.

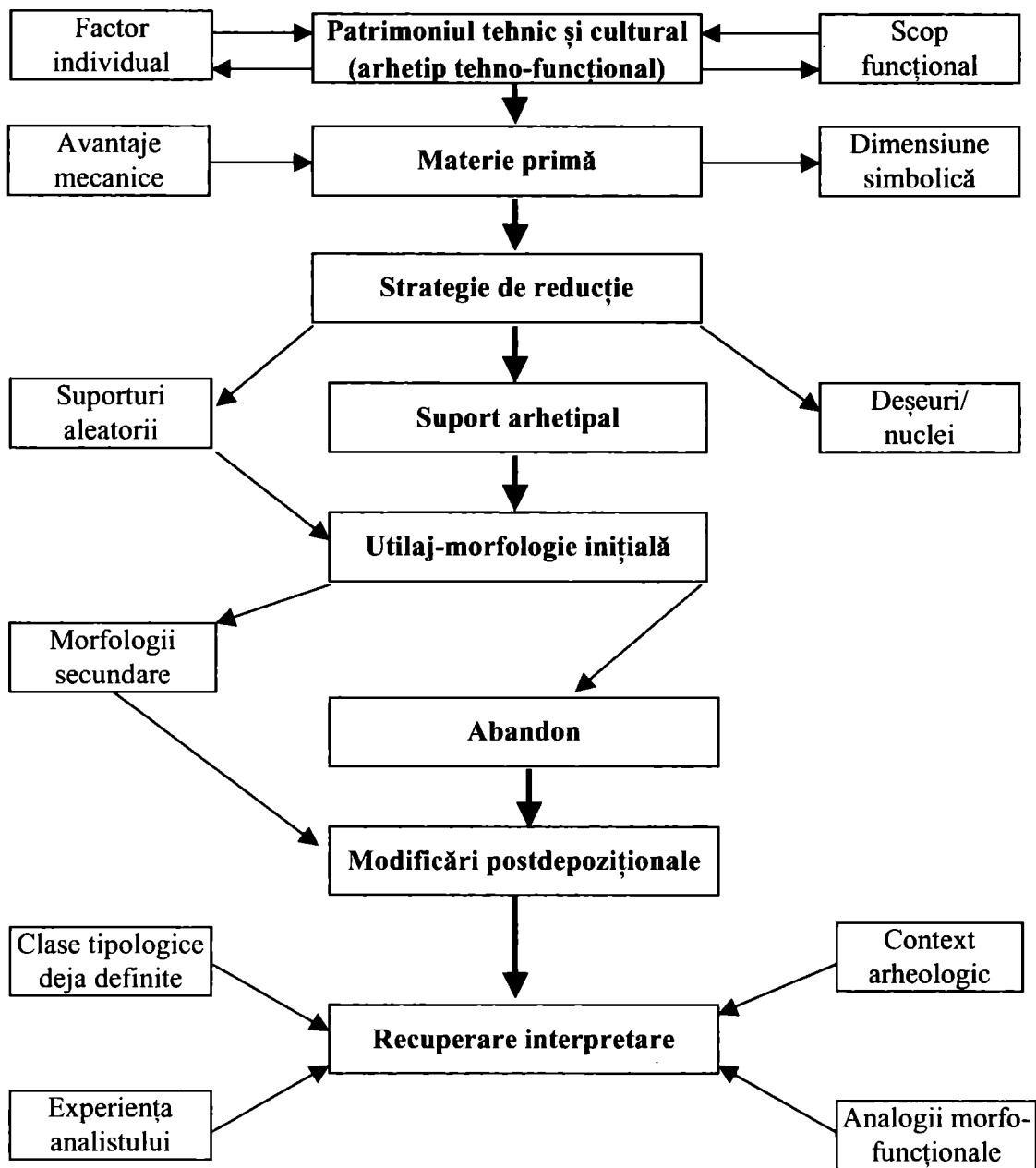
²² H.L.Dibble, *The Interpretation of Middle Paleolithic Scraper Reduction Patterns, L'Homme de Neanderthal*, vol.4, *La Technique*, Liège, 1988, p.49-58; *Typological Aspects of Reduction and Intensity of Utilisation of Lithic Resources in the French Mousterian, Upper Pleistocene Prehistory of Western Eurasia*, Univ. Museum Monograph 54, Univ. of Pennsylvania, 1988, p. 181-197;

²³ M. Otte, D. Bonjean, *L'outillage, Recherches aux grottes de Sclayn*, vol.II, *L'Archeologie*, ERAUL 79, Liège, 1998, p. 127-128;

²⁴ aceeași idee la A. Debenath, H. L. Dibble, *Handbook of Paleolithic Typology*, vol.I, *Lower and Middle Palaeolithic of Europe*, University Museum, University of Pennsylvania, Philadelphia 1993, p. 4-6, și S. Ambrose, *A Manual of Lithic Classification and Identification*, *Anthropology*, 352, 1992, p. 15 ;

²⁵ Afirmația îi aparține lui C.Royer, cit. în M.Brezillon, *La denomination des objets de pierre taillé*, *Vie supplément à Gallia Préhistoire*, ed. du C.N.S.R., Paris, 1970, p. 12;

Fig.1. Geneza formală a unui “tip” litic

O sferă contextuală mai largă, cu care tipul se află în relație genetică și biunivocă solicită și ea o tratare mai atentă.

II.6. Ansamblul litic

II.6.1. Definire și recuperare

Cum nu se recomandă prin vreo definiție explicită în sintezele de specialitate, această noțiune pare a fi delimitată pur conjunctural. Ansamblul litic, așa cum este delimitat *ad hoc*, în teren, pare să cuprindă totalitatea obiectelor litice abandonate, de obicei de către o singură comunitate paleolitică, în urma epuizării funcționale, deci intenționat, și în arealele funcționale specifice. Ansamblul litic, alături de caracterul său rezidual, se remarcă și prin altă virtute, el fiind o proiecție suficientă a identității cultural-etnice. În aceste circumstanțe, va fi recuperat în general stratigrafic și altimetric, întregind o secvență evolutivă regională. În condiții speciale de conservare

și în situații care în mod evident promet un spor informațional, identificarea și recuperarea acestui ansamblu poate încerca să respecte și o variabilă orizontal-planimetrică - vezi Ripiceni-Izvor²⁶. Inițiativa nu este însă nici riguroasă, nici caracteristică, mai ales că graficele cumulative ale metodei Bordes nu sunt niciodată abandonate.

II.6.2. Interpretare

Această dimensiune a demersului arheologic este inextricabil legată de impactul tipologiei acceptate. Covariația grupelor tipologice și fosilele directe trasează etapele raționamentului, confirmând sau nu atribuirea iminentă. Demersul ne apare tautologic: studiul unui ansamblu litic atribuit inițial unui aurignacian, va demonstra că acesta este aurignacian. De aici există două tipuri de ansambluri: tipice și atipice. Elementele neconforme sunt atribuite imixtiunilor (migrație / difuziune / import, termeni cu delimitare conceptuală confuză), sau reminiscentelor/moștenirilor arhaice. Sintetizând, există în general un singur scop, atribuirea culturală și un singur mijloc suficient: conservarea imaginii despre tehnocomplexul în cauză, prin delimitarea afinităților, importante sau periferice, cu portretul tehnic schițat în zonele și etapele de definiție. Revendicarea tendințelor locale originale este oricum mai puțin frecventă, și ea respectă canoane culturaliste și utilizează diferențieri formale. Exemplul "faciesului de tip Mitoc", considerat de o parte a autorilor drept un ansamblu tehnic mixt și tranzitoriu²⁷ este elocvent. Pe date tipologice similare, două niveluri de la Ripiceni-Izvor sunt atribuite aurignacianului, ce-i drept, atipic²⁸, constatând așadar două viziuni contrapuse de a raționaliza mutațiile tehnice, unificate de principiul indigenismului.

II.6.3. Absențe teoretice

Definirea unui ansamblu trebuie să îndeplinească câteva criterii, plastic sintetizate pentru un sol de locuire de F. Audouze²⁹, după principiile tragediei grecești: *identitate de timp, loc și acțiune*. Vor fi grupate astfel mărturiile abandonate în urma desfășurării unor activități specifice, de către o anumită comunitate, într-un interval de timp delimitat. Această decelare ideală, fericit conservată, la Pincevent de exemplu, este inevitabil greu de regăsit în realitatea din teren. Modalitatea de considerare și tratare a unui ansamblu litic ne apare oricum, în România, superficială și expeditivă, câtă vreme eludează ciclul firesc și complet de acumulare și de deformare a unui ansamblu (vezi figura 2). Factorii dinamici ai acestui proces ar putea fi grupați, la nivel teoretic, în două variabile:

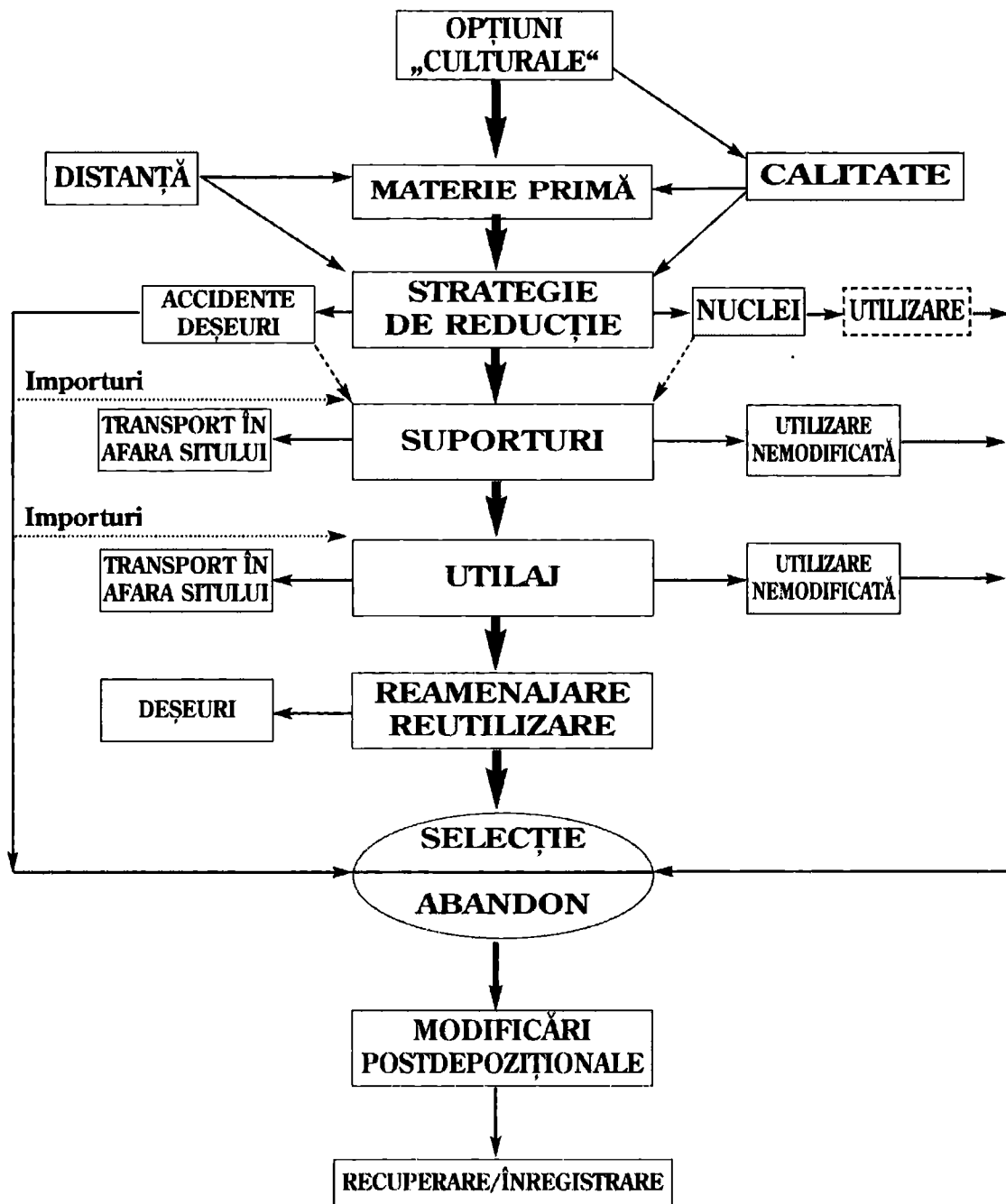
a. Variabila verticală, implicând mai multe dimensiuni, ce țin de geneza în sens general culturală a ansamblului litic (cronologia acumulării sale, condițiile abandonului). Astfel, abandonul poate fi temporar, la fel cum tipul de ocupație poate fi diferit, viteza de acumulare circumstanțial variabilă etc. Viteza de acumulare a materialului poate fi mediată atât cultural cât și geologic, iar abandonul trebuie reținut ca ultim filtru volitiv de selecție a informației arheologice.

²⁶ Al. Păunescu încearcă o astfel de abordare pentru nivelele musteriene "cu bogatele lor complexe", *Ripiceni...*, p. 16;

²⁷ M. Bitiri, M. Cărciumaru, *Atelierul de la Mitoc-Valea Izvorului și locul lui în cronologia paleoliticului României*, în SCIVA, 29,4, 1978, p.463-480;

²⁸ Al. Păunescu, *Ripiceni...*, p. 131-146;

²⁹ F. Audouze, *L'apport des sols des habitat à l'étude de l'outillage lithique*, în M.Otte ed., *La signification culturelle des industries lithiques*, Studia Praehistorica Belgica, BAR-IS 239, 1985, p. 57-71;

Fig. 2 – Geneza formală a ansamblului litic. Dimensiunea verticală

b. Variabila orizontală se referă la aspectul planimetric al genezei și abandonului unui ansamblu litic. Ea nu este conformă permanent desfășurării activităților specifice. Compoziția ansamblurilor variază topografic, și această variabilă este distrusă prin recuperarea altimetrică, care poate crea false aglomerări planimetrice.

II.7. Stilul

Am crede că etnii diferite se manifestă prin racloare diferite, prezente în procente diferite: utilajul litic este purtătorul explicit al unei semnături stilistice, diferitele arhetipuri ale artizanului

fiind transpuse în practică, preponderent la nivelul utilajului finit. De aici, profilul unei entități culturale va urma unei bune încadrări tipologice și profilelor cumulate ale grupelor tipologice. Originalitatea sau anodinitatea stilului unui ansamblu e cea a graficului său tipologic. Ne punem o întrebare: este identificabil stilul într-o latură retușată scalariform?

II.7.1. Stilul și piatra

Să oferim o definiție practică a stilului: "*a highly specific and characteristic manner of doing something which its very nature is peculiar to a specific time and place*"³⁰. Prin forța împrejurărilor, o atare *manieră* e dificil de decriptat pe piatră. Tradițional, el este sugerat de variațiunile formale privite, în principiu, notasem, întâmplător, ca având semnificație stilistică.

Împărțirea artefactelor în utilitare și non-utilitare este o clasificare notorie. Din acest punct de vedere materialul litic paleolitic are, în general un aspect preponderent utilitar, cel mai frecvent fiind relaționate cu stilul așa numitele "forme adjuncți" ³¹. Acestea sunt legate de aspectele secundare ale variației formale care se presupune că au jucat un rol major în domeniul opus celui pentru care au fost inițial realizate. Exemplu: un vârf foliaceu rămâne, funcțional, un vârf, dar retușa plată și perfecțiunea formei îl recomandă ca formă adjuncți, semnificantă în universul de idei al unei etnii precise, care îi conferă un potențial ideatic aparte de funcționalitate³². Astfel de obiecte - forme adulte ale "fosilelor directoare" - joacă încă un rol decisiv în atribuirea și diferențierea ansamblurilor, în ciuda echivalenței analitice promovate de Bordes. În ochii cercetătorului contemporan, *piatra are nevoie de evidențe estetice* pentru a-și anula banalitatea și amorfismul.

II.7.2. Stil, tipologie și tehnologie

Dacă artizanul preistoric, prin indiferent ce mijloace tehnice, va atinge scopul său, tipul, atunci acesta va fi deja investit cu semnificații speciale, valorizate etno-cultural. Din nefericire, lucrurile sunt mult mai complicate, și, așa cum am văzut mai sus, contingentele sunt numeroase, încât tipologia nu poate recomanda inapelabil stilul etnic. Cel mult, îl poate sugera.

Extensiunea cronologică a etajelor tehnologice specifice debitajului litic recomandă prin ea însăși tradiții tehnice puternic conservatoare. Inovația se amână pentru că, presupunem, contextul nu o solicită sau nu o permite. În sânul unei comunități restrânse tradiția tehnică se transmite la nivel individual, inerția fiind inerentă: metamorfoza bruscă a unei strategii de reducere a nucleului ar fi implicat o schimbare în simbolistica implicată în patrimoniul tehnic și ar fi încurajat o entropie mult prea radicală pentru a nu deveni periculoasă în sânul tradiționalismului. Comportamentele tehnice învățate încearcă să evite un atare fenomen, opțiunile tehnice fiind în general ferme, limitate, intuite precis încă de la debutul lanțului operatoriu³³. De aici, putem considera că "tradiția" afectează, teoretic, în mai mare măsură strategiile de debitaj și mai puțin morfologia utilajului finit, mai ușor expus necesităților imediate și variației individuale. Modificarea unui stil ar urma așadar traseul contingent invers: funcționalitate-utilaj-suport-patrimoniu tehnic. În aceste condiții, stilul se va estompa aparent în tehnologie, din cel puțin două motive: pe de o parte schemele tehnice aplicabile sunt relativ puțin numeroase în cadrul unui orizont general al competențelor, iar pe de alta, în patrimoniul tehnic pot fi reprezentate mai multe soluții virtuale, echivalente. Opțiunile rămân însă decisive și ele nu se pot rezuma la o manieră de debitaj sau la o morfologie specifică a utilajelor. Practic, un musterian de tip Quina, nu va semnala obligatoriu o "cultură,,,, adică un grup personalizat etnic și ale cărui habitusuri tehnice sunt, mai mult sau mai puțin contrapuse celor ale altor grupuri, deși se utilizează, poate, un debitaj multidirecțional, realizând suporturi speciale,

³⁰ J. Sackett, *Approaches to Style in Lithic Archaeology*, Journal of Anthropological Archaeology, vol.I, nr.1,p. 63;

³¹ ibidem, p. 63;

³² vezi de exemplu M.Oliva, *Pointes foliacées et technique Levallois dans le passage Paléolithique moyen/ Paléolithique supérieur en Europe Centrale*, în M. Otte ed., *L' Homme de Neanderthal*, Vol 8, La Mutation, ERAUL 35, Liège, 1988, p. 125-131;

³³ E. Boëda, op. cit., passim; J. Pelegrin, *Réflexions sur le comportement technique*, în M.Otte ed., *La signification culturelle des industries lithiques*, Studia Præhistorica Belgica, BAR-IS 239, 1985, p. 72-91

retușate distinct³⁴. Ar putea deveni însă, dacă o întreagă serie de opțiuni îl va recomanda. Nu mai puțin important ne apare și alt aspect, și anume judecarea funcționalității ca parte a patrimoniului tehnic, în care este intim insinuată. Astfel, ea constituie deseori un factor la fel de caracteristic "cultural", ca și seria de opțiuni tehnice ce o deservește, pentru că o preferință ancestrală, pentru un anumit vânat de exemplu, permite perpetuarea unor practici sociale și tehnice aparte, insensibile la mutații. Uneori, nu o tehnică se schimbă, ci întregul complex al ordinii simbolice.

II.7.3. Stilul izocrestic

Conform definiției avansate de J. R. Sackett (1982) și citate mai sus, stilul izocrestic trebuie căutat în *orice variație funcțională semnificativă care oferă artisanului oportunitatea alegerii*, în toate secvențele lanțului operatoriu³⁵. Identificarea lui ar avea la bază existența formelor izocrestice, ca spectru de echivalenți funcționali. Un astfel de stil se manifestă printr-o înlănțuire de opțiuni tehnice, cu un înalt nivel de specificitate, ce va reflecta etnicitatea în sensul general al termenului. Evident, stilul izocrestic rămâne un instrument descriptiv, și nu explicativ, însă unul mai complet dacă îl comparăm cu tipologia tradițională. Analizând din acest punct de vedere un ansamblu musterian original, cel din nivelul 5 din peștera Scladina (Sclayn, Belgia)³⁶, se poate ajunge la paradoxala constatare că respectivul ansamblu litic rămâne "victimă" propriei personalități tehnice și studiilor riguroase, pentru că nu se va încadra fidel nici unui facies deja definit: atât Bordes, cât și Binford, sunt contrașiși.

III. CONSTATĂRI ȘI PERSPECTIVE

Succinta analiză anterioară recomandă o manieră specifică de concepere a arheologiei și o obișnuință originală de a o practica, chiar plecând de la un anost pretext, utilajul litic. Dimensiunea conceptuală este practic absentă, nici un aport teoretic neputând fi invocat în scopul de a delimita intenții, a explicita lexicul și a argumenta inferențe. Practica arheologică primează evident, într-un mediu conservator, dedicat crono-tipologiilor cu caracter lexical-descriptiv. Informația colectată empiric presupune existența inerentă a unei teorii cultural-istorice virtuale, chiar dacă ea este incoerentă și discretă. Câteva decenii de teorie marxistă pe cât de obligatorie, pe atât de superficial manifestă în atitudinile științifice, au stimulat perpetuarea unui cadru paradigmatic interbelic, cu priorități naționale și utilizând cu tenacitate mijloace insuficiente. Contextul propriu al activităților specialistului în arheologie paleolitică ne apare idealizat, cu atât mai ezoteric cu cât contextul cultural al omului preistoric este anexat lumii materiale.

Izolați de colegii lor occidentali, cel puțin la nivelul teoriei, o parte a paleoliticienilor români a împins rigurozitatea științifică în însăși mijloacele ei de analiză. Acest steril scientism a împiedicat rafinarea fondului instrumental, ca și promovarea programatică a unei dimensiuni teoretice. Or, acest ultim aspect ne apare decisiv, întrucât doar teoria poate sistematiza riscurile unei discipline destructive cu propriul obiect de studiu și poate asigura un feedback permanent între izvoarele arheologice și modelele de studiu. Metoda nu stimulează îndoieli, fiind preocupată de prezențele integral materiale, materialismul refugiat în descrieri depășind net chiar pe cel statuat ideologic. În același timp, reconstrucțiile indică încă un demers agnostic, devotat întrebării "ce s-a întâmplat", și mai puțin lui "cum?" sau "de ce?"

³⁴ A. Turq, *Approche technologique et économique du facies Mousterien de type Quina. Etude préliminaire*, în BSPF, tome 86/8, p.244-256;

³⁵ Un punct de vedere asemănător expune N. M. Ashton, *Style et fonction dans le moustérien français*, în BSPF, tome 82, no.4, 1895 p. 112-115;

³⁶ L. Bourguignon, *Le débitage Quina de la couche 5 de Sclayn -- éléments d'interprétation*, în M. Otte, D. Bonjean eds., *Recherches aux grottes de Sclayn*, vol.II, L'Archeologie, ERAUL 79, Liège, 1998, p. 249-276, M.H.Moncel, *L'industrie lithique de la grotte Scladina (Sclayn): La couche moustérienne eémienne 5. Les comportements techniques et les objectifs de la production dans un moustérien de type Quina*, în ibidem, p.181-248, M. Otte, *Industrie lithique de la couche 5*, în ibidem, p. 277-280;

Actualul model de studiu ne apare factologic și neo-antiquaristic, un refugiu cauzat de rutină. În acest stadiu, arheologia paleoliticului din România își focalizează atenția asupra obiectelor, identificarea stilului, pe baze iconografico-estetice fiind condiția suficientă a unei monografii. Ceea ce cu încăpățănare se ignoră este autorul gesturilor, și nu cunoaștem un alt obiectiv legitim. Personalitatea etnică, căutată atât de obstinant și extrem de fragil definită, poate fi o cale temeinică de acces către individul paleolitic, însă ea nu poate fi definită în condițiile în care actorii sunt metodologic reprezentați statistic, iar conceptual - romantic.

Considerăm acut necesară o drastică revizuire a conceptelor și terminologiei, expunerea lor unor analize serioase, ca și stabilirea unei noi liste de priorități, mai ambițioasă și mai completă, pe care teritoriul României, atât de bogat arheologic și etnografic, le merită pe deplin. Acest lucru nu ne apare posibil fără o modificare serioasă a căilor de educare academică a personalului specializat, prin introducerea unei temeinice pregătiri cu caracter teoretic și printr-o amplă deschidere către mediul critic intelectual european sau nord-american. Arheologia paleoliticului din România credem că trebuie să depășească stadiul prea ferm în teren și plin de aplomb în cabinete închise, consecință -exclusivă oare?- a propriei istorii, cu un altul, mereu sceptic în teren și care să stimuleze schimbul de idei dintre cabinete.

CÂTEVA DATE DESPRE AȘEZAREA CULTURII VĂDAȘTRA DE LA OSTROV, PUNCTUL "GÂRLOTO" JUD. VRAȚA (BULGARIA)

EVGHENIA NAIDENOVA

Cu ocazia cercetărilor de suprafață întreprinse de Evghenia Naidenova și Gheorghe Ganețovski, în anul 1999, pe malul drept al Dunării, comuna Oreahovo, jud. Vrața, a fost identificată o așezare neolitică cu fragmente ceramice specifice culturii Vădaștra.

Așezarea se află la 400 m vest de portul satului Ostrov în punctul numit "Gârloto" unde fragmentele ceramice se găsesc risipite pe ambele maluri ale unui mic râu care în vechime se vărsa în Dunăre.

Primele date despre această stațiune au fost publicate de Anastas Cilinghirov¹, în anul 1911.

Caracteristicile ceramicii ne indică, mai degrabă, existența a două așezări: prima, și cea mai veche, aparține neoliticului timpuriu (cultura Gradeșnița-Cârcea)² suprapusă de cea a culturii Vădaștra.

Deși nu au fost descoperite fragmente ceramice pictate formele sferice și semisferice, picioarele de cupă, angoba roșie și suprafața frumos lustruită, decorul barbotinei combinat cu alveole sunt caracteristice ceramicii neoliticului timpuriu³.

Câteva fragmente ceramice ornamentate cu motive liniare, arcuite, sau în unghi sunt incizate în tehnica specifică primei faze a culturii Vădaștra⁴ (fig. 1/1-3) cu analogii în nivelul III de la Fărcașu de Sus⁵ și Hotărani "La școală"⁶, iar în Bulgaria de nord-est în așezările de la Borovo "Magarițata"⁷, Bistrenți⁸ și Koprinet⁹.

Această fază se sincronizează cu aspectul Holtnița din zona central-nordică și de nord-est a Bulgariei¹⁰ și Boian-Bolintineanu.

Majoritatea materialului ceramic descoperit la Ostrov aparține fazei târzii a culturii Vădaștra. Semnificative, în acest sens sunt fragmentele ceramice de la fig 2/8, 9 la care prin tehnica exciziei suprafețelor largi s-au obținut benzi paralele de triunghiuri (fig. 2/8) romburi (fig. 2/9) sau în formă de zig-zag (fig. 1/9; 2/8). În unele cazuri, mai des în ultima etapă a fazei Vădaștra IV spațiul excizat dintre ele este de două trei ori mai lat decât banda cruțată (fig. 2/8, 9). Banda dințată este motivul cel mai frecvent care acoperă corpul vasului formând motive unghiulare (fig. 1/10, 11, 14) sau arcuite (fig. 2/4); dar ea se întâlnește în combinație cu benzi drepte excizate late de 3-4 mm sau cu linii incizate adânc.

Astfel două fragmente care provin de la picioare-suport, rectangulare, ale fructierelor prezintă, de asemenea, ornamente combinate: o bandă dințată, de romburi, delimitează partea inferioară a piciorului (fig. 1/10,11). O altă bandă de romburi dispusă vertical, împarte câmpul ornamental excizat și încrustat cu alb (fig. 1/10). Suprafața celui de-al doilea picior de fructieră,

¹ Cilinghirov A.-*Predistoriceski nahodki kraj Dunava, ot Timok do vit*, în *Izvestia na Bălgarskoto arheologhicesko drypestvo /IBAD/*, 1911, 2, p. 147-174.

² Nikolov B.-*Periodizația na neolitnitate kulturi v Severozarodna Bălgaria*, în *Izvestia na muzeite v Severozarodna Bălgaria /IMS2B/*, 1992, 18, p. 12.

³ Naidenova E., Ghanetovski Gh.-*Rezultati ot terennite obhoidania v obština Oreahovo prez 1999*, în *Izvestia na muzeite v Severozarodna Bălgaria*, 2000, sub tipar.

⁴ Berciu D.-*Contribuții la problemele neoliticului în România*, în *lumina noilor cercetări*, Buc. 1966, p. 51; Nica M.-*Evoluția culturii Vădaștra pe baza descoperirilor de la Hotărani-Fărcașele*, în *Historica*, 1971, 2, p. 5-33.

⁵ Nica M.-*Neoliticul timpuriu și mijlociu în zona răsăriteană a Olteniei*. Teză de doctorat, Buc. 1984, p. 47-48.

⁶ Ibidem.

⁷ Popov V.-*Periodizația i hronologhia na neolitnitate i halcolitnitate kulturi ot polecieto na leka Rusenski Lom*, 1996, p. 37

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, p. 105.

pictat cu o culoare roșie crudă, este delimitată de două benzi verticale, dințate în zig-zag (fig. 1/11) și unește linii oblice, încrucișate, incizate adânc și încrustate. Între ele au fost cruțate romburi marcate cu câte un punct în mijloc (fig. 1/11), un element decorativ cunoscut și pe ceramica culturii eneolitice Gradeșnița.

Pe un alt fragment de picior, de la o fructieră, două benzi dințate dispuse orizontal mărginesc partea inferioară a spatiului decorat (fig. 1/14). Însuși spațiul ornamentat este împărțit în două prin cele două benzi verticale, dințate, în formă de zig-zag: jumătatea din stânga are benzi unghiulare, arcuite, iar în dreapta benzi drepte, verticale, excizate (fig. 1/14).

Tot în tehnica exciziei sunt realizate motive unghiulare (fig. 1/15) precum și spirala turtită (fig. 1/4, 8, 13). Frecvent acestea sunt încrustate cu alb. Se întâlnește și motivul bandei umplute cu puncte înțepate (fig. 1/12; 2/6) tehnică de influență Vinča.

Ceramica de tip Vădastra târzie de la Ostrov prezintă forme tipice în toate așezările cercetate până în prezent: strachina tronconică (fig. 2/2), bitronconică cu umăr îngust și ornamentat cu pliseuri fine de tip Vinča C (fig. 2/5), strachina cu buza arcuită în interior (fig. 2/3) sau în exterior (fig. 2/1) și vasul în formă de bol cu diametrul gurii foarte îngust (fig. 2/4) de tradiție liniar-ceramică, ornamentat cu benzi excizate în zig-zag, dispuse arcuit pe întreaga suprafață a vasului.¹¹

Caracteristicile ceramicii de la Ostrov, evidențiate mai sus, își găsesc analogii cu materialele vădăstrene descoperite în nivelul III din așezarea de la Hotărani "La Turn" datat în faza Vădastra IV¹². Complexe cu ceramică asemănătoare au fost descoperite și în alte așezări ale culturii Vădastra din bazinul râului Olt: Vădastra¹³, Piatra-sat¹⁴, Vladila¹⁵, Ipotești¹⁶ și Slatina¹⁷.

Ceramica decorată în același mod, descoperită pe teritoriul Bulgariei a fost semnalată încă din anul 1961, în urma lucrărilor de construcții în cadrul orașului Plevna¹⁸ și în așezarea de la Krușuna¹⁹, jud. Lovec. Faza Vădastra IV se sincronizează cu faza a II-a a culturilor eneolitice Gradeșnița din nord-vestul Bulgariei și Marița din Tracia²⁰.

Materialele arheologice descoperite în așezarea de la Ostrov "Gârloto" dovedesc că aria de răspândire a culturii Vădastra cuprinde și o parte din zona danubiană a Bulgariei de nord.

Printre fragmentele ceramice de la Ostrov "Gârloto" a fost identificată și o buză de vas ornamentată cu triunghiuri mari, excizate, cu vârful în jos, încrustate cu alb și delimitate cu linii incizate (fig. 1/16) tipic culturii Boiano-Giulești.

Alte câteva fragmente ceramice descoperite în aceeași așezare aparțin culturii eneolitice Gradeșnița (nord-vestul Bulgariei) așa cum o dovedesc și motivele liniare incizate oblic, orizontale și verticale (fig. 2/10-12) și mai ales rombul cu punct la mijloc (fig. 2/11) tipic acestei culturi din prima fază. Fragmente pictate cu grafit au fost descoperite.

Datele arheologice prezentate mai sus constituie o dovadă clară că așezarea preistorică de la Ostrov "Gârloto" a făcut parte dintr-o zonă de interferență a culturilor neoeneolitice: Vădastra, Boian, Gradeșnița și Vinča facilitată mai ales de fluviul Dunărea. Din păcate stratul de cultură este

¹¹ Ibidem, p. 105; Nica M.-*Neoliticul timpuriu ...*, p. 300; Nikolov V.-*Neolitnata kultura v Bălgarskite zemi v konteksta na Anatolia i Balcanite*, în *Godišnik na departament Arheologia*, 1996, II-III, p. 141.

¹² Nica M.-*Evoluția culturii ...*, *Historica*, 1971, 2, p.32.

¹³ Mateescu C.-*Săpăturile arheologice de la Vădastra*, în *Materiale*, 1959, V, p. 61-74; VI, 1959, p. 107-115; 1960, VII, p. 57; Cristescu V.-*Les stations prehistoriques de Vădastra*, în *Dacia*, 1927-1930, III-IV, p. 167-205.

¹⁴ Nica M. și Ion Ciucă-*Descoperiri arheologice pe teritoriul comunei Piatra-Olt*, în *Arhivele Olteniei*, 5, p. 66-67.

¹⁵ Berciu D.-*Contribuții la problemele ...*, p. 37; Nica, M.-*Neoliticul timpuriu ...*, p. 49.

¹⁶ Nica M.-*Neoliticul timpuriu ...*, p. 50; Comșa E.-*Săpăturile de la Ipotești*, în *Materiale*, 1962, VIII, p. 216-218.

¹⁷ Berciu D.-*Contribuții la problemele ...*, p. 37; Berciu D. și M. Butoiu-*Cercetări arheologice în orașul Slatina și în împrejurimi*, în *Materiale*, 1960, VII, p. 140-142.

¹⁸ Djambazov N.-*Șişkov N-Edno praistoricesko selište in Pleven* în *Arheologia*, 1962, 2, p. 49-53.

¹⁹ Stoeanov M.-*Mnogosloino praistoricesko selište vm. "Kalița" kraj s. Krușuna, Loveško*, în *Izvestia Loveč*, 1995, I, p.3-23.

²⁰ Todorova H.-*Mednokamemata epdia v Bălgaria*, 1986, p. 123.

distrus de apele Dunării care nu permite observații stratigrafice ale culturilor amintite mai sus. Cercetările viitoare vor îmbogăți cunoștințele noastre în această privință.

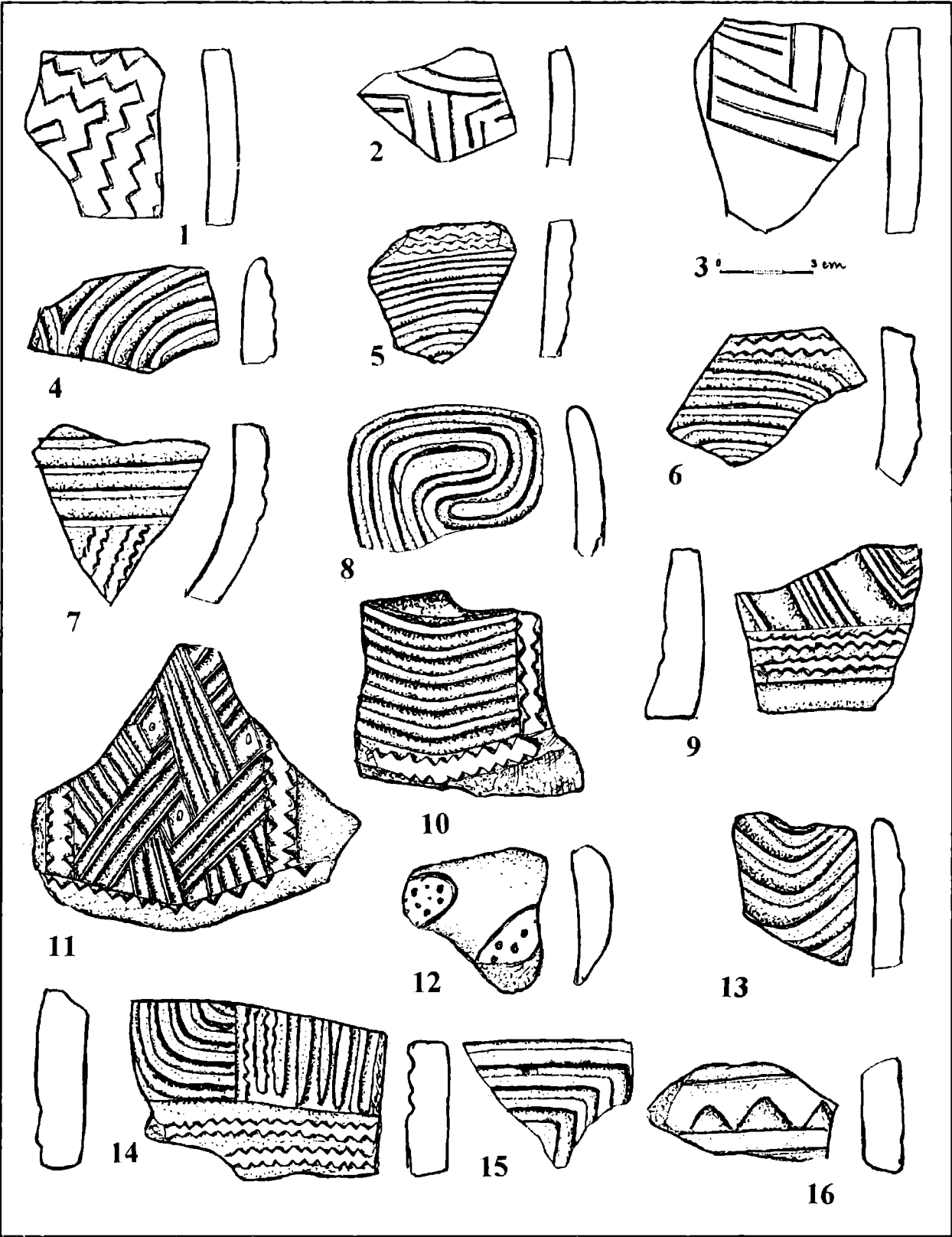

Fig. 1. Ostrov "Gârloto", 1-3 ceramică din faza Vădastra I; 4-15 ceramică din faza Vădastra III-IV; 16 fragment ceramic din faza Giulești

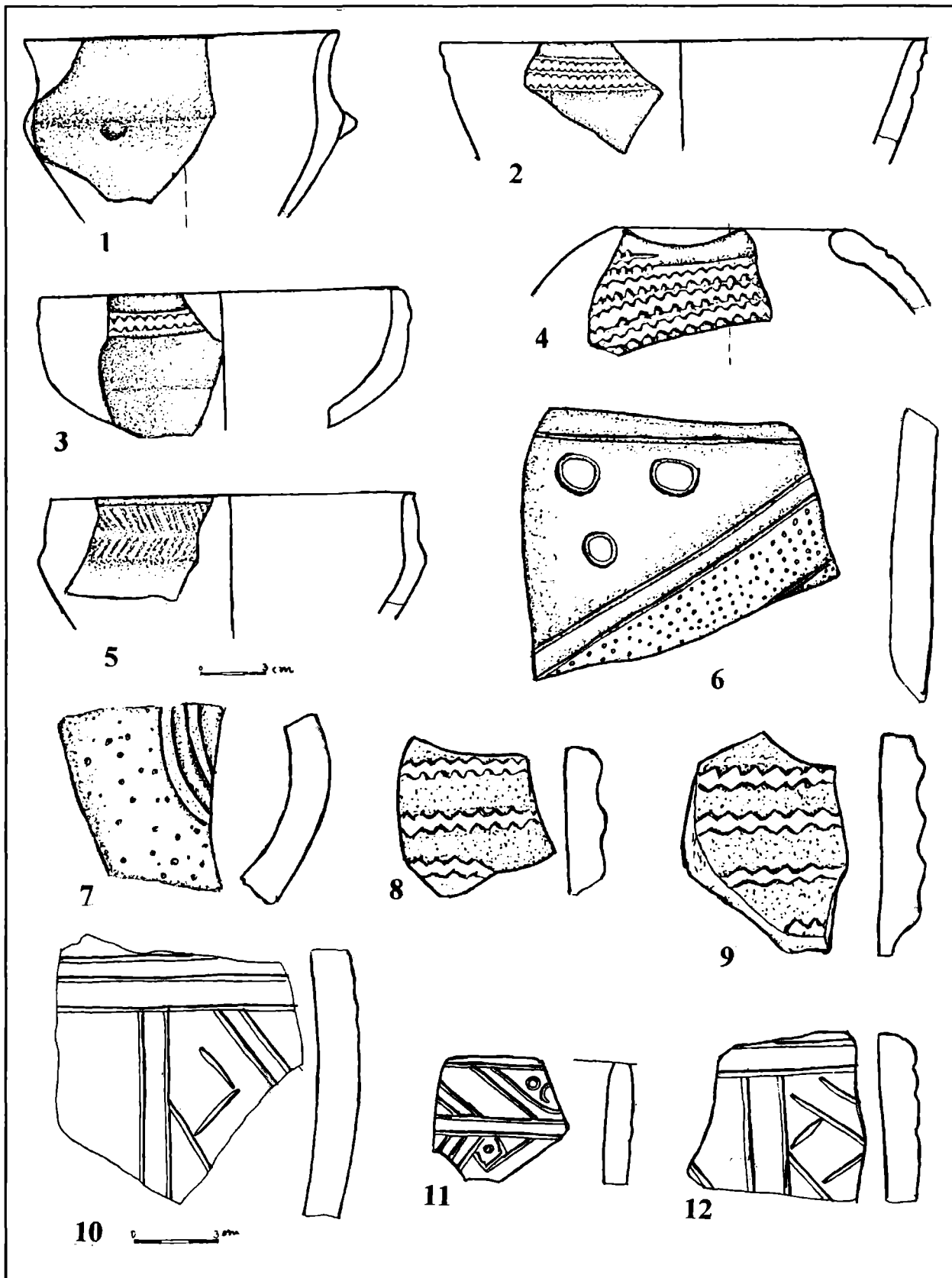

Fig. 2. Ostrov "Gârloto", 1-9 ceramică din fazele Vădastra III-IV;
10-12 fragmente eneolitice de tip Gradeșnița.

Descoperirile întâmplătoare fac ca numeroase piese de interes arheologic și științific să apară la lumina zilei. Unele au șansa să ajungă într-un muzeu sau colecție școlară de multe ori "fără identitate" adică fără să se știe unde au fost descoperite și în ce condiții. Altele sunt "îngropate" de uitare și rătăcite chiar de descoperitor. Redescoperite, uneori, de urmași sunt fie considerate "niste vechituri fără valoare", fie vândute (donate) unor colecționari care din pasiune pentru trecutul nostru istoric le păstrează cu sfințenie și încearcă chiar să le introducă în circuitul științific. De cele mai multe ori, însă, prezentarea lor este foarte greu de realizat pentru că, așa cum am precizat, nu le cunoaștem identitatea, nu le știm contextul în care au fost descoperite, iar cei care încearcă să le identifice trebuie, mai întâi, "să le facă să vorbească" cum îi plăcea să se exprime într-o asemenea situație acad. C.S. Nicolăescu-Plopșor.

O soartă asemănătoare au și obiectele la care ne vom referi în continuare. Ele au fost achiziționate de dl. I. Georgescu și fac parte dintr-o colecție mai mare; o parte dintre acestea au fost chiar publicate¹.

Pieseile despre care vom discuta aparțin, din punct de vedere cronologic, unor perioade (epoci) istorice diferite și sunt lucrate în cazul nostru din silex, os, piatră, lut și aramă. Le vom prezenta în continuare pe localități.

Comuna Giurgița

Cu ani în urmă s-au descoperit întâmplător în punctul "Măgura Curmătura" mai multe unelte preistorice și ceramică lucrată cu mâna. Câteva dintre piese, mai exact trei lame din silex de culoare maronie, un răzuitor, (fig. 1/1-4) un "cuțitaș" din silex de culoare vânăt-negricioasă (fig. 1/6) și o dălțiță confecționată din piatră de râu de culoare cenușie sau numărat printre acestea.

Dălțița este lucrată îngrijit, bine șlefuită și are tăișul ascuțit realizat în formă "de pană", (fig. 1/5). Din punct de vedere istoric acestea aparțin, la modul general, epocii neolitice.

Comuna Cerăț

În loc necunoscut și la o dată greu de precizat s-au descoperit întâmplător două obiecte preistorice, care pot fi atribuite, tot epocii neolitice. Este vorba de o dălțiță din os, de formă tronconică, lucrată îngrijit. Tăișul, realizat în forma de "pană", pe partea interioară a spărturii este foarte bine ascuțit și măsoară cca. 3 cm (fig. 1/7).

A doua piesă găsită în alte împrejurări este un topor-daltă de dimensiuni relativ mari: înălțimea atinge cca 15,5 cm, iar partea activă (tăișul) măsoară aproape 9 cm. El a fost executat dintr-o piatră de râu rezistentă, de culoare cenușie-închisă cu pigment verde. Se aseamănă ca formă cu dălțița. Prezintă urme de folosire și este șlefuit, mai îngrijit, doar pe una din fețe. Tăișul este realizat în formă de "pană" pe fața mai puțin îngrijită (fig. 1/8) la fel ca și la dălțița de os.

Comuna Giurgița

Greutatea din lut ars folosită la războiul de țesut vertical a fost descoperită în punctul "Măgura Curmătura". Are formă piramidală și cântărește cca 1 kg. Baza este dreaptă, în formă de patrat, iar capătul superior, unde se află și orificiul pentru agățat area colțurile rotunjite.

Culoarea este gălbui-castanie, iar la exterior cenușie, datorită faptului că a fost găsită într-un strat de cenușă care încă se mai păstrează pe suprafața obiectului. Cenușa provine de la locuința incendiată care adăpostea războiul de țesut. Deteriorări prezintă doar în partea superioară pe una din laturi, deasupra orificiului unde are o porțiune căzută.

¹ I. Georgescu, *Semne monetare de la începutul sec. al XX-lea*, în "Oltenia. Studii și comunicări", XI, Craiova, 1999, p. 116-122

Din punct de vedere cronologic poate fi atribuită epocii neolitice, deși și forma ei este specifică și pentru alte perioade mai târzii.

Comuna Sălcuța

Din târgul săptămânal al Craiovei a fost achiziționat un topor (secură) de tipul celor cu brațele "în cruce" (fig. 2). Din discuțiile cu vânzătorul asupra locului de descoperire, acesta susținea că a fost găsit pe teritoriul comunei Sălcuța.

Toporul are profilul longitudinal curbat, brațele egale, iar tubul de înmănușare are formă ușor ovală și este fără manșon inelar.

Din timpul turnării pe fețele toporului au rămas pori care ulterior au fost parțial șlefuiți. Piesa-un topor de dimensiuni mari-prezintă evidente urme de folosire din antichitate. L = 22 cm; greutatea = 1 kg.

În momentul achiziționării toporul era acoperit, parțial, cu o patină de culoare verde, activă, motiv pentru care a fost curățat și tratat de specialiștii de la Muzeul Olteniei.

Topoare asemănătoare de dimensiuni mai mici au fost descoperite în județul Dolj în localitățile Coțofenii din Dos², Moțăței³, Coșovenii de Jos⁴, Cârna⁵, Craiova⁶, Orodel⁷. În Oltenia asemenea topoare au mai fost descoperite la Poiana-Căzănești⁸, Pădina Mare⁹, Drobeta Turnu Severin¹⁰, Halânga¹¹, în județul Mehedinți, Obogeni, comuna Stoilești, județul Vâlcea¹², la Turcenii de Jos, comuna Turceni¹³ și Fântânele, comuna Urdari, județul Gorj¹⁴.

Această formă evoluată de topor cu brațele "în cruce" se încadrează în tipul Jaszladany¹⁵.

Cronologic aceste piese au fost atribuite perioadei eneolitice, mai precis culturilor Bodrogkeresztur și Cucuteni (fazele AB2 și B)¹⁶. În Oltenia ele pot fi puse în legătură cu cultura Sălcuța, fără a putea preciza faza (III sau IV)¹⁷.

Descoperirea acestui topor la Sălcuța, dar și în celelalte județe ale Olteniei este o dovadă incontestabilă că asemenea piese au avut o arie largă de răspândire și reprezintă un punct culminant al activității metalurgiei aramei în eneolitic¹⁸.

În încheiere apreciem-cu toate că prezentarea și încadrarea cronologică a acestor obiecte a fost făcută la modul general-că evidențierea lor, chiar și sub această formă, este un bun câștigat deoarece ele atenționează asupra unor localități pe teritoriul cărora, perieghize sau cercetări de specialitate pot identifica noi obiective arheologice.

² Al. Vulpe, SCIV, 24, 1973, 2, p. 224; idem, *Die Axte und Beile Rumänien*, II, München, 1975, p. 39, nr. 115.

³ D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939, p. 87.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 88.

⁷ *Ibidem*.

⁸ E. Tudor, "SCIV", 23, 1972, 1, p. 26, fig. 1/6.

⁹ O. Toropu, "Revista Muzeelor", 2, 1965, p. 167; Al. Vulpe, *op. cit.*, nr. 114.

¹⁰ Al. Vulpe, *op. cit.*, nr. 112 și 113.

¹¹ Al. Bărcăcilă, "Dacia", I, 1924, p. 293, p. 295, fig. 264.

¹² Gh. I. Petre, "SCIVA", 27, 1976, 2, p. 261, fig. 1/1.

¹³ Petre Gherghe, "SCIVA", 33, 1982, 1, p. 131, fig. 1.

¹⁴ *Ibidem*, p. 132, fig. 2.

¹⁵ Al. Vulpe, *Die Axte ...*, p. 39.

¹⁶ Bibliografie la Al. Vulpe, "SCIV", 15, 1964, 4, p. 457-466; idem, *Die Axte ...*, II, p. 45; idem, "SCIV", 24, 1973, 2, p. 226 și urm.; E. Tudor, "SCIV", 23, 1972, 1, p. 19 și urm.

¹⁷ Petre Gherghe, *op. cit.*, p. 132.

¹⁸ Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 234.

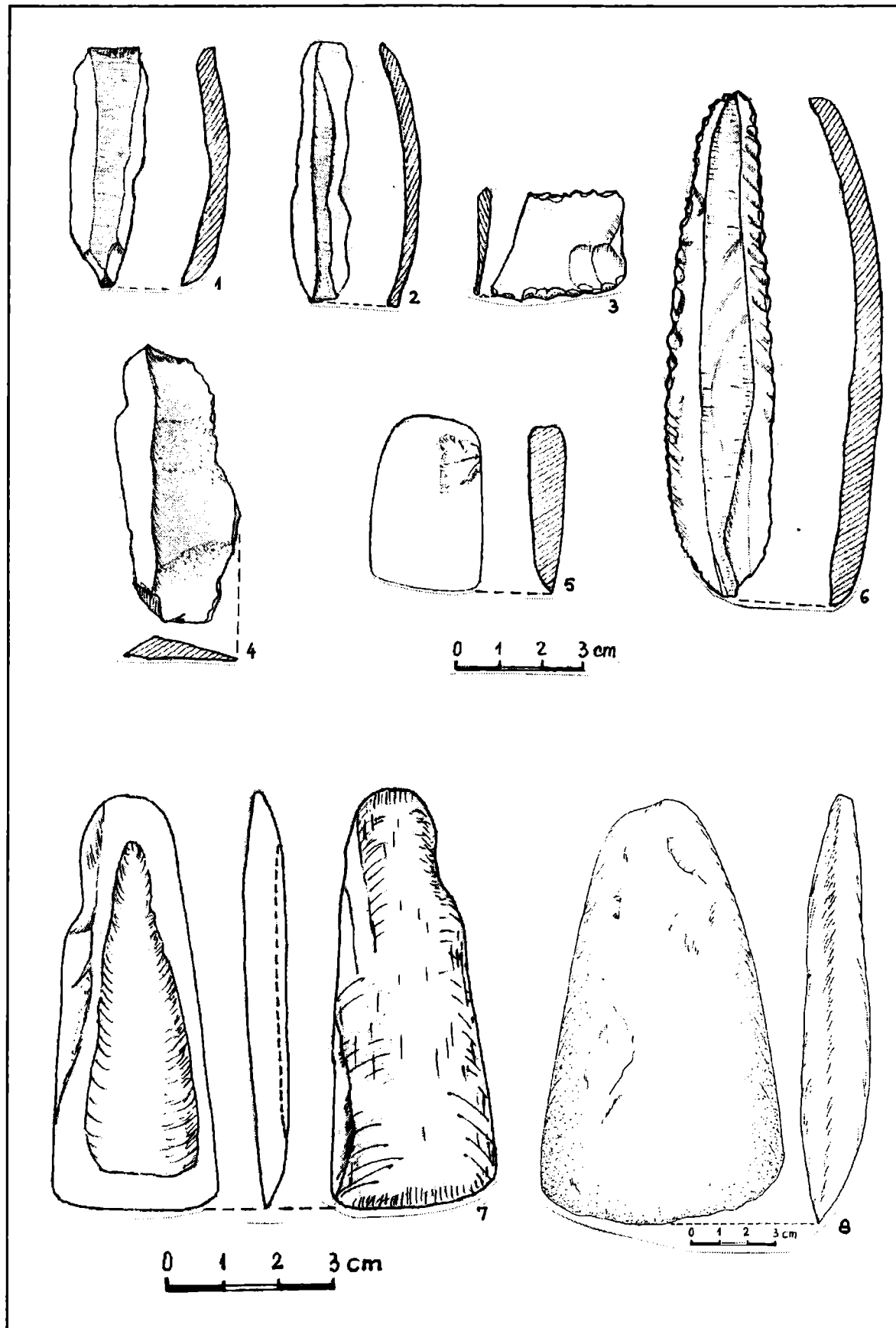

Fig. 1

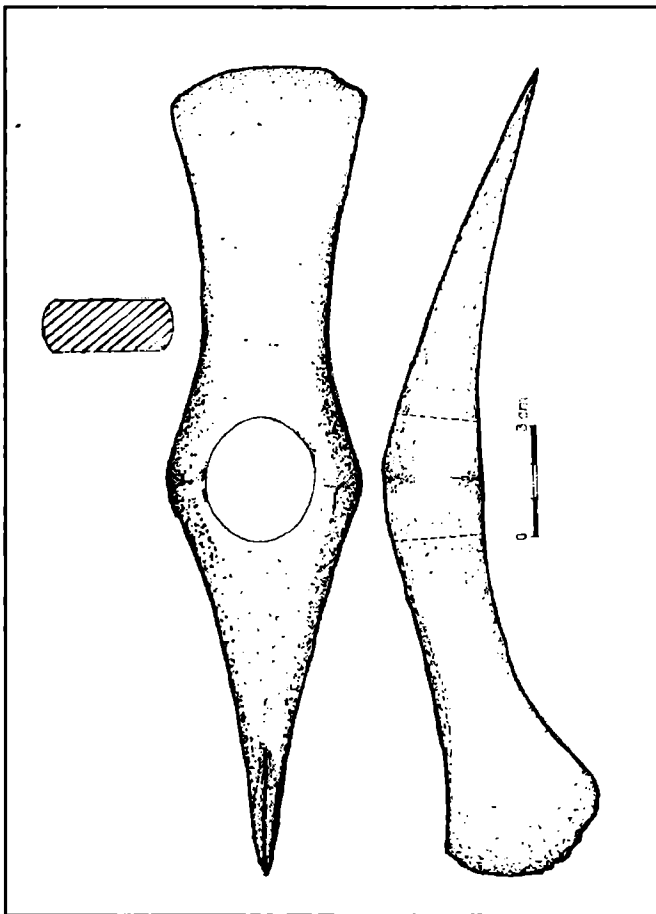

Fig. 2.

CÂTEVA DATE DESPRE PIESELE DE CUPRU DESCOPERITE ÎN TELL-UL DE LA DRĂGĂNEȘTI-OLT ("CORBOAICA")

MARIN NICA,
CRISTINEL FÂNTÂNEANU

Cele patru piese de aramă, care fac obiectul lucrării de față, au fost descoperite pe șantierul arheologic deschis în partea de sud a orașului Drăgănești, în punctul numit de localnici "Corboaica". Este vorba de un tell aparținând culturii Gumelnița, foarte asemănător cu cel aflat în localitatea eponimă. Tell-ul din punctul "Corboaica" are o formă ovală, orientat pe direcția NE-SV, cu dimensiunile de 123 m (măsurat pe direcția E-V) și 75 m (pe direcția S-N), fiind situat în lunca Oltului. Față de nivelul mării, tell-ul se află la cota 69,55 m¹.

Stratul așezării Gumelnița de aici are grosimea de 3 m (la fel ca și cel din așezarea eponimă), fiind reprezentat până în prezent de 10 niveluri de locuire².

Prima piesă, la fel ca și următoarele două, este un ac de aramă cu lungimea totală de 10,0 cm (fig. 2/1a, 1b). Partea superioară este aplatizată, având forma romboidală (fig. 2/1a) tija sa reprezentând o secțiune rotundă pe toată lungimea. Poate fi încadrat tipului I, variantei b în clasificarea făcută de Eugen Comșa³.

Al doilea ac are lungimea de 8,75 cm (fig. 2/2a, 2b). Tija sa este ușor arcuită (fig. 2/2b), iar partea superioară se termină cu două volute spiralice, opuse (fig. 2/2a). Partea superioară a tijeii reprezintă o secțiune rectangulară (fig. 2/2a), în timp ce partea inferioară are o secțiune rotundă (fig. 2/2a). Îl putem încadra tipului III în clasificarea făcută de Eugen Comșa⁴.

Cel de-al treilea ac are lungimea totală de 13,3 cm (fig. 2/3a, 3b). Tija sa prezentând în partea superioară o secțiune ovală (fig. 2/3a), iar în partea inferioară o secțiune rotundă (fig. 2/3a), se îndoaie brusc la 10,8 cm de vârf, în unghi de 90° (fig. 2/3b) terminându-se apoi, la fel ca precedenta, în două volute opuse (fig. 2/3c).

Având în vedere lipsa analogiilor directe, credem că îl putem încadra unei variante a tipului III în aceeași clasificare a lui Eugen Comșa⁵.

Toate trei piesele au fost găsite în plin strat de cultură Gumelnița, la o adâncime de 1,50-1,60 m. Observațiile stratigrafice ne îndreptătesc să le datăm ca aparținând perioadei de maximă dezvoltare a culturii Gumelnița deci în faza A₂-B₁⁶ a acesteia.

Acest model de ace are o clară origine sudică, atestată prin descoperirile de la Mundigak⁷ (Afganistan), Chanhu-daro⁸ (Pakistan), Tepe Hissar⁹ (Iranul de nord), Tarsus¹⁰, Kusura¹¹, Troia¹² (Turcia), Poliochni¹³, Chalandriani¹⁴, Zyguries¹⁵ (Grecia), ajungând astfel până în aria culturii Gumelnița de pe teritoriul Bulgariei și României și chiar mai departe (un astfel de ac cu volute a fost descoperit în Ucraina la Nalcik¹⁶, Kabardino Park). În stadiul actual al cercetărilor lipsesc

¹ M. Nica, Z. Florin, Tr. Zorzoliu, M. Vasilescu, SCIVA, 45, 1, 1994 p. 41-42; M. Nica, C. Schuster, Tr. Zorzoliu, Cercetări arheologice în aria nord-tracă, I, Buc. 1995, p. 12, 29, fig. 6/2; 38; fig. 15/1-8.

² Ibidem, p. 43.

³ Eugen Comșa, Dacia, N.S., 1965, 9, p. 361.

⁴ Ibidem, p. 361.

⁵ Ibidem.

⁶ Iuliu Paul, Cultura Petrești, București, 1992, Editura Museion, tab. 2.

⁷ Hermann Müller-Karpe, Handbuch der Vorgeschichte, vol. III/3, pl. 708/fig. A. 35, München, 1974.

⁸ Ibidem, pl. 727/fig. A. 11.

⁹ Ibidem, pl. 697/fig. A. 31.

¹⁰ Ibidem, pl. 291/fig. B. 4.

¹¹ Ibidem, pl. 320/fig. C. 3, 4, 5, 6.

¹² Ibidem, pl. 335/fig. 3.

¹³ Ibidem, pl. 356/fig. 53.

¹⁴ Ibidem pl. 357/ fig. A. 9.

¹⁵ Ibidem, pl. 403/fig. A. 3.

¹⁶ Ibidem, pl. 690/fig. B. 10.

descoperiri de acest fel în Transilvania și Moldova, descoperiri care ar putea constitui veriga de legătură cu descoperirea din Ucraina.

În ceea ce privește analogiile pentru aceste trei piese în aria culturii Gumelnița, ele sunt destul de multe, atât pe teritoriul României, cât și al Bulgariei. (fig. 1)

Dintre acestea, credem că trebuie menționate descoperirile de la Grădiștea Ulmilor, Vidra și Vădastra.

La Grădiștea Ulmilor, vis-a-vis de tell-ul Boian B au fost găsite câteva morminte conținând schelete în poziție chircită. Lângă craniile câtorva schelete au fost găsite, pe lângă alte obiecte de inventar (perle de Dentalium) și două ace de cupru. Unul dintre ele avea partea superioară romboidală, celălalt terminându-se prin două volute opuse. În 1963 au fost descoperite încă două morminte Gumelnița, unul conținând un ac cu cap romboidal, celălalt cu volute¹⁷. Este evident deci că ele serveau la prinderea părului femeilor gumelnițene într-un coc¹⁸, dar și la prinderea unor articole de vestimentație - probabil un fel de mantii (acest din urmă fapt este dovedit de un fragment de ac găsit în dreptul sternului unui schelet datat în Gumelnița B₁ de la Grădiștea Ulmilor¹⁹).

Descoperirile de la Vidra sunt importante mai ales din punct de vedere cronologic. Astfel în anii 1931-1933 au fost descoperite în nivelul Vidra II. B, corespunzător fazei Gumelnița A₂, ace cu volute. Un ac de aceeași factură a fost găsit și în nivelul Vidra II. C, corespunzător fazei finale a culturii Gumelnița²⁰. Se poate afirma deci, că perioada de circulație a acestor tipuri de ace se situează de-a lungul fazelor de maximă dezvoltare și de sfârșit ale culturii Gumelnița.

Un ac de cupru cu volute opuse a fost descoperit și în stratul Sălcuța din așezarea de la Vădastra²¹. Având în vedere însă că această descoperire s-a făcut în partea orientală a acesteia, putem trage concluzia că este vorba de un "import" din aria culturii Gumelnița.

Alte asemenea descoperiri au fost atestate atât în așezări gumelnițene de pe teritoriul României (Gumelnița²², Sărulești²³, Jilava²⁴), precum și pe teritoriul Bulgariei (Ruse²⁵, Kubrat²⁶, Nevski²⁷, Zavet²⁸, Gabarevo²⁹). Se poate observa că aria de răspândire a acestor piese cuprinde Câmpia Munteniei Meridionale, partea de SE a Olteniei, NE Bulgariei și la N de Tundja (fig. 1) adică teritoriul ocupat de purtătorii culturii Gumelnița în faza de maximă dezvoltare și de sfârșit a ei³⁰.

Din păcate nu dispunem de datele unei analize spectrale pentru a putea compara compoziția materialului din care au fost confecționate piesele noastre, cu cel aflat în alte piese de aramă din aria culturii Gumelnița. Este foarte probabil însă că sunt realizate dintr-un material asemănător și că această materie primă provine din estul Bulgariei³¹. În sprijinul acestei idei vine și faptul că în această zonă au fost găsite astfel de ace și nu s-au găsit asemenea piese în estul Transilvaniei sau Dobrogea, semn că zăcămintele de cupru din aceste zone nu au fost folosite pentru fabricarea acelor gumelnițene.

¹⁷ Eugen Comșa, op. cit. p. 363, idem, *Dacia*, 1960, 4, p. 9-10.

¹⁸ Eugen Comșa, Barbu Ionescu, *SCIVA*, 1979, 30, 1, p. 83.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Eugen Comșa, *Dacia N.S.*, 1965, 9, p. 365.

²¹ Corneliu N. Mateescu, *Materiale*, V, 1959, p. 71, fig. 6/3 (p. 70).

²² Eugen Comșa, Barbu Ionescu, op. cit., p. 80, fig. 1/4, Eugen Comșa, *Dacia, N.S.*, 1965, 9, p. 364.

²³ Ibidem, *Dacia, N.S.*, 1965, 9, p. 365.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, p. 366.

²⁷ Ibidem, p. 367.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem, p. 368.

³⁰ Ibidem, p. 370.

³¹ Eugen Comșa, Barbu Ionescu, op. cit., p. 84.

O altă concluzie care se impune este aceea că piesele de această factură au fost lucrate în unele aşezări gumelniţene, probabil aflate mai aproape de zăcămintele de cupru, de către oameni specializaţi în ateliere având în vedere complexitatea prelucrării aramei şi apoi răspândite la distanţe apreciabile pe calea schimbului primitiv regulat şi sub formă de loturi de diferite tipuri de ace şi de unelte mici, de la comunitate la comunitate³². Au fost lucrate prin ciocănire la cald sau la rece sau prin turnare. Eugen Comşa datează acele cu volute de la Grădiştea Ulmilor puţin anterior acelor cu cap romboidal de la Gumelniţa³³.

Cea de-a patra piesă care face obiectul lucrării de faţă, este un topor plat sau topor de tip lamă, fără gaură de înmănuşare (fig. 2/4). Lungimea sa este de 7,25 cm, având o formă trapezoidală cu baza mică de 3,3 cm iar baza mare de 4 cm. Lama toporului, cu muchia curbă foarte subţire, este acoperită cu un strat de oxizi de culoare verzuie.

Toporul a fost descoperit într-un mormânt (M5) de înhumatie conţinând un schelet în poziţie chirchită (fig. 2/7) tipic gumelniţeană. Femurul fragmentat, este orientat spre nord. Braţul stâng întins pe lângă corp este suprapus de antebraţul mâinii drepte care face unghi drept cu şira spinării.

Scheletul este chirchit pe stânga, orientat pe direcţia E-V, cu faţa la nord şi spatele la sud. Mâna dreaptă îndoită din cot la 90°, peste capătul braţului stâng, ţine în mână acest topor (fig. 2/7). Adâncimea la care a fost descoperit scheletul este de 0,90 m.

Analogii pentru acest topor (fig. 2/4) în ceea ce priveşte forma sa, sunt destul de puţine. Astfel Alexandru Vulpe încadrează topoarele de această formă în varianta Petreşti³⁴, cu descoperiri la Petreşti³⁵ (com. Corbii Mari, jud. Dâmboviţa), Fărcaşul de Sus³⁶ (fig. 2/5) jud. Olt, Varna (fig. 2/6), împreună cu un topor aflat la muzeul din Timişoara şi pe care Alexandru Vulpe îl numeşte "tipul Banat"³⁷.

În ceea ce priveşte însă contextul în care a fost găsit (în mormânt, în mâna scheletului), nu dispunem de nici o analogie, astfel că nu ne putem hazarda în a emite o ipoteză legată de ritual funerar despre care nu putem spune decât că şi prin această descoperire se întăreşte ideea că era caracterizat de credinţa oamenilor neo-eneolitici în viaţa de dincolo de moarte. Posibil ca el să indice o anumită funcţie a individului respectiv, în ierarhia comunităţii.

Cercetările ulterioare, sperăm, vor aduce noi lămuriri şi în ceea ce priveşte această ultimă piesă.

---

³² Ibidem, p. 85.

³³ Ibidem.

³⁴ Alexandru Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, II, München, 1975, p. 60.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

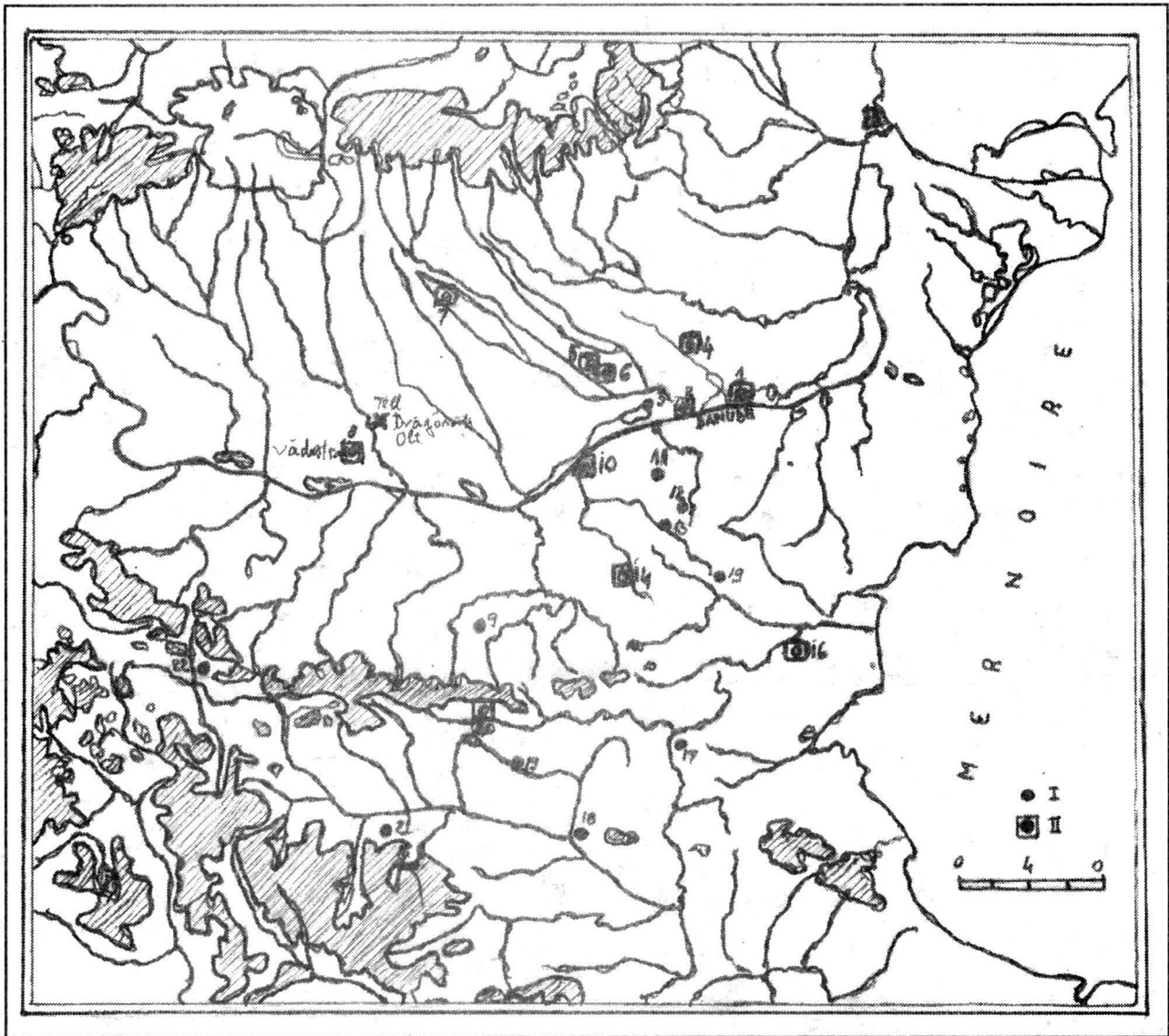

Fig. 1. Harta cu răspândirea acelor de cupru, eneolitice, între Carpați și Balcani.

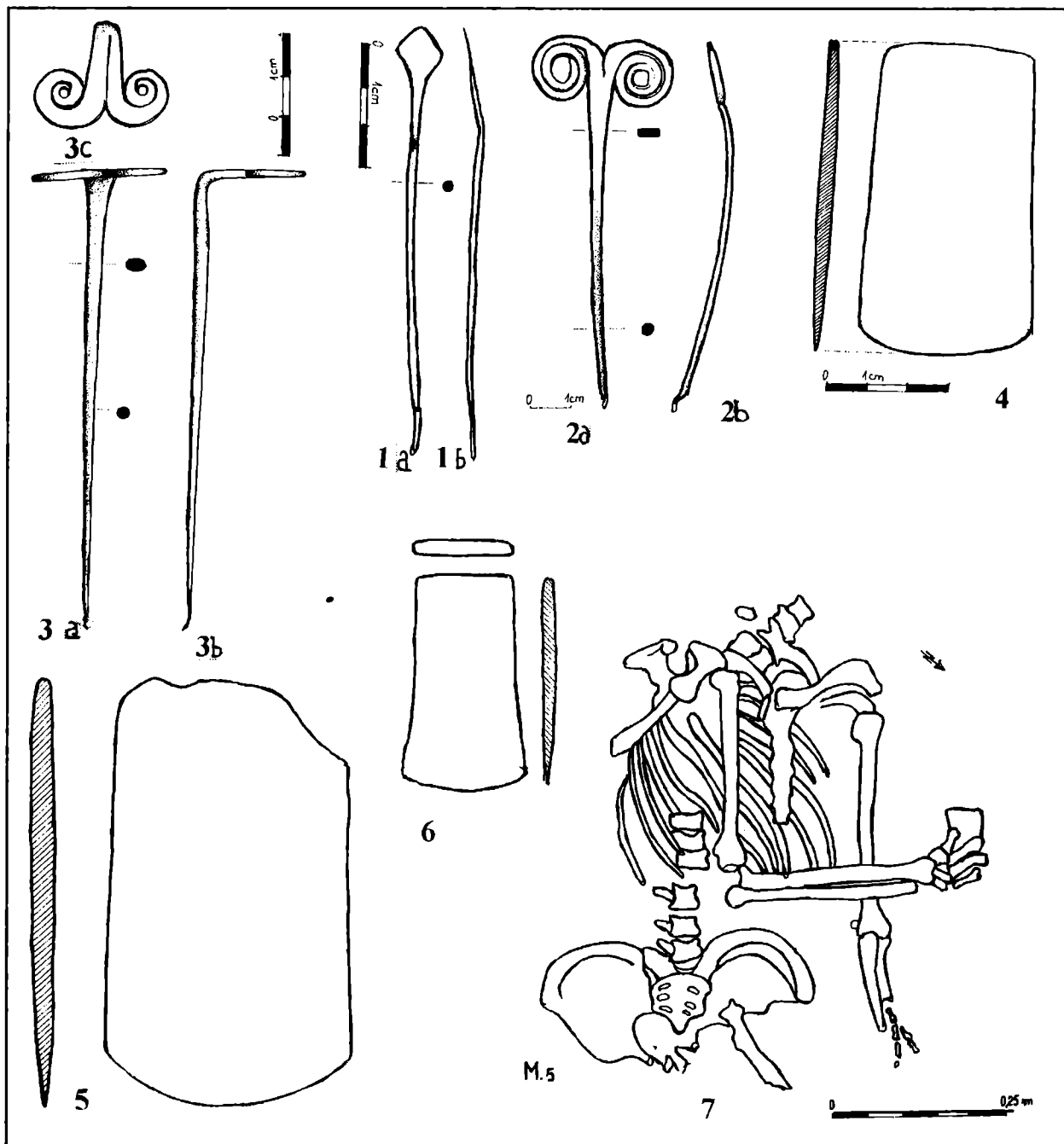

Fig. 2. Drăgănești-Olt, "Corboaica", 1a-3b, acele de cupru descoperite în tell-ul "gumelnițeano-sălcuțean" de la Drăgănești-Olt; 4, topor de tip lamă descoperit în mormântul nr. 5, Fărcașu de Sus "Săliște"; 5, topor de cupru de tip lamă din faza Gumelnița A1; Varna; 6, topor de cupru descoperit în necropola grumelnițeană.

NOI DATE PRIVIND CUNOAȘTEREA CULTURII VERBICIOARA¹

(PARTEA I)

FLORIN RIDICHE

REPERTORIUL DESCOPERIRILOR DE TIP VERBICIOARA ȘI A CELOR CARE AU FOST ÎNCADRATE ÎN EPOCA BRONZULUI MIJLOCIU ȘI TÂRZIU²

1. ALBEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ȘIMNICU DE SUS.

Cercetare de suprafață. La limita de sud a vetrei satului se află două izvoare; în jurul lor, pe o suprafață de aprox. 200 x 300 m, în panta lină, au fost identificate urme de locuire care aparțin epocii bronzului (posibil aspectul Gornea - Orlești) și epocii romane; aceste materiale continuă să se găsească și la sud-vest de sat pe terasa înaltă a râului Amaradia, pe o suprafață de aprox. 10-12 ha.

Lit.: Negru 1994, 74-75, 79.

2. ALMĂJ

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ALMĂJ.

Săpături de salvare în anul 1951 și sondaj în anii 1957 și 1964. Pe valea Almăjului, nu departe de podul căii ferate, s-a găsit o așezare cu două straturi dintre care cel superior a fost atribuit culturii Verbicioara (fazele I-IV) iar cel inferior, culturii Coțofeni; pe teritoriul localității s-a găsit o jumătate dintr-un tipar pentru turnat ceturi de bronz.

Lit.: Nicolăescu-Plopșor 1923, 299; Berciu 1939, 288; Berciu ș. a. 1952, 175; Berciu 1961, 227-228; idem 1961a, 127; Galbenu 1972, 263, nota 2; Morintz 1978, 23; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

3. ALMĂJEL

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA VLĂDAIA.

Săpături de salvare în anii 1967-1971. În pct. „La Carieră” care se află pe ambele maluri, surpate, ale fostului pârâu „Valea Seacă”, un afluent al râului Drincea, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Popescu 1969, 473; Galbenu 1983, 143; Crăciunescu 1996, 35; idem 1998, 118, pl. IV.

4. ANINOASA

JUDEȚUL GORJ, COMUNA ANINOASA.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nicolăescu-Plopșor 1923, 297; Nica 1996, fig.1.

5. ARGETOAIA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ARGETOAIA.

Cercetări de suprafață. În pct. „Obruciște” sau „Obrocea” (informația din literatură este confuză în ceea ce privește numele punctului: Nica 1994, 188, 202) s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV, după G. Crăciunescu și V, după S. Morintz și M. Nica); pe teritoriul localității s-au găsit și materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Morintz 1978, 65; Nica 1982, 114; idem 1987, 29; idem 1994, 188, 202, fig. 11/1, 2, 6-8, 10; idem 1996, fig. 1; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

¹ Datorită spațiului de publicare restrâns, în acest număr al anuarului Muzeului Olteniei vom prezenta doar o parte din catalogul culturii Verbicioara urmând ca în numărul viitor să apară restul catalogului cu studiul propriu-zis, hărțile, literatura și rezumatul.

² Pe lângă punctele cu materiale de tip Verbicioara am trecut în catalog și acele puncte ale căror materiale arheologice, încadrate în epoca bronzului mijlociu și târziu, ar putea fi de tip Gornea-Orlești sau Verbicioara.

6. BAIA DE FIER

JUDEȚUL GORJ, COMUNA BAIA DE FIER.

Săpături sistematice în anul 1951. În pct. „Peștera Muierilor” s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-III și V: pentru această din urmă fază vezi Calotoiu 1994, 17) care suprapun un strat cu materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1957, 21-22, fig. 6; 7/3; Berciu 1961, 228, 231; idem 1961a, 126-127, 149 (nota 48); Morintz 1978, 23; Calotoiu 1994, 17; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

7. BALOTA DE JOS

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA MURGAȘI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1996, fig.1.

8. BASARABI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CALAFAT.

Cercetare de suprafață în data de 17. 06. 1996. Pct. „Hunia Catârului” (denumire veche „Locul lui Cioc”) este de fapt o viroagă situată în dreapta șoselei Craiova-Calafat, pe sectorul Golenți-Basarabi, la cca 500 m. înainte de localitatea din urmă; această viroagă este orientată perpendicular pe Dunăre, secționând terasa inferioară a acesteia, iar pe deasupra este traversată de o linie electrică de tensiune; punctul se află pe dealul din dreapta viroagii în dreptul unui punct topografic, pe locul unei plantații de viță de vie; la baza acestui deal izvorăște un pârau; în acest pct. s-a găsit un fragment ceramic de tip Verbicioara (faza III) și o necropolă tumulară hallstattiană.

Lit.: Dumitrescu 1968, 177-179; Bondoc 1999, 50, pl. I/fig.1.

9. BĂILE HERCULANE

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN, ORAȘ BĂILE HERCULANE.

Sondaj în anii 1872, 1916, 1927, cercetare de suprafață în anul 1904 și săpături sistematice în anii 1955, 1960-1961, 1965-1969. În pct. „Peștera Hoților” s-a descoperit o așezare cu depuneri în grosime de 3 m ce cuprind 11 niveluri de locuire din care primele 6, de jos, se încadrează între cultura musteriană și epipaleolitic iar ultimele 5 aparțin neoliticului final, culturilor Coțofeni și Verbicioara (faza III), epocilor fierului și medievale.

Lit.: Nicolăescu-Plopșor ș. a. 1957a, 56, fig. 4/2-3; Berciu 1961, 228, 231; idem 1961a, 124, 127; Popescu 1967, 538; Roman 1967, 3-4, 6; Popescu 1970, 464; idem 1970a, 522; Petrovsky 1973, 386; Morintz 1978, 22-23.

10. BĂLĂNEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA MĂRUNȚEI.

Sondaj în anul 1966. Pe valea pârauului Cotenita, la cca 2 km de sat, pe una din terasele pârauului, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în zonă s-au descoperit și materiale arheologice de tip La Tène.

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 17.

11. BĂLCEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA BĂLCEȘTI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V); în zona comunelor Bălcești-Valea Mare s-a găsit o sabie de bronz împreună cu fragmente ceramice hallstattiene care ar putea fi puse în legătură cu locul descoperirii de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1980, 23; idem 1983, 85, 94, fig. 4/13, 14; 7/7.

12. BĂRBĂTEȘTI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA BĂRBĂTEȘTI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (faza III); vezi nr. cat. 236

Lit.: Chicideanu ș. a. 1983, 107.

13. BÂRCA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA BÂRCA.

De pe teritoriul comunei provine un fragment ceramic de tip Verbicioara (faza III).

Lit.: Nica 1996, 22, fig. 5/6; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

14. BÂRSEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Sondaj în anul 1974. Pe un dâmb, cam la 200 m nord-vest de biserica satului, pe stânga șoselei care duce spre gara Govora s-a găsit, într-o așezare, un strat de cultură, la mai puțin de 0,80 m, care a fost atribuit culturii Verbicioara (fazele I-III, după G. Crăciunescu, și I-II, după Gh. I. Petre-Govora) ce suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Petre-Govora 1970a, 486; idem 1976, 14, 17; idem 1985, 34-35; idem 1988, 146; idem 1988a, 44-45; idem 1989, 255; idem 1995, 24, 29, 47, fig. 2/5-9; 4/6, 9; 5/1, 3, 4, 6, 8; Crăciunescu 1998, 119, pl. I, II, IV.

15. BELCINU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CALOPĂR.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nica 1996, fig.1.

16. BERBEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA BERBEȘTI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1973. În partea de sud-vest a comunei s-a găsit un topor de bronz care a fost atribuit culturii Verbicioara.

Lit.: Ghelmez 1976, 35-36, fig.1.

17. BERCIOIU-RUDA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA BUDEȘTI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12.

18. BISTREȚU

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA DEVESEL.

Săpături sistematice în anii 1984 și 1985. În pct. „La Punți”, pe marginea pârâului ce curge în zonă, în vestul localității, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II), în zona unei așezări eneolitice.

Lit.: Crăciunescu 1996, 35, pl. I/1-3; idem 1998, pl. I, IV.

19. BOJOIU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ROBĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. În pct. „La Ordie”, de-a lungul terasei satului, pe partea dreaptă a râului Teslui, pe o distanță de 500 m, s-a găsit o așezare din perioada timpurie și mijlocie a epocii bronzului.

Lit.: Nica 1972, 208.

20. BOJOIU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ROBĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970 și 1971. În pct. „Dealul Marga”, pe partea opusă satului, la 1 km nord-est de sat, pe o terasă foarte joasă din stânga Tesluiului, s-a găsit o așezare din perioada timpurie și mijlocie a epocii bronzului.

Lit.: Nica 1972, 209.

21. BOTOȘEȘTI-PAIA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA BOTOȘEȘTI-PAIA.

Cercetare de suprafață în anul 1997. În pct. „Piscul Cazacilor” care se află în vecinătatea pârâului Paia, pe panta sudică a pîcului, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele III-IV).

Lit: Bondoc 1999, 55, pl. III/fig. 3, fig. 4.

22. BOURENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA AFUMAȚI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit: Nica 1996, fig. 1.

23. BREBENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA BREBENI.

Cercetare de suprafață. Pe dealul „Cătina”, în partea de sud-est a văii pârâului Oboga, la sud de o așezare-tell, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele III-IV).

Lit: Hănsel 1976, 57 (nota 49), fig. 6/1-10; Lazăr 1998, 27; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 8.

24. BREBENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA BREBENI.

Cercetare de suprafață. Pe brațul de deal „La Catianca”, în valea Obogii, la cca 2 km de satul Brebeni-Sârbi, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza III); tot în zona așezării s-a descoperit și un arc plurispiralic din bronz.

Lit: Butoi 1999, 8.

25. BREBENI-ROMÂNI

JUDEȚUL OLT, COMUNA BREBENI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1958 și cercetare de suprafață în anul 1966. În pct. „Boltita”, în lunca de pe malul drept al râului Dârjov, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza III), pe o suprafață de cca 600 metri pătrați; un vas din cadrul așezării a fost găsit la cca 1 m, adâncime.

Lit: Butoi 1999, 9.

26. BREZNIȚA DE OCOL

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA BREZNIȚA DE OCOL.

Cercetare de suprafață în anul 1978 și sondaj în anul 1993. În malul înalt al pârâului Crihala, în spatele sediului Poliției s-a găsit o așezare de tip Gornea-Orlești și Verbicioara (fazele I-II); s-a observat un strat de cultură, gros de 0,30 m, aflat la 2,20 m, adâncime; acest strat suprapune pământul viu și este suprapus de un nivel cu materiale arheologice de tip Basarabi.

Lit: Crăciunescu 1992a, 100; idem 1994, 30; idem 1996, 35-36, 44, pl. VII/2; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV, X/2.

27. BROȘTENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA BALDOVINEȘTI.

Din pct. „Adăpători” provin materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele III-V).

Lit: Nica 1989, 252-253; idem 1996, 22-26, fig. 9/1-16; idem 1997, 21, fig. 11/1-9b; idem 1998, fig. 1, 12/1-16; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

28. BUCOVĂȚ

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.

De pe malul Jiului provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit: Toropu 1972, 700, nota 12.

29. BUCURA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, ORAȘ VÂNJU MARE.

Cercetare de suprafață în anii 1977-1979 și sondaj în anii 1991-1992. În partea de sud-est a localității, pe o mică ridicătură din lunca râului Blahnița, la câteva sute de metri distanță de fostele grajduri ale CAP-ului, în zona unor canale săpate pentru sistemul de irigații, la 300 m de un dig și la 1,5 km de punctul din localitatea Nicolae Bălcescu, în care a fost găsită o urnă de tip Verbicioara, s-a găsit o așezare din aceeași cultură (faza I); în același loc s-au găsit și fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești; stratul atribuit culturii Verbicioara se afla între adâncimile de 0,60 m și 1,20 m și este suprapus de un strat cu materiale arheologice de tip Basarabi care are o grosime de 0,05 m; într-unul din canalele de irigație s-a descoperit, în anul 1978, un schelet de om cu orientarea aproximativ nord-sud.

Lit: Crăciunescu 1994a, 16-17 (vezi asteriscul din lucrarea: Crăciunescu 1999, 7); idem 1996, 36-37, 44, pl. I/4-10; II/1-8, 12; idem 1998, 118, pl. I, IV; idem 1999, 7-24.

30. BUGIULEȘTI-TETOIU

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA TETOIU.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit: Nica 1996, fig. 1.

31. BUJORENI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA BUJORENI.

Cercetare de suprafață. În partea de nord a muzeului satului s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1995, 51; Crăciunescu 1998, 119, pl. IV.

32. BULETA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Săpături sistematice. În pct. „Valea Buleta”, în adâncitura unui pâraiaș, la 400 m nord-vest de biserica satului, s-au găsit fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești și Vucedol.

Lit.: Petre-Govora 1976, 13-14, 19-20, fig. 3/10.

33. BUNEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA BUNEȘTI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Petre-Govora 1980, 23; idem 1982, 12.

34. BURILA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA BURILA MARE.

Cercetare de suprafață. În pct. „Hunia Ruja” s-a găsit o așezare cu straturi din neolitic până în epoca feudală; din această așezare provin fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 37, pl. II/9, 11; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV.

35. CĂLĂRAȘI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CĂLĂRAȘI.

Cercetare de suprafață. Probabil de la est de pct. "Grindul Pietrișului" provine un vas de tip Verbicioara (faza IV); în zona aceluiași punct s-au găsit și materiale arheologice hallstattiene.

Lit.: Morintz 1978, 65, fig. 19/4; 38/5; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

36. CĂLINA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA PRUNDENI.

Sondaj în anul 1965. În pct. „Dealul Protești” (un bot de deal), situat la cca 300-400 m de biserica satului, până în dealul „Zăvoianu”, s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara, până la adâncimea de 0, 60 m (în zona dealului „Zăvoianu”) care suprapun altele de tip Glina.

Lit.: Petre-Govora 1976, 14, 17, 20, fig. 4/2; idem 1995, 29.

37. CĂLUGĂRENI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA PADEȘ.

Săpături sistematice în anul 1980. Punctul „La Morminți” se află pe un bot al terasei din dreapta râului Motru, având o lungime de cca 400 m și o lățime de 100-150 m, care se îngustează treptat către capătul de vest pe care îl înconjoară apa râului; spre vest, botul de terasă este străjuit de un deal stâncos de calcar numit „Piatra”. La cca 300 m de la poalele Pietrei, terasa este tăiată de șoseaua Padeș-Valea Mare, partea dinspre asfințit purtând numele de „Morminții Mari”, iar cea dinspre răsărit, de dincolo de șosea, numele de „Morminții Mici”; localitatea începe imediat de la nord de botul de terasă; spre sud, terasa se ridică brusc cu cca 10-15 m deasupra luncii; așezarea se găsește chiar în capătul de nord al depresiunii Padeș-Apa Neagră, având o altitudine medie de 350 m. În acest pct. s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V) care suprapune o alta de tip Glina; în același pct. s-au găsit și materiale arheologice hallstattiene timpurii.

Lit.: Chicideanu ș. a. 1983, 103-107, fig. 2/4-11; 3/1, 2; Calotoiu ș. a. 1987, 35-38; Calotoiu 1994, 17-20, fig. 14/4; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

38. CĂPRENI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA CĂPRENI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nica 1996, fig. 1.

39. CĂZĂNEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Săpături sistematice în anul 1978. În pct. „Săveasca” care se află pe terasa stângă a pâraului Săveasca, încadrat de două dealuri iar spre est de lunca Oltului, delimitat de șoseaua Rm. Vâlcea-Govora, s-a descoperit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V), pe o suprafață de cca 3 ha, care are două niveluri de locuire: unul aflat între 0,40 m și 0, 60 m adâncime, iar celălalt, gros de 0,40 m, se află deasupra; cele două niveluri suprapun pământul viu și sunt suprapuse de un nivel cu

materiale arheologice care au fost datate în sec II-III d. Ch.; în literatura mai veche (Petre-Govora 1983, 88-89), materialul arheologic din nivelul superior (0-0,40 m) a fost atribuit Hallstattului timpuriu; obs.: din punctul de vedere al situației stratigrafice, prezentată în literatură, există doar două faze, IV și V, iar din punctul de vedere al materialului ceramic prezentat există toate cele cinci faze plus aspectul Gornea-Orlești.

Lit.: Petre-Govora 1983, 88-89; idem 1988a, 44; idem 1989, 255; idem 1995, 43, 47-51, fig. 1/9-12; 2/4; 4/7; 6/4, 5, 7, 8, 11-13; 7/1, 3, 5-7, 9, 10; 11; 12/1-12; 13; p. 54.

40. CĂZĂNEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Săpături sistematice în anul 1958. În pct. „Cărămidărie” care se află pe partea dreaptă a șoselei Rm. Vâlcea-Căzănești-Horezu, între km 186-187, pe o terasă cu înclinație nord-vest către sud-est, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V) care suprapun un strat cu materiale arheologice de tip Glina; în zonă s-au găsit și materiale arheologice hallstattiene.

Lit.: Berciu 1976, 177, fig. 1; 7/4, 5; Petre-Govora 1976, 10-12; idem 1985a, 29; idem 1989, 255; idem 1995, 14, 27.

41. CĂZĂNEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Cercetare de suprafață în anii 1962-1963. În pct. „Gura Văii” care se află în dreptul km 187 al drumului Rm. Vâlcea-Căzănești-Govora Băi, la cca 300-400 m nord-vest de drum, lângă dealul „Chiciurla”, situat pe malul drept al pârâului Șipoțel, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-III sau, I-V după G. Crăciunescu și fără argumentare), suprapusă de un strat cu materiale arheologice de tip La Tène și care suprapune o așezare de tip Glina; în zonă s-a găsit și un fragment ceramic decorat cu striuri, făcute cu măturica; observațiile stratigrafice au fost făcute în malul pârâului Șipoțel; obs.: am specificat „fazele I-III sau I-V” deoarece este posibil ca, în literatură, atribuirea ultimelor două faze să se fi făcut pentru toate cele patru puncte, luate la un loc, de la Căzănești.

Lit.: Petre-Govora 1967, 646-647, fig. 5/1; idem 1970a, 486; idem 1976, 12-13, 17; idem 1995, 19; Crăciunescu 1998, 119, pl. I-IV.

42. CĂZĂNEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Sondaj în anii 1966-1967. Pe un dâmb, aflat la cca 300 m nord de pct. „Cărămidărie”, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara care suprapune o alta de tip Glina.

Lit.: Petre-Govora 1968, 279-280, nota 2.

43. CÂRCEA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA COȘOVENI.

Săpături sistematice în anii 1971-1999. În pct. „La Hanuri” care se află pe malul stâng al pârâului Cârcea, la 9 km, sud-est, de Craiova, în zona izvoarelor ce alimentează pârâul, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-III), cu un singur strat care are o grosime medie de 0,50 m; așezarea este suprapusă de morminte de sec. XVI și suprapune mai multe straturi din neolitic; izolat s-au găsit fragmente ceramice de tip Cernavodă III, Coțofeni și Gornea-Orlești; în cadrul așezării de epoca bronzului (cultura Verbicioara) s-a identificat și un șanț de apărare care are gura largă de 14 m și adâncimea de 3 m față de nivelul de călcare antic.

Lit.: Nica 1982, 107-110, 115, fig. 1; 3/1, 2; 4/1, 2; 6/1-8; 8/1, 8, 9; 11/1, 6, 11; idem 1985, 36; idem 1987, 29; idem 1987a, 109; idem 1989, 252-253; Petre-Govora 1995, 41, fig. 9/13; 10/4, 5; p. 47-48, fig. 4/6, 9 (nu se știe exact dacă materialul arheologic prezentat provine din pct. „La Hanuri”

sau „Viaduct”); Nica 1996, 20-22, 24-25, fig.1; 7/6, 7; idem 1997, 20-21, 23, fig. 8/1-11; idem 1998, fig. 1, 10/1-13b; Nica ș.a. 1999, 5, 7-9, fig. 4/1-5; 5/1-5, 7-14; 6; 7; informații inedite de la M. Nica; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

44. CÂRCEA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA COȘOVENI.

Săpături sistematice în anii 1971-1999. În pct. „Viaduct” care se află pe malul drept al pârâului Cârcea, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-V), cu un singur strat care are o grosime medie de 0,50 m; așezarea este suprapusă de un strat daco-roman și suprapune un nivel de locuire cu materiale arheologice de tip Gornea-Orlești; în partea de nord-est a așezării s-a găsit un șanț de apărare cu gura largă de 4 m și cu o adâncime de 1,60 m față de nivelul antic, care a fost atribuit fazei IV a culturii; în două din lucrările de la literatură (Nica 1980a, 29; idem 1982, 110) se susține că stratul de epoca bronzului conține materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V) și suprapune un strat neolitic.

Lit.: Nica 1980a, 29, 33-35, fig. 5; idem 1982, 107, 110-117, fig. 2/1-3; 3/3-9; 4/3-7, 9; 5/1-7; 7/1-15; 8/1-18; 9/1-17; 10/1-4; 11/2-5, 7-10, 12; 13/1-4; idem 1984, 4; idem 1985, 36; idem 1986, 19, 21, fig. 1/2; idem 1987, 29; idem 1987a, 109; idem 1996, 19-30, fig. 1; 2/1-3, 5, 7, 9; 4/4; 5/1, 4, 7-9; 8/1-12; 12/1-12, 14-17; 18/1; idem 1997, 20-21, fig. 6/22(?); 8/12, 14; 9; 14/13, 15(?); idem 1998, 151-152, fig.1, 2/1, 2, 4, 8, 9; 3/10, 11; 4/13; 9/1-6, 8-12; 11/1-9; 13/1-8; 14/1-5; 18/15; Nica ș.a. 1999, 5, 7-8, fig. 1, 2/1-3, 5; 3/1; 4/6, 8; 5/6; 8/1-10; Crăciunescu 1998, 118, pl. I-IV.

45. CÂRLOGANI

JUDEȚUL OLT, COMUNA CÂRLOGANI.

Descoperire întâmplătoare. Pe teritoriul localității s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în pct. „Golea” s-a găsit un celt de bronz.

Lit.: Nania ș. a. 1972, 179; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 11.

46. CÂRNA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA GOICEA.

Cercetare de suprafață. De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1989, 255; idem 1995, 43.

47. CEPLEA-BROȘTENI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA PLOPȘORU.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Calotiu ș. a. 1987, 39; Băltățeanu 1988, 10-11; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

48. CERĂȚ

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CERĂȚ.

Sondaj în anul 1967. La 3 km de sat, pe malul Desnățuiului, s-au găsit, la suprafața tell-ului neolitic, câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara.

Lit.: Popescu 1968, 422.

49. CERNELE

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.

Din pct. „Poligon” provin câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Nica 1994, 188, fig. 10/9, 10; idem 1996, 26-29, fig. 13/25-26; idem 1997, 24; idem 1998, fig. 1, 18/16; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

50. CETATE

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CETATE.

De pe teritoriul localității provin câteva vase și alte materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele I-III) și Gornea-Orlești.

Lit.: Berciu 1961, 228; idem 1961a, 126; Morintz 1978, 23; Petre-Govora 1995, 45; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

51. CLEANOV

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA CARPEN.

Din pct. "Fiera" provin materiale arheologice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. I, IV; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

52. COPĂCELU (fostă Valea Răii)

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Cercetare de suprafață în toamna anului 1961, descoperire întâmplătoare din anul 1966 și săpătură de salvare în anul 1969. La 5 km sud-vest de Râmnicu Vâlcea și la nord de șoseaua Rm. Vâlcea-Tg. Jiu, nu departe de aceasta, pe o terasă aluvionară cu o largă deschidere spre lunca Oltului, având la nord un adăpost natural format de ridicăturile deluroase, lângă o conductă saliferă, în zona unghiului format de șoseaua ce duce spre Ocnele Mari, cu pârâul sărat, pe partea stângă a acestui pârâu, pe un dâmb, în apropierea Căminului Cultural, la cca 25 m nord de așezarea de tip Criș, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); în așezare s-a găsit un celt de bronz.

Lit.: Petre-Govora 1969, 154; Berciu 1972, 12; idem 1976, 175-176, fig. 1; 4/5, 6; 5/8; 6; Morintz 1978, 68, fig. 38/1, 3, 7; Petre-Govora 1995, 10; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV.

53. CORLATE

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA IZVOARE.

Săpături sistematice înainte de anul 1978. Pe botul de deal, situat la vest de sat, în dreapta drumului Corlate-Caraula, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Morintz 1978, 61-62, fig. 35; Nica 1982, 113; idem 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

54. CORLĂȚEL

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA CORLĂȚEL.

Din pct. „Livezile Mari” provin câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (probabil faza I).

Lit.: Crăciunescu 1996, 37, pl. II/13; idem 1998, 118, pl. IV.

55. COȘOVENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA COȘOVENI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1939. Pe teritoriul localității s-au găsit două cești de tip Verbicioara (faza III) și materiale arheologice de tip Glina; este posibil ca aceste cești să provină din așezările de la Cârcea având în vedere că această localitate se află pe teritoriul com. Coșoveni.

Lit.: Berciu 1939, fig. 180/1, 2; idem 1961a, 124; Morintz 1978, 23; Nica 1982, 110; Petre-Govora 1995, 45; Nica 1996, 25, fig. 1; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

56. COȚOFENII DIN DOS

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA COȚOFENII DIN DOS.

Cercetare de suprafață. La aprox. 200 m vest de izvorul de la limita sudică a vetrei satului, de o parte și de alta a văii Drăghicescu, pe terasa înaltă a Jiului, s-a găsit o așezare din epoca bronzului care a fost încadrată în fazele timpurii și mijlocii (posibil cultura Verbicioara).

Lit.: Negru 1994, 67, 78-79.

57. COȚOFENII DIN FAȚĂ

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ALMĂJ.

Săpături sistematice. În pct. „Cărămidăria” care este situat pe o terasă la cca 300 m nord de sat și la 200 m sud de sediul fostului CAP, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-II și IV după G. Crăciunescu și faza V după S. Morintz și M. Nica).

Lit.: Morintz 1978, 62, 65; Nica 1982, 114, fig. 10/12; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, III, IV.

58. CRIVA DE SUS

JUDEȚUL OLT, COMUNA PIATRA OLT.

Cercetare de suprafață. Între sat, fabrica de cărămidă și gara Slătioara s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza IV); în zonă s-au găsit și materiale arheologice de tip Vădastra, Glina, La Tène și Ipotești-Cândești.

Lit.: Preda 1986, 111; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 21.

59. CRIVINA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA BURILA MARE.

Cercetare de suprafață. Pe malul Dunării, în dreptul km fluvial 895, s-au descoperit câteva fragmente ceramice și o urnă cu resturi de oase calcinate, în interior, care au fost atribuite culturii Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 37, pl. II/14; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV, X/3; urna prezentată la pl. X/3, care este dată ca provenind de la Crivina, este una și aceeași cu cea dată ca provenind de la Tismana (Crăciunescu 1996, pl. VII/3; vezi explicația planșelor).

60. CURMĂTURA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA GIURGIȚA.

Săpături de salvare în anii 1976-1977. Pct. „Măgura” se află la 2 km sud de sat, pe un pinten de terasă ce înaintează în lunca Desnățuiului pe o distanță de aprox. 150 m; izolat față de terasă, acest pinten se prezintă sub forma unui tell, înalt de peste 10 m; aici s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-II după Petre-Govora și fazele III-V după M. Nica); nivelul de locuire, în discuție, se află între 0,25 m și 0,65 m adâncime, în secțiunea nr. 2, și între 0,80 m-1,40 m adâncime, în secțiunea nr. 1; în secțiunea nr. 2, acest nivel este perforat de gropile unor morminte medievale sau moderne, ce ating uneori adâncimea de 0,70 m, și suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Sălcuța; în secțiunea nr. 1, acest nivel este suprapus de un altul cu materiale arheologice ce se datează în Hallstattul mijlociu și suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Sălcuța II; tot în această din urmă secțiune s-au găsit, spre adâncimea de 1,40 m, fragmente ceramice de tip Glina; în literatura mai recentă (Petre-Govora 1995, 41) se afirmă că s-au găsit și materiale arheologice de tip Gornea-Orlești, la 2 m adâncime, fără alte precizări.

Lit.: Nica ș. a. 1981, 9-11, fig. 1, 2; Nica 1984, 4; idem 1985, 36; idem 1989, 252-253; Petre-Govora 1995, 41, fig. 10/3; p. 43, 45-48, fig. 4/8; 5/9, 10; Nica 1996, 22-25, fig. 7/1-5, 8, 9; idem 1997, 21, fig. 8/13, 15, 16(?), 17, 18(?), 19(?), 21(?); idem 1998, fig. 1, 7/1-8b; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

61. DAMIAN

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA SADOVA.

Cercetare de suprafață în anul 1966. În pct. „Islazuri” s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (o fază timpurie) și Gornea-Orlești.

Lit.: Stoica 1969, 144, fig. 10/a-p.

62. DĂNEASA

JUDEȚUL OLT, COMUNA DĂNEASA.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (faza III după M. Nica și faza IV după G. Crăciunescu).

Lit.: Nica 1996, 22; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

63. DEVESEL

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA DEVESEL.

Din pct. „Ochiuri” provin câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 37, pl. III/1-3; idem 1998, 118, pl. I, IV.

64. DOBRA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA BĂLĂCIȚA.

Cercetare de suprafață înainte de anul 1991. În pct. „La Școală” care se află pe un pinden de deal, mărginit pe trei laturi de pante abrupte, având și două izvoare bogate în apă, situate în văile laterale, s-a găsit o așezare, cu șanț de apărare, de tip Verbicioara (fazele I-II și IV).

Lit.: Crăciunescu 1992a, 100; idem 1996, 37-38, 44, pl. III/4-13; idem 1998, 115, 118, pl. I, III, IV, VII-IX.

65. DOBREȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DOBREȘTI.

Probabil din pct. "Dealul Lupului" care se află pe o terasă a Jiului, provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1996, fig. 1; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

66. DOBROSLOVENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA DOBROSLOVENI.

Cercetare de suprafață în anii 1970-1971. În pct. „Frăsănetul de Pădure” s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1972, 215; idem 1982, 107.

67. DOBROSLOVENI

JUDEȚUL OLT, COMUNA DOBROSLOVENI.

Sondaj în anul 1980. În zona Stației de Mașini Agricole (SMA), în partea de sud a satului, pe terasa joasă a râului Teslui, în luncă, la 100 m vest de podul rutier al șoselei Dobrosloveni-Caracal, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: informații inedite din notițe ale lui C. M. Tătulea.

68. DOBRUȘA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ȘTEFĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în anul 1966. În via de pe dâmbul din marginea stângă a drumului ce duce la biserică s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza III).

Lit.: Petre-Govora 1995, 49; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

69. DOBRUȘA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA ȘTEFĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în anul 1966. Pe vatra satului s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza III după G. Crăciunescu și faza V după Gh. I. Petre).

Lit.: Petre-Govora 1983, 87, fig. 4/3; idem 1995, 53, fig. 4/3; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

70. DONEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA VITOMIREȘTI.

Sondaj în anul 1972. Într-o viroagă, la marginea de sud a satului, spre Dobroteasa, în apropierea podului de pe șoseaua Dobroteasa-Vitomirești, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza IV după G. Crăciunescu și faza V după S. Morintz).

Lit.: Morintz 1978, 67, fig. 39/4-6; Lazăr 1998, 30; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV; Butoi 1999, 34.

71. DRĂGĂNEȘTI-OLT

JUDEȚUL OLT, ORAȘ DRĂGĂNEȘTI-OLT.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (faza IV) și Glina.

Lit.: Nica 1996, fig. 1; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

72. DRĂGĂȘANI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ DRĂGĂȘANI.

Cercetare de suprafață. În pct. „Capul Dealului” care se află la cca 1 km de gara CFR, pe partea dreaptă a șoselei ce duce la Sutești, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza III).

Lit.: Petre-Govora 1995, 49; Crăciunescu 1998, 119, pl. II, IV.

73. DRĂGĂȘANI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ DRĂGĂȘANI.

Cercetare de suprafață. Pe dealurile din zonă s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara; ori din acest punct ori din cel de sus provin materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Berciu 1972, 14; Petre-Govora 1995, 43; Nica 1996, fig. 1.

74. DRĂGOEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA DRĂGOEȘTI.

De pe teritoriul localității provin câteva materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12.

75. DRĂGOTEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DRĂGOTEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970-1971. Între satele Popânzălești și Bobeanul, pe terasa din partea dreaptă a râului Teslui, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara și o alta de tip Glina.

Lit.: Nica 1972, 211; idem 1996, fig. 1.

76. DRĂGOTEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DRĂGOTEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970-1971. Pe terasa cu numele "Obștea Bobeanul" care se află de-a lungul satului Bobeanul, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1972, 211; idem 1996, fig. 1.

77. DRĂGUȚEȘTI

JUDEȚUL GORJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI TÂRGU JIU.

De pe teritoriul localității provine un depozit de bronzuri care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza V); s-au descoperit trei topoare de bronz de tip "celt" și patru seceri de bronz cu mânerul în

formă de cârlig.

Lit.: Oancea ș. a. 1981, 265-269; Calotoiu ș. a. 1987, 39-41, 200; Băltățeanu 1988, 19.

78. DUBOVA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PLAVIȘEVIȚA.

Săpături sistematice în anii 1964-1965. În pct. "Potcapina lui Climente" ("Adăpostul lui Climente") care se află pe "Proluca lui Climente", sub peștera Climente I, la 150 m, altitudine absolută, în zona Cazanele Mari, pe versantul de sud-est al dealului Ciucarul Mare, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-III); această așezare suprapune un nivel cu fragmente ceramice de tip Coțofeni și este suprapusă de un strat cu materiale arheologice din sec. XIV-XV.

Lit.: Boroneanț 1976, 14, 17, 28, pl. I/2 (?); I/3 (?); II/4, 8, 11; IV/7; V/17; Nica 1982, 109; idem 1996, 25; Gumă 1997, 43, 45, 47, pl. XLV/2-16; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

79. DUBOVA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PLAVIȘEVIȚA.

Săpături sistematice în anii 1964-1965 și 1968-1969. În pct. "Peștera Climente I" care se află în Cazanele Mari, pe "Proluca lui Climente", de pe versantul de sud-est al dealului Ciucarul Mare, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-III și parțial IV); stratul cu materiale arheologice de tip Verbicioara suprapune un strat cu materiale arheologice de tip Coțofeni și este suprapus de un strat cu materiale arheologice de tip Basarabi; stratul în discuție are o culoare gălbui-prăfoasă și include o dungă de culoare închisă, subțire de 7-10 cm, foarte bogată în cenușă, cărbune și arsură; acest strat nu a fost întâlnit pe toată suprafața peșterii și nici măcar a secțiunilor (I-IV), care au fost făcute spre intrare.

Lit.: Boroneanț 1971, 11, pl. IX/6, 9, 10; idem 1976, 14, 17, 20, 23, 26, 28, fig. 1; pl. I/1, 4-8; I/3 (?); I/2 (?); II/1-3, 5-7, 9, 10, 12; III; IV/1-6, 8-14; V/1-16, 18, 19; VI; VII/17; VIII/1; Nica 1982, 109-110; idem 1996, 25; Gumă 1997, 43, 45, 47; Crăciunescu 1998, 118, pl. I, II, IV.

80. DUDOVICEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA ȘIMNICU DE SUS.

Cercetare de suprafață. În pct. "La Baltă ", la limita de vest a localității, se află un izvor; în jurul acestuia, de o parte și de alta a văii prin care curge firul de apă, dar mai ales pe versantul nordic al terasei înalte a râului Amaradia, s-au găsit fragmente ceramice de tip Glina și altele care au fost atribuite fazelor mai evolute ale epocii bronzului (posibil aspectul Gornea-Orlești și una din fazele timpurii ale culturii Verbicioara).

Lit.: Negru 1994, 75, 79.

81. FĂCĂI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.

Săpături sistematice în anii 1968-1969. Spre nord de cimitirul situat la sud de șoseaua Craiova-Bechet s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara; acestea au fost descoperite la baza unui nivel dacic care suprapune pământul viu; tot la baza nivelului dacic s-au mai găsit urme sporadice ale culturii Coțofeni, din neolitic și din prima epocă a fierului.

Lit.: Toropu ș. a. 1971, 54; Toropu 1972, 700, nota 13.

82. FĂRCAȘU DE JOS

JUDEȚUL ȚOLȚ, COMUNA FĂRCAȘELE.

Sondaj în anii 1966 și 1974. În pct. "La Cimitir" care se află la 7 km nord-est de Caracal, pe terasa inferioară a Țolțului, acolo unde aceasta este tăiată de valea Tesluiului și prezintă o ușoară înclinare de la nord-vest spre sud-est, dominând dinspre sud-vest lunca largă a Țolțului, în locul unde terasa

mai sus amintită apare sub forma unui pinten vizibil în luncă, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V); aceste fragmente ceramice au fost descoperite la baza unui strat care avea un bogat material ceramic de factură dacică, în partea superioară; stratul în discuție suprapune un altul cu materiale arheologice neolitice.

Lit.: Nica 1968, 3, 5, 6, pl. I-II; Tătulea 1980, 69, fig. 2; idem 1994, 17-18.

83. FĂRCAȘU DE SUS

JUDEȚUL OLT, COMUNA FĂRCAȘELE.

Cercetare de suprafață în luna octombrie a anului 1960. În curtea școlii care se află la 7 km nord-est de Caracal, pe terasa inferioară a Oltului, acolo unde aceasta este tăiată de valea Tesluiului și prezintă o ușoară înclinare de la nord-vest spre sud-est, dominând dinspre sud-vest lunca largă a Oltului, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Berciu 1961, 228; idem 1961a, 126; idem 1976, 171, 177-178, fig. 1, 7/7; 8/2; Morintz 1978, 65; Calotiu 1990, 108; Tătulea 1994, 17-18; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

84. FĂRCAȘU DE SUS

JUDEȚUL OLT, COMUNA FĂRCAȘELE.

Săpături sistematice în anul 1966. În pct. "Pe coastă" care se află la 7 km nord-est de Caracal, pe terasa inferioară a Oltului, acolo unde aceasta este tăiată de valea Tesluiului și prezintă o ușoară înclinare de la nord-vest spre sud-est, dominând dinspre sud-vest lunca largă a Oltului, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-III ?); informația din literatură este confuză (Nica 1982, 107); aceste fragmente ceramice au fost găsite într-un strat cu materiale arheologice medievale, hallstattiene, și de tip La Tène, toate amestecate; stratul în discuție suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Dudești-Cernica și Vădastra și este suprapus de stratul vegetal; ori în acest punct ori în celelalte două de sus s-au găsit materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Nica 1970, 32-33, pl. I; idem 1982, 107; idem 1996, fig. 1.

85. FÂNTÂNA DOMNEASCĂ

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PRUNIȘOR.

Cercetare de suprafață. În jurul unui izvor, în marginea de nord a localității, pe un teren plan, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Nica 1994, 187, nota 42; idem 1996, 29; Crăciunescu 1996, 38, pl. IV/1; idem 1998, 118, pl. III, IV.

86. FERIGILE

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA COSTEȘTI.

Săpături sistematice în anii 1956-1958 și 1960-1964. La confluența pâraurilor Bistrița și Costești, lângă cimitirul modern, în zona necropolei tumulare hallstattiene și pe coastele dealurilor din jurul depresiunii Costești-Bistrița, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Berciu 1961, 228; Vulpe 1967, 9, 144, 169, pl. XIV/31, 33, 35; XXXIII; Petre-Govora 1971, 559-560; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV.

87. FIȘCĂLIA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA IONEȘTI.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12.

88. FUMURENI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA LUNGEȘTI.

Pe valea Mamului și a Sâlei s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12; Ionete 1985, 237.

89. GĂNEASA

JUDEȚUL OLT, COMUNA GĂNEASA.

Cercetare de suprafață înainte de anul 1961 și sondaj în anul 1963. În pct. "La Vâlcea" care se află la cca 500 m spre vest de satul Corneș, pe un platou înalt, mărginit de pante abrupte spre nord și est, unde se află pârâul Corneș, și de o viroagă spre vest care se întinde spre satul Bistrița din comuna Piatra-Olt, s-a găsit o așezare, pe mai multe hectare, de tip Verbicioara (faza I); în același loc s-au găsit și materiale arheologice de tip Vădastra, Sălcuța, Coțofeni, Glina, Hallstatt, Ipotești-Cândești și Dridu.

Lit.: Berciu 1961, 228; Popescu 1964, 556; Hänsel 1976, 57, nota 49; Butoi 1999, 14.

90. GĂNEASA

JUDEȚUL OLT, COMUNA GĂNEASA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1961. La marginea de est a comunei, lângă o șosea, s-a găsit, în apropierea unei vetre, la 50 cm adâncime, un celt de bronz care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza IV).

Lit.: Nania ș. a. 1972, 179; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; Butoi 1999, 15.

91. GĂTEJEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ BĂILE GOVORA.

Descoperire întâmplătoare din vara anului 1969. În pct. "Săcle" care se află pe un bot de deal, pe partea dreaptă a râului Govora și paralel cu drumul ce merge de la râu spre locul de amplasare al unei sonde, în zona așezării hallstattiene, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Gornea-Orlești.

Lit.: Petre-Govora 1971, 557-558, fig. 3/9.

92. GĂTEJEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, ORAȘ BĂILE GOVORA.

În vara anului 1969, s-au găsit, în pct. "Săcle", la 200 m sud-vest de așezarea hallstattiană, în zona necropolei de același tip, câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza V).

Lit.: Petre-Govora 1971, 559-561, fig. 2/7; 3/1-3, 6, 7; Berciu 1976, 178; Morintz 1978, 68; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV.

93. GÂRLA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GÂRLA MARE.

În pct. "La Gârloacă" care se află pe malul Dunării, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 38, pl. III/14, 15; idem 1998, 118, pl. I, IV.

94. GÂRLA MARE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GÂRLA MARE.

Descoperire întâmplătoare. În grădina locuitorului Popescu N. Aurel s-a găsit un celt de bronz care a fost datat la sfârșitul fazei III a epocii bronzului (Reinecke BD).

Lit.: Toropu ș. a. 1969, 10, 11, pl. II/3.

95. GHERCEȘTI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA GHERCEȘTI.

Cercetare de suprafață în anii 1970-1971. În pct. "La Săliște" care se află în partea de sud a satului Gârlești, la 300 m vest de linia de înaltă tensiune, acolo unde terasa inferioară din stânga Tesluiului formează un pinten ușor, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1972, 201; idem 1982, 107; idem 1996, fig. 1.

96. GHIDICI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PISCU VECHI.

Săpături sistematice în anii 1981 și 1984-1992. Punctul "Balta Țarova" se află la 6 km sud de sat, în zona dintre dunele de nisip și malul Dunării, și are o lungime de aprox. 7 km; pe una din dunele de nisip din pct. "Digul lui Milu" se află o necropolă de tip Gârla Mare iar la aprox. 300 m est de necropolă a fost găsită, pe panta însoțită a unei dune de nisip din imediata apropiere a bălții, și așezarea care s-a păstrat pe o suprafață de 60x50 m; în locuința nr. 4, de tip Gârla Mare, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V); trei locuințe de tip Gârla Mare au fost găsite, suprapuse, de patru locuințe hallstattiene; stratul de epoca bronzului are o grosime ce variază între 0,20 m și 0,70 m; tot din zona așezării provine un fragment ceramic care a fost încadrat în faza I a culturii Verbicioara.

Lit.: Nica 1987, 29, fig. 1/1; 5; 10/1, 2; 11/1, 3, 10; 12/6; 17/5, 6; idem 1989, 252; idem 1994, 179, nota 16, fig. 14/4; idem 1996, 18.

97. GHIDICI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA PISCU VECHI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1984. În curtea locuitorului Nicolae Petre, zis Pătru, care se află la marginea de sud-est a satului Ghidici s-a găsit un mormânt de tip Verbicioara (faza I); inventarul mormântului era alcătuit din trei vase; M. Nica susține că în zonă s-ar afla o necropolă de tip Verbicioara.

Lit.: Nica 1984, 4; idem 1994, 179, nota 16, fig. 14/1-3; informații inedite de la M. Nica.

98. GODEANU

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GODEANU.

În peștera "Cincioare" s-au găsit două urne de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Popescu 1959, 147; Crăciunescu 1996, 38, 45; idem 1998, 118, pl. III, IV; idem 1999a, 45.

99. GODENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA MELINEȘTI.

Din pct. "Piscul cu Jidovii" provin materiale arheologice de tip Verbicioara și Glina.

Lit.: Nica 1996, fig. 1; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

100. GOGOȘU

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GOGOȘU.

Săpături sistematice în anii 1949-1950. Pe islazul satului, în apropiere de brațul Dunării care ocolește la Ostrovul Mare, în zona necropolei tumulare hallstattiene, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-III).

Lit.: Berciu 1961, 228; idem 1961a, 124; Morintz 1978, 23; Petre-Govora 1995, 45; Nica 1996, fig. 1; Crăciunescu 1996, 38; idem 1998, 115, 118, pl. I, IV.

101. GORANU

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI RÂMNICU VÂLCEA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1965. De pe teritoriul localității provine un topor de piatră care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza V).

102. GORNEA

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN, COMUNA SICHEVIȚA.

Cercetare de suprafață în anii 1964-1968, 1971-1973 și sondaj în anii 1969-1970, 1974-1975, 1978. În pct. "Păzăriște" care se află pe terasa formată de cursul Dunării și pârâul Camenița, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza III); această așezare se află pe centrul terasei și pe capătul ei de vest iar în partea de est s-au găsit două valuri de pământ și posibil un al treilea.

Lit.: Uzum ș. a. 1973, 408; Petrovsky 1975, 375; Boroneanț 1976, 14, 26, 28-29, fig. 2, pl. VII/1-16; VIII/2; Lazarovici 1977, 23, 25-26, 90-93, fig. 1, pl. V/E; IX/A-C; XII/1; XVI; LXVIII-LXXIV; Morintz 1978, 22-23; Lazarovici ș. a. 1979, 87; Nica 1982, 110; idem 1996, 25.

103. GORNEA

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN, COMUNA SICHEVIȚA.

Cercetare de suprafață în anul 1967, sondaj în anii 1969-1970 și săpături sistematice în anul 1978. În pct. "Vodneac" care este numele terasei din zona cea mai lată dintre dealuri și Dunăre, la hotarul satului Gornea, în imediata vecinătate cu hotarul comunei Liubcova, la cca 120 m nord de km 26,3 al vechii șosele Moldova-Orșova și la vest de "Ogașul Ierii", s-a găsit un bordei de tip Gornea-Orlești.

Lit.: Boroneanț 1971, 5-12 (mai puțin pl. IX/6, 9, 10); Uzum ș. a. 1973, 412; Petrovsky 1975, 377; Lazarovici 1977, 15, 23, 26, 89-90, fig. 1, pl. X; XV; LXVII; Lazarovici ș. a. 1979, 87.

104. GOVODARVA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA CĂZĂNEȘTI.

Cercetare de suprafață în februarie 1992. În pct. "Piscul lui Iacob" care se află pe un bot de deal, înconjurat de râpe pe trei laturi, la baza căruia curge un pârâu cu debit apreciabil, s-a găsit o așezare "fortificată" de tip Verbicioara (faza IV); la 0,30 m adâncime s-a constatat că începe un strat ce conține o mare cantitate de cenușă amestecată cu bucăți de chirpic bine ars și cu fragmente ceramice.

Lit.: Crăciunescu 1992a, 100; idem 1996, 38-39, pl. IV/2, 4; idem 1998, 118, pl. III, IV.

105. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Săpături sistematice în anul 1982. În pct. "Huidu I" care se află pe o terasă în partea dreaptă a șoselei Gara Govora-Băile Govora și a râului Govora, în linie cu mănăstirea Govora, în spatele caselor locuitorilor Barbu Huidu și Dumitru Bălan, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza I: câteva fragmente ceramice și faza V: așezarea); în așezarea de aprox. 3 ha s-a găsit un singur nivel de locuire cu o grosime ce variază între 0,40 m și 0,80 m.

Lit.: Petre-Govora 1989, 255; idem 1995, 43, 47, 51, fig. 2/12; 14/1-20; 15/1-16.

106. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1958. În pct. "La Mănăstire" care se află în apropiere de mănăstirea Govora, la marginea unui drum, la picioarele pantei abrupte a unui deal de calcar, în curtea locuitorului Pandele Stoica, s-a găsit un depozit de vase care a fost atribuit culturii Verbicioara (faza IV); s-au păstrat 13 vase din 23 (sau 17 după afirmația lui D. Berciu) câte s-au estimat că se aflau într-o groapă care avea aprox. 1 m adâncime.

Lit.: Berciu 1961, 227, 231, 233, 236, fig. 4; idem 1961a, 127, 131, 152, 161, fig. 8, 9; Berciu ș. a. 1961, 134-136, fig. 3; Berciu 1976, 171; Hänsel 1976, 58-61, fig. 4; 5/1-6; Morintz 1978, 68, 70,

fig. 40; 41; Nica 1982, 113; Petre-Govora 1995, 49-50, fig. 8; Nica 1996, 26; idem 1998, 152.

107. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Sondaj. Între curtea mănăstirii Govora și locul unde au fost descoperite cele 13 vase, atât pe partea stângă cât și pe partea dreaptă a drumului ce duce la mănăstire, cam în zona curții locuitorului Ioachim Constantinescu, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (în literatură se dă de înțeles că așezarea ar aparține acestei culturi); s-a găsit un singur strat de cultură la 2 m adâncime; tot în zona așezării s-a descoperit o seceră de bronz de tipul cu "cârlig".

Lit.: Petre-Govora 1995, 49, fig. 10/8.

108. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1992. În pct. "Treime" care se află în triunghiul format de șoseaua Rm. Vâlcea-Tg. Jiu, șoseaua Bunești-Ocnele Mari și pâraul Sărat ce coboară panta satului Teiuș, în locul unde se află o fântână, la 50 m față de drumul ce duce la Ocnele Mari, în zona unor nuci, s-a găsit o așezare de tip Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat de cultură, la adâncimea de 5 m, cu o grosime ce variază între 0,30 m și 0,40 m ce suprapune un strat, gros de 1,50 m, cu materiale arheologice de tip Sălcuța; în literatură se afirmă că în componența ceramică a stratului superior "supraviețuiește tradiția purtătorilor culturii Glina".

Lit.: Petre-Govora 1995, 15, 41, fig. 9/1-7; p. 45, 49.

109. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Descoperire întâmplătoare. În fața porții mănăstirii Govora și în curtea locuitorului Alecu Sava s-a găsit o așezare de tip Verbicioara; la adâncimea de 0,80 m s-au descoperit fragmente ceramice.

Lit.: Petre-Govora 1970, 479.

110. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1967. La nord de mănăstirea Govora s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1970, 479.

111. GOVORA SAT

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA MIHĂEȘTI.

Săpături sistematice. Pe partea stângă a râului Govora, pe panta dealului Săpunarul care desparte valea Govora de cea a Slătioarelor, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1970, 481; Berciu 1972, 13; Petre-Govora 1995, 19.

112. GRĂDINILE

JUDEȚUL OLT, COMUNA STUDINA.

Sondaj în anul 1977 și săpături sistematice în perioada 1978-1980. În pct. "La Islaz" care se află la 800 m est de sat, în imediata apropiere a pâraului Grădinile, acolo unde lunca se lărgeste până la 150-200 m, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); s-a descoperit un strat de cultură, subțire, ce suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Starcevo-Criș III și este suprapus de stratul vegetal în care s-au găsit gropi de bordei, medievale, de sec. X.

Lit.: Nica 1981, 27-28; idem 1983, 40; idem 1984, 4; Nica ș. a. 1983, 24, fig. 1/1; Nica 1989, 252-253.

113. GRĂDIȘTEA

JUDEȚUL OLT, COMUNA GĂNEASA.

Pe teritoriul localității s-au găsit așezări de tip Verbicioara.

Lit.: Butoi 1999, 16.

114. GRĂDIȘTEA

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA GRĂDIȘTEA.

Săpături sistematice în anul 1983. Punctul "Cetatea Muierii" se află pe "Dealul Muierii" sau "Muierilor", deal care pornește din colțul de sud-est al masivului Parâng, din comuna Baia de Fier, prelungindu-se spre sud până în apropiere de Craiova; acest deal are la est valea râului Olteț, spre vest pe cea a Amaradiei și în partea nordică, valea Gilortului; la începutul ramurii de est a acestui deal, în imediata apropiere a fostului drum de plai, la cca 4 km nord-vest de comună și la aprox. 2 km sud-vest de satul Obislavu s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza IV); acestea au fost descoperite într-un strat foarte subțire de cărbune, discontinuu, care s-a păstrat mai bine sub umplutura de lut, cercetată la sud și la vest; în incinta fortificației s-au găsit câteva fragmente ceramice hallstattiene de tip Vârtoș.

Lit.: Petre-Govora 1982, 12; Marinescu ș. a. 1985, 125, 128, 133-134.

115. GREBLEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA CÂINENI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1959. În pct. "În Delușel" care se află la vest de sat, în apropierea Oltului, s-a găsit o seceră de bronz ce a fost atribuită culturii Verbicioara (o fază târzie).

Lit.: Roman 1968, 4-5; Petre-Govora 1983, 87, fig. 7/14; idem 1995, 53-54, fig. 7/14 (între paginile 56 și 57), nota 578.

116. GROJDIBODU

JUDEȚUL OLT, COMUNA GROJDIBODU.

Sondaj în luna octombrie a anului 1978. În pct. "Coasta lui Cuzma" care se află pe marginea falezei fostei bălți Potelu, la 300 m vest de satul Hotaru, astăzi înglobat localității Grojdibodu, s-au găsit două vase fragmentare de tip Gornea-Orlești.

Lit.: Leahu ș. a. 1979, 411-412.

117. GROJDIBODU

JUDEȚUL OLT, COMUNA GROJDIBODU.

Săpături sistematice în anii 1979-1981. În pct. "Coasta lui Cuzma" care se află pe culmea falezei fostei bălți Potelu, la 200 m spre vest de punctul săpat în 1978 și la 500 m vest de satul Hotaru, astăzi înglobat localității Grojdibodu, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (faza IV); acestea au fost descoperite în stratul arabil gros de 0,25-0,28 m; stratul în discuție, suprapune două niveluri de locuire ce conțin materiale arheologice de tip Coțofeni și Orlea-Sadovec.

Lit.: Chicideanu 1983, 98-102, fig. 1, 5/1; Crăciunescu 1998, 119, pl. III, IV.

118. GROPȘANI

JUDEȚUL OLT, COMUNA VULPENI.

Săpături sistematice în anii 1976-1982. În pct. "Ovrei" care se află pe malul stâng al râului Geamărtăului, pe terasa inferioară, la cca 150 m de linia satului Gropșani, la capătul de est al cătunului Ovrei, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele IV-V); s-a descoperit un nivel subțire suprapus de un altul cu materiale arheologice hallstattiene; de pe teritoriul localității provin și materiale arheologice de tip Glina.

Lit.: Popilian ș. a. 1979, 155; Nica 1982, 107; Preda 1986, 112; Nica 1989, 252-253; idem 1996, fig. 1; idem 1997, 24, fig. 11/10-12; Popilian ș. a. 1998, 7, 37-39, fig. 24, 27/1; 30/1, 2, 4, 5, 7; Lazăr 1998, 29.

119. GROȘEREA

JUDEȚUL GORJ, COMUNA ANINOASA.

Pe teritoriul localității s-a găsit un tipar pentru turnat celturi care a fost datat în bronzul târziu.

Lit.: Calotoiu ș. a. 1987, nota 68; Băltățeanu 1988, 19.

120. GRUI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA MUȘETEȘTI.

Descoperire întâmplătoare din anul 1991. În albia pârâului Valea Gruului, la 1 km de drumul județean ce leagă comuna Mușetești de Tg. Jiu, s-a găsit o spadă de bronz care a fost datată în Br. D-Ha. A.

Lit.: Marinoiu ș. a. 1997, 50-54.

121. GRUIA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GRUIA.

Descoperire întâmplătoare și sondaj în anul 1982. La aprox. 1 km de localitate, pe o terasă inundabilă a Dunării, în locul unde se află un grind de nisip, s-a găsit un grup de morminte și o ceașcă ce au fost atribuite culturii Verbicioara (faza II: urna și faza V: ceașca); s-au descoperit trei morminte, din care s-a recuperat doar o urnă, într-o necropolă de incinerare cu înmormântări din trei epoci diferite; două morminte au fost distruse de altele, de tip Gârla Mare; tot din zona necropolei provine și ceașca.

Lit.: Crăciunescu 1982, 196-198, fig. 8a; idem 1996, 39, 45, pl. VII/5; idem 1998, 115-116, 118, pl. I, IV, X/1, 5; idem 1999a, 44-45.

122. GUBAUCEA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA VELA.

Săpături sistematice în anul 1950. La est de "Lacul Mare", între hotarul "Pricina", "Drumul Conacelor" și pădure, în apropierea satului, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V) în două așezări mici de aspectul unor movile; una avea diametrul de 18 m și înălțimea de 0,40 m iar a doua avea diametrul de 40 m și înălțimea de 0,45 m; s-au găsit și fragmente ceramice hallstattiene timpurii iar din a doua așezare provin două spirale de aur.

Lit.: Berciu ș. a. 1951, 243; Berciu 1961, 227, 235-236; idem 1976, 171; Morintz 1978, 62, fig. 36/1, 4; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; informații inedite din notițe ale lui Ilie Constantinescu.

123. HALÂNGA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA IZVORU BÂRZII.

În spatele poligonului militar din localitate, pe un platou înalt situat în apropierea unui mic izvor, s-au găsit câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II); pe teritoriul localității s-au găsit două celturi de bronz.

Lit.: Bărcăcilă 1924, 295, fig. 262, 263; Berciu 1939, 288, fig. 172/7, 8; idem 1953, 627, pl. XXXV/11, 13; Crăciunescu 1996, 39, pl. II/10; IV/5; idem 1998, 118, pl. I, IV.

124. HOTĂRANI

JUDEȚUL OLT, COMUNA FĂRCAȘELE.

Săpături sistematice în anii 1963, 1967, 1969. Punctul "La Turn"; terasa Hotărani care urmează terasei Caracal este aceeași terasă inferioară a Oltului dar puțin mai înaltă decât cea de la Fărcașu de Sus; la nord-vest de turnul medieval, în imediata apropiere, acolo unde terasa face un pinten ușor și unde panta coboară lin spre izvoarele ce alimentează pâraul Teslui, sub satul actual, în locul unde se observă o ușoară bombare a terenului, începând din dreptul turnului medieval, spre vest; în acest punct s-a găsit o ceașcă de tip Verbicioara (faza IV); descoperirea s-a făcut într-un strat de cultură, cenușiu, aflat la adâncimea de 0,15-0,45 m; în acest strat s-au mai găsit materiale arheologice, amestecate, din perioada medievală, modernă, daco-romană și de tip La Tène; stratul în discuție este suprapus de solul vegetal și suprapune un strat cu materiale arheologice din faza târzie a culturii Vădastra.

Lit.: Nica 1971, 6-8; idem 1982, 107, 114, fig. 10/11; Tătulea 1994, 17-18; Nica 1996, 26; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

125. HOTĂRANI

JUDEȚUL OLT, COMUNA FĂRCAȘELE.

În pct. "La Școală" s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele IV-V).

Lit.: Berciu 1976, 178, fig. 1, 4/2; Nica 1984, 4; Tătulea 1994, 17-18; Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV; informații inedite de la M. Nica.

126. IABLANIȚA

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA PĂDINA.

Descoperire întâmplătoare. În pct. "La Fântâna" s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II și IV-V); acestea au fost descoperite împreună cu altele de tip Gârla Mare.

Lit.: Crăciunescu 1996, 39; idem 1998, 118, pl. I, III, IV.

127. IONEȘTI

JUDEȚUL VÂLCEA, COMUNA IONEȘTI.

Cercetare de suprafață. De pe teritoriul localității provin câteva fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-V după G. Crăciunescu și fără argumentări).

Lit.: Berciu 1972, 14; Crăciunescu 1998, 118, pl. IV.

128. IPOTEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA MILCOV.

Cercetare de suprafață. La sud de pct. "Siliște" s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Butoi 1999, 18.

129. IPOTEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA MILCOV.

Cercetare de suprafață. La marginea de nord a satului s-a găsit o așezare de tip Verbicioara.

Lit.: Butoi 1999, 18.

130. IPOTEȘTI

JUDEȚUL OLT, COMUNA MILCOV.

În pct. "La Conac" s-au găsit materiale arheologice de tip Verbicioara (faza III).

Lit.: Berciu 1961, 227-228; idem 1961a, 126; Berciu ș. a. 1961a, 142; Morintz 1978, 23; Petre-Govora 1995, 45; Crăciunescu 1998, 118, pl. II, IV.

131. IȘALNIȚA

JUDEȚUL DOLJ, COMUNĂ SUBURBANĂ A ORAȘULUI CRAIOVA.

Săpătură de salvare în anul 1964. Pe o dună de nisip, la 50 m în dreapta șoselei Craiova-Filiași, s-a găsit un grup de morminte de incinerare care a fost atribuit, inițial, culturii Verbicioara (faza V) și apoi a stat la baza definirii aspectului Bistreț-Ișalnița.

Lit.: Popilian 1968, 3-12, pl. 1-3, 4/2; Morintz 1978, 62, fig. 37.

132. IZVOARELE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GRUIA.

Cercetare de suprafață. În lunca Dunării, în dreptul Stației Vinalcool, s-au găsit fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele I-II).

Lit.: Crăciunescu 1996, 39, pl. IV/6; idem 1998, 118, pl. I, IV.

133. IZVOARELE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA GRUIA.

Săpături sistematice în anul 1983. La 2 km sud-vest de sat, în dreptul km fluvial 857 și la cca 300 m de malul Dunării, la nord de "Aria lui Melaiche Andreca", la sud de un canal, s-a găsit un fragment de ceașcă de tip Verbicioara (faza IV); acesta a fost descoperit în prima locuință săpată, care se afla la adâncimea de 2,10 m și conținea materiale arheologice de tip Gârla Mare.

Lit.: Crăciunescu 1992, 43-44, 46-47, pl. 1, 4/6, 9; idem 1998, 116, pl. IV.

134. IZVOARELE

JUDEȚUL OLT, COMUNA IZVOARELE.

De pe teritoriul localității provin materiale arheologice de tip Verbicioara (faza IV).

Lit.: Crăciunescu 1998, 118, pl. III, IV.

135. IZVORU

JUDEȚUL OLT, COMUNA GĂNEASA.

Descoperire întâmplătoare din anul 1942. În pct. "Valea Diamantului" s-a găsit un topor de piatră, perforat, care a fost atribuit culturii Verbicioara.

Lit.: Petre-Govora 1995, 49.

136. LEU

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA LEU.

Din pct. "Locurile Lungi" provin fragmente ceramice de tip Verbicioara (fazele II-IV).

Lit.: Nica 1996, 22, 24, 26; idem 1998, fig. 1, 6/16-18.

137. LIUBCOVA

JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN, COMUNA BERZASCA.

Săpături sistematice în anii 1976-1979. În pct. "Stenca" care este un deal aflat între Liubcova și Berzasca, lângă șoseaua Moldova Veche-Orșova, s-au găsit două vase de tip Verbicioara (faza III și parțial faza IV) într-o așezare de tip Vatina.

Lit.: Gumă 1977, 84-86, pl. I, III, VIII/1; X/3; Lazarovici ș. a. 1979, 88, fig. 1, 7/1, 3.

138. LIVEZILE

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA LIVEZILE.

Cercetare de suprafață. În partea de sud a comunei, lângă șoseaua ce merge către satul Șipotu, în zona unui izvor, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-II și IV).

139. LOCUSTENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DANEȚI.

Săpături sistematice în anul 1979. Pe malul stâng al pârauului Predești ce curge de la est spre vest pe un spațiu interdunar, pe care l-a adâncit foarte mult, vărsându-se în Jiu lângă satul Dobrești, și la vest de necropola daco-romană, în sectorul A, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara; s-a descoperit un strat gros de 0,30-0,40 m și care începe la adâncimea de 0,30 m; acest strat este suprapus de stratul arabil ce conține materiale arheologice daco-romane; în anumite porțiuni ale sectorului, stratul de epoca bronzului este perforat de 15 morminte din sec. XIV-XV.

Lit.: Popilian ș. a. 1980, 254.

140. LOCUSTENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DANEȚI.

Săpături sistematice în anii 1969-1979. Pe malul stâng al pârauului Predești ce curge de la est spre vest pe un spațiu interdunar, pe care l-a adâncit foarte mult, vărsându-se în Jiu lângă satul Dobrești, și la aprox. 3 km sud de sat, la est de necropola daco-romană, în sectorul B, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza I); s-a descoperit un nivel de locuire care suprapune un altul cu materiale arheologice de tip Coțofeni și este suprapus de un nivel cu materiale arheologice hallstattiene timpurii și de tip Basarabi; s-a mai descoperit un șanț, lung de 25 m, în formă de semicerc care înconjoară partea de sud a așezării epocii bronzului; pe fundul șanțului s-au găsit două schelete umane, aflate într-o poziție dezordonată; în zona gâtului unuia dintre schelete s-a găsit un fragment de spirală din bronz.

Lit.: Popilian ș. a. 1979a, 207-209; Popilian 1980, 9-11; Nica 1985, 36; Petre-Govora 1995, 41, fig. 8/9 (?); 9/10, 12; 10/6; p. 43, 45-47 (nu este precizat sectorul din care provine materialul ceramic prezentat).

141. LOCUSTENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DANEȚI.

Săpături sistematice în anii 1979. Pe malul drept al pârauului Predești ce curge de la est spre vest pe un spațiu interdunar, pe care l-a adâncit foarte mult, vărsându-se în Jiu lângă satul Dobrești, în sectorul C, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (faza I); s-a descoperit un nivel de locuire care suprapune un altul, foarte subțire, discontinuu, cu materiale arheologice de tip Starcevo-Criș (faza III) și este suprapus de un nivel cu materiale arheologice de tip Basarabi; în literatură se susține că situația stratigrafică din acest sector este identică cu cea din sectorul D.

Lit.: Popilian ș. a. 1980, 255-256, fig. 2-4.

142. LOCUSTENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DANEȚI.

Săpături sistematice în anii 1969-1979. Pe malul drept al pârauului Predești ce curge de la est spre vest pe un spațiu interdunar, pe care l-a adâncit foarte mult, vărsându-se în Jiu lângă satul Dobrești, și la aprox. 3 km sud de sat, în sectorul D, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-II) și o alta de tip Gornea-Orlești; s-a descoperit un nivel de locuire, gros de cca 0,25-0,35 m, care suprapune un nivel foarte subțire, discontinuu, cu materiale arheologice de tip Starcevo-Criș (faza III) și este suprapus de un nivel, gros de cca 0,15-0,30 m, cu materiale arheologice de tip Basarabi.

Lit.: Popilian ș. a. 1979a, 210-211; Popilian 1980, 9-10; Petre-Govora 1995, 41, fig. 8/9 (?); 9/10, 12; 10/6; p. 43, 45-47 (nu este precizat sectorul din care provine materialul ceramic prezentat); Nica 1996, 19-22, fig. 2/4, 6, 8; 11/3, 4, 6 (nu se poate preciza exact dacă materialul ceramic prezentat

provine din sectorul D sau din zona necropolei); idem 1998, 151, fig. 1, 2/5, 11; 3/1-3, 5-9; 4/1-12; 5/1-12 (nu se știe dacă materialul ceramic, prezentat aici, provine din acest punct sau de la următorul); Crăciunescu 1998, 118, pl. I, IV.

143. LOCUSTENI

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA DANETI.

Săpături sistematice în anii 1969-1975 și 1978. Pe malul stâng al pârâului Predești ce curge de la est spre vest pe un spațiu interdunar, pe care l-a adâncit foarte mult, vărsându-se în Jiu lângă satul Dobrești, și la aprox. 1,5 km spre vest de satul Brabeți, la 2 km spre sud de satul Locusteni, în zona necropolei daco-romane, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele I-II) și Gornea-Orlești; s-a descoperit un strat compact, gros de 0,40 m, pe toată suprafața necropolei daco-romane, format din gropi menajere sau de cult; în literatură se presupune că acest strat suprapune un nivel cu materiale arheologice de tip Coțofeni (faza I) și este suprapus de un "orizont" (în partea de vest a necropolei) cu materiale arheologice de tip Basarabi.

Lit.: Morintz 1972, 342; Tătulea ș. a. 1974, 9; Morintz 1978, 23, fig. 7/6; Nica 1980, 89-93, fig. 1; Popilian 1980, 9-11; Nica 1982, 107; idem 1987a, 109; idem 1989, 252-253; Petre-Govora 1995, 41, fig. 8/9 (?); 9/10, 12; 10/6; p. 43, 45-47 (nu este precizat sectorul din care provine materialul ceramic prezentat); Nica 1996, 19-22, fig. 2/4, 6, 8; 4/1-3, 5, 6; 11/3, 4, 6 (materialul ceramic prezentat la fig. 4 provine din zona necropolei dar în ceea ce-l privește pe cel de la fig. 2 și 11 nu se poate preciza exact dacă a fost găsit în zona necropolei sau în sectorul D); Crăciunescu 1998, 118, pl. I, IV.

144. LOGREȘTI-MOȘTENI

JUDEȚUL GORJ, COMUNA LOGREȘTI.

Pe teritoriul localității s-au găsit trei forme de turnat celturi care au fost datate în bronzul târziu; vezi nr. cat. 148.

Lit.: Berciu 1939, 288, fig. 176; Petrescu-Dâmbovița 1977, 79, pl. 96/6-8, harta 2/112; Calotoiu ș. a. 1987, 40; Băltățeanu 1988, 19.

145. MAGLAVIT

JUDEȚUL DOLJ, COMUNA MAGLAVIT.

Pe teritoriul localității s-a găsit un depozit cu piese din bronz și aramă care a fost datat în bronzul mijlociu.

Lit.: Berciu 1939, 289; Petrescu-Dâmbovița 1977, 48, pl. 17/11-16; 18/1-8; harta 1/22.

146. MALOVĂȚ

JUDEȚUL MEHEDINȚI, COMUNA MALOVĂȚ.

Cercetare de suprafață. Pe malul stâng al pârâului Pleșuva, la 300-400 m est de ferma avicolă din localitate, s-a găsit o așezare de tip Verbicioara (fazele III și V); în ruptura malului se observă un strat de cultură suprapus de un altul de viitură, gros de cca 1 m.

Lit.: Crăciunescu 1992a, 100; Nica 1994, 187, nota 42; idem 1996, 29; Crăciunescu 1996, 39-40, pl. IV/7-13, 15; V/1, 2; VII/1; idem 1998, 118, pl. II, IV.

LITERATURA

Băltățeanu	1988 Băltățeanu A., <i>Contribuții privind începutul primei vârste a fierului în județul Gorj</i> . Litua, 4, 1988, 10-22.
Bărcăcilă	1924 Bărcăcilă A., <i>Antiquités pré- et proto-historiques des environs de Turnu-Severin</i> . Dacia, 1, 1924, 280-296.
Berciu	1939 Berciu D., <i>Arheologia preistorică a Olteniei</i>. AO, XVIII, 104-106, 1939, 245-390. 1953 Berciu D., <i>Catalogul muzeului arheologic din Turnu-Severin</i>. MA, 1, 1953, 589-691. 1961 Berciu D., <i>Câteva probleme ale culturii Verbicioara</i>. SCIV, 12. 2, 1961, 227-239. 1961a Berciu D., <i>Die Verbicioara-Kultur. Vorbericht über eine neue in Rumänien entdeckte bronzezeitliche Kultur</i>. Dacia NS, 5, 1961, 123-161. 1972 Berciu D., <i>Cercetări privind preistoria județului Vâlcea</i>. Buridava, StMat, 1, 1972, 11-27. 1976 Berciu D., <i>Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara</i>. SCIVA, 27. 2, 1976, 171-180.
Berciu ș. a.	1951 Berciu D., Comșa E., Popescu-Ialomița S., <i>Șantierul arheologic de la Verbicioara-Dolj</i>. SCIV, 2. 1, 1951, 229-248. 1952 Colectivul de cercetări arheologice al Academiei RPR - <i>Șantierul Verbicioara</i>. SCIV, 3, 1952, 141-189. 1961 Berciu D., Purcărescu P., Roman P., <i>Săpături și cercetări arheologice în raionul Râmnicu Vâlcea</i>. MCA, 7, 1961, 131-137. 1961a Berciu D., Butoi M., <i>Cercetări arheologice în orașul Slatina și în împrejurimi</i>. MCA, 7, 1961, 139-143.
Bondoc	1999 Bondoc D., <i>Noutăți arheologice din Oltenia</i> . Drobeta, 9, 1999, 50-56.
Boroneanț	1971 Boroneanț V., <i>Gornea-Vodneac, un nou aspect al epocii bronzului descoperit în zona Porților de Fier</i>. RevMuz, 8. 1, 1971, 5-12. 1976 Boroneanț V., <i>Descoperiri aparținând culturii Verbicioara din regiunea Porților de Fier</i>. Drobeta, 2, 1976, 14-29.
Butoi	1999 Butoi M., <i>Descoperiri arheologice din județul Olt</i> . (Slatina, 1999).

- Calotoiu 1990 Calotoiu G., *Cultura Verbicioara în județul Gorj*. SympThrac, 8, 1990, 107-108.
- 1994 Calotoiu G., *Contribuții la cunoașterea culturii Verbicioara din județul Gorj*. Litua, 6, 1994, 7-42.
- Calotoiu ș. a. 1987 Calotoiu G., Mocioi I., Marinoiu V., *Mărturii arheologice în Gorj*. (Târgu Jiu, 1987).
- Chicideanu 1983 Chicideanu I., *Săpăturile arheologice de la Grojdibodu (jud. Olt)*. MCA, (București, 1983), 98-102.
- Chicideanu ș. a. 1983 Chicideanu I., Gherghe P., *Săpăturile arheologice de la Călugăreni (jud. Gorj)*. MCA, (București, 1983), 103-107.
- Crăciunescu 1982 Crăciunescu G., *Noi puncte din epoca bronzului pe harta arheologică a județului Mehedinți*. Drobeta, 5, 1982, 193-200.
- 1992 Crăciunescu G., *Așezare a culturii Gârla Mare la Izvoarele*. Thraco-Dacica, 13. 1-2, 1992, 43-47.
- 1992a Crăciunescu G., *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*. SympThrac, 9, 1992, 100.
- 1994 Crăciunescu G., *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice de la Breznița de Ocol*. Drobeta, Buletin științific trimestrial, 1. 1, 1994, 30.
- 1994a Crăciunescu G., *Cercetările arheologice din perimetrul satului Nicolae Bălcescu. Contribuții la geneza culturii Verbicioara*. Drobeta, Buletin științific trimestrial, 1. 2, 1994, 16-17.
- 1996 Crăciunescu G., *Cultura Verbicioara în județul Mehedinți*. Drobeta, 7, 1996, 35-48.
- 1998 Crăciunescu G., *L'Âge du Bronze moyen et final au nord du Danube, à l'est des Portes de Fer*. Rumänisch-Jugoslawische Kommission für die Erforschung der Region des Eisernen Tores. Die Kulturen der Bronzezeit in dem Gebiet des Eisernen Tores. Kolloquium in Drobeta-Turnu-Severin (22-24 November 1997), 2, 115-138.
- 1999 Crăciunescu G., *Cercetări arheologice în satul Bucura*. Drobeta, 9, 1999, 7-24.
- 1999a Crăciunescu G., *Rit și ritual funerar în cadrul culturii Verbicioara*. Drobeta, 9, 1999, 41-49.
- Dumitrescu 1968 Dumitrescu V., *La nécropole tumulaire du premier âge du fer de Basarabi (Dép. de Dolj, Olténie)*. Dacia NS, 12, 1968, 177-260.

- Galbenu 1972 Galbenu D., *Câteva probleme ale perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului în Oltenia*. SCIV, 23. 2, 1972, 263-270.
- 1983 Galbenu D., *Așezarea de tip Sălcuța de la Almăjel, jud. Mehedinți*. CA, 6, 1983, 143-158.
- Ghelmez 1976 Ghelmez A., *Toporul de bronz de la Berbești (jud. Vâlcea)*. Buridava, StMat, 2, 1976, 35-36.
- Gumă 1977 Gumă M., *Cercetări arheologice pe Stenca Liubcovei (Județul Caraș-Severin)*. Banatica, 4, 1977, 69-104.
- 1997 Gumă M., *Epoca bronzului în Banat, orizonturi cronologice și manifestări culturale*. BHAB, (Timișoara, 1997).
- Hänsel 1976 Hänsel B., *Die Verbicioara-Gruppe. Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau*. (Bonn, 1976), 57-61.
- Ionete 1985 Ionete L. I., *Fișa monografică a comunei Lungești, județul Vâlcea*. Studii Vâlcene, 7, 1985, 237-246.
- Lazarovici 1977 Lazarovici G., *Gornea, Preistorie*. Caiete Banatica-arheologie, 5, (Reșița, 1977).
- Lazarovici ș. a. 1979 Lazarovici G., Săcărin C., *Epoca bronzului în "Clisura Dunării"*. Banatica, 5, 1979, 71-105.
- Lazăr 1998 Lazăr S., *Câteva considerații privind sfârșitul epocii bronzului în județul Olt*. Oltenia, StCom, istorie-arheologie, SN, 1, 1998, 26-34.
- Leahu ș. a. 1979 Leahu V., Trohani G., Buzdugan C., Ulanici A., Chicideanu I., Drăguș D., *Raport asupra cercetărilor arheologice din anul 1978 ale MIRSR în cadrul șantierului național Turnu Măgurele*. MCA, (Oradea, 1979), 411-412.
- Manole ș. a. 1980 Manole P., Stănescu N., *Descoperiri arheologice în comunele Goranu și Golești*. Studii Vâlcene, 4, 1980, 29-32.
- Marinescu ș. a. 1985 Marinescu F., Munteanu D., *Cercetări din cetatea hallstattiană timpurie de la Grădiștea (jud. Vâlcea. Campania din 1983)*. SMMIM, 17-18, 1984-1985, 125-136.
- Marinoiu ș. a. 1997 Marinoiu V., Calotoiu G., Bratu O., *Spada de bronz de la Gruș, județul Gorj*. Litua, 7, 1997, 50-54.
- Morintz 1972 Morintz S., *Les fouilles archéologiques en Roumanie (1971)*. Dacia NS, 16, 1972, 325-357.

- 1978 Morintz S., *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii. 1. Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic*. Biblioteca de Arheologie, XXXIV, (București, 1978).
- Nania ș. a. 1972 Nania I., Holtei S., *Depozitul de bronzuri de la Sacoți-Slătioara, județul Vâlcea*. Buridava, StMat, 1, 1972, 173-192.
- Negru 1994 Negru M., *Contribuții la repertoriul arheologic al județului Dolj. Cercetări arheologice de suprafață în bazinul inferior al Jiului*. AO SN, 9, 1994, 61-81.
- Nica 1968 Nica M., *Contribuții asupra originii și dezvoltării culturii Vădastra, pe baza descoperirilor de la Fărcașele-Caracal*. ComCraiova, Seria Arh, 1, 1968, 3-20.
- 1970 Nica M., *Asupra originii și dezvoltării culturii Vădastra de la Fărcașele (jud. Olt)*. Historica, 1, 1970, 31-52.
- 1971 Nica M., *Evoluția culturii Vădastra pe baza descoperirilor de la Hotărani-Fărcașele (județul Olt)*. Historica, 2, 1971, 5-33.
- 1972 Nica M., *Cercetări arheologice de suprafață pe valea Tesluiului*. Contribuții Istorice, (Craiova, 1972), 200-218.
- 1980 Nica M., *Contributions à la connaissance de la civilisation de Verbicioara en Olténie*. Actes du II e Congres International de Thracologie (Bucarest, 4-10 septembre 1976). (București, 1980), 1, 89-93.
- 1980a Nica M., *Raport asupra săpăturilor arheologice de la Cârcea*. MCA, (Tulcea, 1980), 29-35.
- 1981 Nica M., *Grădinile, o nouă așezare a neoliticului timpuriu în sud-estul Olteniei*. AO SN, 1, 1981, 27-39.
- 1982 Nica M., *Noi descoperiri de tip Verbicioara în Oltenia*. Thraco-Dacica, 3, 1982, 107-117.
- 1983 Nica M., *Obiecte de lemn descoperite în așezarea neolitică timpurie de la Grădinile (județul Olt)*. AO SN, 2, 1983, 39-48.
- 1984 Nica M., *Noi descoperiri de pe teritoriul Olteniei aparținând culturii Verbicioara*. SympThrac, 2, 1984, 4.
- 1985 Nica M., *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*. SympThrac, 3, 1985, 36-37.
- 1986 Nica M., *Săpăturile arheologice din așezările neolitice de la Cârcea, jud. Dolj*. MCA, (București, 1986), 16-21.

- 1987 Nica M., *Locuințe de tip Gârla Mare și hallstattian descoperite în așezarea de la Ghidici (jud. Dolj)*. Thraco-Dacica, 8. 1-2, 1987, 16-38.
- 1987a Nica M., *Noi dovezi de continuitate în evoluția civilizațiilor epocii bronzului în Oltenia*. SympThrac, 5, 1987, 109.
- 1989 Nica M., *Noi descoperiri ale epocii bronzului în Oltenia*. SympThrac, 7, 1989, 252-253.
- 1994 Nica M., *Date noi cu privire la cronologia și periodizarea grupului cultural Gârla Mare, pe baza descoperirilor din așezarea de la Ghidici, punctul "Balta Țarova"*. Relations Thraco - Illyro - Helléniques. Actes du XIV e Symposium National de Thracologie (à participation internationale). Băile Herculane (14-19 septembre 1992). (București, 1994), 178-206.
- 1996 Nica M., *Date noi cu privire la geneza și evoluția culturii Verbicioara*. Drobeta, 7, 1996, 18-34.
- 1997 Nica M., *Date noi cu privire la sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului pe teritoriul Olteniei*. Prima epocă a fierului la gurile Dunării și în zonele circumpontice (Lucrările colocviului internațional, septembrie 1993, Tulcea). (Tulcea, 1997), 19-41.
- 1998 Nica M., *La genèse, l'évolution et les relations chronologiques et culturelles des cultures Verbicioara et Gârla Mare dans le contexte des civilisations de l'âge du bronze de l'Europe centrale et du Sud-Est*. The Thracian World at the Crossroads of Civilizations, II, Bucharest, 1998, 151-180.
- Nica ș. a. 1981 Nica M., Câșlaru C., *Complexul cuptoarelor eneolitice de copt pâine de la Curmătura, județul Dolj*. Oltenia, StCom, istorie-etnografie-științele naturii, 3, 1981, 9-16.
- 1983 Nica M., Mincă A., *Săpături arheologice în așezarea neolitică de la Grădinile (jud. Olt)*. MCA, (București, 1983), 23-27.
- 1999 Nica M., Tănăsescu B., *Câteva date despre sistemul de protecție și apărare al așezărilor preistorice de la Cârcea, "Hanuri" și "Viaduct"*. Oltenia, StCom, arheologie-istorie, SN, 2, 1999, 5-17.
- Nicolăescu-Plopșor 1923 Nicolăescu-Plopșor C. S., *Oltenia preistorică*. AO, II, 8, 1923, 295-300.
- Nicolăescu-Plopșor ș.a. 1957 Nicolăescu-Plopșor C. S., Abdalla K., Avakian G., Bolomey A., Comșa E., Nicolăescu-Plopșor D., Păunescu A., *Șantierul arheologic Baia de Fier (reg. Craiova, r. Novaci)*. MCA, 3, 1957, 13-26.

1957a Nicolăescu-Plopșor C. S., Bolomey A., Comșa E., Păunescu A., *Șantierul arheologic Băile Herculane (reg. Timișoara, r. Almaș)*. MCA, 3, 1957, 51-58.

Oancea ș. a.

1981 Oancea A., Gherghe P., *Depozitul de bronzuri de la Drăguțești, județul Gorj*. SCIVA, 32. 2, 1981, 265-269.

Petre-Govora

1967 Petre-Govora G. I., *Ceramica decorată prin împunsături succesive, din r. Rm. Vâlcea*. SCIV, 18. 4, 1967, 645-653.

1968 Petre-Govora G. I., *Topoare-ciocan de minerit din epoca bronzului, descoperite în nordul Olteniei*. SCIV, 19. 2, 1968, 279-281.

1969 Petre-Govora G. I., *Dovezi de locuire neolitică în județul Vâlcea*. RevMuz, 2, 1969, 154-158.

1970 Petre-Govora G. I., *Descoperiri arheologice din epoca fierului în județul Vâlcea*. MCA, 9, 1970, 467-489.

1970a Petre-Govora G. I., *Contribuții la cunoașterea culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*. SCIV, 21. 3, 1970, 481-487.

1971 Petre-Govora G. I., *Necropola și așezarea din epoca fierului de la Gătejești*. SCIV, 22. 4, 1971, 557-565.

1976 Petre-Govora G. I., *Începutul epocii bronzului în nord-estul Olteniei*. Buridava, StMat, 2, 1976, 7-33.

1980 Petre-Govora G. I., *Mărturii arheologice și numismatice privind perioada traco-dacică în nord-estul Olteniei*. Studii Vâlcene, 4, 1980, 22-28.

1982 Petre-Govora G. I., *Vâlcea, vatră de viață multimilenară a patriei noastre*. Studii Vâlcene, 5, 1982, 9-17.

1982a Petre-Govora G. I., *Noi descoperiri aparținând culturii Coțofeni în nord-estul Olteniei*. Buridava, StMat, 4, 1982, 9-26.

1983 Petre-Govora G. I., *Un orizont hallstattian timpuriu în nord-estul Olteniei*. Thraco-Dacica, 4. 1-2, 1983, 85-95.

1985 Petre-Govora G. I., *Formarea bronzului timpuriu în nord-estul Olteniei*. SympThrac, 3, 1985, 34-35.

1985a Petre-Govora G. I., *Contribuții la cunoașterea istoriei vechi a județului Vâlcea*. Studii Vâlcene, 7, 1985, 17-32.

- 1988 Petre-Govora G. I., *Descoperiri arheologice din Oltenia privind epoca timpurie a bronzului*. Thraco-Dacica, 9. 1-2, 1988, 137-147.
- 1988a Petre-Govora G. I., *Formarea culturii Verhicioara (fazele I+II)*. SympThrac, 6, 1988, 44-45.
- 1989 Petre-Govora G. I., *Evoluția culturii Verhicioara (fazele III+IV+V)*. SympThrac, 7, 1989, 254-256.
- 1995 Petre-Govora G. I., *O preistorie a nord-estului Olteniei*. (Râmnicu Vâlcea, 1995).
- Petrescu-Dâmbovița 1977 Petrescu-Dâmbovița M., *Depozitele de bronzuri din România*. Biblioteca de Arheologie, XXX, (București, 1977).
- Petrovsky 1973 Petrovsky R., *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților județului Caraș-Severin din paleolitic până în secolul al V-lea î.e.n.* Banatica, 2, 1973, 385-393.
- 1975 Petrovsky R., *Contribuții la repertoriul arheologic al localităților județului Caraș-Severin din paleolitic până în secolul al V-lea î.e.n.* Banatica, 3, 1975, 365-378.
- Popescu 1959 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1958*. SCIV, 10. 1, 1959, 145-156.
- 1964 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Populară Română în anul 1963*. SCIV, 15. 4, 1964, 551-567.
- 1967 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1966*. SCIV, 18. 3, 1967, 521-538.
- 1968 Popescu D., *Les fouilles archéologiques dans la République Socialiste de Roumanie en 1967*. Dacia NS, 12, 1968, 421-443.
- 1969 Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1968*. SCIV, 20. 3, 1969, 471-501.
- 1970 Popescu D., *Les fouilles archéologiques dans la République Socialiste de Roumanie en 1969*. Dacia NS, 14, 1970, 431-464.
- 1970a Popescu D., *Săpăturile arheologice din Republica Socialistă România în anul 1969*. SCIV, 21. 3, 1970, 493-522.
- Popilian 1968 Popilian G., *Un nou aspect al sfârșitului epocii de bronz în Oltenia*. ComCraiova. Seria Arh, 6, 1968, 3-12, pl. 1-3, 4/2.
- 1980 Popilian G., *Necropola daco-romană de la Locusteni*. (Craiova, 1980).

- Popilian ș. a. 1979 Popilian G., Nica M., *Raport asupra săpăturilor arheologice efectuate în așezarea dacică și prefeudală de la Gropșani (1978)*. MCA, (Oradea, 1979), 155-157.
- 1979a Popilian G., Nica M., Tătulea C. M., *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, jud. Dolj*. MCA, (Oradea, 1979), 207-213.
- 1980 Popilian G., Nica M., Tătulea C. M., *Raport asupra cercetărilor arheologice de la Locusteni, jud. Dolj*. MCA, (Tulcea, 1980), 254-260.
- 1998 Popilian G., Nica M., *Gropșani, Monografie arheologică*. Bibliotheca Thracologica, XXIV, (București, 1998).
- Preda 1986 Preda C., *Geto-Dacii din Bazinul Oltului Inferior. Dava de la Sprâncenata*. Biblioteca de Arheologie, XLVII, (București, 1986).
- Roman 1967 Roman P., *Unele probleme ale neoliticului târziu și perioadei de tranziție în lumina săpăturilor de la Băile Herculane-Peștera Hoșilor*. ComCraiova, Seria Arh, 1, 1967, 3-35, plan, profil, planșe.
- 1968 Roman P., *Cercetări arheologice de suprafață în Țara Loviștei*. ComCraiova, Seria Arh, 4, 1968, 3-20.
- Stoica 1969 Stoica O., *Descoperiri arheologice în satul Damian*. Studii și Cercetări, (Craiova, 1969), 143-153.
- Tătulea 1980 Tătulea C. M., *Așezări geto-dacice și feudale la Fărcașele, județul Olt*. Oltenia, StCom, 2, 1980, 69-83.
- 1994 Tătulea C. M., *Romula-Malva*. (București, 1994).
- Tătulea ș. a. 1974 Tătulea C. M., Nica M., *Contribuții la cunoașterea perioadei de trecere de la neolitic la epoca bronzului în Oltenia*. Oltenia, StCom, 1, 1974, 9-24.
- Toropu 1972 Toropu O., *Așezări antice la Mofleni-Bucovăț și în împrejurimi*. MO, 24. 9-10, 1972, 700-708.
- Toropu ș. a. 1969 Toropu O., Stoica O., *Descoperiri arheologice de suprafață în Oltenia*. ComCraiova, Seria Arh, 9, 1969, 3-19, pl. I-III.
- 1971 Toropu O., Stoica O., *Așezarea prefeudală și feudală timpurie de la Făcăi-Braniște, municipiul Craiova*. Historica, 2, 1971, 53-77.
- Uzum ș. a. 1973 Uzum I., Lazarovici G., Dragomir I., *Descoperiri arheologice în hotarul satelor Gornea și Sichevita*. Banatica, 2, 1973, 403-416.

Vulpe	1967	Vulpe A., <i>Necropola hallstattiană de la Ferigile, monografie arheologică</i> . Biblioteca de Arheologie, XI, (București, 1967).
LISTA ABREVIERILOR		
AO		= Arhivele Olteniei. Craiova, I (1920) -XVIII (1939).
AO SN		= Arhivele Olteniei, serie nouă. Institutul de Cercetări Socio-Umane "C. S. Nicolăescu-Plopșor", Craiova, I (1981) și urm.
Banatica		= Reșița, I, 1971 și urm.
Buridava, StMat		= Buridava, Studii și Materiale. Râmnicu Vâlcea.
BHAB		= Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Timișoara.
CA		= Cercetări Arheologice. Biblioteca Muzeologică. Muzeul Național de Istorie a României, București.
ComCraiova, Seria Arh		= Comunicări Craiova, Seria Arheologica, Craiova.
Dacia		= Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I (1924)-XII (1948).
Dacia NS		= Dacia. Nouvelle série. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București, I, 1957 și urm.
Drobeta		= Drobeta. Turnu Severin.
Historica		= Historica. Craiova.
Litua		= Litua. Târgu Jiu.
MA		= Materiale Arheologice. București.
MCA		= Materiale și Cercetări Arheologice. București, I, 1953 și urm.
MO		= Mitropolia Olteniei. Craiova.
Oltenia, StCom, istorie-etnografie-științele naturii		= Oltenia, Studii și Comunicări, istorie-etnografie-științele naturii. Muzeul Olteniei, Craiova.
Oltenia, StCom.		= Oltenia, Studii și Comunicări, Muzeul Olteniei Craiova
Oltenia, StCom, istorie-arheologie, SN		= Oltenia, Studii și Comunicări, istorie-arheologie, serie nouă. Muzeul Olteniei, Craiova.
RevMuz		= Revista Muzeelor. București.
SCIV(A)		= Studii și Cercetări de Istorie Veche. București, I, 1950 și urm. (din 1974 Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie).
SMMIM		= Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară. Muzeul Militar Central, București.
SympThrac		= Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie, București.
Studii Vâlcene		= Studii Vâlcene. Biblioteca Județeană Vâlcea. Râmnicu Vâlcea.
Thraco-Dacica		= Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie, București.

LISTA PRESCURTĂRIILOR

pct. - punct
nr. cat. - număr de catalog
Lit. - literatura
ș. a. - și alții
fig. - figura
pl. - planșa
p. - pagina
obs. - observație

Multă vreme s-a considerat că întreg teritoriul cucerit de împăratul Traian la nord de Dunăre a constituit la început o singură provincie: *Dacia*; aceasta s-ar fi divizat la începutul domniei împăratului Hadrian în *Dacia Superior* (corespunzând teritorial cu Banatul și Transilvania de astăzi)¹ și *Dacia Inferior* (Oltenia)²; ulterior (prin 158/159) din partea de nord a Daciei Superioare s-ar fi desprins o nouă provincie: *Dacia Porolissensis*³. Această părere⁴ persistă, ca o gravă lacună de informare, în gândirea unor arheologi și istorici, deopotrivă români și străini⁵.

În această concepție, o breșă importantă s-a produs, cu patru decenii în urmă, prin descoperirea unei diplome militare la Gherla, atestând existența provinciei *Dacia Porolissensis* în anul 133⁶; ulterior, o nouă diplomă militară, provenind tot de la Gherla, atestă această provincie la 10 iulie 123⁷. S-a impus, în chip firesc, părerea că și *Dacia Porolissensis* a fost organizată concomitent cu celelalte două provincii ale Daciei (*Superior* și *Inferior*)⁸.

Dar cele mai aprinse discuții a comportat problema organizării (întinderii) Daciei Inferioare. Această provincie este menționată de diplomele militare din 22 martie 129⁹, 10 decembrie 129 - 9 decembrie 130¹⁰ și 13 decembrie 140¹¹.

Astfel, urmărind dislocarea trupelor acestei provincii, E. Ritterling ajungea la concluzia că trupele cantonate pe linia Oltului transilvănean se aflau sub autoritatea guvernatorului Daciei

¹ Această provincie este menționată de diplomele militare din 29 iunie 120, descoperite la Porclissum (CIL, XVI, 68 = IDR, I, 6), Cășei (AnnÉp 1959, 31 = IDR, I, 5 = RMD, 17) și Românași (IDR, I, 4; cf. AnnÉp 1975, 716; RMD, p. 102).

² Principalele date epigrafice despre această provincie: *infra*, notele 9-11.

³ A. v. Premerstein, *Die Dreiteilung der Provinz Dacia*, în *Wiener Eranos. Zur fünfzigsten Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner in Graz 1909*, Wien, 1909, p. 259-265; A. Stein, *Die Reichsbeamten von Dazien*, Budapest, 1944, p. 32-35.

⁴ Pentru literatura mai veche privitoare la această problemă, a se vedea: C. Daicoviciu, *La Transylvanie dans l'Antiquité*, București 1945; M. Macrea, în *Istoria României*, I, București 1960, p. 352-356. Alte studii (legate de descoperirile epigrafice noi, la care ne vom referi în continuare): M. Macrea, *Organizarea provinciei Dacia*, AMN 3, 1966, p. 121-150; C. C. Petolescu, *L'organisation de la Dacie sous Trajan et Hadrien*, *Dacia* (N.S.) 29, 1985, p. 45-55; idem, *Reorganizarea Daciei sub Marcus Aurelius*, *Studii clasice* 24, 1986, p. 131-138 (variantă, cu unele observații suplimentare: *Die Reorganisierung Dakiens unter Marcus Aurelius*, *Germania* 65, 1987, 1, p. 123-134).

⁵ Vezi astfel, mai recent: R. Ardevan, *Viața municipală în Dacia romană*, Timișoara 1988, p. 32 (cu nota 59), care datează ridicarea Romulei la rangul de *municipium* pe timpul lui Antoninus Pius, în funcție de inscripția de la Oescus (CIL, III, 7429) dedicată lui T. Iulius Capito, arendaș al vâmlor din Illyricum: *ornamentis Ilviral(ibus) item decurionalib(us) ornamentis honorato ab ordinibus coloniar(um) Ulpiae Poetovionensis ex Pannonia Superiore, Ulp(iae) Ratiar(iensis) ex Moesia Superiore, Traianae Sarmizegethusensium ex Dacia Superiore item Ilviralib(us) ab ordine municipi Romulensium* etc. Această inscripție îl îndreptățește, cu mai bine de patru decenii în urmă, pe D. Tudor să afirme: „Din cunoscuta inscripție...se poate stabili că Romula poseda rangul de *municipium* înainte de 27 septembrie 158 e.n. Textul acestui monument menționează Romula ca *municipium* alături de *Dacia Superior*, deci înainte de momentul trifurcării provinciei, cel mai târziu la data de 27 septembrie 158. Rezultă că în timpul domniei lui Antoninus Pius, orașul nostru se găsea în situația oficială de *municipium*” (*Oltenia romană*², București 1958, p. 165; vezi încă, idem, *Oltenia romană*⁴, București 1978, p. 188). După părerea noastră, Romula a putut accede la rangul de *municipium* încă de pe timpul lui Hadrian (Arhivele Olteniei, s.n., 13, 1998, p. 23-26: pe baza aceluiași inscripții de la Oescus, dar cu argumente diferite).

⁶ C. Daicoviciu - D. Protase, JRS 51, 1961, p. 63; idem, AMN 1, 1964, p. 163-178; IDR, I, 11.

⁷ I. I. Russu, *Dacia și Pannonia Inferior în lumina diplomei din anul 123*, București 1973; idem, *Dacia* (N.S.) 18, 1974, p. 155-178; IDR, I, 7.

⁸ Problema a fost susținută mai întâi de noi, în câteva articole, publicate în: *Revista de istorie* 32, 1979, 2, p. 267-270; *SCIVA* 30, 1979, 1, p. 105-109; *Dacia* (N.S.) 29, 1985, p. 53-55; acceptată de I. Piso, *Zur Entstehung der Provinz Dacia Porolissensis*, în vol. *Römische Geschichte, Altertumskunde und Epigraphik. Festschrift für Artur Betz zur Vollendung seines 80. Lebensjahres*, Wien 1985, p. 471-481.

⁹ IDR, I, 10 (= CIL, XVI, 75).

¹⁰ P. Weiß, ZPE, 117, 1997, p. 243-246, nr. 8.

¹¹ IDR, I, 13 (= AnnÉp 1962, 264; RMD, 39).

Inferioare¹². Această teorie a fost acceptată de C. Daicoviciu, care a adus în acest sens argumente suplimentare¹³. Ipoteza a fost însă respinsă de D. Tudor¹⁴ - ceea ce a dus la o aprigă dispută cu C. Daicoviciu¹⁵. Această controversă a fost tranșată abia de descoperirea (în anul 1957) unei noi diplome militare (la Palamarca, în Bulgaria) cuprinzând trupele Daciei Inferioare, datând din 13 decembrie 140¹⁶; Boris Gerov, editorul acestei diplome, ajungea la concluzia că trupele atestate prin această diplomă (trei *alae*, un *numerus* și nouă *cohortes*) au fost dislocate numai pe linia Oltului (inclusiv pe cursul superior, transilvănean); aceste trupe proveneau din armata Moesiei Inferioare, dislocate la nord de Dunăre încă din cursul războaielor dacice¹⁷. Prin urmare, estul Olteniei și sud-estul Transilvaniei, Muntenia și sudul Moldovei au aparținut, pe timpul domniei lui Traian, provinciei Moesia Inferior; abia la începutul domniei lui Hadrian, după abandonarea Munteniei și Moldovei meridionale, s-a creat *Dacia Inferior* (cuprinzând Oltenia și sud-estul Transilvaniei)¹⁸.

Discuția cu privire la zona de sud-est a Transilvaniei a fost redeschisă în 1975 de I. I. Russu: „În vremea lui Aelius Hadrianus, cursul superior al Oltului, sau cel puțin zona geografică a castrului auxiliar de lângă Hoghiz (jud. Brașov) aparținea la Dacia Superior, după cum dovedește inscripția onorifică (pe un monument fragmentar, bază de statuie?) pusă acestui împărat de o «vexillatio» a legiunii XIII Gemina și descoperită la mijlocul veacului al XIX-lea în ruinele aceluia castru de pe malul Oltului¹⁹. Posibil la sfârșitul domniei lui Hadrianus sau în vremea lui Antoninus Pius, valea Oltului ardelean a fost atașată la Dacia Inferior (Malvensis de mai târziu), cum indică numele trupelor auxiliare staționate în castelele din această zonă...”²⁰. În 1988, discuția este continuată într-o manieră confuză de același autor, care conchidea: „Oricum ar fi fost în a doua jumătate a veacului al II-lea limita dintre estul Daciei Superior și Dacia Inferior, cele două teze analizate mai sus nu au egale șanse de valabilitate, iar cea susținută de E. Ritterling - C. Daicoviciu trebuie deocamdată (cel puțin pentru prima jumătate a secolului al II-lea) respinsă ca neprobabilă”²¹.

Semnele de întrebare sunt determinate de precaritatea descoperirilor epigrafice și posibilitățile de datare: doar o ștampilă cu *numerus Illyricorum*²² după anul 130 (deoarece în 129-130 era doar o *vexillatio*, conform celor două diplome din acești ani²³), o dedicație a cohortei *III Gallorum* pentru împărații Marcus Aurelius și Commodus (deci între 176-180)²⁴ și o ștampilă a cohortei *I Flavia Numidarum Antoniniana* (deci pe timpul lui Caracalla)²⁵. Este greu însă de conceput, așa cum considera I. I. Russu, că zona de sud-est a Transilvaniei (care pe timpul lui Traian aparținuse Moesiei Inferioare) ar fi aparținut Daciei Superioare pe timpul lui Hadrian, apoi a trecut la Dacia Inferior pe timpul lui Antoninus Pius și din nou la Dacia Superior (Apulensis) după anul 168 !

De fapt, problema pare a fi complicată de prezența în această zonă a două inscripții din timpul domniei împăratului Hadrian:

¹² Em. Ritterling, RE XII (1924), col. 1719. Opinie contestată îndată de E. Fabricius, RE XIII (1926), col. 641-645; C. Patsch, *Der Kampf um dem Donauraum unter Domitian und Trajan*. SBak Wien 1937, p. 169.

¹³ AISC, 2, 1933-1935, p. 250 (nota 1), 253, 255; Dacia, 7-8, 1937-1940, p. 315.

¹⁴ D. Tudor, *Oltenia romană*, București 1942, p. 52; idem, *Revista Istorică Română* 14, 1944, p. 157-165.

¹⁵ Vezi C. Daicoviciu, AISC 4, 1941-1943, p. 285-286.

¹⁶ *Supra*, nota 10. Vezi D. Tudor, *Oltenia romană*², 1958, p. 139: „Față de noile date oferite de către diploma militară din anul 140 e.n., descoperită de prof. B. Gerov, rezervele ce le-am făcut asupra acestei păreri nu mai sunt valabile”.

¹⁷ B. Gerov, *Klio* 37, 1959, p. 196-210; IDR, I, 13.

¹⁸ Vezi I. I. Russu, IDR, III/4, p. 7 și urm.

¹⁹ CIL, III, 953 (= IDR, III/4, 230).

²⁰ IDR, I, p. 20.

²¹ IDR, III/4, p. 13.

²² IDR, III/4, 243.

²³ Vezi notele 9-10.

²⁴ IDR, III/4, 231.

²⁵ IDR, III/4, 177.

Una este cea de la Hoghiz, deja amintită, menționând o [*vexil(latio) leg(ionis)*] XIII *G(eminae) sub Tib. Cl(audio) [...]*²⁶; această inscripție atestă prezența unei vexilații ajunsă aici probabil cu prilejul unor operațiuni și rămasă o vreme pentru lucrări militare²⁷. Acel. Tib. Cl(audio) [...] poate fi un centurion legionar²⁸ (*praepositus* al acelei vexilații), eventual chiar procuratorul Daciei Inferioare²⁹.

Cealaltă inscripție (și ea fragmentară: jumătatea stângă a textului) a fost descoperită la Boroșneul Mare, utilizată ca material de construcție la un turn al castrului; după numele împăratului (la nominativ, ca autor al lucrării) urmează în r. 5 *Egnatio [...]* (care poate fi numele unui guvernator), apoi numele unei trupe: *ala I La[tobiorum?]*³⁰ sau mai chiar *ala I Ba[tavorum]*³¹; dacă este vorba de ala de batavi, ea va fi fost adusă din Pannonia la începutul domniei lui Hadrian, fiind apoi transferată în Dacia Superioară³². Recent, I. Piso propune însă în ultimul rând numele altei trupe: *ala Fla[via Gaetulorum]*³³; această ala aparținea armatei Moesiei Inferioare, dar pe timpul lui Hadrian se va fi aflat în sud-estul Transilvaniei (ca și alte trupe provenind din această provincie sud-dunăreană)³⁴; în penultimul rând poate fi numele prefectului alei³⁵ sau poate chiar cel al procuratorului Daciei Inferioare la ablativ: *Egnatio [Prisco, proc(uratore)]*³⁶.

O altă problemă în dispută privește granița de vest a Daciei Inferioare. Urmărind de asemenea dislocarea trupelor Daciei Inferioare³⁷, autorul acestor rânduri ajungea la concluzia (în anul 1971) că partea de vest a Olteniei (cu castrele de pe linia Drobeta-Bumbești) a aparținut provinciei *Dacia Superior*³⁸. Contestată violent de H. Daicoviciu³⁹ și respinsă de D. Tudor⁴⁰, noua

²⁶ CIL, III, 953 (= IDR, III/4, 230)

²⁷ Tot o *vexillat(io) leg(ionis) XIII Gem(inae)* este menționată de o inscripție de la Tihău (Dacia Porolissensis), datată eventual înainte de constituirea acestei provincii (D. Protase, în *Materiale și cercetări arheologice*, 7, 1961, p. 385; idem, în *Ephemeris Napocensis*, 4, 1995, p. 75-102; idem, *Orizonturi Daco-Romane*, Cluj, 1995, p. 324). O vexilație legionară pentru lucrări de construcție este menționată și la *Tigava castra*, în *Mauretania Caesariensis* (Année épigraphique, 1948, 132), provincie a cărei armată era formată numai din trupe auxiliare.

²⁸ I. I. Russu (IDR, III/4, 230) completează: *sub Tib(erio) Cl(audio) [Valeriano > leg(ionis) eiusd(em) cura]g(ente)? Antonin[i]an C (?)*; dar după părerea noastră (SCIVA, 38, 1987, 2, p. 182; SCIVA, 41, 1990, 1, p. 118), finalul inscripției s-ar putea întregi [*(centurio) leg(ionis) XIII] G(eminae) Antoninian(ae)* (supranumele imperial fiind adăugat ulterior, pe timpul lui Caracalla). De la Hoghiz provine și o altă inscripție (din păcate, dispărută), reconstituită astfel: *Aesculap(io) / et Hygiae / Tib(erius) Cl(audio) Don[a]tus merito*; dedicantul ar putea fi identificat cu conducătorul vexilației legionare menționate.

²⁹ E. Ritterling, RE, XII, col. 1719; C. C. Petolescu, SCIVA, 41, 1990, 1, p. 117 (ad. nr. 230). După părerea lui I. Piso (*Fasti Provinciae Daciae*, I. *Die senatorischen Amsträger*, Bonn 1993, p. 46-49), Tib. Cl(audio) [...] ar fi legatul Daciei Superioare, prin urmare castrul de la Hoghiz se afla pe teritoriul acestei provincii.

³⁰ Z. Székely, SCIVA 26, 1975, 3, p. 344-346 (= AnnÉp 1974, 564).

³¹ I. I. Russu, SCIVA 29, 1978, 4, p. 561; IDR, III/4, 325).

³² Despre *ala I Batavorum milliaria*, vezi C. C. Petolescu, SCIVA, 46, 1995, 1, p. 37-38, nr. 3.

³³ I. Piso, AMN, 36 (1), 1999, p. 86.

³⁴ Cea mai recentă contribuție despre această trupă: Al. Suceveanu, Pontica, 31, 1998, p. 109-114.

³⁵ H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Leuven, I, 1976, p. 341; IV (Suppl. I), 1987, p. 1547; V (Suppl. II), 1993, p. 2093.

³⁶ I. I. Russu (în comentariul la IDR, III/4, 325) identifica pe *Egnatius...* (pe care îl considera prefect al acestei misterioase ala) cu *Egnatius Priscus*, procurator al provinciei Noricum (CIL, III, 11759; PIR², E 17; B. E. Thomasson, *Literculi praesidum*, Göteborg, 1984, col. 84, nr. 12).

³⁷ Trupele provinciei Dacia Inferior sunt menționate în diplomele din 22 martie 129 (CIL, XVI, 75 = IDR, I, 10), 10 decembrie 129-9 decembrie 130 (ZPE, 117, 1997, p. 243-246, nr. 8 = IDRE, II, 472) și 13 decembrie 140 (AnnÉp, 1962, 264 = IDR, I, 13); toate datele despre aceste unități auxiliare se găsesc în repertoriul nostru din SCIVA, 46, 1995, I, p. 35 și urm. (*alae*; nr. 2, 7, 9); 46, 1995, 3-4, p. 237 și urm. (*cohortes*; nr. 19, 20, 24, 29, 36, 39, 41, 50, 58); 47, 1996, I, p. 21 și urm. (*nationes* și *numeri*; nr. 61, 65, 66-67, 75).

³⁸ C. C. Petolescu, SCIV, 22, 1971, 3, p. 411-422.

³⁹ Steaua (Cluj), XXIII, 1972, 4, p. 27. Este incorectă afirmația lui H. Daicoviciu, cum că opinia enunțată ar fi fost exprimată încă de B. Gerov; la fel procedează I. I. Russu (IDR, III/4, p. 13: „Este o idee-constatare a istoricului bulgar B. Gerov din a. 1959”. În realitate, iată ce scria acest istoric în Klio, 37, 1959, p.200-201: „Die Garnison der kleineren Provinz Dacia Inferior bestand aus Hilfstruppen, die in zwei Linien, die eine von Drobeta nach dem Surdukpaß, die

teorie a fost confirmată de diploma de la Drobeta din 1 aprilie 179: titularul acestei diplome era un fost pedestraș al cohorței *III Campestris*, trupă care staționa la Drobeta și aparținea provinciei *Dacia Superior*⁴¹.

Prin urmare, *Dacia Inferior* cuprindea partea de est a Olteniei (aproximativ teritoriul situat între Jiu și Olt) și sud-estul Transilvaniei; ulterior, la o dată care este în dispută (încă de pe timpul lui Hadrian, dar mai probabil la începutul secolului al III-lea), a fost atașată acestei provincii partea de vest a Munteniei (delimitată spre est de așa-numitul *limes transalutanus*)⁴².

Reorganizarea din anul 168⁴³ nu a afectat probabil granițele Daciei Inferioare. În cadrul guvernământului unificat, cele trei provincii vor avea denumiri unificate: *Dacia Apulensis* (dar se păstrează și denumirea de *Dacia Superior*, cum rezultă din diploma din 1 aprilie 179 de la Drobeta), *Dacia Malvensis* și *Dacia Porolissensis*.

Dacia Malvensis este echivalentă din punct de vedere teritorial cu Dacia Inferioară. Ea își trage numele probabil de la orașul de reședință a procuratorului-guvernator al acestei provincii - enigmatica *colonia Malvensis*⁴⁴, atestată doar în două texte epigrafice: o inscripție de la Smederevo (Moesia Inferior) menționând un *Ilvir col(oniae) Mal(vensis)*⁴⁵ și o diplomă militară din 7 ianuarie 230 a unui fost *eques singularis Augusti* originar (ex) *colonia Malvese ex Dacia*⁴⁶. Provincia însăși este menționată în inscripția de la Roma menționând pe M. Macrinus Avitus Catonius Vindex, *p[r]oc(urator) prov(inciae) Dac(iae) Malv(ensis)*⁴⁷ precum și în inscripția de la Thessalonice menționând pe M. Aurelius Cassianus, *praeses Daciae Malvensis*⁴⁸. Identificarea teritorială este asigurată grație inscripției lui Sextus Iulius Possessor, *praefectus coh(ortis) III Gallor(um), praepositus numeri Syror(um) sagittarior(um) item alae primae Hispanor(um)* (toate aceste trupe aparțineau armatei Daciei Inferioare și staționau pe linia Oltului⁴⁹), precum și *curator civitatis Romulensium Malvensium*⁵⁰; de reținut însă că atributul *Malvensium* se referă la faptul că Romula se afla în Dacia Malvensis, iar nu că ar fi fost identică (așa cum a susținut cu îndârjire D. Tudor) cu Malva⁵¹.

---

andere am Alt, disloziert wurden"; p. 201: „Dacia Inferior (119-158) umfaßte den Südtteil Daciens mit der Donau im Süden als Grenze. Im Osten reichte sie bis über den Alt, im Norden zum Kamm der Transylvanischen Alpen, wobei das Gebiet östlich des Rotenturmpasses ebenfalls zu Dacia inferior gehörte, das nördlich von diesem Gebirge und südlich von dem in ost-westlicher Richtung verlaufenden Alt liegt. Im Westen gehörte auch der Ostsüdteil des Banats zu Dacia inferior. Also bildete die Kleine Walachei (Oltenia) den Hauptteil dieser Provinz. Bei der neuen Teilung der daciischen Länder im Jahre 158 wurde die Kleine Walachei ein Bestandteil von Dacia Apulensis"; p. 210: „Bei der Errichtung der Provinz Dacia inferior im Jahre 119 aus hauptsächlich zu Moesia inferior und weniger zu Dacien gehörenden Ländern stand die Besatzung der Altlinie nicht mehr unter dem Befehl des untermoesischen Statthalters, sie wurde dem Prokurator der neuen Provinz unterstellt". Prin urmare, după B. Gerov, nu doar Oltenia *întreagă*, ci și estul Banatului ar fi aparținut Daciei Inferioare !

⁴⁰ D. Tudor, *Oltenia romană*⁴, București, 1978, p. 156.

⁴¹ I. Piso - D. Benea, ZPE, 56, 1984, p. 263-295 (versiuni prescurtate: AMN, 21, 1984, p. 111-124; Drobeta, 6, 1985, p. 63-74); Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas 1978-1984*, Londra, 1985, p. 196-199, nr. 123; AnnÉp, 1987, 843. Despre *cohors III Campestris*: C. C. Petolescu, SCIVA, 46, 1995, 3-4, p. 246-248, nr. 27.

⁴² Vezi pentru discuție: C. C. Petolescu, *Dacia și Imperiul Roman*, București, 2000, p. 196-208.

⁴³ Idem, StCl, 24, 1986, p. 131-138 (variantă, cu unele observații suplimentare: Germania, 65, 1987, 1, p. 123-134).

⁴⁴ Idem, SCIVA, 38, 1987, 1, p. 28-32 (cu prezentarea tuturor surselor)

⁴⁵ CIL, III, 6309 (= 8129); cf. H. Wolff, Acta Musei Napocensis, 12, 1975, p. 139-152).

⁴⁶ CIL, XVI, 144; IDRE, I, 166.

⁴⁷ CIL, VI, 1449 (= ILS, 1107; IDRE, I, 17).

⁴⁸ CIL, III, 13704 (= ILS, 9009); cf. I. I. Russu, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj, 17, 1974, p. 41-45.

⁴⁹ Despre aceste trupe, vezi repertoriul nostru din SCIVA, 46, 1995, 1, p. 42, nr. 9 (*ala I Hispanorum*); 46, 1995, 3-4, p. 257-258, nr. 39 (*cohors III Gallorum*); 47, 1996, 1, p. 35-36, nr. 75 (*numerus Surorum sagittariorum*).

⁵⁰ CIL, II, 1108 (= ILS, 1403; IDRE, I, 179).

⁵¹ *OR*⁴, p. 176 și urm.

Din păcate, *Malva* nu poate fi încă identificată cu certitudine. Dar este definitiv caducă opinia lui Carl Patsch și Constantin Daicoviciu, care localizau *Malva* la Denta în Banat⁵²; la fel trebuie respinsă și părerea lui D. Tudor (v. mai sus). În ceea ce ne privește, considerăm mai aproape de realitate părerea lui C. S. Nicolăescu-Plopșor, care localiza *Malva* la Cioroiu Nou (jud. Dolj), pe baza unei inscripții fragmentare întregită astfel: *M. Opellius Maximus, [dec(urio) Mo]ntanensium, Herculi, [pro sal(ute) Mal?]vensium ex voto posuit*⁵³.

FASTI DACIAE INFERIORIS (MALVENSIS)

Egnatius [Priscus ?]

IDR, III/4, 325 (pe timpul lui Hadrian). Cf. I. Piso, AMN, 36 (I), 1999, p. 85-86.

Plautius Caesianus

CIL, XVI, 75 (= IDR, I, 10) (diplomă militară, Grojdibod; 22 martie 129).

Claudius Constans

P. Weiß, ZPE, 117, 1997, p. 243-246, nr. 8 (= IDRE, II, 472) (anul 130).

T. Flavius Constans, *proc(urator) Aug(usti)*

CIL, III, 12601 a-b (= 13793-13794) (= IDR, II, 575-576) (anul 138)⁵⁴.

T. Flavius Priscus Gallonius Fronto Q. Marcius Turbo, [*pro l]eg(ato) et praef(ectus) prov(inciae) Dac[iae] Inferioris* (anii 138-139)

AnnÉp, 1946, 113 (cf. Dacia, N.S., 26, 1982, p. 167-170) (= IDR, II, 461).

Iulius Aquila Fidus, *proc(urator) Aug(usti)*

CIL, III, 13796 (= ILS, 9180; IDR, II, 588) (Praetorium, a. 140); AnnÉp, 1962, 264 (= IDR, I, 13; RMD, 39) (diplomă militară, Palamarca, 13 decembrie 140).

[T.? V?]arius [Pr]iscus, *proc[urator] [p]rovinciarum [.....] [Ma]uretan(iae) Tingitanae [et D]aciae Inferioris*

J. Šašel, ZPE, 52, 1983, p. 175-178 (= AnnÉp, 1987, 796; IDRE, II, 255).

M. Macrinus Avitus Catonius Vindex, *p[r]oc(urator) prov(inciae) Dac(iae) Malv(ensis)*

CIL, VI, 1449 (= ILS, 1107; IDRE, I, 17 Roma) (circa a. 169).

M. Aurelius Cassianus, *praeses prov(inciae) Daciae Malvensis*

CIL, III, 13704 (= ILS, 9009; IDRE, II, 357) (mijlocul sec. III).

Abrevieri

AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
AMN	- Acta Musei Napocensis, Cluj
AnnÉp	- Année épigraphique, Paris
CIL	- Corpus Inscriptionum Latinarum

⁵² Vezi rezumatul discuției în articolul nostru din SCIVA, 38, 1987, 1, p. 25-26.

⁵³ Vezi IDR, II, 142 (cu bibliografia).

⁵⁴ Dintr-o eroare de computerizare, acest *procurator* a fost șters din lista guvernantorilor Daciei din cartea noastră *Dacia și Imperiul Roman*, p. 171-172.

IDR	- Inscriptiile Daciei Romane, București
IDRE	- C. C. Petolescu, Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie (I ^{er} -III ^e siècles), I, București, 1996; II (pregătit pentru tipar), 2000
PIR	- Prosopographia Imperii Romani
RE	- Real-Encyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft
RMD	- Margaret M. Roxan, <i>Roman Military Diplomas</i> , London, 1978-1985-1994
StCI	- Studii Clasice, București
SCIVA	- Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București
ZPE	- Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik, Bonn

LA PROVINCE DE DACIA INFERIOR (MALVENSIS)

Discussions et hypothèses

(Résumé)

En 106, l'empereur Trajan organisait la province de *Dacia*, comprenant la plus grande partie de la Transylvanie et le Banat d'aujourd'hui (probablement la zone est de ce territoire), ainsi que l'ouest de l'Olténie; elle avait à sa tête un *legatus Augusti pro praetore*, choisi parmi les anciens consuls (*vir consularis*). D'autre part, l'est de l'Olténie et le sud-est de la Transylvanie, la Valachie et le sud de la Moldavie appartenaient du point de vue territorial et administratif à la Mésie Inférieure.

La deuxième étape d'organisation de la Dacie romaine a eu lieu au début du règne d'Hadrien. Ainsi, le 29 juin 120, deux diplômes militaires (CIL, XVI, 68 = IDR, I, 6; IDR, I, 5 = RMD, 17) attestent la province de *Dacia Superior*, ce qui implique l'existence concomitante d'une province de *Dacia Inferior* (attestée pour la première fois par le diplôme du 22 mars 129; CIL, XVI, 75). La première mentionnée correspondait du point de vue territorial partiellement à l'ancienne province de Trajan; elle se trouvait toujours sous l'autorité d'un *legatus Augusti pro praetore*, cette fois-ci de rang prétorien, cependant que les attributions financières revenaient à un *procurator Augusti*. Quant à la Dacie Inférieure, elle s'est formée à partir de certains des territoires nord-danubiens ayant appartenu à la Mésie Inférieure (l'est de l'Olténie et le sud-est de la Transylvanie). À côté de ces deux provinces, il en a existé une troisième, *Dacia Porolissensis*, formée par le détachement du territoire situé au nord des rivières Arieș et Mureș d'avec la Dacie Supérieure; bien que la première attestation date du 10 août 123 (IDR, I, 7-7 a; RMD, 21-22), il est fort probable que la nouvelle province ait été créée en même temps que la Dacie Supérieure et la Dacie Inférieure, au cours des premières années du règne d'Hadrien (117-118). La Dacie Inférieure et la Dacie Porolissensis étaient gouvernées par un *procurator Augusti*, qui exerçait aussi le commandement des troupes de chaque province, formées seulement d'unités auxiliaires.

Une troisième modification dans l'organisation de la Dacie romaine s'est produite en 168-169. Les trois provinces, jusqu'alors indépendantes l'une de l'autre, forment désormais un organisme unitaire, sous le commandement d'un *legatus Augusti pro praetore trium Daciarum*. Elles portent désormais des noms uniformes: la Dacie Supérieure est devenue *Dacia Apulensis* et la Dacie Inférieure - *Dacia Malvensis*, sans aucune modification territoriale; la *Dacia Porolissensis* a conservé son nom et son ancien territoire.

RAPORT PRELIMINAR ASUPRA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE EFECTUATE LA SUCIDAVA (CELEI-CORABIA, JUDEȚUL OLT)

PETRE GHERGHE, L. AMON,
D. LICIU*, FL. BÂCIU**

Săpăturile arheologice din vara anului 1999 s-au desfășurat cu sprijinul efectiv al studenților din anul I de la Universitatea din Craiova, Facultatea de Istorie-Filosofie-Geografie, specializările Istorie și Istorie-o limbă străină, în cadrul practicii arheologice efectuate în perioada 03-14 iulie 1999.

Cercetările au avut în vedere, în special, continuarea investigațiilor în secțiunea SI/94, (planșa 1) mai exact în cele două nivele de cultură geto-dacice atribuite cronologic secolelor I î. Hr.-I d. Hr. și secolele IV/III-II î. Hr.

În **primul nivel geto-dacic** din SI/94 (secolele I î. Hr.-I d. Hr.) dezvelit parțial în anul 1998¹, în carourile 14-15, la adâncimea de 1,70 m s-a descoperit o gropă menajeră în formă de pâlnie (Gr. 1/98) care parțial intră în peretele vestic al secțiunii. Dimensiuni: diametrul maxim la gură atingea 1,40 m. Fundul nu depășea 0,50 m, iar adâncimea doar 0,45 m. În interiorul ei s-au găsit bulgări de pământ galben, nisip, cenușă, cărbuni, lipitură de lut cu urme de nuiiele de la pereții unei locuințe, bucăți de oase de animale mari ierbivore, oase de pește, cochilii de scoici și fragmente ceramice de factură geto-dacică lucrate cu mâna dintr-o pastă grosieră și decorate cu brâu alveolat sau lucrate la roată dintr-o pastă fină (planșa 2/6)^{***}.

În caroul 17, la adâncimea de 2,35 m au fost continuate cercetările în a doua groapă menajeră (Gr.3/98) identificată în 1998 lângă peretele vestic al secțiunii și care avea formă de clopot. Dimensiuni : diametrul maxim la gură măsoară 0,85 m, diametru fund 1,50 m, iar adâncimea atingea 0,90 m. Golindu-se conținutul s-a constatat că aceasta fusese umplută cu cenușă, cărbuni, nisip granulos, oase de păsări, bucăți de oase de animale mari ierbivore, a căror carne a fost consumată prin fierbere, bucăți de lipitură cu urme de nuiiele împletite și fragmente de ceramică geto-dacică lucrate cu mâna și la roată. Cele lucrate cu mâna proveneau de la oale-borcan executate dintr-o pastă zgrunțuroasă, de culoare cărămizie, cu urme de ardere secundară și decorate în jumătatea superioară cu brâu alveolat întrerupt de butoni circulari sau aplatizați. Ceramica lucrată a fost executată dintr-o pastă de calitate mai bună și avea culoarea cenușie. Era cantitativ mai puțină decât cea lucrată cu mâna și provenea de la oale și câni. Cronologic fragmentele ceramice din cele două gropi menajere erau contemporane și aparțineau secolelor I î. Hr.-I d. Hr.

Cea de-a treia groapă menajeră a fost descoperită în caroul 26 la adâncimea de 2,20 m (Gr.5/98) și avea formă de butoi. Dimensiuni: gura era ovală și măsura 1,30 x 0,60 m (parțial surupată). Fundul era puțin albiat cu dimensiunile de 1,10 x 0,90 m. Adâncimea 1,35 m. Pereții fiind arcuiți diametrul maxim avea 1,50 m. Inventarul gropii este aproape identic cu cel descoperit în gropile 1 și 3. Singura excepție constă din prezența unor pietre de râu de dimensiuni mijlocii (cca. 10-15 cm lungime) trecute prin foc la care se alătură un fragment de cană lucrată cu mâna și un lustruitor executat dintr-o pastă fină și compactă.

Din stratul de cultură al acestui nivel au mai fost recuperate diverse vase de mărimi și forme diferite și fragmente ceramice provenind de la oale și fructiere (planșa 2/8-10) și un vas aproape

* Universitatea din Craiova, Facultatea de Istorie-Filosofie-Geografie.

** Muzeul de arheologie și etnografie din Corabia.

*** Desenele au fost executate de doamna Mirela Cojoc de la Muzeul din Corabia, căreia îi mulțumim și pe această cale.

¹ Durata mare de timp (1994-1999) necesară cercetării secțiunii SI/94 este motivată atât de dimensiunile acesteia (54 m lungime, 2 m lățime, 4 m adâncime iar în unele cazuri și peste 4 m) cât și de forța de lucru asigurată doar de studenți pe o perioadă de timp determinată (două săptămâni).

întreg, bucăți de fier informe, cuie și piroane cu capul aplatizat și piciorul pătrat în secțiune, de lungimi diferite. Acestea se alătură un cuțit curb din fier (lung de 18 cm și lat de 3,5 cm) rupt în trei bucăți și două cute pentru ascuțit. Una din acestea are formă de pișcot și este executată dintr-o piatră de culoare cenușie. Dimensiuni: 14,5 cm lungime, 3 cm lățime maximă și 2 cm grosime. A doua piesă are culoare alb-gălbuie, este confecționată dintr-o piatră de râu și prezintă evidente urme de utilizare. Dimensiuni: 15 cm lungime, 4,8 cm lățime și 2 cm grosime. În amestec cu ceramica în stare fragmentară, din nivelul de cultură, a mai fost descoperit un opaiț lucrat rudimentar, dintr-o pastă aspră la pipăit (planșa 2/5).

În cel de-al doilea nivel de locuire geto-dacic atribuit cronologic secolelor IV/III-II î. Hr. a fost identificat în caroul 14, la adâncimea de 2,65 m o gropă menajeră (Gr.1/99) de dimensiuni mici care conținea cenușă, cărbuni, nisip și doar un singur fragment ceramic care provenea de la un fund de vas.

Cea de-a doua groapă menajeră (Gr.2/99) a fost descoperită în caroul 24 la 2,90 m și avea formă de sac. Dimensiuni: diametru gură 0,95 m, fund 1,10 m iar adâncimea 1,35 m. Din interiorul ei s-au recuperat un fragment de buză de vas decorat cu brâu în ghirlandă întrerupt de butoni aplatizați (planșa 2/4), un fragment de buză de vas lucrat cu mâna și decorat pe umăr cu un brâu crestă (planșa 2/8), multă cenușă, cărbuni, pietre de râu trecute prin foc, bucăți de oase de animale ierbivore, oase de pește, cochilii de scoici și melci.

Ultima groapă menajeră (Gr. 3/99) surprinsă în caroul 25, la adâncimea de 2,90 m era de fapt o "alveolă" de dimensiuni mai mari: diametrul maxim la gură 0,65 m iar adâncimea cca 0,30 m. Inventarul acesteia consta din: cenușă, cărbuni și o cană lucrată dintr-o pastă grosieră cu pereți scurți, ușor arcuiți și decorată cu trei butoni conici de dimensiuni mici. Fundul drept, puțin profilat (planșa 2/1).

În nivelul de cultură a mai fost descoperit un vas de dimensiuni mici, în stare fragmentară lucrat cu mâna dintr-o pastă aspră la pipăit (planșa 2/3) și fragmente de oale tip sac (planșa 2/7). Acestea se alătură numeroase fragmente ceramice și vase întregibile lucrate cu mâna sau la roată.

În carourile 26-27, la adâncimea de 3,10 m s-a identificat o **groapă rituală** cu pereții drepecți, care măsura la gură 1,70 m și atingea adâncimea de 0,45 m. Pe fundul gropii s-au identificat două lespezi mari de piatră de stâncă peste care se găsea un schelet de oaie, așezat pe partea stângă și cu capul spre vest. Printre cele două lespezi de piatră, pe fundul gropii, care inițial a fost acoperit cu cenușă, s-au mai descoperit bucăți dintr-un corn de cerb tăiat cu ferăstrăul, două fragmente oase provenind de la un bovideu, trei spărturi de silex neprelucrate, câteva fragmente ceramice geto-dacice, două cochilii de scoici de dimensiuni medii (cca. 4-5 cm) și câteva bucăți de cărbune.

În acest context mai precizăm că la Sucidava în anul 1995, tot în secțiunea SI/94 dar în capătul nordic al acesteia, s-a găsit un schelet de câine așezat sub o vatră de foc special amenajată. Este cunoscut că în practica rituală a geto-dacilor câinele era socotit animal credincios omului și casei și avea anumite atribute magice și religioase precise. Din aceste considerente sacrificarea lui se făcea de către "preot", ca reprezentant al comunității, însoțit de cuvinte sacramentale². Sacrificiile și ofrandele de animale constituie un fenomen larg răspândit la popoarele antice, ele reflectând mentalități și practici existente în anumite stadii de dezvoltare a vieții lor spirituale. Aceste sacrificii de animale însoțite de ofrande provenite de la alte animale sunt documentate și pe teritoriul României încă din neolitic și vor continua să persiste³, așa cum se constată și, în epoca dacică.

Semnificația acestor sacrificii de animale răspunde unor anumite convingeri propovăduite de religia geto-dacilor. Astfel, descoperirea unui număr impresionant de câini înhumați în așezări (în locuințe, sub sau lângă vetrele de foc și în gropi din apropierea locuințelor) ilustrează cât se

² V. Sârbu, *Credințe și practici funerare, religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Editura Porto-Franco, Galați, 1993, p. 46.

³ *Ibidem*, p.50.

poate de evident rolul jucat, în credința geto-dacilor, de acest animal ca prieten credincios al omului și de paznic, chiar după moarte, al căminului, ca și evidențierea rolului elementului afectiv al omului față de acest animal⁴.

În privința celorlalte specii de animale descoperite în gropi: cai, viței, porci, iepuri, cerbi cu schelete întregi sau fragmentate este mai greu de deslușit semnificația.

Considerăm, așa cum au afirmat și alți cercetători care s-au ocupat special de acest aspect, că sacrificarea animalelor domestice (în majoritate) sau sălbatice (mai puține) era făcută pentru zei, pentru eroi și morți, căci a-i onora pe aceștia însemna: 1) supunere înaintea puterii divine; 2) recunoștință; 3) comunicarea cu zeul, atunci când fideli consumă o parte din hrană oferită zeilor, căci prin intermediul sacrificiului și consumului cărnii animalul devine un mediator între om și divinitate. Omul recunoaște suveranitatea divină asupra tuturor lucrurilor și ofranda nu este decât un dar-donatorul se privează total sau numai de o parte din hrană pentru a obține favorurile divinității⁵ sau poate pentru alungarea "spiritelor rele" în afara comunității⁶.

Vis-a-vis de aceste practici funerare, în care anumite animale erau sacrificate, mai amintim descoperirile de la Orlea, județul Olt, localitate situată doar la cca. 5-6 km. vest de Sucidava, unde, în afara așezării, s-a descoperit un complex de gropi cu 23 de înhumări umane și animale sacrificate. Unele animale erau depuse în aceleași gropi cu scheletele umane, acestea din urmă cu evidente urme de violență, altele în gropi separate (de exemplu: în două gropi s-au înhumat 2 și respectiv 3 porci)⁷. Având în vedere contextul arheologic și faptul că au fost jertfite numai animale domestice (8 porci, 6 oi și o pasăre) se poate aprecia că este vorba de ofrandă alimentară depusă fie pentru morți fie pentru o anume divinitate în cinstea căreia s-au sacrificat și oamenii și animalele domestice.

În concluzie, putem afirma că, deși distanța dintre cele două localități este mică și evenimentele la care ne referim sunt aproape contemporane, se disting două categorii de practici funerare: în interiorul așezării la Sucidava cu detaliile amintite și în afara așezării la Orlea. Pe ansamblu se mai poate remarca faptul că la Sucidava lipsesc jertfele umane, iar animalul sacrificat este oaia lângă care s-au depus, ca ofrandă, fragmente de coarne de cerb, bucăți de oase de bovideu și câteva oase de pasăre, pe când la Orlea au fost jertfiți pe lângă oameni, animale domestice (porci, oi, păsări) și broaște țestoase, iar procesiunea rituală s-a desfășurat în afara așezării.

Am evidențiat aceste aspecte identificate la Sucidava și Orlea⁸ deoarece efectuarea unor sacrificii de animale, urmate (pote) și de banchete sacre ca și de depuneri de alte categorii de piese (podoabe, vase sau fragmente de vase, arme, monede etc) în gropi rituale se întâlnesc în multe altele descoperiri dar nu întotdeauna s-au bucurat de atenția cuvenită, deși se referă direct la unele aspecte ale religiei și credințelor practicate de geto-daci.

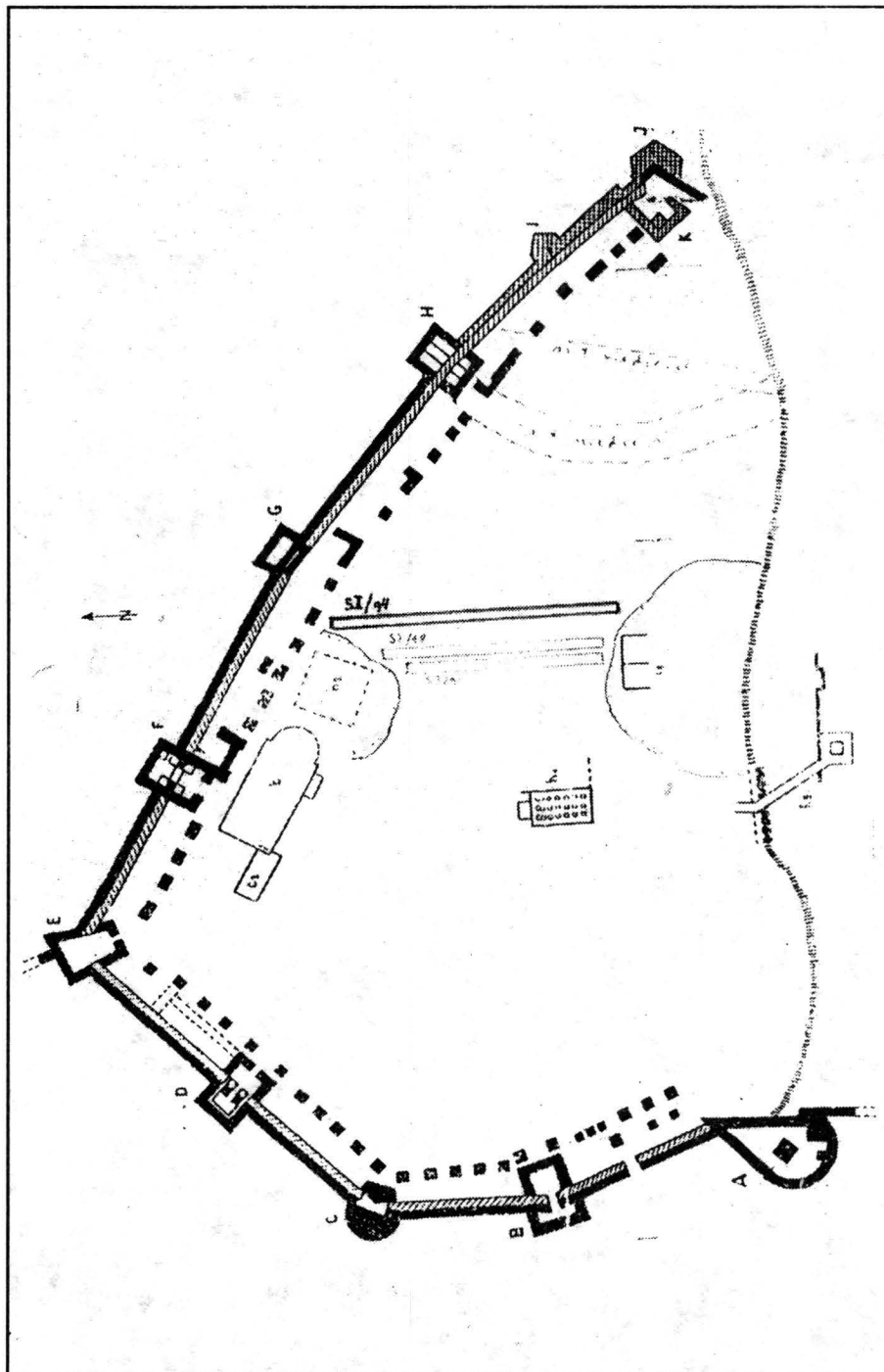
⁴ *Ibidem*, p. 54.

⁵ *Ibidem*, p. 52 și nota (aferentă).

⁶ *Ibidem*, p. 54.

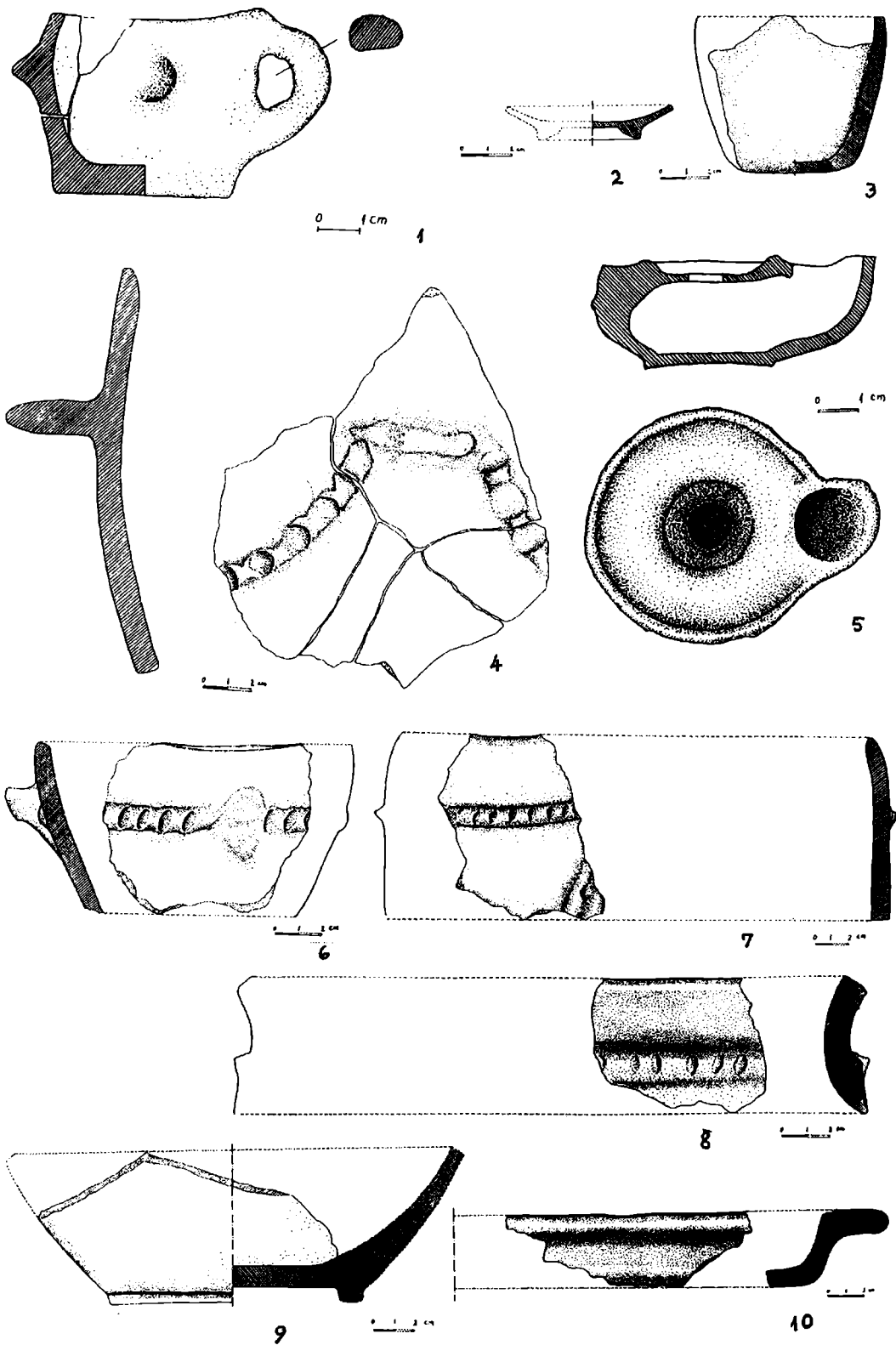
⁷ Eugen Comșa, C. Iliescu în "Comunicări. Seria arheologică", II, Craiova, 1968, p. 4-8.

⁸ Pentru analogii cf. V. Sârbu, *op. cit.*

Planșa 1. Planul cetății romano-bizantine de la Sucidava și amplasarea secțiunilor arheologice efectuate în perioada 1994-1999.

Planșa 2. Ceramică descoperită în nivelele dacice
din secolele I. î. Hr.-I. d. Hr. și IV/III-II î. Hr.

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE PE RAZA JUDEȚULUI DOLJ

DOREL BONDOC

În data de 23.08.1999, am efectuat o cercetare arheologică de suprafață de-a lungul șoselei ce merge de la Craiova, la Bechet. Cu acest prilej, am descoperit două noi puncte arheologice inedite, care vor fi prezentate în cele ce urmează¹.

1. Raeți, comuna Sadova; cu puțin înainte de a intra în această localitate, venind dinspre Craiova, există o viroagă naturală numită de localnici *Șuvița*, dispusă perpendicular față de șoseaua Craiova-Bechet. Viroaga coboară lin spre vest și se află într-o zonă abundentă în izvoare. Peretele nordic al virogii este mai abrupt și prezintă numeroase rupturi; aici am aflat mai multe fragmente ceramice, executate în totalitate cu mâna.

Dintre acestea sunt de reținut câteva mai semnificative, realizate din pastă fină de culoare galben-roșiatică (fig. 1, 2, 3, 6, 7, 9) sau negricioasă (fig. 4, 5, 8). Pasta ceramică prezintă pietricele pisate în compoziție.

5 fragmente ceramice (fig. 1-5) reprezintă buze ale unor vase, din care 2 (fig. 1, 3) sunt crestate, 2 (fig. 2, 4) simple și una (fig. 5) este decorată cu un "brâu" șerpuit.

Alături de acestea mai sunt de remarcat o toartă (fig. 8), un fund de vas (fig. 9) și alte 2 fragmente ceramice, unul decorat cu un "brâu" alveolat (fig. 6), celălalt cu romburi și linii incizate (fig. 7).

Ne aflăm în fața unor fragmente ceramice aparținând **culturii Basarabi**, așa cum indică motivele decorative, precum și analogiile existente².

2. Rojiște, comuna Bratovoiești; pe același traseu (Craiova-Bechet), aproximativ la jumătatea distanței dintre localitățile Rojiște și Mârșani, șoseaua Craiova-Bechet întretaie o altă viroagă, numită *Oaga Vijoi*. Viroaga s-a format ca urmare a scurgerii apelor din această regiune, al cărei relief este ușor înclinat spre vest. În rupturile de pe peretele de nord al virogii am aflat mai multe fragmente ceramice (fig. 10-16). Acestea au fost executate la roată din pastă zgrunțuroasă arsă oxidant, de culoare galben-roșiatică. Ca degresanți, în pasta ceramică se găsesc pietricele și nisip.

Cu excepția unui fund de vas (fig. 16), celelalte provin din pântecele unor vase. Decorul constă în benzi de linii vălurite (fig. 12, 16), uneori asociate cu benzi de linii drepte (fig. 10) și de asemenea, linii incizate paralele, plasate orizontal, realizate cu dinții unui "pieptene" (fig. 11-12).

Ținând cont de motivele decorative și de analogiile existente³, datarea fragmentelor descoperite la *Oaga Vijoi*, ar putea fi plasată în secolul X.

În data de 20.04.2000, am efectuat o scurtă perieghetză pe raza unei localități mai puțin cunoscute: satul Vârâți. Voi reda mai jos cele descoperite cu acest prilej.

¹ Desenele care însoțesc acest articol au fost executate de Pena Mihaela, mulțumiri.

² V. Dumitrescu, în *Dacia N.S.*, XII, 1968, p. 226, fig. 30 și p. 228, fig. 32; pentru repertoriul descoperirilor culturii Basarabi, vezi Al. Vulpe, *Zur Entstehung der geto-dakischen Zivilisation. Die Basarabi-kultur*, în *Dacia*, NS, 30, 1986, 1-2, p. 49-90.

³ E. Zaharia, *Săpăturile de la Dridu. Contribuție la arheologia și istoria perioadei de formare a poporului român*, București, 1967, p. 185-190, pl. XX-XXV; P. Diaconu, D. Vâlceanu, *Păciul lui Soare. Cetatea bizantină*, I, București, 1972, p. 71-85; O. Toropu, *Romanitatea târzie și străromânii în Dacia traiană sud-carpatică*, Craiova, 1976, p. 169 și pl. 8/10-11, pl. 15/1-10).

3. Vârâți, comuna Țuglui; acest sat se găsește în vecinătatea localității Livezi, în lunca Jiului. Numele localității este justificat de poziția sa oarecum ascunsă față de drumul asfaltat Craiova-Segarcea. Calitățile solului din această regiune, favorizează în mod deosebit cultivarea plantelor. La aproximativ 150m de intrarea în sat, pe dreapta drumului pietruit, se află un mic platou natural numit *Islaz*, actualmente mult aplatizat de lucrările agricole. Prin fața acestuia și paralel cu satul, trece valea unui pârâiaș, în prezent secăt. Valea este numită de localnici, *Ududoaie* sau *Valea lui Gherculescu*.

La marginea platoului, lângă drum, atenția mi-a fost atrasă de un număr mare de fragmente de chirpici arși (fig. 17), sfârâmați de lucrările agricole. În continuare, am descoperit fragmente ceramice aparținând mai multor epoci, după cum urmează:

- ceramică neolitică (fig. 18); este în totalitate atipică și constă în fragmente realizate din pastă de culoare roșiatică, cu nisip și pietricele în compoziție.

- ceramică aparținând epocii bronzului (fig. 19-24); este lucrată din pastă semifină cu nisip folosit drept degresant. Se evidențiază 2 proeminențe-apucători (fig. 21-22), o buză dreaptă (fig. 19), o toartă (fig. 23), precum și alte 2 fragmente din care unul cu decor alveolat în relief (fig. 20).

- ceramică romană (fig. 25); este în totalitate atipică, realizată la roată din pastă fină de culoare gri-cenușie.

THE NEW ARCHAEOLOGICAL DISCOVERIES ON THE AREA OF DOLJ COUNTY ABSTRACT

The author of this article identified on the area of Dolj county some archaeological traces, as it follow:

1. Raeți, Sadova district- pottery of Basarabi Culture (fig. 1-9);
2. Tâmburești, Bratovoiești district- pottery from 10th century (fig. 10-16);
3. Vârâți, Țuglui district- fragments of adobe (fig. 17), pottery of Neolithic Age (fig. 18), pottery of Bronze Age (fig. 19-24) and pottery of Roman period (fig. 25).

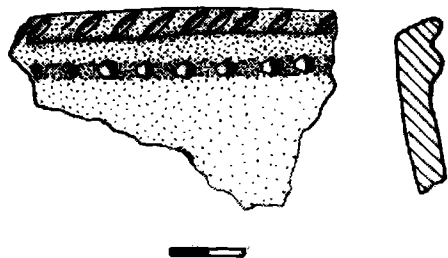

Fig. 1

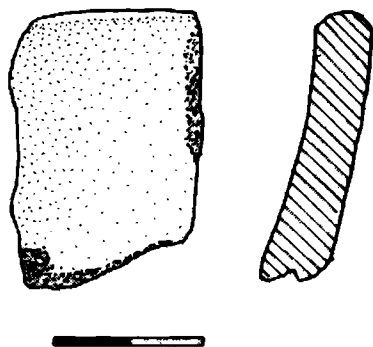

Fig. 2

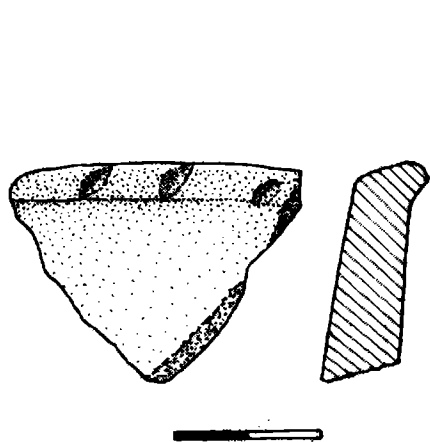

Fig. 3

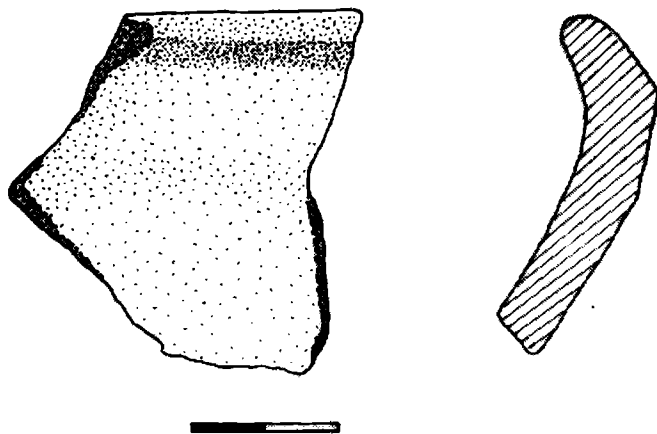

Fig. 4

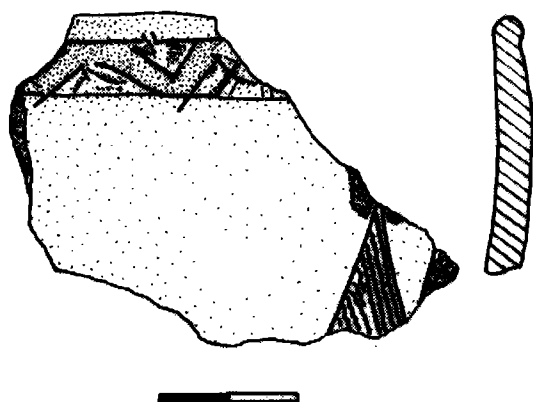

Fig. 5

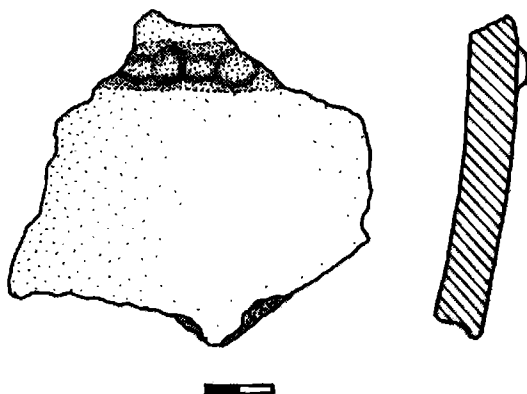

Fig. 6

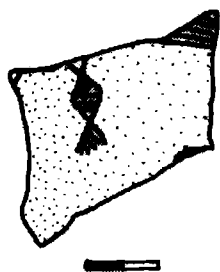

Fig. 7

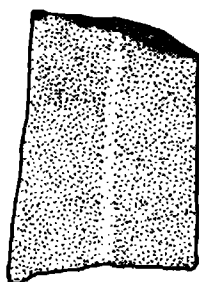

Fig. 8

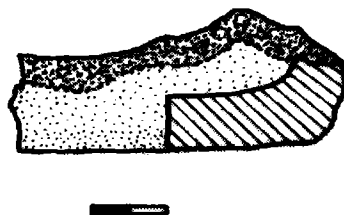

Fig. 9

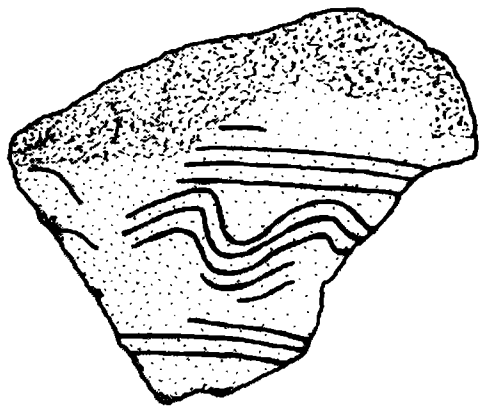

Fig. 10

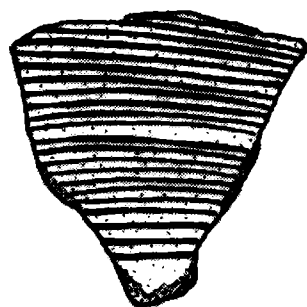

Fig. 11

Fig. 12

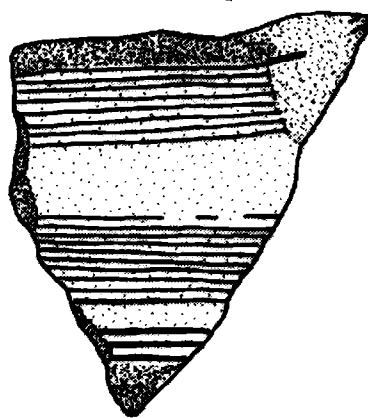

Fig. 13

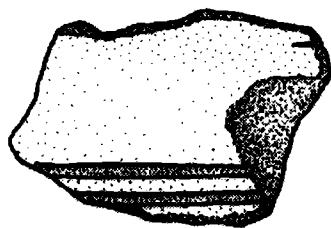

Fig. 14

Fig. 15

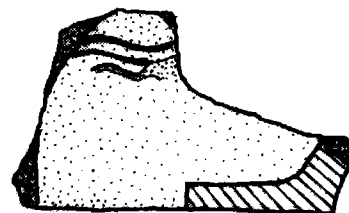

Fig. 16

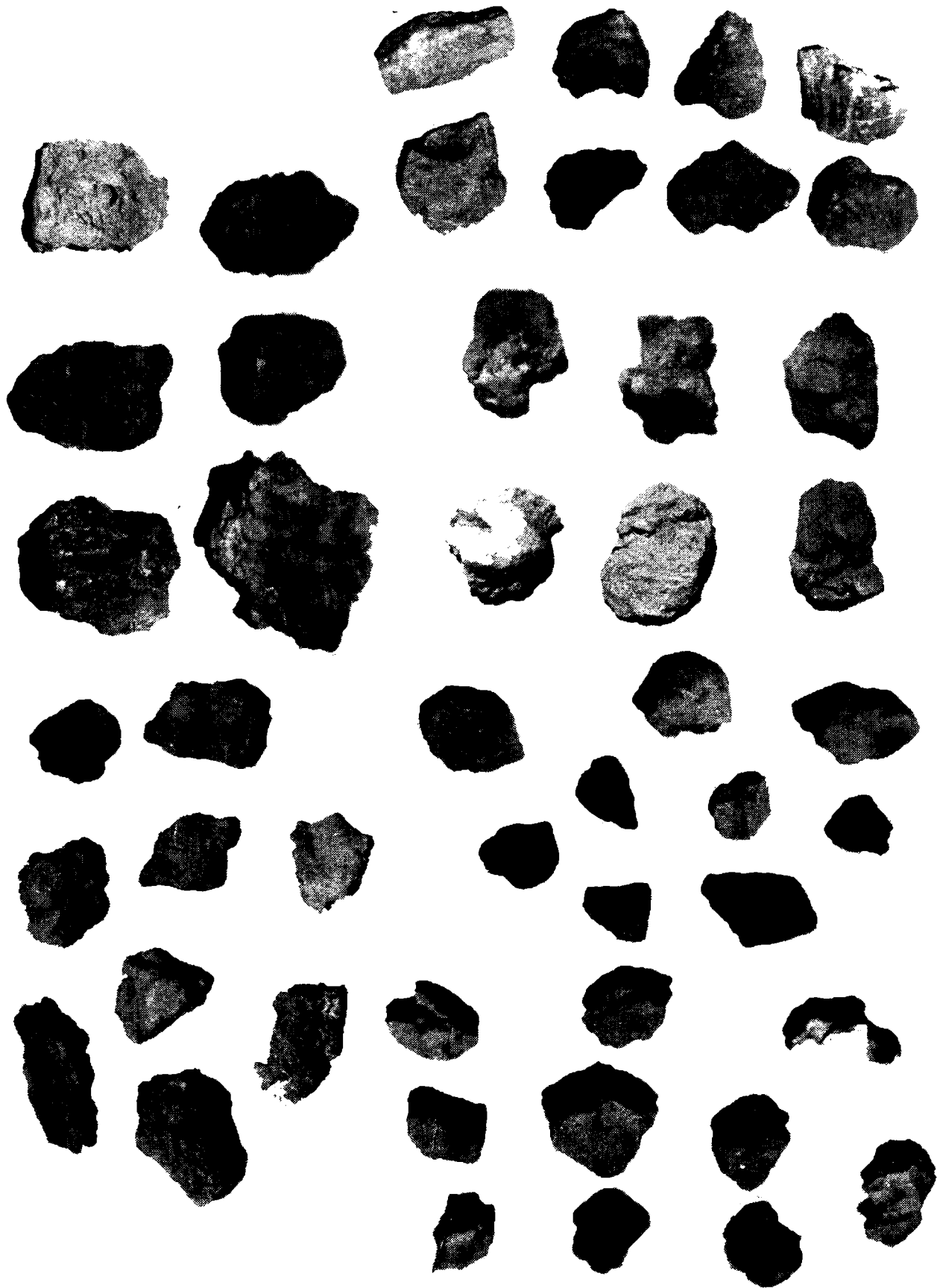

Fig. 17

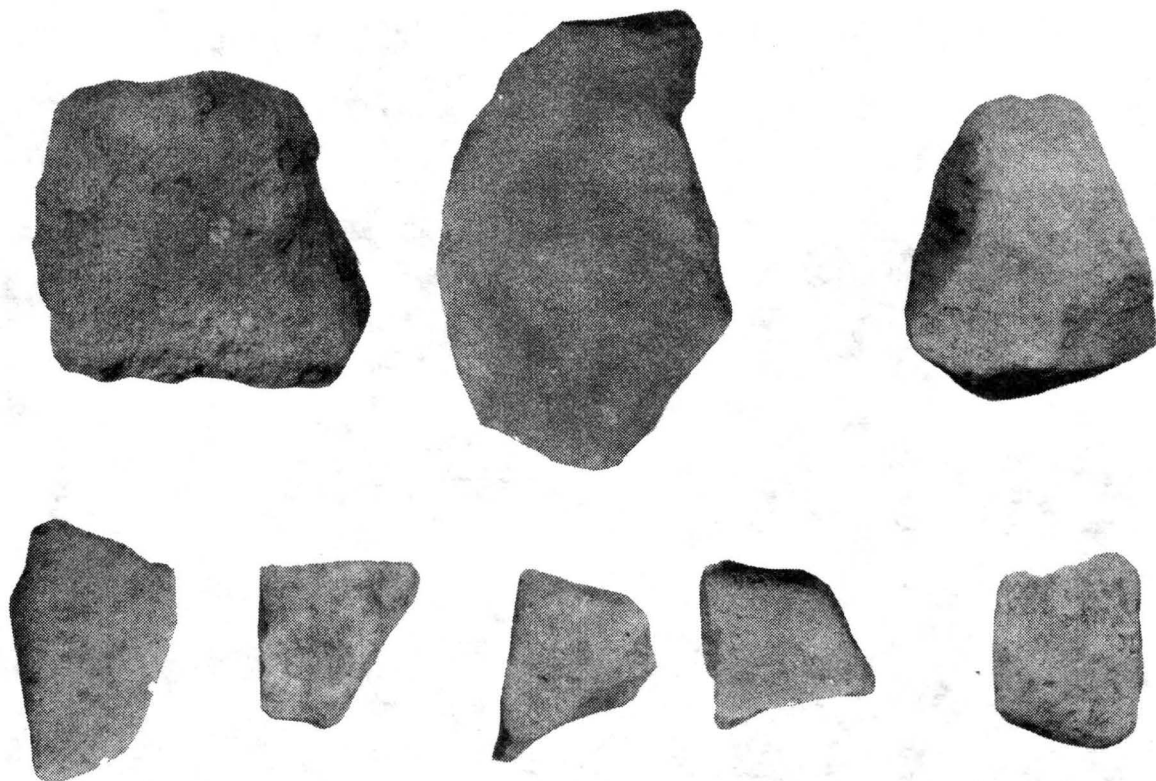

Fig. 18

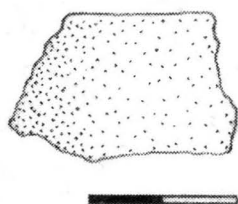

Fig. 19

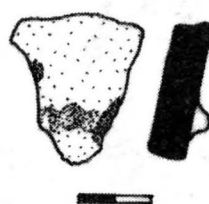

Fig. 20

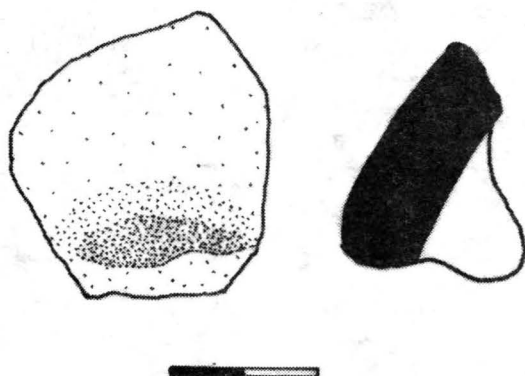

Fig. 21

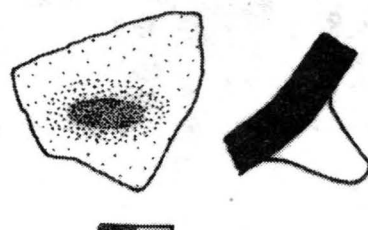

Fig. 22

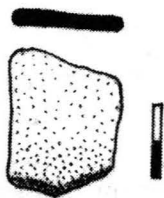

Fig. 23

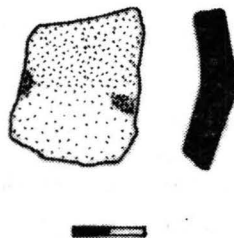

Fig. 24

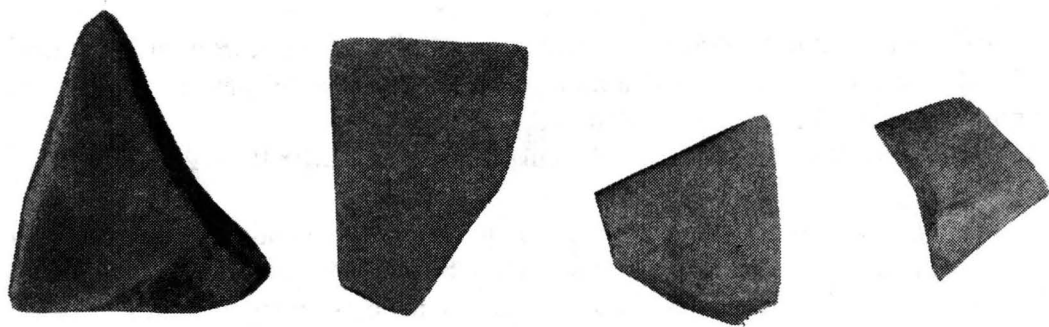

Fig. 25

CÂTEVA OBIECTE CERAMICE ȘI CĂRĂMIZI CU REPREZENTĂRI ȘI INSCRIȚII, AFLATE LA MUZEUL OLTENIEI CRAIOVA

DOREL BONDOC

Faptul că Muzeul Olteniei Craiova este deținătorul unui bogat patrimoniu cultural, face ca în depozitele sale să se găsească un mare număr de obiecte rezultate din cercetări arheologice de suprafață sau din săpături sistematice. Din diferite motive, o mare parte dintre acestea nu au fost publicate la timp, astfel că de mai mulți ani zac în colecțiile muzeului fără să fi fost studiate și publicate. Acesta este și motivul pentru care unora nu li se mai cunoaște locul de descoperire. Folosesc acest prilej spre a le aduce la cunoștința celor interesați.

Prezentul material include o serie de obiecte ceramice și cărămizi, cu diferite reprezentări sau inscripții*. Toate piesele ce urmează a fi prezentate, aparțin epocii romane.

1. Bistreț: tipar ceramic păstrat fragmentar. Condițiile și data descoperirii sunt necunoscute. Avea probabil formă de medalion, după cum reiese din fragmentul păstrat. Tiparul era destinat turnării unor figurine de forma unor omuleți, redați schematic.

Dimensiuni: 0,09 x 0,065 x 0,2m. Muzeul Olteniei, inv. I 7483/ 13720 (fig. 1).

2. Mofleni: cărămidă romană fragmentară; data și condițiile de descoperire sunt necunoscute. Înainte de ardere, pe suprafața sa au fost trasate obișnuitele dungi digitale, din care se mai păstrează urmele a două dintre ele. Deasemenea, tot în acest moment, suprafața sa a fost atinsă de cineva încălțat în sandale, astfel că sunt vizibile urmele unor ținte de la talpa unei sandale romane.

Dimensiuni: 0,20 x 0,19 x 0,07m. Muzeul Olteniei, inv. I 4769/ 12736 (fig. 2).

3. Răcari: cărămidă romană fragmentară descoperită în anul 1931. Înainte de ardere, pe suprafața cărămidii au fost trasate cu degetul câteva litere.

Dimensiuni: 0,21 x 0,19 x 0,055m. Litere înalte de 0,045m. Muzeul Olteniei, inv. I 4857/ 18578 (fig. 3).

LEG(io)...

Întrucât la Răcari nu a staționat o legiune ci numai un *numerus*, este vorba cel mai probabil despre o prezență temporară din vremea războaielor de cucerire a Daciei. Din această perioadă mai sunt semnalate urme ale legiunilor a XIII-a Gemina și a V-a Macedonica¹. Este posibil ca inscripția tegulară de mai sus, să aparțină uneia dintre cele două unități.

4. Loc necunoscut: fragment ceramic aproape identic ca formă cu cel prezentat mai sus, executat la roată din pastă fină de culoare cărămizie. La 0,015m de buză se găsesc două șanțuiri sub care, după ardere, au fost scrijelite câteva semne mai greu de descifrat. Dacă am citi invers, lectura ar putea fi:

VA...

Dimensiuni : înălțime- 0,05m; lățimea buzei- 0,015m. Muzeul Olteniei, inv. I 47371 (fig. 4).

* Desenele au fost executate de Pena Mihaela, mulțumiri.

¹ IDR, II, 163 și 167.

5. Loc necunoscut: toartă de amforă romană cu umărul șampilat, executată din pastă fină de culoare gălbuie. Porțiunea păstrată pornește orizontal de la locul superior de atașare și după 0,07m se arcuiește lin în jos, direcție pe care se mai continuă încă 0,04m. De aici, toarta este frântă.

Dimensiunile păstrate ale șampilei: 0,058 x 0,013m. Înălțimea literelor este de 0,008m. Muzeul Olteniei, inv. I 47370 (fig. 5).

CTPATON[EIKOY]

Acesta este un cunoscut producător grec de amfore ale cărui produse au mai fost semnalate la Drobeta², Sucidava³ și la Romula⁴. A fost datat ca și alți producători din regiunea orientală a Imperiului, începând cu sfârșitul secolului al II-lea și pe tot parcursul secolului al III-lea⁵. N-ar fi exclus ca piesa să provină de la Orșova, unde un astfel de fragment ceramic este menționat în inventarul șantierului, dar nu a mai fost găsit în pachetele cu material⁶.

6. Loc necunoscut: fragment ceramic reprezentând o porțiune din buza răsfrântă oblic în afară și din gâtul unei oale- borcan, executată la roată din pastă fină de culoare roșie⁷. Buza și gâtul au fost vopsite cu motive (vegetale ?) de culoare brună și roșie, care sunt greu de identificat.

Fragmentul are o înălțime de 0,057m. Muzeul Olteniei, inv. I 47367 (fig. 6).

7. Loc necunoscut: cărămidă romană fragmentară; înainte de ardere pe suprafață a fost executată o zvastică prin imprimarea unor cerculețe. Foarte probabil este vorba despre un simbol creștin (crux gammata).

Dimensiuni: 0,24 x 0,20 x 0,05m. Zvastica are înălțimea de 0,14m și lungimea de 0,13m. Muzeul Olteniei, inv. I 4856/ 17860 (fig. 7).

8. Loc necunoscut: cărămidă romană fragmentară; înainte de ardere pe suprafață au fost trasate obișnuitele impresiuni cu degetele, de la care se mai păstrează urmele a două dintre acestea. Din greșeală sau intenționat, suprafața cărămizii a fost atinsă de o persoană încălțată în sandale, astfel că se poate observa conturul unei tălpi de sanda romană având imprimate urmele de la țințele acestora.

Dimensiuni: 0,26 x 0,23 x 0,07m. Muzeul Olteniei, inv. I 4855/ 17860 (fig. 8).

9. Loc necunoscut: cărămidă fragmentară șampilată. A fost donată de Tică Marius, cu mențiunea că a fost descoperită undeva în vecinătatea Drobetei, fără alte precizări. În 1977 a fost înregistrată în registrele Muzeului Olteniei. Ștampila este încadrată într-un chenar în formă de *tabula ansata*.

Dimensiuni: 0,31 x 0,26 x 0,06m. Literele au înălțimea de 0,04m. Muzeul Olteniei, inv. I 8329 (fig. 9).

LEG(io) IIII F(laviae).

---

² IDR, II, 131.

³ IDR, II, 287.

⁴ IDR, II, 464.

⁵ Gh. Popilian, *Ceramica romană din Oltenia*, Craiova 1977, p. 44.

⁶ D. Benea, *Dacia sud-vestică în secolele III-IV*, Timișoara, 1996, p. 91.

⁷ Se încadrează probabil în tipul 11 al acestei categorii ceramice, cf. Gh. Popilian, *op. cit.*, p. 89, datat la sfârșitul secolului al II-lea.

SOME CERAMIC'S OBJECTS AND BRICKS WITH REPRESENTATIONS AND
INSCRIPTIONS IN THE MUSEUM OF OLTENIA, CRAIOVA

-abstract-

In the Museum of Oltenia, Craiova, is found some ceramic's objects and bricks with representations and inscriptions, discovered as it follow: 1- Bistreț, district Dolj; 2-Mofleni, district Dolj; 3- Răcari, district Dolj. For nos. 4-9, the places of origin are unknown.

EXPLANATION OF THE FIGURE

Fig. 1-9. Museum of Oltenia, Craiova. Some ceramic's objects and bricks with representations and inscriptions.

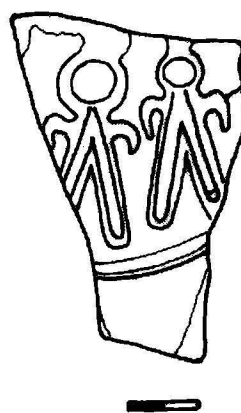

Fig. 1

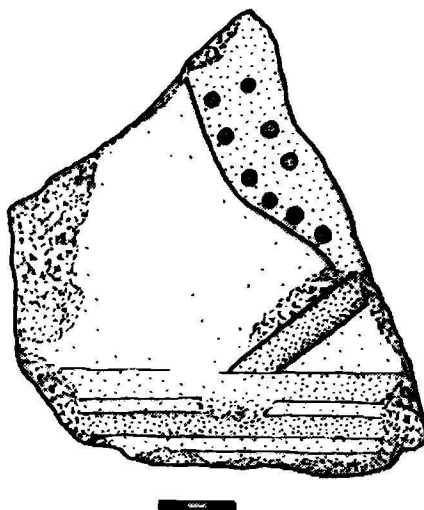
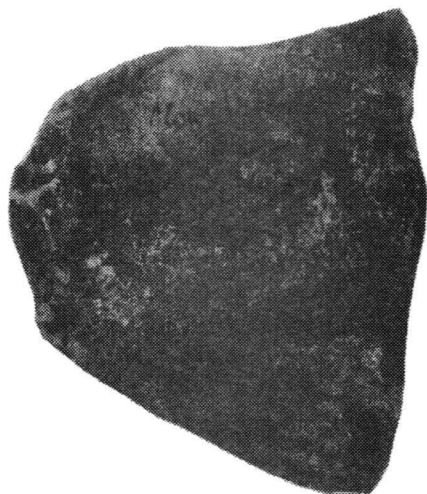

Fig. 2

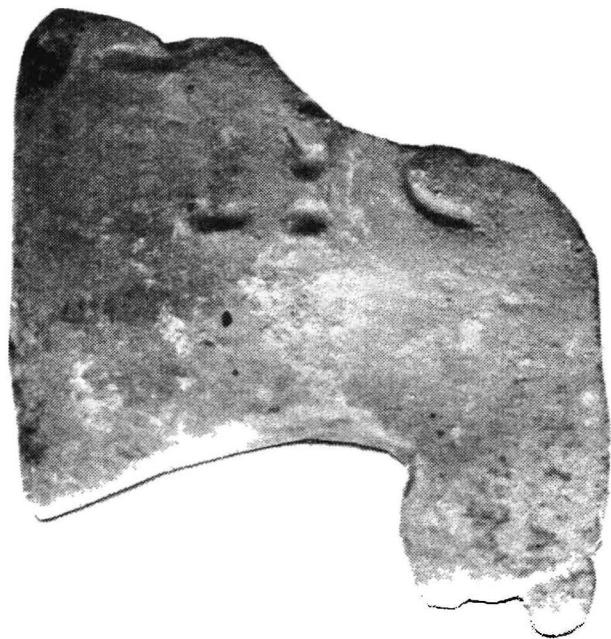

Fig. 3

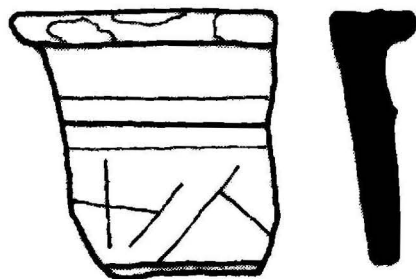
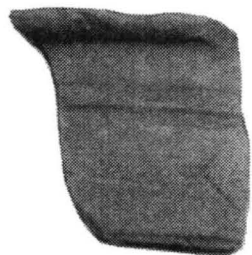
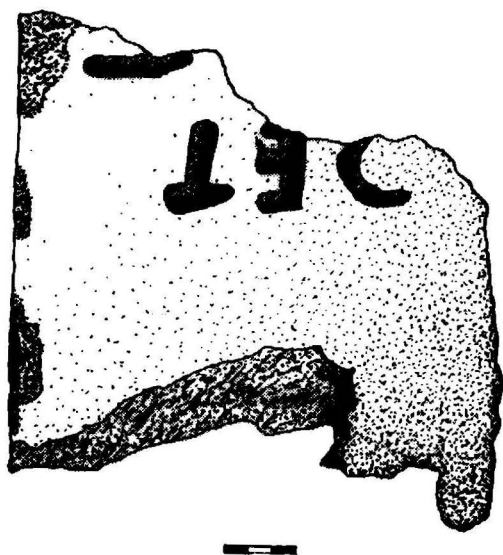

Fig. 4

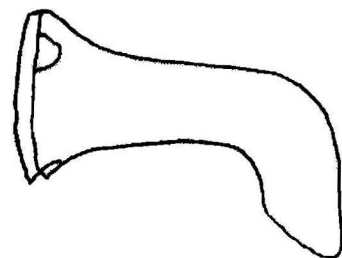
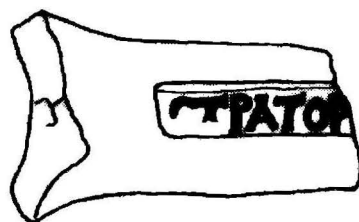

Fig. 5

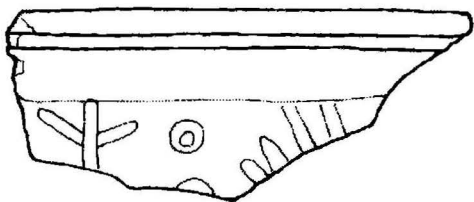
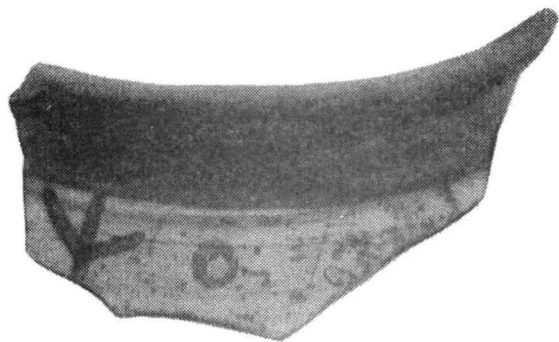

Fig. 6

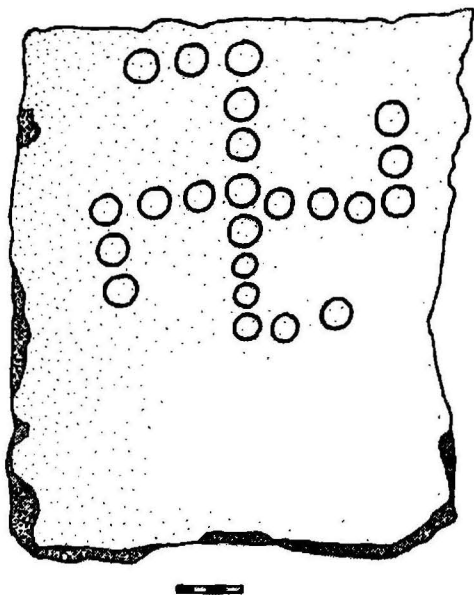
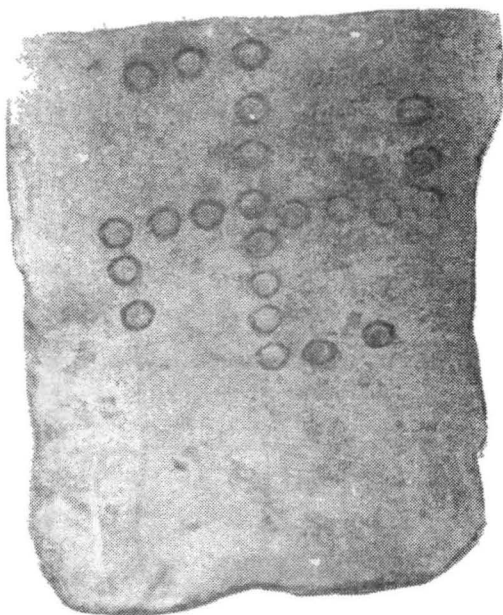

Fig. 7

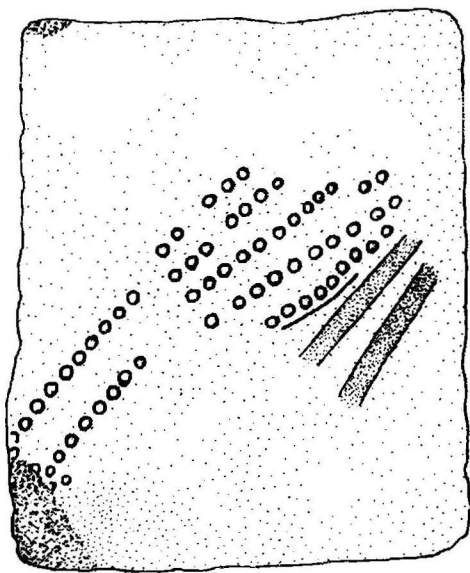
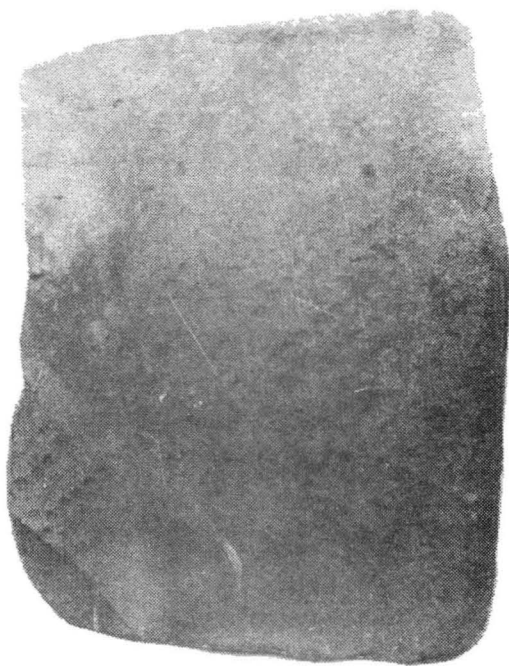

Fig. 8

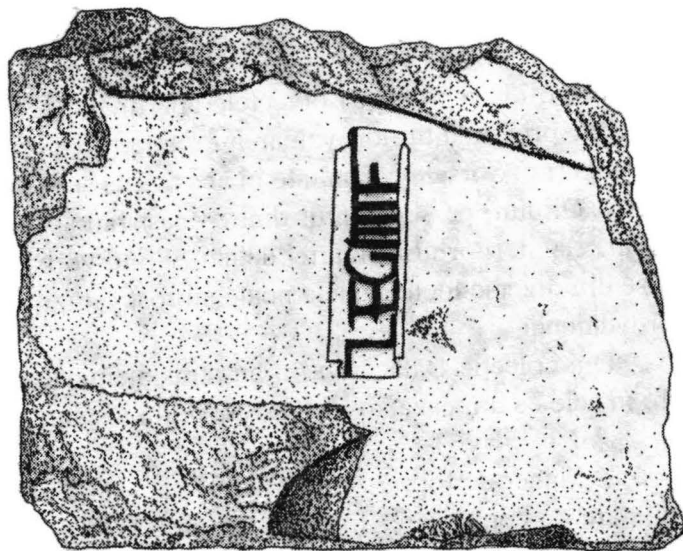

Fig. 9

În anul 1988 prin actul de donație cu numărul 41 din 26.01.1988, intra în patrimoniul Muzeul Olteniei, colecția Bălăcescu. Colecția conține obiecte din piatră și metal, precum și o serie de vase ceramice. Dintre acestea doar câteva au beneficiat de o studiere și publicare adecvată într-o revistă de specialitate¹.

În pofida faptului că obiectele aparținând acestei colecții sunt foarte interesante și în parte importante prin ineditul lor, valoarea lor științifică este oarecum umbrată prin necunoașterea locului de descoperire. Sursele consultate în acest sens sunt divergente: fie comuna Laloșu, județul Vâlcea², fie valea Oltului, pe segmentul dintre acest râu și Oltețul inferior din cadrul teritoriului Romulei³ sau după caz, teritoriul Bulgariei de azi⁴. Fiind vorba despre o colecție particulară, obiectele au fost strânse din diverse locuri, unele poate au fost achiziționate de la alți comercianți fără a se nota locul de proveniență.

Din colecția Bălăcescu mi-au atras atenția două obiecte turnate în bronz, asupra cărora voi stăruî în cele ce urmează, având în vedere importanța studierii artei microstatuare în bronz⁵.

1. Mâner de formă zoomorfă (fig. 1)⁶; dimensiuni: lungime- 9,5cm, lățime- 2,8cm, înălțime- 4cm; stare de conservare- foarte bună; inv. I 38011. Piesa poartă pe suprafață o patină de culoare verde.

Mânerul reprezintă un leu ce se "desprinde" dintr-o floare de lotus, având coama bine reliefată și urechile dispuse aproximativ simetric de o parte și de alta a capului. În gura larg deschisă ține o pradă, cel mai probabil o căprioară. Labele anterioare sunt ținute întinse orizontal pe lângă corp, iar ghearele sunt folosite pentru fixarea prăzii.

Din căprioară este vizibilă doar o mică parte, este vorba despre cap, care se află pe punctul de a fi înghițit în gura leului. Se disting ochii și urechile victimei, care sunt ușor schițate, precum și cornițele dispuse în partea superioară a capului. Botul este ușor alungit și întredeschis, trădând astfel dramatismul scenei.

Piesa este fără îndoială o reușită din punct de vedere artistic. Utilitatea sa este sugerată de o porțiune de tijă de fier aflată la una din extremități, lungă de 3,5cm. Aceasta din urmă provine de la obiectul al cărei mâner a fost piesa în cauză.

Cea mai apropiată analogie provine de la Romula⁷, unde a fost descoperit un mâner din bronz reprezentând un leu ce înghite un guzgan. Tot de aici provine un obiect asemănător⁸, este vorba despre un leu identic ca execuție cu cel prezentat în articolul de față, cu deosebirea că îi lipsește vânatul.

La Drobeta, în interiorul castrului, a fost descoperită o cheie din bronz cu mânerul terminat în formă de cap de leu ce ține în gură un cap de bou⁹.

¹ C. M. Tătulca, în *Oltenia. Studii și comunicări*, 1, SN, Craiova, 1988, p. 214-217, nr. 5-8.

² *Ibidem*, p. 210, nota 6.

³ *Ibidem*, p. 211.

⁴ *Ibidem*, p. 217.

⁵ S-a întocmit de curând un *corpus* al bronzurilor figurate aflate în colecția Muzeului Olteniei: D. Bondoc, *Bronzuri figurate romane. Muzeul Olteniei Craiova*, I, Craiova 2000, unde sunt prezentate sumar și cele două piese de aici (nr. 39, 40).

⁶ Desenele au fost executate de Pena Mihaela, sincere mulțumiri.

⁷ D. Tudor, *Monumente inedite din Romula* (extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice), I, 1938, p. 28, nr. 149, fig. 33/9.

⁸ *Ibidem*, p. 26, nr. 137, fig. 31/8.

⁹ Al. Bărcăcilă, în *Arhivele Olteniei*, nr. 71-73, 1934, p. 77, fig. 11.

Descoperiri de această factură s-au mai făcut și în Dacia intracarpatică, la Alba Iulia¹⁰, de unde provin două piese asemănătoare. Numărul mare de astfel de descoperiri ar putea sugera existența unui "curent artistic" sau a unui loc comun de proveniență. Fără a avea argumente concrete în acest sens, ideea ar putea constitui obiectul unui studiu aparte.

Destinația acestor piese este de căutat fie ca ornamente ale osiilor de care romane¹¹, fie ca mânere de chei¹² sau torți de *paterae*¹³, fie ca mânere de uși sau cuțite¹⁴.

Ținând cont de toate acestea s-ar putea aprecia că piesa prezentată mai sus reprezintă un mâner de la un cuțit din fier, având în vedere fragmentul de tijă păstrat. Ca și alte descoperiri de acest gen, piesa se poate data în secolul al II-lea.

2. Cap de mistreț (fig. 2), dispus pe un suport vertical. Piesa prezintă pe suprafață o patină de culoare neagră-verzuie și are aspectul unui trofeu vânătoresc. Dimensiuni: înălțimea soclului- 7cm, lungimea capului- 4cm. Stare de conservare- foarte bună; inv. I 38009.

Mistrețul are botul întredeschis, ușor aplecat în față, lăsând să i se vadă cei doi colți. Coama reprezentată sub forma unei protuberanțe în partea superioară a capului, este puternic zbârlită, iar ochii sunt dilatați, astfel că mistrețul este reprezentat în poziție de atac. Gâtul este viguros sugerând un anume stadiu de maturitate. Pe toată suprafața piesei au fost incizate striuri ușoare. Pe spate, soclul prezintă o perforație dreptunghiulară, al cărei scop era de a fixa piesa pe un suport.

Așa cum este realizat obiectul presupune o anume utilizare. Poziția verticală exclude posibilitatea utilizării sale ca mâner, având mai degrabă rolul ornamental de a împodobi un cap de colonetă sau un alt element de mobilier. Atrăgătoare este și ideea conform căreia am avea de-a face cu o emblemă militară, judecând după modul vertical de fixare, precum și după faptul că mistrețul reprezintă frecvent un simbol al legiunilor romane¹⁵. Această ipoteză este contrazisă de faptul că o astfel de emblemă ar trebui să redea imaginea în întregime a unui animal¹⁶ și nu doar o anumită parte cum este în cazul de față. Chiar și așa, nu exclud cu totul identificarea acestei piese cu o emblemă militară romană, caz în care ar putea fi datată la începutul secolului al III-lea¹⁷.

Cele două obiecte din bronz prezentate în articolul de față nu reprezintă repere fundamentale pentru studiul toreuticii romane, însă ele trebuie incluse într-un eventual corpus care să trateze această problemă în cadrul regiunii la care ne referim.

Maniera de excepție în care sunt realizate, exclude cred posibilitatea turnării lor de către niște meșteri locali. Prezența lor în regiunea Dunării de jos trebuie pusă pe seama unor schimburi comerciale.

¹⁰ C. Pop, în *Acta Musei Napocensis*, XX, 1983, p. 474, nr. 3-4, fig. 5-6.

¹¹ D. Tudor, *op. cit.*, p. 26, nota 1 cu bibliografia.

¹² Al. Bărcăcilă, *loc. cit.*

¹³ C. Pop, *op. cit.*, p. 474.

¹⁴ *Ibidem*, p. 475.

¹⁵ D. Benea, în *Oltenia. Studii și comunicări. Istorie*, Craiova, 1, 1974, p. 69-74; C. Pop, în *Acta Musei Napocensis*, XIV, 1977, p. 112 și urm.

¹⁶ *Ibidem*, p. 129.

¹⁷ A. Domaszewski, *Die Tierbilder der Signa*, în *Abhandlungen zur römischen Religion*, Leipzig-Berlin, 1909, p. 12-13; C. Pop, *op. cit.*, p. 113 și 131.

In this article are presented two objects of bronze from Roman period, which belong to Bălăcescu's colection; the colection is today at Oltenia's Museum.

The first object (fig. 1) is a knife handle representing a lion eating a deer, dating from the second century.

The second object (fig. 2) representing a head of an wild boar, which may be a piece of furniture, or a military emblem. In the latter case, the object may be dated în the begining of the third century.

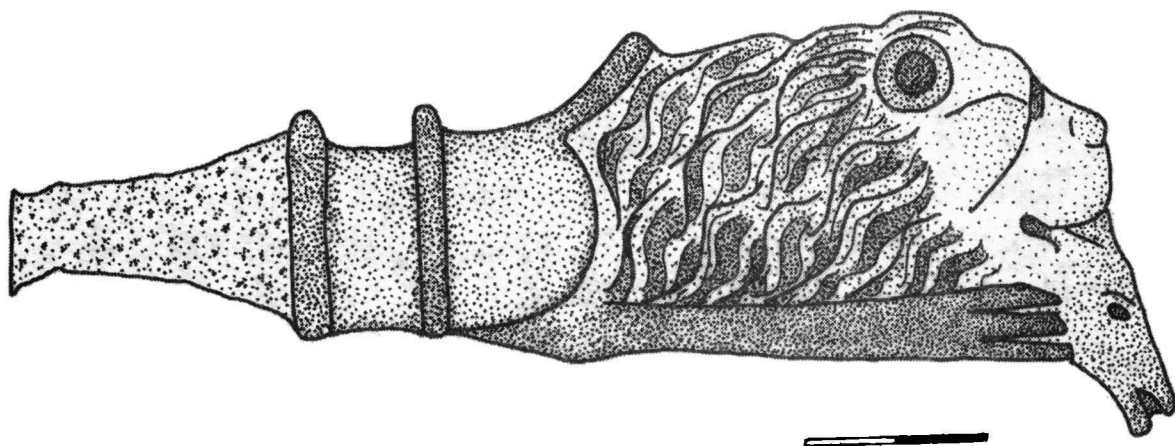

Fig. 1

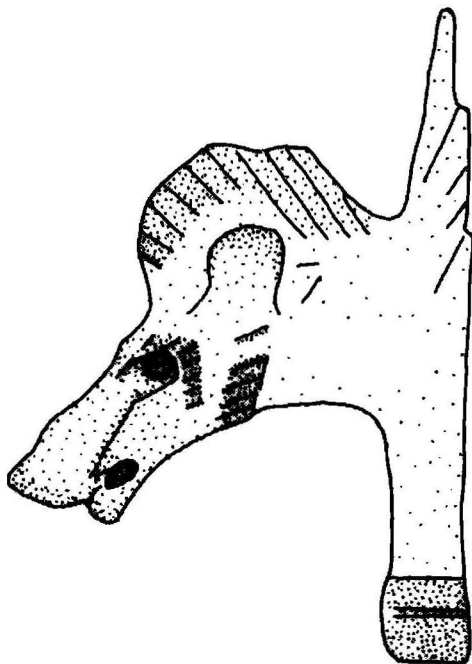
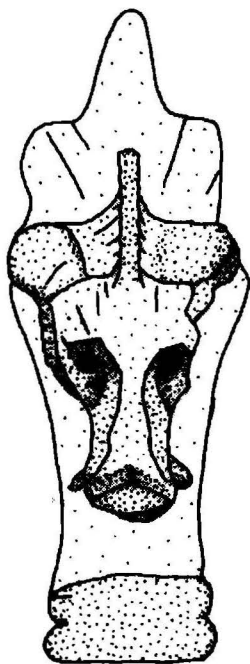
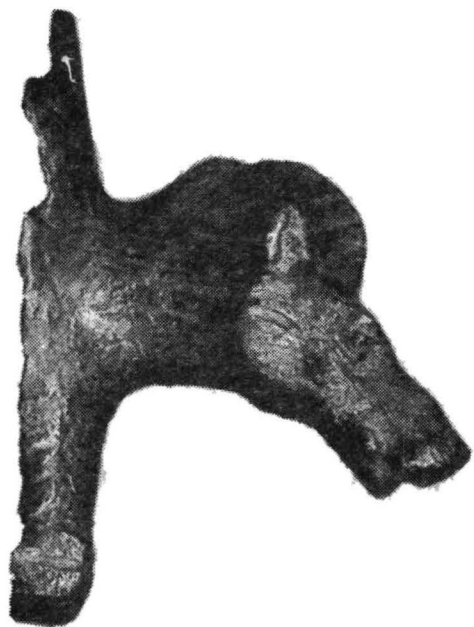

Fig. 2

TEZAUROUL MONETAR DIN SECOLELE XVI-XVIII DESCOPERITE LA DOBREȘTI DOLJ

TOMA RĂDULESCU

În luna aprilie a anului 1985 poliția județului Dolj a depus la Muzeul Olteniei spre conservare și înregistrare un număr de 260 monede de argint, puternic oxidate și care reprezentau și urme de pământ, împreună cu câteva fragmente dintr-un vas, probabil o oală din ceramică cenușie specifică secolului al XVIII-lea, care fuseseră descoperite întâmplător în curtea unui țăran din comuna Dobrești-Dolj atunci când acesta săpase via și care au fost recuperate cu ajutorul postului de poliție comunal.

Comuna Dobrești se află la circa 40 km sud de Craiova, fiind cunoscută în literatura de specialitate prin cetatea Hallstattiană de pe malurile Jiului, ca și prin tezaurul de tetradrahme dacice ce se păstrează tot la Muzeul Olteniei și care au dat numele tipului de monede dacice numit Aninoasa-Dobrești, specific dacilor olteni. Localitatea, în perioada medievală, a aparținut boierilor Craiovești fiind un important punct strategic pe drumul ce lega Craiova de Bechet la vărsarea Jiului în Dunăre.

După toate probabilitățile tezaurul a fost recuperat în cea mai mare parte, iar conservarea pieselor a fost făcută de Urucu Virginia, restaurator metale la laboratorul zonal de restaurare din Craiova. Monedele tezaurului cuprind emisiuni monetare ale Imperiului otoman (253 exemplare), Ungariei (3 exemplare), Poloniei (1 exemplar), Bavariei (1 exemplar), Brandenburg-Anspach (1 exemplar), Sileziei (1 exemplar). Dăm mai jos catalogul celor 260 monede¹ înregistrate la nr. inv. 30622-30880, 40351 din colecția Muzeului Olteniei :

I. IMPERIUL OTOMAN

Ahmed III 1115-1143 H(1703-1730)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/1115.Nuri Pere 523, parale.

1-4. 0,33 g; 0,34 g; 0,40 g; 0,52 g.

Mahmudi 1143-1168 H (1730-1754)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1143. Nuri Pere 578, parale.

5-31. 0,16 g; 0,30 g (2 ex.); 0,31 g; 0,32 g (2 ex.); 0,33 g (3 ex.); 0,34 g; 0,36 g (2 ex.); 0,37 g (2 ex.); 0,38 g; 0,39 g; 0,40 g (2 ex.); 0,41 g; 0,42 g (2 ex.); 0,43 g; 0,45 g; 0,46 g; 0,48 g; 0,50 g; 0,69 g.

Mişîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Mişîr/sene/1143. Nuri Pere 580, parale.

32-40. 0,19 g; 0,20 g; 0,26 g; 0,27 g; 0,29 g; 0,30 g (2 ex.); 0,32 g; 0,33 g.

Osman III 1168-1171 H (1754-1757)

Kostantiniye

Av. Tugra

---

¹ Determinarea monedelor din tezaur s-a făcut cu ajutorul următoarelor cataloage: Nuri Pere, *Osmanlılarda madeni paralar*, Istanbul, 1968; Emeric Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des medailles et monnaies polonaises*, I, Graz, 1957; Ludwig Henricken-*Osterreichische munzprägungen von 1657-1740*, Wien, 1972; V. Miller, A. Loehr, E. Holzmaier, *Osterreichische munzprägungen!*, II, 1519-1938, Wien, 1948.

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1168. Nuri Pere 602, parale.

41-42. 0,33 g; 0,48 g.

Mişîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Mişîr/sene/1168. Nuri Pere 604, parale.

43. 0,31 g.

Mustafa III 1171-1187 H(1757-1774)

Islâmbol

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Islâmbol/sene/1171. Nuri Pere 639, parale.

44-45. Anul 1. 0,25 g; 0,44 g.

46. An 2. 0,32 g.

47-48. An 3. 0,37 g; 0,45 g.

49. An 4. Beşlik, Nuri Pere 638, 1,91 g, 19, 9 mm, perforată.

50-52. Parale, Nuri Pere 639, 0,17 g; 0,22 g; 0,44 g.

53-56. An 5. 0,17 g; 0,28 g; 0,29 g; 0,36 g.

57. An 6. 0,27 g.

58. An 7. 0,31 g.

59-65. An 8. 0,21 g; 0,26 g; 0,28 g; 0,30 g; 0,32 g; 0,36 g; 0,39 g.

66-67. An 9. 0,35 g (2 ex.).

68. An 10. 0,32 g.

69-70. An 11. 0,28 g; 0,37 g.

71. An 12. 0,30 g.

72. An 13. 0,28 g.

73. An 14. 0,43 g.

74-75. An 15. 0,28 g; 0,35 g.

76. An 17. 0,21 g.

77-83. An şters. 0,30 g (2 ex.); 0,32 g (2 ex.); 0,33 g (2 ex.); 0,37 g.

Misîr

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1171. Nuri Pere 643, parale.

84-87. An 1. 0,19 g; 0,24 g; 0,32 g; 0,35 g.

88-92. An 5. 0,24 g; 0,25 g; 0,26 g; 0,30 g; 0,32 g.

93-94. An 17. 0,31 g; 0,35 g.

95-107. An indescifrabil. 0,17 g; 0,18 g; 0,23 g; 0,24 g; 0,26 g (5 ex.); 0,28 g; 0,29 g; 0,36 g (2 ex.).

Abdulhamid I 1187-1203 H (1774-1789)

Kostantiniye

Av. Tugra

Rv. Duribe/fi/Kostantiniye/sene/1187. Nuri Pere 681, parale.

108-116. An 1. 0,27 g; 0,28 g; 0,31 g; 0,36 g (2 ex.); 0,37 g; 0,40 g (2 ex.); 0,41 g.

117. An 2. 0,28 g.

118-121. An 3. 0,30 g; 0,35 g; 0,38 g; 0,41 g.

122. An 5. 0,35 g.

123. An 6. Ciftezolta-altmişlik, Nuri Pere 674. 25, 95 g (lipsă o mică parte), 42,5 mm.

Av Sultanul Beireyni-vehakanül-essultan bin essultan.

Rv. Essultan/Abdülhamid bin Ahmed han-dame mültkühi durib-Kostantiniye/1187.

124-127. An 7. Parale, Nuri Pere 681. 0,21 g; 0,34 g; 0,35 g; 0,40 g.

128-130. An 8. 0,20 g; 0,23 g; 0,35 g.

131-133. An 9. 0,30 g; 0,34 g; 0,47 g.

134-137. An 10. 0,32 g; 0,39 g; 0,42 g.
 137-139. An 11. 0,25 g; 0,32 g; 0,37 g.
 140-141. An 12. 0,40 g; 0,43 g.
 142. An 13. kurus, Nuri Pere 675. 17,80 g, 38,mm mm.
 Av. Tugra/duribe/fi/Kostantiniye/sene/1187.
 Rv. Sultanul berreyini/vehakanül bahreyini/essultan bin/essultan
 143. Para, Nuri Pere 681. 0,19 g.
 144. An 14. Onluk, Nuri Pere 679, 4, 60 g, 24,6 mm, perforată.
 145-146. Parale, Nuri Pere 681. 0,28 g; 0,29 g.
 147-152. An 15. 0,30 g; 0,31 g (2 ex.); 0,37 (2 ex.); 0,47 g.
 153. An 16. Ciftezolta=altmîşlik, Nuri Pere 674, 27 g; 42,5 mm.
 154-155. Parale, Nuri Pere 681, 0,28 g; 0,34 g.
 156-166. An şters. 0,27 g (2 ex.); 0,28 g; 0,29 g; 0,30 g; 0,31 g (2 ex.); 0,33 g; 0,36 g; 0,38 g; 0,50 g
 Misîr
 Av. Tugra
 Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1187. Nuri Pere 683, parale.
 167-169. An 1. 0,22 g; 0,29 g; 0,30 g.
 170-171. An 3. 0,29 g; 0,30 g.
 172-173. An 10. 0,2 g; 0,29 g.
 174. An 11. 0,27 g.
 175-219. Fară an. 0,11 g; 0,16 g; 0,17 g (2 ex.); 0,18 g (2 ex.); 0,19 g (3 ex.); 0,20 g (2 ex.); 0,21 g (2 ex.); 0,22 (3 ex.); 0,23 g (3 ex.); 0,24 g (3 ex.); 0 (4 ex.); 0,26 g (3 ex.); 0,27 g (3 ex.); 0,28 g (2 ex.); 0,29 g; 0,30 g (3 ex.); 0,31 g; 0,32 g; 0,36 g (2 ex.); 0,38 g.
 Selim III 1203-1221 H (1789-1807)
 220. An 1. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,95 g, 44 mm.
 Av. Sultanâh parala/duriba/fi/Kostantiniye/1203
 Rv. Sultan/ül berreyini ve/hakanül/bahreyini/essultan bin/essultan.
 221-221. Parale. Av. Tugra. Rv. Duribe/fi/İslâmbol/sene/1203. Nuri Pere 713. 0,26 g; 0,30 g
 223. An 2. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,97 g, 44,3 mm.
 224. An 2. Onluk, Nuri Pere 710, 3,15 g, 22,5 mm, perforată.
 225-226. An 4. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,63 g, 42,7 mm; 32,83 g, 44 mm.
 227-228. Parale. Nuri Pere 713, 0,24 g; 0,37 g.
 229. An 5. Yüslük, Nuri Pere 705, 31,23 g, 44,8 mm.
 230. An 6. Yüslük, Nuri Pere 705, 32,47 g, 45,6 mm.
 231. Para, Nuri Pere 713, 0,26 g.
 232. An 7. Para 0,17 g.
 233-234. An 8. Parale, 0,25 g; 0,30 g.
 235. An 9. İkilik, Nuri Pere 706, 25,11 g, 42,9 mm.
 236-237. Parale, Nuri Pere 713, 0,30 g; 0,31 g.
 238-242. Anul şters. Parale, Nuri Pere 713, 0,10 g; 0,12 g; 0,18 g; 0,22g; 0,25 g.
 Misîr
 Av. Tugra
 Rv. Duribe/fi/Misîr/sene/1203. Nuri Pere 717, parale.
 243-245. An 1. 0,26 g; 0,31 g; 0,35 g.
 246. An 3. 0,31 g.
 247. An 6. 0,24 g.
 248. An 8. 0,14 g.
 249-251. An şters. 0,20 g; 0,21 g; 0,24 g.
 Parale sec. XVIII emitent indescifabil.

252. Atelier Misâr, 0,24 g.

253. Para ștearsă complet 0,26.

II Ungaria

Leopold II (1870-1909)

254. Piesă de 20 creițari 1871.

Av. LEOP. (oldus). II. D (ei) G. (ratiae) I. (mperator) S. (emper) A. (ugustus)- GERM. (aniae) HV. (ngariae) BO. (hemiae) REX. (Legenda între două cercuri perlate. Bust împărat spre dreapta, sub el sigla B.

Rv. ARCH. (idux). AUST. (riae) D. (ux) BURG. (diae) LOTH. (aringiae) M. (ediolanum) D. (ux) HET. (erusa). 1871. În câmp stema Austriei. Cifra 20 în chenar vegetal, încadrată de ramuri de lauri și palmier. 6,62 g, 28 mm.

255 ca mai sus, dar cu anul 1872, sigla E, 6,60 g, 27,8 mm.

Francisc I (1830-1875)

256. Piesă de 20 creițari 1873, 6,65 g, 28,3 mm.

Av. FRAN. (ciscus) II. D. (ei) G. (ratiae) R. (ex.) I. (mperator) A. (ustriae) GERM. (aniae) HU. (ungariae) BO. (hemiae) REX. bust împărat spre dreapta sub el sigla E.

Rv. ARH. (idux) AUST. (riae) D. (ux) GURG. (undiae) LOTH. (argingiae) M. (oraviae) D. (ux) HET. (erusa) 1873x. Stema Austriei, cifra 20 în chenar vegetal încadrat de ramură de lauri și palmier.

III SILEZIA

Carol VI 1711-1740

257 piesă de 6 creițari 1715, 2,95 g, 27,8 mm, perforată.

IV POLONIA

Sigismund III (1587-1632)

258 piesă de 3 groși, 1589, 1,60 g, 19,5 mm, perforată, H-C, I, 805.

259 V BRANDENBURG-ANSPACH

Cristian Frederic Carol Alexander (1757-1791)

259 piesă de 20 creițari 1764, 6,53 g, 28,5 mm.

Av. ALEXANDER D. (ei) G. (ratiae) MARCH. (io) BRAND: (eburgensis). Legenda în cerc de perle. Bustul lui Alexander cu perucă cu coadă și panglică, spre dreapta, între două ramuri de palmier.

Rv. LX. ST (üc) EINE FEINE MARK în câmp anul 17-64; legenda în cerc de perle. În exergă, într-un chenar oval, S. Deasupra literei S într-un chenar 20. Scut rotund, cu vulturul de Brandenburg purtând pe piept armele Hohenzollernilor: scut împărțit în patru câmpuri. Câmpurile I și IV negre, câmpurile II-III albe sunt redat pe suprafață în carouri. Deasupra scutului mare o coroană de elector.

VI BAVARIA (electorat)

Maximilian Iosif (1745-1777)

260. Piesă de 20 creițari 1763, 6,50 g, 28,9 mm.

Av. D. (ei) G. (ratiae) Max. (imilianus) JOS. (ephus) U. (triusque) B. (avariae) ET (în ligatură) P. (alatinus) S. (uperioris) D. (ux) C. (omes) P. (alatinus) R. (heni) S. (acri) I. (mperii) A. (rohidaifer) ET (în ligatură) L. (angratus) L. (euchtenbergae) jos în câmp sigla A. Legenda în câmp de perle. Bustul lui Maximilian Iosif, cu perucă cu coadă, spre dreapta, într-o coroană de lauri. Rv. PATRONA BAVARIAE. Maica Domnului cu pruncul învăluită în raze, în chenar cifra 20, de o parte și de alta a cifrei anul 17-63.

Din analiza tezaurului se observă că cea mai veche monedă datează din anul 1589 (un triplugros polonez), iar cele mai recente monede sunt un iklik și două parale din anul 9 al domniei sultanului Selim III (1789-1807), adică din anii 1797-1798. Pentru secolul al XVII-lea în tezaur nu se găsește nici o piesă, iar pentru primele trei decenii ale secolului al XVIII-lea se păstrează numai

4, acele emisiuni ale sultanului Ahmed III (1703-1730) și piesa sileziană de 6 creițari din 1715, care desigur sunt rămășițe păstrate în circulație până la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Considerăm că acumularea tezaurului începe cu deceniul 7 al secolului al XVIII-lea, pentru a atinge vârful acumulării în jurul anilor 1785 până la 1797-1798, când tezaurul a fost îngropat de proprietar ca urmare a incursiunilor pustiitoare ale razvrătitului pașe de Vidin-Pasvan Oglu. Ca urmare a acestor dese pustiiri în martie 1798 însuși domnitorul Țării Românești, Constantin Hangerli, ia măsuri de recrutare a unei armate pământene, plecând la Craiova în fruntea unui corp de oaste. Cum satul Dobrești se află pe unul din drumurile principale străbătute de turcii prădalnici acest fapt a determinat îngroparea tezaurului de către proprietar² în anul 1798.

Din punct de vedere al conservării majoritatea monedelor, în special parale, dar și emisiunile divizionare otomane și din alte zone, mai vechi ne determină să considerăm că au fost folosite pentru podoabe, iar paralele, conform unei practici populare curente erau înșirate pe o ață în grupe de 5,10 sau 20 parale și erau folosite în tranzacții mărunte, mai ales datorită degradării valorii lor reale, fenomen accentuat din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Astfel din cele 240 parale cât numără tezaurul, numai 48 sunt neperforate, proporția crescând pe măsura apropierii de momentul îngropării tezaurului (7 parale Mahmud I, 7 parale Mustafa III, 20 parale Abdulhamid I, și 12 parale Selim III), Beșlikul de la Mustafa III și un onluk de la Selim III sunt perforați, celelalte 11 divizionare otomane fiind într-o bună stare de conservare. Deci din totalul celor 260 monede din tezaur numai 52 emisiuni sunt în bună stare de conservare, ceea ce ne împinge la concluzia că au fost posibil folosite pentru podoabe, dar nu trebuie neglijat faptul că din cele 1225 parale cât valorează tezaurul majoritatea valoric o formează monedele cu deplină putere de circulație.

Din punct de vedere al numerarului cele mai multe sunt emisiuni otomane-253 de exemplare (240 parale, beșlik, onluk-2 ex., kurus, ikilik, cifte-zolta = altmâșlâk-2 ex., yüzlük-6 ex.). Conform estimărilor oficiale un beșlik valorează 5 parale, un onluk 10 parale, un kurus 40 parale, un ikilik 80 parale, un cifte-zolta = altmâșlâk 60 parale, un yüzlük 100 parale, deci în total 1105 parale. În privința emisiunilor din afara spațiului otoman acestea valorează 120 parale (piesele de 20 creițari fiind egale cu 22 parale fiecare³).

În privința paralelor constatăm, mai ales pentru emisiunile bătute la Misâr o oarecare neglijență a monetarului, uneori înregistrând o dublă batere sau prin tăiere neglijență o parte din legendă a ieșit din cadru. Pentru parale prezentăm un grafic al evoluției cantitative ale acestora în tezaurul de la Dobrești:

Ateliere	Kostanitinye (Islâmbol)	Misâr	Total
Ahmed III	4	-	4
Mahmud I	27	9	36
Osman III	2	1	3
Mustafa III	39	24	63
Abdulhamid I	55	53	108
Selim III	15	9	24
Para sec. XVIII	-	1	1
Para sec. XVIII	-	-	1
Total	142	97	240

² Istoria Craiovei, Ed. "Scrisul Românesc", Craiova 1978, p.37.

³ Detalii asupra valorilor emisiunilor otomane vezi la: George Trohani și Done Șerbănescu, *Un tezaur monetar din secolele XVIII și XIX descoperit la Colibași (jud. Ilfov)*, B.S.N.R. LXVII-LXIX (1973-1975), p. 182; Paraschiva Stancu, George Trohani, *Un tezaur monetar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperit în comuna Dobru, jud. Dâmbovița*, C.N. III, 1980, p. 117.

Urmărind tabelul constatăm tendința de creștere a paralelor batute la Misâr, fenomen ce se explică prin amplificarea legăturilor comerciale ale Țării Românești cu partea africană și asiatică a Imperiului otoman cu cât înaintăm spre finele celui de la XVIII-lea veac. Dominantă rămâne monetăria constantinopolitană unde sunt bătute și cele 13 divizionare otomane. Pentru celelalte monede avem următoarele monetării: Posnan cu semnul arendașului monetăriei Th. Busch⁴, pentru triplugros polonez, Breslau pentru piesa sileziană, iar pentru cele cinci piese de 20 creițari Kremnitz, cel mai des întâlnită monetărie din Europa Centrală pentru peste trei secole în Țara Românească (20 creițari 1791), Alba Iulia (piesă de 20 creițari din 1792 și 1793), Schwabach (20 creițari Brandenburg-Anspah din 1763), Amberg (20 creițari Bavaria din 1764).

În legătură cu nominalele de 20 creițari sunt necesare câteva precizări. Ele au fost bătute conform convenției din 20 sept. 1753 încheiată între Austria și Bavaria, la care vor adera în anul 1754 zona franconă și germană, orașul liber Nürnberg și ducatul Württemberg. Monedele de bază ale acestui sistem sunt piesele de un gulden și de doi guldeni, precum și piesele de 20 și 10 creițari. Până în anul 1763 s-au asociat acestui sistem și statele germane din sudul și vestul teritoriului german, precum și electoratul de Saxa și principii saxoni⁵. Moneda de 20 kreuzer era echivalentă cu un florin convențional și corespundea din punct de vedere al greutateii și calității argintului cifrei înscrise pe aceasta, fapt care le-a dat o mare putere de circulație în toată Europa. Prezența acestora în spațiul Țării Românești se face simțită mai ales după anul 1784 când s-a semnat un tratat de comerț austro-turc care asigură supușilor englezi, francezi, olandezi, ruși, iar prin articolul 6 navele comerciale austriece au deschis pentru comerț gurile Dunării și Marea Neagră⁶.

O dată cu ridicarea în timpul Mariei Tereza la rangul de coregent a fiului său Iosif II, monetările din Imperiul habsburgic își încetează emisiunile cu litere, fiecare monetărie primind câte o literă. Astfel monetăria din Viena primește litera A, cea din Kremnitz litera B, Praga-C Graz și apoi Salsburg-D, Alba Iulia-E, Hall-F, Baia Mare-G, Milano pentru Lombardia-M. Emisiuni identice cu cele din acest tezaur se întâlnesc mai ales în Transilvania⁷ și vor deveni caracteristice în prima jumătate a secolului al XIX-lea și pentru Țara Românească.

Valoarea tezaurului în condițiile în care leul convențional era echivalent cu 40 de parale este egală cu 30 de lei și 72 de bani (1 para = 3 bani). Pentru a avea o imagine corectă asupra valorii tezaurului dăm câteva exemple asupra prețurilor unor bunuri de consum întâlnite abundant în zona unde s-a descoperit tezaurul. Conform prețurilor maxime fixate la 3 aprilie 1793 pentru o oca (1 kg și 272 g) de icre negre tescuite se putea plăti un taler (leu) și 60 de bani, icrele de știucă, crap sau caras-90 de bani, scrumbița de Dunăre costă 3 bani, iar scrumbia de Țarigrad 6 bani, 100 de raci 12 bani, "crapul cel mare" 12 parale, morunul, nisetul, păstruga și cega 12 parale⁸. Conform nartului din 12 septembrie 1791 suta de uluci, lungi de 12 palme costa 2 lei și 60 bani, stânjenul de grindă 24 de bani, scândura de stejar 15 bani, carul de lemne de foc cu patru boi-2,60 lei, cu doi boi 1,30 lei, un car nou cu roate însă fără fier 12 lei, un car sârbesc mare tot fără fier-8 lei, o căruță nouă fără fier 6 lei, fârdăul de stejar de 5 vedre-1,30 bani, albia 30 de bani⁹.

⁴ M. Gumovski, *Handbuch der polnischer Numismatik*, Graz, 1960, p. 197.

⁵ E. Chirilă, N. Gudea, V. Lazăr, A. Zrinyi, *Tezaure și descoperiri monetare din Muzeul Județean Mureș*, Tg. Mureș, 1980, p. 145-146.

⁶ A. Oțetea, *Pătrunderea comerțului românesc în circuitul internațional*, Ed. Acad., Buc. 1968, p.27.

⁷ Francisc Pap, *Un tezaur monetar din secolele XVIII-XIX găsit la Cluj Napoca*, A.M.N., XVII, 1980, p. 556 și 560-561.

⁸ C.C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, I, Ed. Acad., Buc. 1964, p. 241-242.

⁹ C.C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. II, Ed. "Ceres", Buc. 1976, p. 184.

În ziua de 19 iunie a anului 1973 postul de poliție al orașului Segarcea a prezentat Muzeului Olteniei, secția de arheologie și istorie spre înregistrare și conservare un număr de 45 monede otomane de argint, care fuseseră recuperate cu ocazia efectuării unor lucrări agricole la viile fermei viticole a IAS-ului din localitate la circa un kilometru nord de Segarcea spre punctul numit "Dealul Robului". Deoarece aceste monede au fost adunate în urma tractorului de țărani care lucrau în acel moment la vie nu s-a putut observa dacă tezaurul monetar era îngropat într-un vas de ceramică sau într-o pungă de piele.

Descoperirea acestui tezaur monetar în această zonă nu este întâmplătoare deoarece în vechime satul Segarcea fusese așezat pe Dealul Robului la nord-vest de actualul oraș în mijlocul unei păduri seculare, iar documentar este atestat încă din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân¹. Satul a aparținut boierilor Craiovești, apoi lui Mihai Viteazul, pentru ca în anul 1614 domnitorul Radu Mihnea să-l dăruiască mănăstirii Stănești, închinată de Buzești Patriarhiei din Alexandria², și a rămas dependent de mănăstirea Segarcea până la reformele lui Constantin Mavrocordat și definitiv eliberat după secularizarea averilor mănăstirești. Așezat în apropierea unuia din principalele drumuri ce legau Craiova de satele dunărene Bistreț sau Rast, satul Segarcea a fost permanent în centrul tranzacțiilor comerciale și a fost în același timp victima multor pustiiri ce au necesitat repetate colonizări chiar până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Dăm în continuare catalogul emisiunilor monetare ale tezaurului³.

Catalog tezaur Segarcea

I. Imperiul otoman

Mahmud I 1143-1168 H (1730-1754)

1. Kuruş. Nuri Pere 573, 21 g, 39 mm, stare bună,

Av. Tugra/duribe/fi/Konstantiniye/1143,

Rv. Sultan/ülberreyni ve/hakanül bahreyni/essultan bin/essultan.

Selim III 1203-1222 H (1789-1807)

2-7 Yüzlük, Nuri Pere 705.

An I.

Av. În câmpul superior-tureaua sultanului Selim III. Sub turea în stânga un trandafir, iar în dreapta un arabesc. Deasupra în stânga un arabesc, iar în dreapta un trandafir între două arabescuri, toate dispuse în linie oblică pe câmpul inferior, despărțit printr-o linie orizontală.

Av. Sultanâh parala/durile/fi/İslâmbol/1203.

Rv. Sultan/ülberreyni ve/hakanül/bahreyni/essultan bin/essultan, 30, 90 g, 44, 5 mm, bine conservată; 31,06 g, 44 mm, bine conservată, 31, 12 g, 43 mm, bine conservată, dar la revers o mică gaură rezultată din oxidare; 31, 34 g, 43 mm, bine conservată; 31, 50 g, 45 mm, ștersă dreapta sus la cercul perlat datorită uzurii de circulație; 31, 81 g, 44, 5 mm, bine conservată.

---

¹ D.I.R., B, Țara Românească, sec. XIV-XV, p. 70, hrisov din 10 iunie 1415; D. Buzatu, *Toponimie doljană*, "Mitropolia Olteniei", XIX, 1967, nr. 1-2, p. 63.

² I. Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (sec. XIV-XVI)* Ed. Encicl. București, 1996, p. 198, 234; *Catalogul documentelor Țării Românești din arhivele statului*, II, 1601-1620, Buc. 1974, p. 309, doc. nr. 611 din 26 iunie 1614.

³ Determinarea monedelor din tezaur s-a făcut cu ajutorul catalogului Nuri Petre, *Osmalilarla madenâ paralar*, Istanbul 1968. Cântărirea monedelor s-a făcut de conservatorul Muzeului Olteniei Slabu Camelia, căruia îi mulțumim pe această cale.

8-13 An 2.31, 30 g, 44, 5 mm, ștearsă marginea de sus datorită circulației; 31, 56 g, 44 mm, bine conservată; 31, 57 g, 44 mm, ștearsă puțin la margine; 31, 61 g, 44 mm, ștearsă puțin la margine; 31, 69 g, 42, 7 mm, bine conservată; 32, 27 g, 42 mm, bine conservată.

14. An 3. 31, 23 g, 43, 5 mm, bine conservată.

15-20. An 4. 31, 09 g, 41, 7 mm, bine conservată, 31, 18 g, 45 mm, bine conservată; 31, 21 g, 44 mm, bine conservată, 31, 32 g, 44, 8 mm, bine conservată; 32, 6 g, 43 mm, bine conservată; 32, 15 g, 44 mm, bine conservată.

21. An 5. 30, 90 g, 41, 3 mm, bine conservată.

22. An 6.31, 23 g, 44, 5 mm, bine conservată, dar cercul perlat șters dreapta la avers.

23. An 7. 30, 95 g, 44 mm, ștearsă puțin stânga revers și dreapta avers.

24. An 7. İkilik, Nuri Pere 706.

Av. Turaua sultanului Selim III, încadrată în partea superioară stângă și dreapta de către un trandafir. Totul încadrat într-un cerc liniar plus cerc perlat și cerc liniar exterior.

Rv. Legenda : cifra 7/duribe fi/Islâmbol/1203. 25, 31 g, 44, 5 mm, bine conservată, dar cercul perlat este șters stânga avers și revers la margine.

25-26. An 8. Yüzlük. Nuri Pere 705. 31, 23 g, 44,8 mm, bine conservată; 31, 58 g, 43,4 mm, bine conservată.

27-28. An 9. 31,31g, 45 mm, ștearsă puțin avers și revers la margine; 31, 60 g, 44,5 mm, bine conservată.

29-30. An 10. 30, 25 g, 43 mm, bine conservată; 31, 53 g, 45 mm, prezintă câteva corozități ca rezultat al oxidării.

31. An 11. 31, 6 g, 44 mm, bine conservată.

32-33. An 12. 31, olg, 41 mm, ștearsă dreapta sus și stânga jos la margine;

31, 63 g, 42 mm, ștearsă la avers sus la margine.

34-37. An 13. 30, 22 g, 45 mm, bine conservată; 31, 47 g, 42 mm, ștearsă puțin la avers.

31, 70 g, 45 mm, ștearsă sus la avers și revers; 31, 83 g, 44,7 mm, bine conservată.

38-42. An 14. 30, 56 g, 42,1 mm, bine conservată; 31, 17 g, 42,7 mm, bine conservată.

31, 17 g, 43 mm, bine conservată; 31, 20 g, 45,3 mm, lovită puțin jos; 31, 51 g, 44,3 mm, bine conservată.

43-44. An 15. 30, 33g, 42,4 mm, ștearsă dreapta; 30, 86 g, 42,4 mm, ruptă la avers.

45. An 18. 31, 77 g, 42,4 mm, ștearsă puțin sus.

Din analiza componentei tezaurului observăm că este alcătuit numai din nominale mari de argint, toate emise în monetăria de la Kostantiniye sau Islâmbol (Istanbulul actual) a Imperiului otoman. În privința emitenților aceștia sunt sultanii Mahmud I (1730-1754) kuruş (1 exemplar) și Selim III (1789-1807) yüslük (43 exemplare) și ikilik (1 exemplar), că sunt destul de bine păstrate, ceea ce poate fi un indiciu că la momentul îngropării lor se aflau în circulație curentă, numai eliminarea unor oxizi pentru conservare a produs unele deteriorări nesemnificative.

Din punct de vedere al numerarului constatăm o uniformizare specifică majorității tezaururilor ce au ca punct terminus debutul secolului al XIX-lea. Aceste nominale sunt un kuruş probabil rămas în circulație, emisiune a sultanului Mahmud I și 43 yüslükuri, și un singur ikilik, eşalonate din anul 1 și până în anul 18 al domniei sultanului Selim III, mai precis de la 1789 la 1806.

Cele 43 yüslükuri au diametrul cuprins între 41,3 mm (1 exemplar din anul 5 al domniei lui Selim III) și 45 mm (mai multe exemplare conform catalogului) și o greutate cuprinsă între 30, 33 g (un exemplar din anul 15) și 32,27 g (un exemplar din anul doi). Media greutății celor 43 yüslükuri este de 31,31 g, la fel ca și mediana, care, dacă ținem cont de oarecare pierdere în greutate datorată conservării și intensității circulației, se apropie de greutatea standard. Alte particularități numismatice, în afara celor cunoscute din cataloagele internaționale sau din alte studii nu am observat. Pentru a înțelege mai bine procesul acumulării tezaurului dăm în continuare un tabel cu

repartizarea celor 44 de emisiuni monetare din timpul sultanului Selim III în ordine cronologică și cu echivalentul lor în parale.

Nr. crt.	Yüslük	Ikilik	Total	Valoare în parale
0	1	2	3	4
1	6	-	6	600
2	6	-	6	600
3	1	-	1	100
4	6	-	6	600
5	1	-	1	100
6	1	-	1	100
7	1	1	2	180
8	2	-	2	200
9	2	-	2	200
10	2	-	2	200
11	1	-	1	100
11	2	-	2	200
12	4	-	4	400
13	5	-	5	500
14	2	-	5	200
15	1	-	1	100
Total	43	1	44	4380

Cum kuruşul este egal cu 40 parale, ikilikul cu 80 parale, iar yüslükul cu 100 parale, valoarea totală a tezaurului de la Segarcea este de circa 4440 parale, adică 111 lei turceşti, leul fiind unitate de calcul întâlnită în documentele româneşti în care şi paraua este echivalată cu 3 bani.

Aşa cum observăm din tabel perioada maximă de acumulare a tezaurului începe în anul 1 şi 2 al domniei lui Selim III (12 yüslükuri = 1200 parale) având încă două vârfuri ale acumulării, anume anul 4 al domniei lui Selim III (600 parale) şi anii 13-14 (900 parale), restul fiind acumulări modeste. Considerăm că acumularea tezaurului eşlonată în timp s-a realizat între anii 1789-1806-1807, adică în 18-19 ani, perioadă de timp care reflectă starea socială a proprietarului, probabil localnic, dar care a reuşit să acumuleze o oarecare avere cu toată fiscalitatea excesivă şi nesiguranţa avutului personal determinate de războaiele ruso-austro-turce din anii 1787-1791 ruso-turce din anii 1806-1812, de pustiirile turcilor dunăreni în frunte cu temutul paşă de Vidin, Pasvan Oglu, aflat în conflict deschis cu puterea centrală.

Dar să vedem care erau preţurile practicate în această perioadă pentru ca astfel să avem o imagine mai clară asupra valorii reale a tezaurului monetar de la Segarcea la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi debutul celui de al XIX-lea. Astfel 2 vii de la Fântâna Episcopului din Craiova costau 170 taleri⁴, 1 stânjen de pământ la Hurezi în hotar cu Segarcea se vinde cu 3,5 taleri⁵, dar şi cu 3 taleri, în funcţie de calitatea pământului. La Coşoveni, nu departe de Craiova un stânjen de pământ se vindea cu 75 parale⁶, "un loc de o zi de arătură de porumbi" lângă Craiova costa 7 taleri⁷. La 1804 pieile de capră se prelucrau în zalhanaua de la Preajba-Dolj cu preţul de cumpărare de 100

⁴ Arh. Naţ. Dolj, Documente istorice, pachet 81 XXXI/7 doc. din 3 febr. 1802.

⁵ Ibidem, CVIII/3, doc. din 14 febr. 1797.

⁶ Ibidem, nr. 4, doc. din 7 iunie 1798.

⁷ *Meşteşugari şi neguţători din trecutul Craiovei. Documente (1966-1865)*, Buc. 1957, p. 92, doc. nr. 48 din 6 iunie 1804.

parale bruto bucata, iar prelucrate cu 120 parale bucata⁸. Chila de orz costa 5 guruși (200 parale) o oaie 19-53 aspri⁹, crapul cel mare, somnul și plătica costau la 1801 14 parale ocaua¹⁰. Din acest tezaur se puteau cumpăra circa 16-18, 5 stânjeni de pământ în funcție de calitatea acestuia, sau circa 34 piei de capră prelucrate, sau circa 22 chile de orz, sau peste 317 ocale de pește proaspăt ce se găsea din abundență în satele doljene dinspre Dunăre. După această scurtă enumerare constatăm că pentru acele timpuri suma era relativ importantă și putea asigura achiziționarea unor bunuri mobile și imobile (pământ și produse meșteșugărești, precum și produse alimentare).

Momentul îngropării tezaurului trebuie legat de raidul pustiitor al pasvangiilor și achingiilor căruia i-a căzut victimă și orașul Craiova la 25 septembrie 1806¹¹, și care firește a afectat și satul Segarcea, cu atât mai mult cu cât cu 5 ani în urmă în anul 1801 pasvangii se apăraseră de oștile imperiale otomane între zidurile mănăstirii Segarcea, având în frunte pe vestitul Cara Mustafa, mâna dreaptă a lui Pasvan Oglu¹². Tezaurul de la Segarcea, singular până în prezent din câte cunoaștem noi în privința punctului terminus al îngropării sale în această zonă și anume anul 1806, aduce noi contribuții la cunoașterea monedei aflate în circulație curentă în diverși ani ai acestei epoci așa de frământate.

---

⁸ E. Limona și D. Limona, *Aspecte ale comerțului brașovean în veacul al XVIII-lea. Negustorului aromân Mihail Tumbur*, "Studii și materiale de istorie medie", IV, 1960, p. 543.

⁹ *Catalogul documentelor turcești, din arhivele statului*, I, Buc. 1960, p. 184, doc. nr. 811 din 21 sept. 1807 și nr. 685 din 19 ian. 1802.

¹⁰ C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România*, vol. I, Ed. Acad. Române, Buc. 1964, p. 240-243.

¹¹ St. Ionescu, *Bucureștii în vremea fanarioșilor*, Ed. "Dacia", Cluj, 1974, p. 265-266. La 16 august 1806 fuge din București domnitorul Constantin Ipsilanti. Datorită relațiilor încordate ruso-turce noul domn Alexandru Suțu întârzie să vină în București, Pasvan Oglu profitând de situație intră în Oltenia, jefuiește cumplit și încasează dările.

¹² *Zilot Românul, Opere complete*, Restitutio, ediție îngrijită de Marcel-Dumitru Ciucă, Ed. "Minerva", Buc. 1996, p. 35-36.

S-a constatat de-a lungul timpului că aproape toate mănăstirile românești au fost amplasate geografic în spații istorice cu profunde și străvechi reverberații spirituale ce se pierd în negura timpurilor. În acest sens, zona subcarpatică și mai ales văile unor ape, asociate cu întinse păduri de stejari, frasini, ulmi, carpen¹ au permis dezvoltarea unor puternice așezări, chiar centre de iradiere culturală pentru cei din jur. Aici se înscrie perimetrul geografic cuprins în dreapta Oltului, între cursurile superioare și mijlocii ale râului Teslui și Olteț, zonă bogată în grinduri naturale, care au permis existența unor bogate așezări din timpuri imemorabile. Astfel în literatura de specialitate este cunoscută pentru această zonă, terasa obștii Bobeanu din vecinătatea Popânzăleștilor, unde pe o suprafață de un kilometru se află o așezare neolitică de tip Starcevo-criș, o așezare neolitică de tip Glina, precum și ceramică de secol IV².

În epoca fierului, ce corespunde maximei înfloriri a civilizației geto-dacice, în această zonă se regăsește un puternic centru economic și militar, atestat de descoperirea la Pielești a 152 tetradrahme dacice de tip Filip al III-lea Ariadeul, datate în a doua jumătate a secolului al II-lea înainte de Cristos și a căror răspândire este atestată pe un spațiu geografic restrâns³.

Fiind relativ apropiată de colonia Romula, capitala Daciei Malvensis, în această zonă s-au găsit abundente urme ale continuității daco-romane. De altfel Brazda lui Novac, sistem de fortificație edificat în jurul anilor 330 după Cristos, de Sfântul Constantin cel Mare traversează platoul dintre râurile Teslui și Olteț, trece prin Pădurea Schitului (n.n. a mănăstirii Popânzălești) pe la răsărit de satele Popânzălești, Bobeanu și Benești, la Viișoara Mare, Brazda își schimbă direcția Nord-Sud și merge paralel cu râul Teslui și apoi se îndreaptă spre răsărit, printre pâraurile Valea Mare și Valea Mică⁴.

După toate probabilitățile aici a fost centrul unui cnezat de vale- cel de pe cursul superior și mijlociu al Tesluiului, care reunea mai multe comunități sătești. Proba materială a acestei afirmații este prezența pe un grind natural situat în lunca Tesluiului, în punctul "La Cristescu", între satele Benești și Drăgotești la 500 metri vest de șosea a unei mari așezări din secolele X-XI⁵.

Satele din acest perimetru s-au numărat printre cele care au contribuit substanțial la ridicarea boierilor Craiovești și apoi a puternicei familii a Buzeștilor. De aici se recruta un grup important de slujitori care și-au servit cu fidelitate stăpânii și țara și care la fel ca și aceștia, și-au găsit vocația de ctitori de sfinte lăcașuri mănăstirești, fenomen ce tinde să se generalizeze din secolul al XVII -lea în epoca domnilor mult iubitori de Dumnezeu Matei Basarab și Sfântul mucenic Constantin Brâncoveanu.

* In memoriam, Dr. Acad. Nestor Vornicescu.

¹ Dr. Acad. Nestor Vornicescu, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, *Mănăstirea Sfântului Ierarh Calinic Cernicanul, Popânzălești-Dolj*, în *Gazeta de Sud*, an. I, 1995, 30 decembrie, p. 8.

² Marin Nica, *Contribuții istorice*, I, 1972, pag. 211-212; O. Toropu, *Repertoriul arheologic al Olteniei*, mss. Pag. 8-9; O Toropu, C. Voicu, *Materiale*, 9, 1970, pag. 491-501.

³ Maria Cojocărescu, *Tezaurul de tetradrahme, -imitații de tip Filip III, Ariadeul, descoperit la Optășani*, *Buletinul Societății Numismatice române*, LXVII-LXIX (1973-1975), pag. 70, Vezi și Oct. Iliescu, *Stadiul economiei monetare a societății geto-dacice în a doua jumătate a sec. al II-lea î. e. n.*, *Cercetări Numismatice*, V. 1983, București, pag. 7-13. Aceste piese au fost studiate de numismați străini și români, ca Odon Gohl, Leon Rusicka, Karl Pink, Constantin Moisil, Bucur Mitrea, Constantin Preda ș. a.

⁴ D. Tudor, *Oltenia romană*, Ed. III, Buc., 1968.

⁵ M. Nica, *op. cit.* Pag. 212; Vezi și O. Toropu, *Romanizarea târzie și străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică*, Ed. *Scrisul Românesc*, Craiova, 1976, pag. 206, Nr. 106, - Deci aici au fost complexe arheologice din perioada anilor 265-680/700 după Cristos (*op. cit.* Pag. 218) și 680/700 -1025 (*op. cit.*, pag. 150, 161).

Așa cum se întâmplă de obicei cu satele care nu au procese sau revendicări și satul Popânzălești, deși singur, cu îndelungată existență anterioară, documentar este atestat în prima domnie a lui Radu Mihnea în Țara Românească în anul 1612, când Stroe din Popânzălești a fost martor la un schimb de țigani dintre domni și popa Stoica din Fărcași, vestitul căpitan al lui Mihai Viteazul⁶. Considerăm că datorită faptului că documentul este o copie din secolul al XVIII-lea așa cum s-a întâmplat și în alte cazuri, numele mai puțin uzitat de Itovoe a fost transformat în Stroe, căci Itovoe este o prezență activă aproape o jumătate de secol în această zonă. Acest Itovoe a participat la campaniile lui Mihai Viteazul alături de frații Buzești pentru că știa care rumâni din satul Cioroi-Dolj au fost apucați de Legătura lui Mihai Viteazul pe moșia mănăstirii Căluu și care n-au fost ocupați de această legătură și au primit carte de eliberare de rumânie⁷. Dorința aprigă de libertate este ilustrată și mai bine de exemplul devenit clasic al comunității Loloieștilor (azi Bobeanu), care în perioada 1599 noiembrie-1600 august când s-au ridicat toate satele din țară să se "judecească" "s-au dus la Beligrad la Mihai Vodă și s-au plâns la picioarele lui" arătând că au fost rumâniți pe nedrept de Stoica logofăt, și când domnul le-a dat lege 12 boieri să se judece la Craiova de către marele ban Calotă, proces pierdut de moșneni⁸.

Zăbovind puțin asupra numelui de Popânzălești, acesta provine cu siguranță de la popândău, o specie de mamifer rozător mic de câmpie, cu blana galbenă-cenușie, iar numele la plural dovedește caracterul său de comunitate, precum și vechimea sa⁹.

Membrii comunității sătești Popânzălești, își fac simțită documentar prezența, mai ales începând cu secolul al XVII-lea, când are loc un complex proces de structurare a societății românești și care implica o mai precisă delimitare a posesiunilor funciare, devenite din ce în ce mai mult obiect de schimb. Astfel locuitorii din Popânzălești apar ca martori în anul 1614 când domnul Țării Românești, Radu Mihnea, întărește mai multora, ocine în satul vecin Robănești¹⁰. Probabil același Itovoe face parte din cei șase boieri care hotărânesc satul Săcuiu și seliștea de peste Jiu-Bucoviciorul, ale Mănăstirii Coșuna, după cartea mitropolitului Luca al Ungrovlahiei, în zilele primei domnii a lui Alexandru Iliș (1616-1618).

Că satul este evident un centru local de cultură, este atestat de apariția în documente a logofătului Stoica, probabil același cu Stoica logofătul din Loloiești, atât de des întâlnit în actele deceniilor II-III ale secolului al XVII-lea și posibil frate mai mare al viitorului logofăt Itovoe, și care este martor (al doilea după Ivașco, fost mare armaș) la înfrățirea Simei stolniceasa, văduva eroului legendar Stroe Buzescu, care avusese multe nevoi și greutate de la Radu voievod, fiul lui Mihnea voievod, și Chirca paharnic, fratele său, cu negustorii Isar și Ghinea "când numai ei au scos-o de la nevoi" și care primesc ca răsplătă satul Codrenii¹¹. Documentul amintit mai sus sugerează posibilitatea ca acest logofăt să facă parte din grupul slujitorilor sau chiar rudelor Buzeștilor, termenul de logofăt având mai degrabă sensul de secretar al unui boier, care în secolul al XVII-lea se transforma într-un slujbaș oficial, folosit la toate dregătoriile, în cazul nostru în calitate de hotarnic și jurător și chiar cu sarcini notariale¹². Un bun argument care întărește afirmația noastră este prezența lui Stan din Popânzălești ca martor la dania de moșie făcută de un binecredincios, Voica din Găvănești, pentru mănăstirea Căluu, pe la anul 1632¹³.

⁶ Direcția Generală a Arhivelor Statului, *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului*, vol. IV, (1635-1639), Buc. 1981, Doc. nr. 276 din 29 aprilie 1634.

⁷ *Ibidem*, Vol. VI (1645-1649), Doc. nr. 723 din 15 ianuarie 1647.

⁸ *Documenta Romaniae Historica*, B., Țara Românească, XI, Ed. Academiei Române, Buc., 1975, pag. 581-H.

⁹ Vezi lucrarea *Instituții feudale din Țările Române, Dicționar*, Ed. Academiei Române, 1988, pag. 419.

¹⁰ *Catalogul documentelor Țării Românești*, Vol. II, 1601-1620, Buc., 1974, Doc. nr. 624 din 15 august 1614, Craiova.

¹¹ *Ibidem*, Doc. nr. 853 din 9 ianuarie 1618; pentru Stoica din Loloiești. Vezi și documentele nr. 717 din 4 decembrie 1615, nr. 718 din 8 decembrie 1615, nr. 730 din 30 aprilie 1616, nr. 800 din 15 martie 1617, Doc. nr. 1040 din 19 septembrie 1619.

¹² *Instituții feudale din Țările Române*, pag. 277-278.

¹³ *D.R.H., B., Țara Românească*, XXIII (1630-1632), Ed. Academiei, Buc., 1969, Doc. nr. 392 din 16 iunie 1632.

Odată cu venirea la domnie a lui Matei Basarab (1632-1654) remarcăm prezența activă a boierilor de neam românesc, adevărată bază de susținere materială și morală a bătrânului fost oștean al lui Mihai și descendent direct din Craiovești, Itovoe din Popânzălești apare mai întâi ca martor fără vreo dregătorie¹⁴, pentru ca ulterior să devină logofăt și să participe la alegerea ocinei și bălților satului Potelu ale mănăstirii Bistrița și care aparținuseră Craioveștilor, după o procedură excepțională, căci pe lângă dregătorul domniei - Diicu, mare agă, participă îmbrăcat în odăjdii mitropolitul Ungrovlahiei Teofil și 24 boieri hotarnici, hotărnicie validată prin cele 25 sigilii (unul al mitropolitului Teofil, iar printre celelalte și cel al lui Itovoe logofăt)¹⁵. Câțiva ani mai târziu același Itovoe logofăt, sub conducerea marilor dregători domnești, Dragomir mare vornic din Plăviceni, Preda mare ceucer (ginerile lui Mihai Viteazul, căsătorit cu domnița Florica), Radul, căpitan de roșii din Fărcașa (fiul popei Stoica din Fărcașele), face parte din rândul celor 24 de boieri care aleg moșiile lui Diicu Buicescu, mare spătar¹⁶. Tot Itovoe logofăt din Popânzălești, alături de ceilalți 24 de boieri hotarnici, aleg moșia satului Măceșu, pe care apoi o dau domnului Matei Basarab¹⁷. Pe lângă atribuțiile de hotarnic, logofătul Itovoe se regăsește și în cele de jurător, într-o postură foarte rar întâlnită, ca ultimă instanță de judecată, pentru că jură peste trei legi (cu șase jurători, cu 12 jurători, acum cu 24 jurători), împreună cu Nicoară mare spătar la biserica de jurământ a lui popa Neagoe de la Slătari, din Târgoviște, pe Sfânta Evanghelie în legătură cu niște rumâni din Cioroiu ai mănăstirii Căluș¹⁸. Acestea sunt ultimile documente cunoscute de noi în care mai apare numele logofătului Itovoe din Popânzălești. Documentele citate mai sus ne dau și imaginea unui fel de cursus honorum în rândul slujitorilor. Hamza, viitorul ctitor al mănăstirii Popânzălești, apare pentru prima dată fără nici o dregătorie, ca martor în anul 1634, la vânzarea unei ocini cu rumâni din Ciumești¹⁹. Probabil, după moartea lui Itovoe logofăt, aceleași atribuții le preia fiul său, căci către sfârșitul domniei lui Matei Basarab, Hamza din Popânzălești apare ca logofăt care face parte din cei 24 de boieri care hotărnicesc moșia satului Sularu, dăruită mai demult mănăstirii Coșuna de Stepan, mare clucer²⁰. Către sfârșitul vieții pămâtenă, așa cum intrase în practica multor buni creștini ortodocși, Hamza logofătul, se călugărește și își ia numele de Ioan, construiește un schit din lemn de stejar alături de fiii săi Iacob și Istratie, care îi desăvârșesc milostivenia și îl înzestrează cu cele trebuincioase pentru părinții călugări. Despre Hamza din Popânzălești, istoricul Nicolae Stoicescu nota: "logofăt în Popânzălești, Hamza funcționase probabil în conducerea localității ... avea preocupare de felul grămaticilor, diecilor ..., nu este exclus să fi cunoscut și limba slavă și latina, el se pregătise într-un centru cultural din Oltenia sau Muntenia, la o mare mănăstire, poate, avea afinități cu viața monahală ... se face monah în mănăstirea înființată de el, pe care apoi o închină Episcopiei"²¹. Este exact ceea ce rezultă din documentul din 28 iunie 1678, prin care se arată că "au făcut schitul din temelia lui pe hotarul Vârtopului" și l-au închinat Sfintei Episcopii de la Râmnic metoh, în vremea episcopului Ștefan (1673-1693)²², fost egumen la mănăstirea Sadova-Dolj, deci mai precis nu mai devreme de anul 1673, dar nici mai târziu de anul

¹⁴ *Catalogul Documentelor Țării Românești*, IV (1633-1639), Doc. nr. 408 din 27 septembrie 1734.

¹⁵ *Ibidem*, V (1640-1644), Doc. nr. 865 din 26 noiembrie 1642 și nr. 912 din 16 ianuarie 1613. Vezi și *Tezaurul Vâlcean*, pag. 159-161, Doc. nr. 431 și pag. 162, Doc. nr. 436; Ștefan Greceanu, *Genealogiile*, II, pag. 328-338.

¹⁶ *Catalogul documentelor Țării Românești*, VI (1645-1649), Buc., 1993, Doc. nr. 524 din 2 ianuarie 1646.

¹⁷ *Ibidem*, doc. nr. 559 din 12 iulie 1646. Documentul este excepțional validat, având inele sigilare ale boierilor hotarnici, și a fost transcris în condica mănăstirii Arnota de vestitul cronicar și copist de documente Dionisie Eclesiarhul de la Sfânta Episcopie a Râmnicului.

¹⁸ *Ibidem*, doc. nr. 723 din 15 ianuarie 1647 și nr. 724 din 15 ianuarie 1547.

¹⁹ *Ibidem*, IV (1633-1639), doc. nr. 387 din 30 august 1634.

²⁰ *Ibidem*, Vol. VI, doc. nr. 1464 din 28 august 1649.

²¹ N. Stoicescu, *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova* (Sec. XIV-XVII), Ed. Acad., Buc., 1968, pag. 170-171.

²² *Arhivele Statului București, Episcopia Râmnic, XXX/2*, apud N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I Țara Românească*, Craiova 1970, Vol. II, pag. 525, nota 145.

1678. Sensul de vârtop sau hârtop întâlnit în Oltenia, pe valea Dunării în special, vine din slavul vrătăpă și desemnează o adâncitură, o scobitură lungă și adâncă de forma unei râpe prăpăstioase, formată de apă, groapă pe un drum. Ctitorii așezaseră schitul pe malul stâng al râului Teslui, în afara satului Popânzălești, într-un minunat areopager de stejari și frasini, în "vârtop", altitudinea malului de deasupra sfântului lăcaș fiind de 180 m²³.

Așa cum se întâmplă în numeroase cazuri asemănătoare, de la început schitul este înzestrat cu însăși vatra schitului²⁴. Iubitorul de Cristos, martirul sfânt Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești, întărește printr-un hrisov din 1695 această posesiune, desigur și ca răsplată a bunelor și credincioaselor servicii ale logofătului Iacov din Popânzălești, fiul lui Hamza și ctitor al acestui schit²⁵. De altfel, Constantin Brâncoveanu, pe vremea când era mare logofăt, îl avusese direct subordonat, hotărânicind diferitele cumpărări de ocini ale viitorului domn, din Gioroc și Bratovoiești, care alături din cele din Puțuri, le va dăruia în anul 1691 ctitoriei sale - mănăstirea Hurezu²⁶.

Ulterior, printre donatori la schitul din Popânzălești se vor număra Maria, fata lui Dobre din Robănești, care cu vremea a devenit călugăriță la Popânzălești, Constantin Racoviceanu, Radu Popânzălescu, Constantin și soția sa Ivana și fiii săi Radu, Iancu și Mihai²⁷.

Mănăstirea astfel rânduită își îndeplinea rosturile pentru poporul drept credincios din partea locului, care n-avea totdeauna prilejul să se ducă sus la Tismana, la Cozia sau la alte vestite ctitorii oltenești, ci aici mergeau la priveghere, la Sfânta Liturghie, aici ascultau colindele strămoșești, aici cântau împreună "Hristos a înviat din morți / Cu moartea pe moarte călcând".

În timpul ocupației Olteniei de către austrieci (1716-1739), așa cum rezultă din arhivele de la Viena, conform extrasului din 10 iunie 1731 referitor la situația materială a sfintelor lăcașuri oltene, este notat lapidar: "Capella Popunselești Habet ex Eleemosina circumjacens parvam territorium et unam parvam vineam"²⁸. Deci mănăstirea era săracă, având o mică suprafață de pământ și o mică vie, desigur în comparație cu marile ctitorii ale vremii care numărau zeci de mii de hectare de pământ arabil, păduri, bălți, prăvălii etc.

Ca alte sfinte așezăminte, și mănăstirea Popânzălești, în multiseculara sa existență a trecut uneori prin greutăți mari, pe care le-a depășit în chip miraculos, cu ajutorul unor oameni de mare credință. Așa cum rezultă și din memoriile generalului austriac Von Bauer (1778), în calitatea sa de participant direct la războaiele ruso-austro-turce din anii 1768-1774, dintre care multe s-au desfășurat chiar pe teritoriul românesc, deoarece, probabil vechiul schit era în stare de ruină, nota numai satul, fără alte precizări, iar satul alăturat Loloiești figura la sate părăsite²⁹.

Deoarece mănăstirea era închinată Sfintei Episcopii a Râmnicului-Noul Severin și prin râvna părintelui arhimandrit Metodie, este reclădită în anul 1799 pe același loc³⁰. Tot atunci, același

²³ George Ioan Lahovari, C. I. Brăteanu și Gr. G. Tocilescu, *Marele dicționar geografic al României*, Buc. 1902, vol. V, pag. 55.

²⁴ Ion Donat, *Fundațiunile religioase ale Olteniei, partea I, Mănăstiri și schituri cu o hartă*, "Scrișul românesc", Craiova, 1937, pag. 82.

²⁵ Ion Donat, *op. cit.*, pag. 82, *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, alcătuit în anul jubiliar 1906, Buc. 1906, pag. 189-190.

²⁶ C. S. Nicolăescu-Plopșor și Ion Șutu, *Documente privitoare la moșile Bratovoiești, Gioroc și Puțuri din Dolj, Oltenia*, 1941, cartea II, pag. 16-41, Documentele din 16 iulie 1680, 16 ianuarie 1688, 29 ianuarie 1688, referitoare la alegerea moșiei Bratovoiești și moșiei Gioroc, unde Iacov a stat 8 zile, cele referitoare la Bratovoiești fiind în folosul marelui logofăt Constantin Brâncoveanu.

²⁷ *Istoricul Eparhiei Râmnicului Noul Severin*, pag. 388-390.

²⁸ Nicolae Drobesc, *Istoria Bisericii române din Oltenia în timpul ocupațiunii austriace (1716-1739), cu 220 acte și fragmente inedite culese din arhivele din Viena*, Buc., 1906, pag. 274.

²⁹ C. I. Karadja, *Oltenia după Memoriile Generalului von Bauer (1778), Arhivele Olteniei*, III, 1924, pag. 231.

³⁰ *Buletinul Comisiei monumentelor istorice*, 1934, pag. 115.

vrednic arhimandrit construiește "1 pereche case pă beciuri de zid", "acoperite cu șindrilă stejar, cu cuie dă hier, însă 2 odăi cu pat, sobe, ferestrele cu geam"³¹.

Era o acțiune de regenerare spirituală a întregii Oltenii, deschisă de fericirii întru pomenire episcopi ai Râmnicului, Chesarie (întemeietorul în anul 1775 a tipografiei râmnicene) și Filaret (episcop în perioada 1780-1792), care tipăriseră cele 12 minee cu impresionantele lor predloslovii, din care răzbate o puternică dragoste de țară și de unitate națională³², și care s-au răspândit pe întreg teritoriul român. Sfântul lăcaș de la Popânzălești, la fel ca și alte metoace ale Sfintei Episcopii a Râmnicului, devine centru de cumpărare și răspândire a acestor importante cărți. Chiar arhimandritul Metodie cumpără de la Râmnic 5 minee, cu importanta sumă de 33 de taleri și le dăruiește noii sale ctitorii³³.

În preajma revoluției de la 1821, conform condicii nr. 33 din anul 1819 pentru județul Romanai și aflată la Arhivele Generale ale Statului din București, în cadrul plasei Teslului existau două sate cu numele de Popânzălești- de Sus și de Jos, din cel din urmă făcând parte și mănăstirea. Satul avea 11 familii de frunte, 4 familii de mijloc, 6 familii de coadă și liude, adică oameni cu învoială, pârclab, adică reprezentantul stăpânilor din satele boierești și mănăstirești, fiind Ilie Goran, iar proprietarii pământului erau schitul Popânzăleștii de Jos, boiernașii Vicșoreni și Ioniță Periețeanu³⁴.

Că starea materială a locuitorilor din această zonă este mai bună decât în alte părți, este un lucru stabilit, dar ea este asociată cu generozitatea specifică bunului creștin, care ajută orice nou lăcaș de închinăciune. În pomelnicul alcătuit de Dionisie Ecclesiarhul, pentru biserica craioveană Postelnicu Fir, apare și popa Marin, ot Popânzălești, care a dăruit 70 taleri, sumă importantă pentru începutul secolului al XIX-lea³⁵.

Ultimul domn fanariot al Țării Românești, Alexandru Șutu (1818-noiembrie 4-1821 ianuarie 19) dăruiește mănăstirii Popânzălești "2000 oca sare de la Ocnele celei Mari"³⁶, desigur pentru numeroasele cirezi de vite și turme de oi pe care le avea mănăstirea.

Catagrafia Episcopiei Râmnicului din anul 1824 aduce pentru noi alte prețioase date asupra ctitorilor mănăstirii, care, în conformitate cu normele de drept canonic, supravegheau buna chiverniseală a tot ce miluieră înaintașii lor, începând cu logofătul Hamza-monahul Ioan și boierii Vișoreni. "Sfânta biserică zidită din temelie de căpitanul Dumitrache Vișoreanu cu neamul său, acoperită acum din nou de către cel de acum igumenaș, cu șindrilă de stejar, cu cuie de hier, zugrăvită peste tot în lăuntru, cu un clopot mic ". Biserica mănăstirii avea trei geamuri cu trei ferestre, două tretrapoade dintre care unul cu două icoane prăznicare, două candelă de argint îngropate în zid, două sfeșnice mari de lemn și altele două tot de lemn, dar mai mici, mai multe jilturi, dintre care unul arhieresc, patru icoane împărătești, dintre care trei aveau coroane de argint, și alte modeste obiecte de cult, dar era bine înzestrată cu cărți românești: 12 minee, 2 Evanghelii, 1 Apostol, 1 Penticostar, 1 Octoih, 1 Psaltire, 1 Triod; curtea era îngrădită de jur împrejur cu parmaci și pe lângă casa făcută de arhimandritul Metodie, jos, aproape de râul Teslui, mai era o pereche case "cu patru odăi, cu paturi, sobe, ferestre și uși încheiate, 1 grajd dărapănat, 1 pățul cu 6 furci, 1

³¹ I. Popescu Cilieni, *O Catagrafie a Episcopiei Râmnicului*, Revista de istorie bisericească, I, 1945, nr. 1, pag. 136-137.

³² Este vorba de mineele pe lunile octombrie (editat în 1776), noiembrie (1778), decembrie (1779), ianuarie-septembrie (1780), tipărite la Râmnic; vezi Ch. Pârnuță, Nicolae Andrei, *Istoria cărții presei și tiparului din Oltenia, Scrisul Românesc*, Craiova, 1994, pag. 479.

³³ *Ibidem*, pag. 136.

³⁴ Dinică Ciobotea, Luca Bușe, *Structuri sociale în zona de câmpie dintre Olt și Jiu, în sec. al XIX-lea, Oltenia*, VII-VIII (1988-1989), pag. 56.

³⁵ D. Bălașa, *Alte manuscrise de la Dionisie Ecclesiarhul, Oltenia*, I, Cartea II, nr. 6-8, 1941, pag. 96.

³⁶ I. Popescu-Cilieni, *op. cit.*, pag. 137; o oca avea 1, 698 l. pentru materii uscate în Țara Românească, vezi *Instituții feudale din Țările Române*, pag. 335.

sopron". La acestea se adăuga "o moșioară Popânzăleștii, pă care să află schitul clădit, cu pădure roditoare, 2 viișoare pă moșie din care una este paragină"³⁷.

Nu știm când vechiul schit a devenit de maici, dar peste zece ani, în catagrafia din 1834, pentru o scurtă perioadă figurează așa. Raportul este semnat de Ion Lăcusteanu și aduce noi precizări utile cercetătorilor. Mănăstirea are 30 clăcași, o vie, o livadă de 3 clăi de fân, o cârciumă și dijele, o vie în dealul Vulcăneștilor, 2 boi de jug, 30 de oi, 3 râmători, 4 familii de ȝigani cu suflele 19; oameni ce se află pe hrană și îmbrăcăminte la acest schit: 1 stareță a schitului, 5 călugărițe, 1 călugăr iconom. Maica stareță Elisabeta face și ea un raport separat intitulat "Zestrea mișcătoare și nemiscătoare a Sfântului schit Popânzălești": "patru rânduri de odăjdii, două de mătase și două de cit, două ca(n)dele argint, optsprezece coronite de argint ce sânt pă la sfintele icoane, doi boi, douăzeci oi, tre sute nouă zeci și patru de stânjeni dă moșie cu douăzeci de rânduri vie ce este pă această moșie și douăzeci și opt de familii ce sânt clăcași. Șase călugărițe se află în schit și se hrănesc și se îmbracă. Opt slugi care slujesc la sfântul schit și să hrănesc și să îmbracă din sfântul schit. 1839 Decembrie 22 m(o)nahia Elisabeta"³⁸.

Revoluția de la 1848 a fost receptată pozitiv de locuitorii din împrejurimi. Pe o psaltire apărută la Sibiu în anul 1838, coperta I, de la biserica Izvorul Tămăduirii, un oarecare G. Baldovin nota: "Leat (1)848 iunie 10 au încetatu din viață fratele nostru Ioniță în zioa cându s-au făcut lebertatea de au eșitu cu steagu pă podu Mogoșoae și striga: să trăiască libertatea! (1)848 iunie 10 G. Baldovin ". "(1)848 august 7 de când au loat lebertăți împreună D. Iliadu regulamentul cu antrologhia (?) de le-au ars în curtea Mitropoliei. Gheorghe popa"³⁹. Deși lapidare, cele două însemnări poartă în ele bucuria libertății și democrației, dorința eliberării de vechi, adică de Regulamentul Organic și cărțile de boierie care aduceau numeroase discriminări.

Numirea ca domn al Țării Românești a lui Barbu Știrbei, a cărei descendență comună îl apropia de Craiovești și Vișorenii, readuce speranța refacerii bisericii mănăstirii, aflată în stare de degradare, mai ales după cutremurul din 1838. De aceea, Lavrentie, eclesiarhul Sfintei Arhiepiscopii a Râmnicului și a Argeșului, având reședința la Craiova, solicită la 1 iunie 1849 Mitropolitului Ungrovlahiei, care suplinea și postul de episcop al Râmnicului care era vacant, cu "mare plăcere și evlavie de a să zidi un sfânt lăcaș fiindcă părinții și neamul meu sunt îngropați acolo, pre a mea osteneală, alergare și chipzuire pui și lei trei mie spre bună îndemnare de a se prenoi pentru ca alături de banii mănăstirii în vara următoare să strângă materialele necesare construcției Sfintei Biserici"⁴⁰.

La 28 iulie 1850, mitropolitul neofit al Ungrovlahiei se adresează cuviosului eclesiarh Lavrentie al Episcopiei din Craiova în care este încunoștiințat că a scris arhimandritului Nichifor "prin porunca sub N. 616 de la 16 din cursul lui iunie ca să dea asupra cuvioșiei tale îngrijirea a cei biserici" și apoi urmează "să grăbești a pune în lucrare mai întâiu pregătirea trebuincioase materialuri, precum și tăierea lemnului din Pădurea Schitului, pentru cherestea și arderea cărămizii făgăduită de Dumnealor boierii Viicșoreni" și dacă este posibil să se înceapă clădirea chiar în această vară "după planul ce se află trimis de prea cuviosul Arhimandrit Nichifor". Sub nr. 871 din

³⁷ I. Popescu-Cilienii, *op. cit.*, pag. 136-137, *Ibidem*, *Învelișurile vechilor noastre biserici*, Craiova, Tipografia Sfintei Episcopii a Râmnicului Noului Severin, 1945, pag. 61. Conform aceiași catagrafii, erau acoperite cu șindrilă și casele din jurul Episcopiei, cât și toate metoacele episcopale.

³⁸ T. G. Bulat, *Mănăstirile pământene din Țara Românească în epoca Regulamentului Organic (1831-1834)*, B.O.R. XCIII, 1975, nr. 9-10, pag. 169. Stânjenul lui Șerban Vodă avea 1,962 m, iar stânjenul etalon al lui Constantin Brâncoveanu avea 2 m. Vezi *Instituții feudale* . . . , pag. 455.

³⁹ Aurelia Florescu, *Însemnări pe cărți vechi din județul Dolj despre revoluțiile din anii 1821 și 1848*, Oltenia, VII-VIII, 1989, pag. 119, anexa II, nr. 3.

⁴⁰ *Sfânta Arhiepiscopie a Râmnicului și a Argeșului*, pachetul 7, dosar 84/1849, fila 43 recto.

28 iulie 1850 și prea cucernicul Arhimandrit Nichifor primea ordinul spre "cuvenita îngrijire și priveghere într'această lucrare precum în porunca sub No. 616 s-a făcut cunoscut"⁴¹.

Odată cu hirotonisirea la 26 octombrie 1850, la București și apoi înscăunarea la 26 noiembrie 1850 la Craiova, ca episcop al Râmnicului Noului Severin a Sfântului ierarh Calinic Cernicanu⁴², lucrările de preînnoire a mănăstirii se accelerează. Deoarece sediul Sfintei Episcopii de la Râmnic fusese pustiit de foc cu ani în urmă, temporar s-a mutat la biserica Sfântul Nicolae Gănescu din Craiova, și ea metoc al aceleiași Sfinte Episcopii, și care era situată pe locul actualei clădiri a Universității din Craiova. Sfântul Calinic, venit aici după vreo trei decenii de stăreție la Cernica, cu viață liniștită, călugărească, cu priveghere, cu slujbă de toată noaptea și intrând în vâlmășagul vieții din Craiova, i s-a dus liniștea sufletească și toată atmosfera de singurătate, strict necesară pentru viața lui duhovnicească. Atunci, fiind la Craiova, temporar, a căutat în apropiere un loc de popas duhovnicesc și a găsit această mănăstire, Popânzălești, cu amfiteatrul din jurul ei, având biserică în mijloc și chiliile vechi care nu se mai păstrau, sigur, păraginite în mare parte. Dar edificator este să le dăm integral pisania pictată pe zidul de apus al Sfântului lăcaș, deasupra ușii de intrare, în interior: Întru slava și de viață făcătoarei Treimi s-a ridicat această sfântă biserică cu hramul sfântului ierarh Nicolae și a prea cuviosului părintelui nostru Grigore Decapolitu și Grigore Bogoslavu în locul căreia s-a stricat din neîngrijire, după vreme, care fiind clădită mai înainte de sfinția sa părintele Metodie arhimandritul Sfintei Episcopii Râmnic la anul 1799 noiembrie 1, iar acum în zilele binecredinciosului nostru Barbu Dumitru Știrbei voevod și Prea Sfințitului și a iubitorului de Dumnezeu al Râmnicului, Sfinția sa Calinic s-au dat voie și blagoslovenie sfinției sale părintelui Lavrentie eclesiarhul Sfintei Episcopii Râmnic, ca prin osârdia și ostenele Sfintiei Sale cu ajutoarele ce s-a mai agonisit și de la iubitorii de sfinte lăcașuri, să facă din nou acest schit de călugări, ce se numește Popânzălești, mertic Sfintei Episcopii Râmnic, unde s-a și făcut și s-a împodobit cu odoare și altele precum se vede în toate acestea fiind părtaş D. Grigorie Dumitru și alți făcători de bine care s-au trecut în condică spre veșnică pomenire. Această zugrăvire s-a făcut cu cheltuiala Sfinției Sale Iliodor Pelicanu și s-a zugrăvit de mine Ignatie Terencovici având de ajutor și pe preotul Enache 1853 iulie 15.

Pentru o mai bună înțelegere a sensului pisaniei, care lapidar sintetizează istoricul acestui sfânt lăcaș, sunt necesare câteva precizări. Însuși domnitorul de atunci, Barbu Dimitrie Știrbei, era înrudit cu unul din ctitorii anteriori-căpitanu Dumitrache Viișoreanu, toți descendenții din vechii boieri Craiovești, atât de legat de-a lungul veacurilor prin deosebita lor pioșenie de bunul mers al Eparhiei Râmnicului, care atunci îngloba toată Oltenia. În cazul pisaniei citată mai sus, în limbajul Bisericii Ortodoxe Române cuvântul mertic are sensul de "proprietate sub direcția administrației a Sfintei Episcopii și loc de adăpost sau punct de desfăcere a produselor acesteia", cu referire specială subînțeleasă asupra cărților tipărite la Râmnic, dar și de ajutor al acesteia⁴³.

Grigore Dumitru, împreună cu soția sa Stanca, cunoscuți comercianți olteni, au vândut un rând de case în Craiova și au înzestrat Sfânta mănăstire cu numeroase odoare sfinte din care se mai păstrează azi o foarte valoroasă copertă a Sfintei Evanghelii, lucrată în argint aurit, precum și cu alte multe lucruri trebuincioase. Iliodor Pelicanu, și el boier din partea locului, descendent direct din familia Viișorenilor și prin urmare este continuator al primilor ctitori, iar Ignatie Terencovici este un pictor de biserici, dar și portretist, întâlnit și la alte sfinte biserici din Romanai-Olt, Dolj sau Vâlcea, care îmbină tradițiile picturii murale specifice Bisericii noastre ortodoxe cu modernismul mijlocului sec. al XIX-lea în redarea portretelor pictoricești. Pe zidul interior din partea de apus a bisericii sunt redați ctitorii principali-Sfântul Calinic Cernicanul, Lavrentie eclesiarhul, domnitorul

⁴¹ *Ibidem*, fila 69.

⁴² *Despre viața Sfântului Calinic, vezi Mircea Păcurariu, Sfântul Calinic Cernicanul, în Antologia agiografică românească*, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1994, pag. 230 și următoarele. În anul 1851 redeschide Seminarul de la Craiova iar în 1854 mută reședința la Râmnic, unde ridică o nouă catedrală episcopală.

⁴³ *Vezi Instituții feudale . . .*, pag. 293, cuvântul mertic și pag. 294-295, cuvânt metoh.

Barbu Dimitrie, Știrbei, Iliodor Pelițanu, Grigorie Dumitru și soția sa Stanca. Așa cum rezultă și din pisanie, la mănăstire se afla pe atunci pomelnicul acesteia, unde urmau a se trece în rândul ctitorilor, așa cum este obiceiul, toți cei "iubitori de sfinte lăcașuri".

În Sfântul Altar, la Proscomidie, se află un pomelnic ctitoricesc la vii fiind trecuți ctitori și slujitori ai mănăstirii dintre care enumerăm-Calinic arhiereu, Augustin arhimandrit, Lavrentie ieromonah, Aron ieromonah, Filoftei schimonah, Teofil ierodiacon, Doroftei ieromonah, Iuliana monahia ...

Colaționând documente rămase până la noi, în special Indicele cronologic nr. 4, adică toate documentele aflate la Direcția Generală a Arhivelor Statului, fond mănăstirea Popânzălești, și documentele de la Biblioteca Academiei României, inventar CMLXXVI/149-385, am ajuns la concluzia că biserica mănăstirii a fost zidită mai precis în intervalul de timp august 1850-toamna anului 1852⁴⁴, pictura realizându-se în prima jumătate a anului 1853. Că Sfântul ierarh Calinic a fost ctitorul principal al mănăstirii Popânzălești este certificat de însăși mărturisirea sa din memoriul adresat la 30 aprilie 1858 prințului caimacan al Țării Românești: "Ajungând în cea mai proastă stare de ruinare s-a pus la cale de subsemnatul de s-a preînnoit făcându-se adică sfânta biserică din temelie, chiliile trebuincioase și împrejmuirea schitului"⁴⁵. De altfel și Nicolae Iorga în "Istoria Bisericii Românești", ediția a II-a, pag. 137, îl consideră pe Sf. Calinic Cernicanul drept ctitor al mănăstirii.

Sfântul Calinic, eclesiarhul Lavrentie, alături de Petrache Poenaru, fostul secretar al lui Tudor Vladimirescu, care era reprezentantul Partidei Naționale pro unioniste în județul Vâlcea și care avea în arendă moșii ale Episcopiei de Râmnic, între care și moșia mănăstirii Popânzălești, au contribuit decisiv la victoria în alegerile din județele Vâlcea și Romanați pentru divanul ad-hoc al celor care au netezit drumul spre unirea din 1859.

Același bun chivernisitor de sfinte mănăstiri, Sfântul ierarh Calinic, în raportul amintit mai sus, mai solicita următoarele:

1. "Mai multe persoane de parte femeiască din Dolj, Gorj, Romanați și Mehedinți cer să stea la un schit de măici și le-am îndemnat spre schiturile de măici zise brâncovenești. Fiind prea aglomerate am chibzuit ca unul din cele 5 schituri metoace ale Episcopiei, anume Popânzălești din Romanați, fost schit de măici pe timpul mitropolitului Neofit, să revină iar la schit de măici tot cu orânduiala și regulile ce se păzeau acum ca schit de părinți".

2. "Moșioara ce se numește Vatra să rămâie statornica pă seama schitului cu prețul arenzii de acum, fără a se mai arenda la alții pă viitor, ca cu venitul ei și cu banii statului din fiecare an să se poată preîntâmpina toate trebuințele persoanelor ce vor veni a se adăposti acia".

3. "Părinții de la acest schit să-i împărțim pe la celelalte schituri ale Episcopiei."⁴⁶

Puțin mai târziu se găseau aici și măicile de la mănăstirea Slătioarele-Ocnele Mari, metoc al Episcopiei Râmnicului și aflată în stare de ruină, ca urmare a cutremurului din 1838⁴⁷.

Aici se află și o icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului, a cărei faimă se răspândise în toată țara și care s-a păstrat la biserica mănăstirii Popânzălești până în anul 1968⁴⁸.

Pe bună dreptate, Dimitrie Frunzescu în Dicționarul Statistic al României afirma că în epoca secularizării, adică în anii 1859-1862, Popânzălești era mănăstire mare⁴⁹.

⁴⁴ Vezi N. Stoicescu (*Bibliografia...*) pag. 525, nota 146, doc. din 14 ianuarie 1853.

⁴⁵ Toma G. Bulat, *Documente rămase de la Sfântul Episcop Calinic în legătură cu mănăstirile*, M. O., 1968, nr. 5-6, pag. 415.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Cezar Bolliac, *Monastirile din România* (Monastirile închinat), Buc., 1862, pag. 446. Cu privire la mănăstirea Slătioarele, vezi și N. Stoicescu, *Bibliografia...*, pag. 456-457.

⁴⁸ Vezi *Arhiva Arhiepiscopiei Craiovei*, Dosar nr. 83 din 31 decembrie 1968, dosar cu lucrările de inventariere a bunurilor cu valoare istorică, artistică și documentară de la această parohie.

⁴⁹ Apud, I. Donat. *op.cit.*, pag. 82.

Prin decretul domnesc 4381/10 iunie 1859, averile mănăstirilor neînchinat au trecut în administrarea Ministerului Cultelor, iar veniturile lor se depuneau la Casa Clerului. La art. VI decretul prevedea să se lase mănăstirilor "vetrele ... de moșie care vor fi neapărat necesare acestora" înțelegând ce putea servi prin curte, ca loc de pășune sau grădină sau pentru alte mici culturi trebuincioase⁵⁰. Deși cele 338 așezări monahale cât erau în vremea lui Cuza, numai 96 se înstrăinaseră, restul de 242 erau deplin românești iar "la locurile naționale cum a fost Popânzăleștiul n-a fost picior de grec ...⁵¹, și acestei mănăstiri în anul 1862 i-au fost secularizate aproape toate averile "păstrându-se numai o vatră strict necesară în jurul bisericii mănăstirii, unde s-a lăsat și o obște călugărească". În realitate se anulasă comunități monahale de la mănăstirea Popânzălești orice posibilitate de întreținere, ceea ce a încălcat "principiile și legile existente împreună cu canoanele bisericești de care se conduc cei ce lucrează în această instituție"⁵².

După risipirea unei bune părți a călugărilor mănăstirii și această vatră, cu vremea, prin abuz, a fost încălcată de arendașii moșiilor statului, foste mănăstirești. De aceea, mănăstirea devine biserică de mir pe la 1870 fiind preot Constantin Ștefănescu, nepotul eclesiarhului Lavrentie din Popânzălești care în virtutea vocației de ctitor, a și repetat-o în anul 1887⁵³.

Într-un fel de aceste locuri se leagă și Cleopatra Poenaru-Lecca fiica pictorului Constantin Lecca din Craiova, fostă soție a căpitanului G. Poenaru, fiul lui Petrache Poenaru, verișoara lui I. L. Caragiale, stăpână de moșii în Loloști și Popânzălești, care pe la 1880 îi inspiră lui Mihai Eminescu una din cele mai cunoscute poezii și apoi romane "Pe lângă plopii fără soț"⁵⁴.

Profitând de legile din 1881 și 1884 cu privire la înstrăinarea moșiilor statului prin licitații publice către particulari, fostul arendaș Nae Nicolau din Giurman-Dolj, cumpără în rate și cu un preț modest (37.500 lei) moșia Vatra Schitului Popânzălești-plasa Oltețu, fostă dependentă de Episcopia Râmnicului "fără pădurea cea mare cu terenul ei la capătul moșiei despre răsărit care se rezervă pe seama statului, fără cel din jurul bisericii schitului, se exclude din vânzare locul cu casa preotului Mihai (n. n. preotul de atunci al bisericii) în suprafață de 498 stânjeni pătrați", în total 115 ha.⁵⁵

După moartea lui Nae Nicolau, care sub diferite motive amâna plata ratelor datorate statului, din 1897, fiul său Theodor N. Nicolau, cunoscut sub numele de Matache sau Tache Nicolau, profită din plin de statutul său privilegiat și acaparează și terenul din jurul fostei mănăstiri, unde își construiește și un conac, care alături de restul moșiei au fost expropriați în 1949 martie. Cum este și firesc, între preotul de atunci, sachelarul Ioan Popescu, hirotonit la 10 martie 1890 pe seama parohiei din Popânzălești⁵⁶ intră în conflict cu lacomul moșier. Momentul răfuielii va fi oferit de izbucnirea răscoalei din primăvara anului 1907. La 12 martie 1907 răscoala răbufnește simultan în satele Popânzălești și Golfinu. Țăranii răsculați din Popânzălești se deplasează spre cătunul Benești, unde rup firele telefonice, atacă și incendiază conacele arendașilor. În comuna Golfinu sunt primiți cu strigăte: "Ura! Trăiască România! Trăiască Cuza!". Deoarece nu s-au retras în fața escadronului de cavalerie la somația acestuia, 40 de țărani au fost executați iar alții 22 au fost răniți⁵⁷. Între aceștia au murit și doi țărani din Popânzălești-Zuca al Predii și Radu Jupânesii, conform cronicii scrise în fostul muzeu sătesc inaugurat în 1967, cronică fiind executată de preotul paroh Ioan Nicuț.

⁵⁰ Vezi Episcopul Nicodem, *Memoriu asupra drepturilor Monastirilor Neamțu-Secu, la folosirea moșiei dinprejurul lor...*, Mănăstirea Neamțu, 1934, pag. 35-50-69.

⁵¹ Ing. Cezar Gr. Cristea, *Vetrele mănăstirești*, Buc. 1937, pag. 39.

⁵² St. Berechet, *Dovezi noi asupra secularizării averilor mănăstirești B.O.R.*, Seria II, anul 41, nr. 11, nov. 1923, pag. 1041.

⁵³ *Administrația Casei Bisericii*, Anuar 1909, Buc. 1909, pag. 214.

⁵⁴ Florentin Popescu, *O istorie anecdotică a literaturii române*, Ed. Saeculum, Editura Vestala, Buc. 1995, pag. 77-79.

⁵⁵ Arhivele Statului Slatina, *Fond Prefectura Romanai*, Dosar 881/1886, filele 1-4.

⁵⁶ *Istoricul Eparhiei Râmnicului*. . . , pag. 632.

⁵⁷ M. Badea, I. Ilincioiu, *Răscoala țăranilor din România -1907*, Ed. Pol., Buc., 1967, pag. 85.

Cu această ocazie Tache Nicolau și fostul arendaș Aurel Mărculescu denunță pe preotul Ioan Popescu și pe învățătorul Marin Georgescu ca instigatori ai răscoalei și sunt bătuți până la sânge și batjocoriți înaintea primăriei. Apoi li s-a scos încălțăminte și, prin noroi și frig sunt trimiși la secția de jandarmi Leu, pe o distanță de 5 km., iar de aici, în Caracal, unde au fost depuși în temniță. Preotului Ioan Popescu i s-a fixat drept cauciune 2000 lei, sumă foarte importantă pe atunci, pentru ca la sfârșit, în mai 1907 să se afirme că nu e caz de urmărire "contra sa și a învățătorului"⁵⁸. După aceste evenimente, probabil că preotul a fost obligat să plece din sat, căci la 1 aprilie 1908 venea de la Tâmba-Mehedinți, ca preot paroh, Diaconescu Ștefan⁵⁹.

În timpul primului război mondial, în apropiere, la Robănești, s-a desfășurat una din cele mai importante acțiuni ale armatei române-șarja condusă de generalul Filitti (noiembrie 1916) iar la Oituz, Mărăști, Mărășești etc. au luptat numeroși fii ai satului, dintre care mulți au căzut pe câmpurile de luptă. Unul din urmașii vechilor boieri Viișoreni, magistratul N.N. Viișoreanu, cunoscut pentru actele sale ostile Germaniei, alături de alții 50, printre care actorul craiovean Al. D. Dan, clasicistul N. I. Herescu, avocații N. Policrat, N. Popilian, în martie 1917, au fost închiși de nemți la hotel "Imperial"⁶⁰.

Și după împrăștierea țăranilor ce a urmat realizării marii uniri, conform legii agrare din 1922, art. 28, alin. 4, dispunea să se respecte mănăstirilor folosirea vetrelor actuale⁶¹. Dar, așa cum s-a întâmplat de multe ori de-a lungul istoriei românilor, numeroase legi au rămas pe hârtie, iar abuzul perpetuat a devenit literă de lege. Deoarece Lunca Tesluiului și cu pădurile din imediata apropiere a mănăstirii erau intens folosite pentru creșterea vitelor și a oilor și mai ales că mănăstirea era și un punct important în transumanța nesfârșitelor turme de oi ce veneau din Transilvania, în special din Mărginimea Sibiului, în drumul lor spre sau dinspre bălțile și lunca Dunării, pământul mănăstiresc a fost râvnit de lacomul fost arendaș și urmașii săi, la care, deși de multe ori au fost aspru încercați de legămintele Sfântului Calinic Cernicanul, a biruit pofta de îmbogățiri lumești.

În urma acestor rapturi repetate și amplificate, parohia din Popânzălești și-a dus cu greu existența. La recensământul din 1941 satul avea 100 de familii cu 424 suflete, iar în fața bisericii principale a parohiei Popânzălești se aflau 3 ha de pământ arabil, plus un pogon pentru casa parohială⁶². Din 1941 și până la pensionare, preot paroh devenea Ilie Dumitru⁶³.

Cu prilejul alcătuirii listei monumentelor istorice, în anul 1953, pentru raionul Balș se fac și precizări importante asupra stării de conservare a acestora. Atunci se păstra o bună parte din zidul împrejmuit, probabil cel din vremea Sfântului Calinic, înalt de 1,5 m-2,8 m, se mai observa locul unde au fost chiliile, iar biserica era crăpată în urma cutremurului din noiembrie 1940⁶⁴.

Procesul de degradare al monumentului de arhitectură s-a amplificat, deși în clădirea din apropiere a funcționat o grădiniță a satului și apoi un muzeu dedicat în special răscoalei din 1907.

După 22 decembrie 1989, din inițiativa și prin perseverența Mitropoliei Olteniei, care a militat permanent pentru refacerea vechilor vetre de cultură spirituală, s-a reînființat mănăstirea Popânzălești ca mănăstire de călugări, așa cum a fost ea, cea mai mare perioadă din istoria sa.

Pe lângă vechile hramuri-Sfântul Nicolae, Sfântul Grigorie Decapolitul, Sfântul Grigorie Milostivul, mănăstirea primește drept hram principal numele Sfântului Calinic Cernicanul,

⁵⁸ Nestor Vornicescu-Severineanu, *Cauze slujite și nedreptăți suferite de clerici olteni în 1907*, Buc. 1977, pag. 11; *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, Buc. 1967, pag. 695, Pr. Gr. N. Popescu, Al. A. Botez și C. Rădulescu, *50 de ani de la Răscoala din 1907*, B. O. R., LXXV, (1957), nr. 3-4, pag. 265.

⁵⁹ Administrația Casei Bisericii. . . pag. 214.

⁶⁰ D. Bălașa, *Din lupta de rezistență purtată pe meleagurile Olteniei în 1916-1918*, M. O., XXI, 1979, nr. 7-9, pag. 591.

⁶¹ Episcopul Nicodim, *op.cit.*, pag. 73.

⁶² *Viața bisericească în Oltenia*. Anuarul Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1941, pag. 640-641.

⁶³ Pr. Ilie Dumitru, *Istoricul parohiei Popânzălești din comuna Drăgotești, jud. Dolj*, text dactilografiat, 1968, conf. dosar nr. 83/1968 din Arhiva Arhiepiscopiei Craiovei.

⁶⁴ Vezi Dosarul cu lista monumentelor istorice din raionul Balș aflat la Muzeul de Artă din Craiova, Oficiul Patrimoniului Cultural Național.

denumire purtată în prezent ca semn de sfântă păstrare a amintirii celui care a rămas pentru totdeauna unul din marii reprezentanți ai spiritualității noastre creștin-ortodoxe românești, și al vremurilor moderne ale secolului al XIX-lea.

La aceasta se adaugă inițiativa refacerii unui muzeu care să îmbine armonios, pe lângă bogatele elemente de istorie locală, pe cele legate de viața multiseculară a mănăstirii și a Bisericii Ortodoxe în general, care să cuprindă vechi cărți bisericești, sfeșnice, evanghelii ferecate, candelă și alte obiecte atât de necesare pentru vizitatorii de pretutindeni.

Astăzi la Sfânta mănăstire se găsesc cca 10 părinți călugări și frați, slujbele se fac în sfânta biserică, spațiul de locuit este insuficient și nefinisat, mănăstirea nu are gospodărie deloc, casa-muzeu este în dărăpănare, este mare nevoie ca acum, când suntem într-o perioadă nouă, de reluare a vieții monahale la Popânzălești, după revoluția românească din decembrie 1989, să li se creeze celor de acolo condițiile necesare de existență spirituală, morală și materială, ca Sfânta mănăstire să poată împlini sacra sa misiune pe aceste meleaguri oltenesti.

Dintre participanții la revoluția din anul 1821 se detașează, ca personalitate distinctă, ION CACALEȚEANU, cunoscut, din studiile publicate, ca unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui TUDOR VLADIMIRESCU. Documentele descoperite pînă în prezent oferă puține date despre viața și activitatea celui care a fost comandantul tunarilor "Adunării norodului" de la 1821. Acestea au fost completate cu informații oferite de urmașii căpitanului de panduri și sintetizate într-un studiu publicat de către L. Manoli, intitulat *Un om al revoluției din 1821 - Ion Căcalețeanu*¹.

O incursiune în documentele păstrate la Arhivele Naționale din Craiova, coroborarea lor cu cele cunoscute, publicate, oferă posibilitatea realizării unei priviri de ansamblu asupra familiei CACALEȚEANU având ca punct de pornire pe Ion Căcalețeanu, căpitanul de panduri de la 1821.

Din datele publicate se cunoaște că s-a născut în anul 1779 și că a decedat în anul 1853. *Registrele de stare civilă* ale județului Dolj, păstrate la Arhivele Naționale din Craiova², oferă informația că "D. maiur Ioan Căcalețeanu" a decedat la 20 ianuarie 1858 în satul Tâmburești, unde a fost îngropat. După informațiile oferite de către urmașii săi, din familie, a urmat cursurile Academiei Militare din Petersburg, oraș din Rusia. A participat la războiul ruso-turc din anii 1806 - 1812, moment care a marcat cunoștința sa cu Tudor Vladimirescu, fiind decorat, ca și acesta, cu ordinul "Sf. Vladimir".

În perioada revoluției din anul 1821, Ion Căcalețeanu făcea parte din Tribunalul militar, "compus din Hagi Prodan, Macedonschi, Crețescu și Căcalețeanu, în judecata căruia (Tudor Vladimirescu) dădea pe arnăuții și pandurii cei vinovați"³. Fiind pregătit ca specialist în artilerie, în timpul revoluției supraveghea operațiunile de executare a unor șanțuri și metereze în tabăra de la Cotroceni, după cum rezultă din relațiile lui C. D. Aricescu: "sute de meșteri, precum fierari și rotari, erau ocupați sub supravegherea pandurilor cu dregere și facere de arme și de roate de tunuri și cu felurite obiecte de fierărie trebuincioase unei oștiri... Mai în toate zilele, pandurii făceau exerciții militare, după sistemul rusesc, pentru ca să se deprindă cu armele în caz de luptă cu cei care ar fi provocat acea luptă"⁴.

Datorită calităților sale, a căpătat încrederea comandantului pandurilor cu care, deseori, mergeau, împreună, să viziteze tabăra, pentru a lua măsuri ce se impuneau, pentru a îmbărbăta pe oamenii care trebuiau pregătiți și sufletește în acțiunea mare la care luau parte. Fiind în garda lui Tudor Vladimirescu, dormea în apropierea lui, și, la Golești, acest loc a fost Foișorul. În acest fel a putut salva steagul cel mare al revoluției și alte obiecte, în momentul arestării lui Tudor Vladimirescu, reușind să le expedieze la moșia sa de la Tâmburești din județul Dolj.

În lipsa lui Tudor Vladimirescu, Ion Căcalețeanu a fost alături de panduri, iar "după bătălia de la Drăgășani, fiind prins de un pașă, a fost amenințat cu moartea; și l-au scăpat câțiva negustori și notabili, dând pașei cinci pungi de bani, iar pașa îi luă și frumosul armăsar, cu tot tacâmul lui, și cu armele ce le avea"⁵.

Ion Căcalețeanu a avut o viață zbuciumată în urma revoluției de la 1821. Pregătirea sa specială în folosirea armelor, a determinat autoritățile vremii să-l mențină mereu sub observație, mai mult decât să-i ofere posibilitatea pregătirii unor specialiști în domeniul artileriei, de care țara

¹ L. Manoli, *Un om al revoluției din 1821 - Ion Căcalețeanu*, în "Mitropolia Olteniei", nr. 7-9, 1981, p. 390 - 391.

² Sunt din sec. al XIX-lea, dintre anii 1832 - 1894.

³ C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, "Scrisul Românesc", 1996, p. 178.

⁴ Ibidem, p. 174 - 175.

⁵ Ibidem, p.200.

ar fi avut nevoie, în permanență, pentru a se putea apăra la nevoie. Astfel, a fost numit "ipistat"⁶ la Drăgășani în județul Vâlcea. În anul 1824 se plângea Ocârmuirii Craiovei că era acuzat pe nedrept de către un turc pentru că ar fi luat o pușcă pe care el a predat-o, împreună cu alte arme, medelnicerului Poroineanu, orânduit cu depozitarea și păstrarea lor⁷.

În marea majoritate a timpului, Ion Căcalețeanu se ocupa de cultivarea pământului pe care-l avea în raza satelor Căcaleți și Tâmburești din județul Dolj, se îngrijea de familia sa, de educația copiilor, încadrându-se în obiceiurile natale. S-a păstrat la biserica din satul Tâmburești o *Cazanie* imprimată la Buzău în anul 1834, dăruită de el, după cum însuși a notat pe ultima filă: "Această *Cazanie* am cumpărat-o de la D-lui kir Nicolu la anul 1841 dechemvrie 1 și am dat-o la biserica Tâmbureștilor ca s-o aibă pentru trebuința bisericii și pentru ca să se știe că am cumpărat-o eu, am iscălit-o Maioru Căcalețeanu"⁸.

Familia sa avea moșie și casă în satul Căcaleți⁹ din județul Dolj, de la care și-a luat și numele de Căcalețeanu. Documentele de arhivă atestă că avea moșii și în alte localități, dobândite, probabil, prin alianțele date de căsătorii. Astfel ar fi și moșia de la Tâmburești, județul Dolj, de la Enoșești¹⁰, județul Romanați, de la Siliștea Gumești¹¹, județul Teleorman. Avea un conac și în satul Tâmburești, iar, în Craiova, locuia pe strada Unirii suburbia Mântuleasa și în suburbia Sf. Ioan Hera.

Registrele stării civile din sec. al XIX-lea, păstrate la Arhivele Naționale din Craiova, prezintă mai multe ramuri ale familiei Căcalețeanu. Lipsa documentelor din sec. al XVIII-lea face dificilă stabilirea gradului lor de rudenie.

Ion Căcalețeanu era cunoscut și cu prenumele de Enache și Ianache iar, în actele în care era menționat ca naș de botez sau de cununie, i se preciza gradul de "căpitan"¹² și de "maior"¹³. Dar, mai apare și cu gradul de "polcovnic" într-un act de naștere al Mariei Chirca, botezată la 12 februarie 1833 de către "Maria sin polcovnicu Enache"¹⁴. Gradul de polcovnic îl avea în timpul revoluției de la 1821, el rezultă dintr-o relatare a lui C. D. Aricescu: "Tudor ordonă atunci polcovnicului Enache Căcalețeanu, șeful tunarilor, să descarce tunul cel mare în semn de pace și înfrățire"¹⁵. Însuși Ion Căcalețeanu semnează plângerea către Ocârmuirea Craiovei, din anul 1824, menționând că era "biv polc(ovnic)"¹⁶.

---

⁶ sau epistat însemnând cel mai mic grad de ofițer de poliție sau administrator, intendent, logofăt, vechil; cf. *Dicționarul limbii române moderne*, Buc., Editura Academiei, 1958, p. 278.

⁷ *Fond Documente*, P. XLIII, 14, 1824 noiembrie 29.

⁸ Se păstrează la Mitropolia Olteniei.

⁹ N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*. P.I.Țara Românească, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1970, Vol. I, p. 143

¹⁰ Arh. Naț. Craiova, *Fond Tribunalul jud. Dolj*, Registrul pentru autentificări de acte, act nr. 1496 din 24 iulie 1890. Ana G. Căletzeanu dă procură avocatului Mihai Caracostea din București pentru a cere despăgubiri de la Căile Ferate Române întrucât construcția liniei ferate s-a făcut pe moșia ei, Enoșești jud. Romanați.

¹¹ Arh. Naț. Craiova, *Fond Tribunalul jud. Dolj*, Registrul pentru autentificări de acte, act nr.5704 din 23 septembrie 1906.

¹² Actul de deces al fiului său Iancu din data de 18 octombrie 1836; actul de cununie al familiei Ion și Ilinca Motrun, din 6 noiembrie 1832; actul de cununie al familiei Iacov și Constandina Morțun de la data de 4 decembrie 1832; actul de botez al lui Mucenicu Maria, de la data de 12 septembrie 1836; toate aceste acte figurează în *Registrul stării civile al satului Căcaleți*.

¹³ Actul de cununie al familiei Radu și Mărica Mincică de la data de 17 octombrie 1846; actul de botez al lui Gheorghe Bălan din data de 5 aprilie 1847; actul de botez al lui Ștefan Gheorghe din data de 16 octombrie 1848 din satul Căcaleți; certificatul de căsătorie a fiicei sale Zinca cu Hristodor Săndulache, din data de 15 ianuarie 1848, de la Craiova; actul de naștere al lui Urda Dumitru de la data de 18 octombrie 1848 și actul de naștere al lui Marliu Iordache de la 18 martie 1851, ambii din satul Căcaleți.

¹⁴ A. Florescu, *Precizări privind plecarea lui Tudor Vladimirescu din București în ianuarie 1821*, în "Oltenia. Studii și comunicări", Craiova, 1985, p. 83-93.

¹⁵ C.D. Aricescu, op. cit., p. 192.

¹⁶ Arh. Naț. Craiova, *Fond Documente*, P. XLIII, 14, 1824 noiembrie 29.

Din documentele de stare civilă rezultă că Ion Căcalețeanu a fost căsătorit de două ori. Prima sa soție, Maria, a decedat, probabil, după nașterea ultimului copil cunoscut, Zoe, în anul 1829. Ecaterina apare în acte, ca soție legitimă, în anul 1833 la 10 decembrie, când, împreună cu "căpitanu Enache" cunună, la Căcaleți, pe Ion sin Drăghici Văcaru cu Zmaranda sin Ion Strâmbeanu. Ecaterina era fiica lui Dumitru și soră cu Ion Drăghiciuiu. Era cunoscută la Căcaleți și Tâmburești cu apelativul "maioresa Tinca"¹⁷, "Catinca Cacaliceanca"¹⁸, "cocoana Catinca maiureasa"¹⁹, "cocoana Catinca Căpităneasa"²⁰. Din prima căsătorie, cu Maria²¹, a avut cel puțin trei copii, iar, din cea de-a doua căsătorie, a mai avut trei copii. Această ultimă cifră rezultă din plângerea Zoei Strâmbeanu, fiica Ecaterinei Drăghicioiu din prima căsătorie, pentru partea de moștenire ce i se cuvenea după decesul tatălui și a unchiului său²².

Copiii săi, au avut, la rândul lor, urmași, mulți rămași încă necunoscuți. Câteva date despre fiecare au menirea să lumineze aspecte rămase în umbră, referitoare la viața și activitatea personalității care a fost Ion Căcalețeanu și rolul pe care l-a avut în societatea românească a epocii sale.

1. Maria este menționată, ca nașă de botez a unor copii din satul Căcaleți, în anul 1833, sub forma "Maria sin căpitanu Enache" și "Maria sin polcovnicu Enache"²³. A fost căsătorită Mano. A decedat în anul 1904.

2. George și-a schimbat numele în Călețeanu. S-a născut în anul 1826, dată stabilită pe baza certificatului de deces de la 5 ianuarie 1890, din Craiova, unde se precizează că avea 64 de ani. El însuși menționa că era parucic, în anul 1857, prin cererea adresată Administrației județului Dolj pentru a fi înscris în listele de alegători pentru Divanul Ad-Hoc²⁴. În acte mai figura și ca proprietar, comerciant sau avocat. A fost primar al Craiovei în perioada mai 1872, iulie 1872 - ianuarie 1873²⁵. A primit ca succesiune moșia Tâmburești de la tatăl său, pe care a lăsat-o moștenire copiilor săi, așa cum rezultă din actul de arendare a ei, în anul 1899²⁶. George zis și Iorgu Căcalețeanu a primit, spre păstrare, de la tatăl său, steagul cel mare al revoluției de la 1821, căruia i s-au dedicat câteva studii de către istorici²⁷. El a acceptat să-l doneze Muzeului Militar Central, și, în consecință, steagul a fost transportat "la 7 mai 1882, într-o atmosferă de solemnitate națională"²⁸ la București.

Cu soția sa, Ana Carianopol, a avut șase copii, toți născuți la Craiova, toți botezați de familia Zoe și Hristodor Săndulache. Locuiau în casa de pe strada Unirii, suburbia Mântuleasa.

---

¹⁷ Ecaterina Căcalețeanu s-a născut în anul 1784 și a decedat la 16 ianuarie 1869, în Craiova. Pentru apelativul "maioresa" vezi actele de botez ale lui Lazăr Nicolina, născută la 3 ianuarie 1843; Dumitrache Zmaranda, născut la 1 octombrie 1843 și Bălan Ioan, născut la 2 noiembrie 1843, toți de la Tâmburești.

¹⁸ Actul de botez al lui Refeca Maria, născută în 14 septembrie 1842 la Tâmburești.

¹⁹ Actele de botez ale lui Gheorghitoiu Gheorghe, născut la 19 iunie 1839 și Ungureanu Marin, născut la 2 iulie 1839, ambii din Tâmburești.

²⁰ Actele de botez ale lui Lazăr Ion, născut la 6 septembrie 1837 și Ungureanu Gheorghe, născut la 18 noiembrie 1837, ambii din Tâmburești.

²¹ În actul de deces, din data de 30 decembrie 1884, al Zoei Căcalețeanu căsătorită Săndulache, se menționează că avea ca părinți pe Ion și Maria Căcalețeanu.

²² Arh. Naț. Craiova, *Fond Documente*, P. XI.11, 20, 1838 februarie 21.

²³ Actele de naștere ale lui Maria sin Iacov Chirca, de la 12 februarie 1833, Maria sin Radu Sulcea, de la 5 aprilie 1833, și Maria sin Iacov Motrun, de la 20 septembrie 1833, toate din satul Căcaleți.

²⁴ Arh. Naț. Craiova, *Fond Pref. Jud. Dolj*, inv. 89/ 1857, f. 168.

²⁵ Vezi articolul *Când adevărul istoric nu "bate" cu interesele unora*, în "Cuvântul libertății", 2 februarie 2000, p. 4.

²⁶ Arh. Naț. Craiova, *Fond Tribunalul jud. Dolj*, Registrul pentru autentificări de acte, act nr. 1544 din 24 martie 1899; frații George, Constantin și Maria fiii lui George Căcalețeanu au arendat moșia Tâmburești lui P. C. Marinescu.

²⁷ G. D. Iscriu, *Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, București, "Albatros", 1982, p. 101-110; este menționată și bibliografia lucrărilor publicate, referitoare la steag; C. D. Aricescu, op. cit., vezi notele realizate de editori.

²⁸ L. Manoli, art. cit.

Zoe s-a născut la 9 noiembrie 1861, a decedat în data de 14 martie 1866, la Craiova. *Alecsandru* s-a născut la 29 august 1863. *Gheorghe* s-a născut la 9 iulie 1865. *Maria* s-a născut la 23 septembrie 1867. În anul 1895 s-a căsătorit cu magistratul Leontie Leontian (născut la 10 noiembrie 1846, decedat la 24 decembrie 1911) de care s-a despărțit. În anul 1911 s-a recăsătorit cu magistratul Constantin A. Miteșcu, fost președinte al Curții de Apel din Craiova. Acesta era fiul lui Athanasie Dumitrescu zis Miteșcu și al Eftihiei născută Măinescu²⁹. *Maria* a moștenit moșia Enoșești din județul Romanați, după cum rezultă din actul său dotal³⁰. *Vergiliu* s-a născut în data de 22 februarie 1869. *Constantin* s-a născut la 26 mai 1872, a decedat la 28 decembrie 1934, la Craiova.

3. *Zoe* s-a născut la Tâmburești, în anul 1829, dată stabilită în baza certificatului de deces de la 30 decembrie 1884, din Craiova, în care se menționa că avea 55 de ani. La 15 ianuarie 1848 s-a căsătorit, în Craiova, cu Hristodor Săndulache, fiind cununați de către Nicolae Mihail, menționat ca arendaș în certificatul respectiv. Hristodor era fiul lui Dumitrache Săndulache, atestat ca biv vel clucer, caimacam al Craiovei în anul 1800³¹. S-a născut în anul 1813, dată stabilită pe baza certificatului de deces din anul 1863, decembrie 14, la Craiova, în care se preciza că era în vârstă de 50 ani. Hristodor Săndulache era menționat în acte ca "arendaș" și "boier"³², iar, în anul 1858 funcționa ca inspector al Temniții din Craiova³³. Locuiau în suburbia Sf. Voievozi din Craiova.

4. *Iancu* atestat prin actul de deces din data de 18 octombrie 1836, era, probabil, fiu din a doua căsătorie.

Ceilalți doi copii din a doua căsătorie încă nu au fost identificați.

Ecaterina Căcalețeanu, a doua soție a lui Ion, avea, din prima căsătorie, o fiică *Zoe*, născută, probabil, în anul 1814, dată stabilită pe baza certificatului de deces de la 20 februarie 1876, în care se preciza că avea vârsta de 62 ani. Aceasta a fost căsătorită cu polcovnicul *Nicolae Strâmbeanu*, născut în anul 1802 și decedat la 12 mai 1872. Locuiau în Craiova, pe strada Chiriatic, suburbia Sf. Ioan Hera. Au avut cinci copii, ultimii trei fiind născuți în Craiova, fiind botezați, toți, de către Nicolae Emanoil, cumnatul lui Nicolae Mihail.

Emanoil Strâmbeanu, n. 1834 - d. 29 octombrie 1865, la Craiova. *Gheorghe Strâmbeanu*, n. 1835 - d. 30 martie 1871, la Craiova. *Nicolae Strâmbeanu*, n. 30 iulie 1836 - d. 7 noiembrie 1876 la Pisa. A fost avocat. La 23 ianuarie 1871 s-a căsătorit cu Ana Scafeșiu, născută în anul 1854 la Gubaucea, cu care a avut patru copii.³⁴

Maria Strâmbeanu n. la 8 octombrie 1837. *Ioan Strâmbeanu* n. la 10 noiembrie 1841³⁵.

Un salt peste un secol ne-a adus în contact cu supraviețuitoarii familiei din secolul al XX-lea: *Gheorghe Căcalețeanu* și soția sa *Veronica* născută Popp. Ei știau că descind din marele ban al Olteniei Cornea Brăiloiu.

Locuiau într-un demisol al Craiovei, din str. Brestei nr. 57.

Este necesară investigarea documentelor printr-un salt înapoi de trei secole și pornirea pe urmele înaintașilor pentru a înlătura umbra ce s-a așternut și a restabili adevărul și continuitatea.

²⁹ *Dictionarul personalităților doljene. Restitutio*, Craiova, Aius, 1999, p. 141; Arh. Naț. Craiova. Fond Tribunalul jud. Dolj, act nr. 610 din 29 martie 1911.

³⁰ Arh. Naț. Craiova, Fond Tribunalul jud. Dolj, Registrul pentru autentificări de acte, act nr. 688 din 6 aprilie 1911.

³¹ Th. Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din sec. al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum*, în "Revista arhivelor", Buc., 1972, Vol. 2, p. 306.

³² Actul de căsătorie din data de 15 ianuarie 1848 dintre Hristodor Săndulache și Zinca sin Enache Căcalețeanu, oficiată la Craiova; actul de căsătorie dintre Ion sin Iancu și Stanca sin Vârban, oficiată la 4 februarie 1855 în satul Tâmburești.

³³ Arh. Naț. Craiova, Fond Pref. jud. Dolj, inv. 49/1858, f. 389.

³⁴ 1. *Zoe Strâmbeanu*, n. 1870 la Gubaucea, d. 28 august 1887 la Craiova; 2. *Nicolae Strâmbeanu*, n. 3 august 1873 la Craiova; 3. *Elvira Strâmbeanu*, n. 12 septembrie 1874 la Craiova; 4. *Maria Strâmbeanu*, n. 10 februarie 1876 - d. 28 mai 1876 la Craiova.

³⁵ Prescurtările înseamnă: n.-născut; d.-decedat.

O scrisoare expediată în anul 1867 din Turnu Severin (transcrisă de noi în anexă)¹ a fost sigilată cu o pecete din ceară roșie, imprimată cu o piatră gravată antică (montată probabil într-un inel). Atât dimensiunile (înălțimea 11 mm, lățimea 8 mm), cât și aspectul impresiunii atestă faptul că gema avea o formă ovală. Ea reprezenta un personaj conducând o *quadriga*, redată din față, deasupra unui strat de nori. Este înfățișat *Sol*² în *quadriga*, în picioare, cu mantia fluturând, purtând pe cap cununa de raze și ridicând mâna stângă în semn de adorație; cu dreapta ține hățurile cailor (Pyrois, Eous, Aethon și Phlegon), grupați câte doi în dreapta și în stânga câmpului.

Gema provine, cu multă probabilitate, de la Romula. Descoperirile arheologice din această localitate au relevat numeroase piese gliptice. Dintre acestea, unele au ca motiv principal reprezentarea lui Sol și anume:

1. Jaspis roșu, 10 × 7 mm. Sol, redat din față, ține în mâna stângă un bici, iar în dreapta o mică sferă³.

2. Matostat, 16 × 9 mm. Sol, în *quadriga*, din față, încununat de raze, ține mâna dreaptă ridicată, iar în stânga biciul; mantia îi flutură pe spate sub forma a două fâșii. De o parte și de alta sunt redată două busturi, cu fața spre divinitate: la dreapta *Luna*, cu cornul lunar pe umeri, iar la stânga un bărbat încununat cu raze⁴.

3. Cornalină, 19 × 14 mm. Sol în *quadriga*, în profil, spre dreapta. Poartă pe cap cununa de raze și în mâna dreaptă ține un bici, arcuit deasupra cailor. Câte o stea cu 7 raze este plasată dedesubt și deasupra cailor⁵.

4. Matostat, 16 × 9 mm. Sol în *quadriga*, în profil spre dreapta; ține mâna stângă ridicată, iar în dreapta biciul⁶.

De asemenea, Sol în *quadriga* mai apare reprezentat pe o gemă descoperită la Dierna, într-un mormânt cu inscripție gnostică⁷.

Subiectul și reprezentările întâlnite în gliptică sunt, în general, inspirate din emisiunile monetare. Astfel, imaginea lui Sol în *quadriga* se întâlnește pe monede republicane reprezentând un simbol al succeselor raportate în Orient. Astfel, reversul unui denar emis de A. MANLIVS Q.F.SER înfățișează pe Sol în *quadriga*, din față, plutind deasupra norilor; în câmp, cornul lunar și două stele⁸.

Tipurile monetare cu imaginea lui Sol sunt frecvente în epoca imperială, în timpul Severilor. Soarele devine în timpul lui Septimiu Sever marele protector și garant al păcii și bunăstării, iar împăratul este identificat cu *Sol Invictus*; pe un *aureus* din anul 197 Sol este redat în *quadriga*, spre dreapta, însoțit de Phosphoros⁹.

¹ Scrisoarea se află în patrimoniul Muzeului Olteniei, Craiova.

² Despre cultul Soarelui, vezi în general Gaston H. Halsberghe, *The Cult of Sol Invictus*, Leiden, 1972; pentru provincia noastră, vezi S. Sanie, *Cultul lui Sol Invictus în Dacia*, Sargetia, 11-12, 1974-1975, p. 331-341; idem, *Culte orientale în Dacia romană*, I. *Culte siriene și palmirene*, București, 1981, p. 123 și urm.

³ D. Tudor, BCMI, XXVIII, 1935, 83, p. 43, nr. 66, fig. 19/3.

⁴ Idem, *ibidem*, nr. 67, fig. 19/11; idem, CNA, XII, 1936, 106-107, p. 208.

⁵ Idem, Apulum, VI, 1967, p. 217, nr. 37, fig. 3/19.

⁶ Idem, *ibidem*, p. 221, nr. 52, fig. 5/12.

⁷ Doina Benea, Ana Șchiopu, AMN, XI, 1974, p. 116, fig. 2.

⁸ RRC, 309, anii 118-107 a.Chr., Roma.

⁹ RIC 102.

Emisiunile lui Caracalla înfățișează pe *Sol* în mai multe variante: radiat, ridicând mâna dreaptă și ținând bici¹⁰; ținând glob și lance¹¹; ținând glob¹²; în *quadriga*, în profil spre stânga¹³.

Motivul lui Sol ținând bici și fulger este prezent și pe emisiunile lui Elagabal¹⁴. Aceleași reprezentări se întâlnesc și pe monedele din aur, argint și bronz emise de împărații Severus Alexander, Gordian al III-lea, Filip Arabul și casa sa domnitoare, precum și pe cele emise de Quietus, Regalianus, Postumus și Victorinus.

Emisiunile împăratului Aurelian, pe lângă tipurile obișnuite cu Sol ținând bici sau glob, mai înfățișează pe Sol în *quadriga*, din față, purtând legenda SOL DOM. IMP. ROMANI¹⁵.

De asemenea, această imagine a lui Sol, asemănătoare cu gema noastră, se mai întâlnește și pe monedele împăratului Probus (cu legenda SOLI INVICTO)¹⁶, precum și pe medalioane¹⁷. Desigur, este dificil de stabilit dacă gravorul gemei (care a servit ulterior drept pecete) a utilizat ca model moneda republicană sau monedele lui Aurelian ori Probus. Înclinăm a crede că gema respectivă a fost gravată după emisiunile târzii (Aurelian - Probus), când acest tip monetar este mult mai răspândit.

Gemele, lucrate în pietre semiprețioase, au fost dintotdeauna căutate și apreciate pentru frumusețea lor.

Peceteile din ceară roșie de pe actele domnești arată că încă din secolul al XVI-lea boierii dregători foloseau uneori ca sigilii pietre gravate romane¹⁸. Ele constituiau totodată valori transmise cu grijă urmașilor. Astfel, în foaia de zestre dată de Maria logofeteasa Locusteanca (ținutul Romanai) nepoatei sale Safta, la 8 ianuarie 1806, găsim trecut și "un inel de aur cu o antică"¹⁹.

Un alt exemplu interesant este edificator: inelul lui Tudor Vladimirescu, care-i servea și drept pecete, avea montat în aur o gemă antică, din matostat verde²⁰.

La 1577, Dobromir, marele ban al Craiovei, folosea un sigiliu confecționat dintr-o gemă antică. Acesta înfățișa "un cap de nobilă romană, în profil, spre dreapta"; sigiliul era aplicat pe un document prin care jupan Dobromir întărea la 28 iulie 1577 (7085) lui Calotă banul stăpânirea peste ocina din satul Lipovul²¹.

Folosirea gemelor antice ca sigilii a continuat până în epoca modernă, așa cum se poate constata în cazul pecetii din ceară roșie, care a format obiectul acestei note.

¹⁰ RIC, 293 (aureus, denar, antoninian).

¹¹ RIC, 408 (dupondius, as).

¹² RIC, 281 (aureus, denar, antoninian).

¹³ RIC 265, 282, 294 (aurei, denari, antoniniani), 543, 566 (sesterți), 551 (dupondius), 556, 570 (ași)

¹⁴ RIC 17 (denar), 198 (aureus), 289, 300 (sesterți), 301 (dupondius), 302-303 (ași).

¹⁵ RIC, 321.

¹⁶ RIC, 911 (antoninian); vezi și nr. 864 (variantă, antoninian emis la Serdica).

¹⁷ W. Froehner, *Les médaillons de l'Empire Romain*, Paris, 1878, p. 240.

¹⁸ D. Tudor, *Arheologia romană*, București, 1976, p. 209.

¹⁹ D. Tudor, BCMI, XXVIII, 1935, 83, p. 43, nota 2 (unde citează ArhOlt, XI, 1932, p. 70, nr. 59-60).

²⁰ A. Metzulescu, Oltenia, II, 1941, 9, p. 138.

²¹ Emil Vărtosu, *Mari dregătorii din Țara Românească și Moldova în sigiliile secolelor XVII-XVIII*, în Studii și cercetări de istorie medie, I, 1950, p. 146-147.

Anexă

1867 ianuarie 9

c(omuna) Ipca²²

Sărut mână,

De la 28 9-vrie²³ sînt aicea unde lucrezi cu nește meșteri sârbi la o magazie și altele. Și nu este puțință mai înainte de 20 fevroarie a mă prileji să viu nici pă la Corlate nici prin Craiova unde aş avea neapărată trebuință.

Pentru regularea părții mele despre D(umnea)ta am luat pe Domnul Popovici inginerul pe care îl știi și D(umnea)ta că este bun ingineri. Ca prin acest mod să să liniștească daravelile ce adesea născocește îngrijitorul D(umita)le.

Eu din mila providenții sînt bine. Dorescu a cunoaște și despre D(umnea)ta. Arată te rog cumnati-mi Ellizi frățeștile mele complemente iar D(umita)le rămăi ca totdeauna plecat fiu

I.(?) Ipceanu²⁴

Sper că după promisiunea ce mi-ai dat și rugăciunea ce ți-am făcut prin scrisoarea de curând trimisă vei fi făcut ceva și pentru pipă.

Pe verso (după împăturire) se află adresa:

Domnului Stan Paliu²⁵

la Craiova la Corlate²⁶

plasa Câmpului

De asemenea, scrisoarea poartă ștampila rotundă a poștei din Turnu Severin (cu data: 25/1) și alta a poștei din Craiova (aceasta aproape total ștearsă; probabil din 29/1) (fără indicarea anului, în amândouă cazurile).

Abrevieri

AMN	Acta Musei Napocensis, Cluj
ArhOlt	Arhivele Olteniei, Craiova
CNA	Cronica Numismatică și Arheologică, București
BCMI	Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
RIC	Roman Imperial Coinage, 9 vol., Londra, 1924
RRC	M. H. Crawford, Roman Republican Coinage, Cambridge, 1974

UN SCEAU D'APRÈS UNE GEMME ANCIENNE DE L'OLTÉNIE (Résumé)

Le sujet de cette note est fourni par une lettre expédiée de Turnu Severin à Craiova, en 1867. Le papier présente un sceau en cire rouge d'après une pierre gravée (gemme) romaine représentant *Sol* dans une quadriga, de face, au-dessus des nuages. Pour analogie, on peut citer les émissions monétaires des empereurs Aurelien (RIC, 321) et Probus (RIC, 864, 911).

²² Este vorba de satul *Iupca*, din jud. Mehedinți (plasa Cloșani); vezi *Enciclopedia României*, II, București, 1938, p. 282

²³ Transcriere pentru luna noiembrie.

²⁴ Expeditorul poate fi identificat cu Iorgu Ipceanu, cunoscut nouă la 1858 în lista cu alegătorii din jud. Mehedinți pentru adunările electivă; vezi Luchian Deaconu - Otilia Gherghe, *Oltenia și Unirea Principatelor*, Craiova, 1999, p. 291.

²⁵ Destinatarul este identificat cu pitarul Stan Paliu, printre alegătorii din jud. Dolj pentru adunările electivă, la 1858; vezi L. Diaconu - O. Gherghe, *op. cit.*, p. 297.

²⁶ Sat în jud. Dolj; în *Enciclopedia României*, II, 1938, p. 177, apare în plasa Plenița.

OPINII ALE DEPUTATULUI ANASTASIE STOLOJAN CU PRIVIRE LA ORGANIZAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL

OTILA GHERGHE

În martie 1899, Camera deputaților a început dezbaterile proiectului legii de organizare a învățământului profesional, redactat de Spiru Haret (1851-1912) ministru instrucțiunii publice, și însoțit de comisiile de specialitate ale Camerei deputaților. Proiectul de lege se încadra în suita de reglementări pe care parlamentele României le-au adoptat în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea pentru modernizarea societății românești, pentru dezvoltarea economiei, pentru consolidarea pozițiilor deținute de diferitele domenii ale societății românești în sistemul de relații europene și mondiale.

Dacă învățământul de cultură generală prezenta pe plan mondial o tipologie clară de instituții școlare, între care reformatorul putea alege, în domeniul învățământului profesional, tipologia instituțiilor școlare, direct influențată de tehnică și economie, era labilă, neputând servi drept reper de la o țară la alta. Ca urmare reformatorul trebuia să se bazeze în special pe factorii tehnici și economici locali și să stabilească pe baza lor, cu prea puțin sprijin din partea legislației comparate, cele mai corespunzătoare soluții.

Spiru Haret era bine informat asupra legislației școlare străine și a literaturii de specialitate apărute peste hotare; el înțelegea totodată că în industrializarea României statul era chemat să aibă un rol specific, accelerator. Organizarea învățământului profesional din alte țări, deci nu putea fi preluată ca atare pentru România.

În România unde industria și comerțul erau relativ puțin dezvoltate învățământul profesional trebuia după părerea lui Haret "mai mult să precedă decât să urmeze mișcarea economică"¹. Statul trebuia deci să ia asupra sa organizarea rețelei de școli profesionale, să fixeze profilul și extinderea lor.

Învățământul profesional pentru băieți, organizat pe baza unei legi din 1893, depindea de Ministerul agriculturii, comerțului și domeniilor; singur învățământul profesional pentru fete era subordonat Ministerului instrucțiunii. Costisitor, cuprinzând puține școli inferioare și prea multe școli superioare, învățământul profesional nu făcea față necesităților, rezultatele sale fiind în disproporție cu mijloacele folosite². Ca urmare, S. Haret a întocmit în 1898 proiectul unei legi noi de organizare a învățământului profesional. Proiectul trecea asupra Ministerului instrucțiunii, - cu puține excepții - întreaga rețea de școli profesionale³.

Pe marginea proiectului de lege au luat cuvântul numeroși deputați; P. S. Aurelian, Take Ionescu, Anastasie Stolojan, specialiști în materie și buni cunoscători ai experienței altor țări, care au adus argumente pro și contra, contribuind la dezvoltarea proiectului, relevând dependența directă dintre învățământ și dezvoltarea economică a țării și invers.

Unul dintre cei mai aprigi opozanți ai proiectului de lege a fost Anastasie Stolojan, ministrul agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor, pentru motivul că trecerea învățământului profesional la Ministerul instrucțiunii nu ar fi fost rațională.

Anastasie Stolojan s-a născut la 6 august 1836 la Craiova și a decedat în 1901. Elev de frunte al Liceului Carol I, licențiat în drept al Facultății din Paris, unde a trecut și două examene de doctor în drept, Anastasie Stolojan a făcut parte din corpul avocaților județului Dolj (12 iulie 1865), procuror al secției la Curtea de Apel din Craiova, om de aleasă cultură și organizator sistematic dar și un eminent maestru al cuvântului⁴.

¹ Spiru Haret, *Raport la Rege asupra activității ministerului de instrucție, Opere, vol. II, p. 384.*

² Spiru Haret, *Expunere de motive la proiectul de lege asupra învățământului profesional, Opere, vol. IV, p. 229.*

³ *Discursul D-lui An. Stolojan, deputat, rostit în ședințele Adunării Deputaților de la 3 și 4 martie 1899, București, p. 7.*

⁴ George Mil Demetrescu, *Istoria baroului Dolj 1864-1928, Craiova 1928, p. 125.*

La 14 martie 1868 a fost numit primar al orașului Craiova înlocuindu-l pe Barbu Bălcescu. A făcut, de asemenea, parte din Parlamentul României ca deputat al județului Dolj din 1867 până în 1895⁵. Pentru activitatea desfășurată ca vicepreședinte al Adunării deputaților în timpul războiului de independență a fost decorat cu Ordinul Steaua României, crucea de comandor.

Anastase Stolojan a fost unul dintre fruntașii Partidului Liberal el fiind cel care la 8 noiembrie 1892, la Congresul de la Iași, l-a propus ca șef al partidului pe Dimitrie A. Sturdza. Pe lângă îndelungata carieră parlamentară, ca deputat liberal de Dolj, din 1867 până în 1895, A. Stolojan a îndeplinit și o serie de funcții guvernamentale. Astfel, la 15 octombrie 1895 a fost instalat guvernul condus de Dimitrie A. Sturdza, cabinet în cadrul căruia după demisia lui Nicolae Flea, în ianuarie 1896 și un scurt interimat al primului ministru va îndeplini funcția de ministru de interne. La 24 martie 1897, odată cu constituirea unui nou cabinet condus de Dimitrie A. Sturdza, A. Stolojan este numit ministru la agricultură industrie, comerț și domenii și după demisia lui Al. Juvara asigură ad-interimatul și la justiție. Așadar A. Stolojan a îndeplinit în ultimul deceniu al veacului al XIX-lea o serie de responsabilități guvernamentale în ministerul care ocupa și sectorul agricol, inițiind și promovând o serie de măsuri care vizau modernizarea agriculturii românești. O parte dintre acestea au fost relevate în fața parlamentului României în cadrul discursului pe care l-a prezentat în ședințele din 3 și 4 martie 1899. Unele din inițiativele guvernamentale ale Ministerului condus de A. Stolojan se referă nemijlocit la Dobrogea și ele vizau sporirea potențialului agricol și animalier al României.

Un alt obiectiv al activității sale în calitate de conducător al ministerului agriculturii, industriei, comerțului și domeniilor sub președinția lui Ion Brătianu a fost acela al organizării școlilor, care aparțineau în acel moment de minister. În acest sens a înaintat Consiliului de miniștri un raport cu privire la organizarea școlilor practice de agricultură. Totodată ministerul a luat măsuri pentru înzestrarea școlilor agricole cu unelte perfecționate și pentru difuzarea experienței acestora în cadrul exploatărilor agricole în județele în care funcționau.

În acest context, punerea în dezbatere a proiectului Legii de organizare a învățământului profesional, proiect prin care școlile agricole, ale căror rezultate pozitive începeau să apară, erau preluate de ministerul instrucțiunii publice a declanșat o vie reacție din partea fondatorului lor. De altfel istoriografia de specialitate referindu-se la acest moment relevă faptul că disensiunile existente în rândurile partidului liberal au ieșit la iveală și cu prilejul prezentării de către Spiru Haret a proiectului de lege privind reforma învățământului când o seamă de deputați liberali și-au arătat dezacordul față de includerea unor prevederi legate de învățământul profesional⁶.

Trecând peste elementele subiective, firești, care l-au determinat pe deputatul A. Stolojan să "desființeze" - pur și simplu - proiectul de lege întocmit de Spiru Haret, trebuie remarcate câteva din principiile generale a căror valabilitate va fi atestată de evoluția viitoare a agriculturii; cunoașterea amplă a experienței europene în acest domeniu, preocuparea permanentă pentru dezvoltarea agriculturii românești, astfel ca aceasta să-și păstreze locul în avangarda agriculturii europene.

Este și astăzi, după 100 de ani, de necontestat faptul că "progresul în agricultură se datorește științei"⁷, că parcelarea pe loturi mici "îngreunează" și face mai costisitoare cultura⁸, că e necesar și acum, după un veac "să învățăm pe săteni să tragă folos din lapte; să cunoască cultura rațională a viei, a gândacilor de mătase, a stupăritului, a pomilor, să cunoască în mod practic metodele de desecare, drenaj și irigațiuni"⁹, că învățământul agricol trebuie să fie practic și de masă, că poporul român trebuie să-și însușească nu atât științele comerciale cât să-și creeze "o clasă de

⁵ Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866-1900)*, Editura All, 1998, p. 102 și p. 254.

⁶ Traian Lungu, *Viața politică în România la sfârșitul secolului al XIX-lea 1889-1900*, București, 1967, p. 237.

⁷ Anastase Stolojan, *Op. cit.*, p. 31.

⁸ *Idem*, p. 32.

⁹ *Idem*, p. 33.

comercianți"¹⁰ care va contribui nemijlocit la sporirea foloaselor trase de întreaga națiune din agricultură.

Din aceste considerente comunicarea noastră s-a oprit asupra acestui discurs parlamentar care prin informațiile și concluziile la care au ajuns, Anastasie Stolojan ne oferă o sursă de informație importantă asupra preocupărilor parlamentului și guvernului României pentru dezvoltarea și modernizarea economiei în general și a agriculturii în special.

Alături de ideile centrale susținute de orator, discursul conturează concepția fostului ministru al agriculturii și comerțului referitoare la prioritățile acestui domeniu important al economiei românești și cuprinde informații cu privire la acțiunile concrete întreprinse în timpul mandatelor sale pentru îmbunătățirea rasei animalelor, dezvoltarea culturii plantelor, prelucrarea și comercializarea superioară a produselor agricole.

O parte importantă a informațiilor au legătură directă cu Dobrogea, deputatul Anastasie Stolojan fiind cel care a luat inițiativa recenzării, cercetării și îmbunătățirii potențialului animalier al acestei provincii, și întemeietorul primei ferme model de creștere a oilor de rasă de la Constanța.

În ciuda discuțiilor aprinse, proiectul a fost votat cu o mare majoritate de ambele adunări legiuitoare, căpătând putere de lege la sfârșitul lui martie 1899¹¹.

Legea învățământului profesional încheia reforma învățământului începută în 1892 de Take Ionescu. În ședința Adunării Deputaților din 9 martie Spiru Haret declara că ținuse seama la întocmirea reformei "nu numai de ideile personale ci și de ideile sănătoase ale întregii generații din care face parte" adăugând că după părerea sa "ministrul trebuie să fie un frământător al ideilor timpului... centru către care să concure ideile unei epoci întregi pe care el este dator să le pună în aplicare"¹².

---

¹⁰ *Idem*, p. 18.

¹¹ Șerban Orăscu, *Spiru Haret*, București, 1976, p. 85.

¹² *Ibidem*.

CRAIOVA – ORAȘUL SPITALELOR DE RĂNIȚI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ

medic IULIANA L. DEACONU

Botezul de foc al oștirii române, în august 1877, primele victorii, cucerirea redutei Grivița, au fost obținute cu prețul vieții a mii de eroi ai neamului. Într-o singură zi, la 27 august 1877, unitățile de infanteriști din regimentele 13 dorobanți și 5 linie au pierdut în luptă 16 ostași și au înregistrat 116 răniți¹. La 28 august, serviciul sanitar al armatei a trimis spre țară primul transport de 100 de răniți². Numărul ofițerilor și soldaților căzuți pe câmpul de luptă sau răniți a crescut zi de zi, punând în fața comandamentului armatei și a țării cerința luării unor măsuri urgente de tratament și îngrijire medicală a ostașilor bolnavi.

Cu ocazia asaltului din 30 august, Divizia 3 infanterie a pierdut, conform datelor oferite de T. C. Văcărescu, 15 ofițeri morți, 41 ofițeri răniți, 1 333 soldați morți și 1 176 răniți³. În timpul confruntărilor militare de la asaltul redutei Grivița 2 din ziua de 6 septembrie, unitățile române au plătit un nou tribut de sânge: 8 ofițeri morți, 14 ofițeri răniți, 1167 ostași morți, răniți și dispăruți⁴.

Cerințele de asistență medico-sanitară au crescut rapid, depășind capacitatea spitalelor temporare din zona frontului și a celor din localitățile aflate în apropierea teatrului de luptă. Plângându-i pe bravii eroi căzuți în lupte, articolul *Lacrămile curg* publicat în ziarul "România liberă", a adresat un însuflețitor apel populației țării: "Cu toții, bătrâni și tineri, femei și copii, putem fi de mare folos în aceste zile de încercare. La lucru dar, astăzi cu averea noastră, cu îngrijirile noastre, mâine cu viața noastră"⁵.

Miile de soldați răniți și bolnavi au devenit o preocupare prioritară a întregului popor român. "Acum, și fără a pierde o oră măcar, - avertiza Agenția de presă "Havas" în apelul lansat la 29 august 1877 - medicii noștri, persoanele deprinse a îngriji bolnavii, trebuie să se ducă la Turnu Măgurele. Acolo, prin calea cea mai sigură, trebuie să trimitem tot ce poate trebui la oblojire. Nu lipsesc atât banii, cât ajutorul persoanelor care știu să îngrijească"⁶.

Alăturând efortul lor solidar și generos celui al locuitorilor orașelor București, Turnu Măgurele, Turnu Severin, Slatina, Iași, Galați, Ploiești etc, cu eforturi extraordinare și într-un timp extrem de scurt, craiovenii au transformat orașul lor în principalul centru de îngrijire și tratament spre care au fost dirijați mii de soldați răniți și bolnavi. Cu toate că dispunea de o bază spitalicească restrânsă, cu numai 100 de paturi, și un corp medical "neîndestulător față de numărul populației", orașul a reușit, în numai câteva luni, să organizeze o rețea de spitale a căror capacitate a crescut de peste 20 de ori până în decembrie 1877, momentul când primul ministru îi cerea ultimativ prefectului județului : "În Craiova trebuie să se instaleze peste tot două mii de paturi spitalicești"⁷.

Hotărârea ca orașul Craiova să devină un important centru de tratament și îngrijire a răniților a fost luată de Marele Cartier General imediat după ce România a declarat război Turciei. Generalul dr. Carol Davila, șeful Serviciului sanitar al armatei, l-a înștiințat pe medicul județului Dolj, la 18 iulie, în legătură cu sosirea în gara Craiova a 40 de corturi, cerându-i să ia măsuri pentru transportarea lor la Poiana Mare în vederea organizării unui spital de campanie⁸. Tot acum s-au operat primele rechiziții pentru spitalele create la Băilești, Galicea Mare, Risipiți și pentru

¹ *Cronica participării armatei române la războiul pentru independență, 1877-1878*, București, 1977, p.213,214.

² *Ibidem*, p.217.

³ T.C.Văcărescu, colonel în rezervă, *Luptele românilor din 1877-1878*, București, 1887, p.347.

⁴ R. Rosseti, general, *Partea luată de armata română în războiul din 1877-1878*, București, 1926, p.64, 136.

⁵ *Cronica participării.....*, p.233.

⁶ *Ibidem*, p220.

⁷ Arhiva Națională Craiova, Prefectura Dolj (în continuare: Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj.), dos. 284/ 1877, f.474.

⁸ *Ibidem*, dos.5/ 1877, f.347.

ambulanța Diviziei II active⁹. *Societatea Crucea roșie*, organizație obștească înființată în 1876, care a jucat un rol deosebit în asigurarea medico-sanitară a răniților și bolnavilor, a lansat, la rândul ei, primele inițiative pentru organizarea de spitale. La 21 iulie, *Comitetul Spitalul Independența București-Craiova* a adresat Comitetului permanent al județului Dolj cererea de a i se împrumuta paturile Școlii normale de băieți, pe perioada vacanței școlare, în vederea organizării unei unități spitalicești pentru soldații răniți¹⁰.

Spitalul *Independența* era, așa cum raporta vicepreședinta comitetului, Sosinka Vlasto, la 30 august, "deja gata și poate primi la orice moment frații noștri răniți", doamnele craiovene declarând că își vor "face datoria ce umanitatea comandă ori cărui fiu al patriei noastre"¹¹.

Comitetul pentru administrarea și privegherea spitalelor de răniți, alcătuit din prefectul I. Titulescu, I. Theodorian, Gh. Pessicu, primarul orașului, dr. Iosif Fabricius, medic la Spitalul Preda, și dr. Iacob Banciu, medicul șef al Craiovei, a luat măsuri în vederea organizării unor spitale la etajul I al caselor Geanoglu, în dormitorul Școlii de meserii¹², și a cerut Ministerului de Interne să detașeze cel puțin trei doctori deoarece "personalul medical nu este suficient a îngriji toți bolnavii anunțați că se vor trimite aici"¹³. Concomitent, Comitetul permanent al județului Dolj și primăria Craiovei au alocat fondurile necesare pentru înființarea a 100 de paturi în spitale și au luat măsuri pentru rechiziționarea a 191 de paturi de la populația orașului¹⁴.

Prin eforturile administrației județene și locale, cu sprijinul organizațiilor obștești și al populației, Craiova a reușit să creeze, până în august 1877, o rețea de spitale cu o capacitate de 257 de paturi : *Independența*, 45, *Dini Mihail*, 10, *Preda*, 10, *Central*, 50, *Golfineanu*, 100, *Brăiloiu*, 2, *Pața*, 40, și demarase măsurile pentru amenajarea unităților spitalicești de la școala de meserii, casele Geanoglu, Cazinul Măcescu, casele Geblescu, cu o capacitate de 243 de locuri¹⁵.

Luptele sângeroase de la Plevna au pus România în situația de a asigura, fără întârziere, asistența medico-sanitară pentru mii de ostași răniți. Printr-o telegramă din 1 septembrie, primul ministru I. C. Brătianu i-a atenționat pe prefectii tuturor județelor : "Pregătiți spitalele, căci astă seară sau la noapte sosesc răniți"¹⁶. A doua zi, I. Titulescu era înștiințat "că la Craiova se vor trimite 500 răniți chiar azi", numărul anunțat depășind de două ori capacitatea spitalelor din localitate¹⁷.

Din primele zile ale lui septembrie 1877, a început pentru Craiova o perioadă de eforturi extraordinare, de dăruire generoasă și de abnegație dusă până la sacrificiu, răstimpul în care personalul medical, administrația, orașenii, îndeosebi femeile, au acționat fără odihnă pentru salvarea vieții a mii de soldați răniți și bolnavi. Aflat la numai 60 Km de Dunăre, Craiova a răspuns operativ cerințelor imperioase ale guvernului care a dirijat spre spitalele de aici loturi masive de ostași care aveau nevoie de îngrijire medicală. În seara zilei de 7 septembrie în spitalele Craiovei erau primiți 127 de răniți, medicii Iosif Fabricius, Iacob Banciu, M. Roscovsky, C. Cristescu, N. Nicolaidi dând "probe de cel mai mare devotament"¹⁸.

Alarmat de violența luptelor din Bulgaria, de pierderile considerabile suferite de armata română, I. C. Brătianu i-a telegrafiat din nou prefectului I. Titulescu, la 9 septembrie, ordonându-i

⁹ Ibidem, dos. 257/ 1877, f.175.

¹⁰ Ibidem, dos. 27/ 1877, f. 38. Comitetul era alcătuit din: S.V.Costaș, vicepreședinte, I. Lupu, casier, Eliza Opran, secretară, E. Teodorian, C. Argetoianu, Anna Constant, Cecile C. Căncea, Olga Gigurtu, Sofia Caneciu, Zoe Mărăcinescu, Elena Cornetti, Aneta Poenaru. Cererea a fost respinsă.

¹¹ Ibidem, dos. 283/ 1877, f. 9.

¹² Ibidem, f.7.

¹³ *Documente privitoare la independența României. Războiul pentru independență*, vol. VI, p. 44.

¹⁴ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 283/ 1877, f.7.

¹⁵ Ibidem, f.23.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem, f.9.

¹⁸ *Documente privitoare la*, vol. VI, p.113, 114.

să rechiziționeze imediat pentru spitale toate clădirile publice, exprimându-și convingerea că, dacă "ar fi o trebuință neapărată a se recurge și la case spațioase particulare, sunt încredințat că cetățenii craioveni nu vor refuza de a le împrumuta pentru frații lor care-și varsă sângele pentru țară"¹⁹. Îngrijorarea primului ministru se va transforma în cerință ultimativă, după asalturile asupra redutei Grivița 2 din zilele de 6/18 și 7/19 septembrie, când sute de răniți au pornit cu ambulanțele spre spitalele din țară. Revenind la telegrama din 13 septembrie, prin care îi cerea prefectului de Dolj să ia măsuri pentru sporirea numărului de paturi de spital la 1 000²⁰, I. C. Brătianu îi ordonă lui I. Titulescu, la 16 septembrie, să treacă "îndată la pregătirea celor 500 paturi ce mai trebuiesc"²¹. Cu o zi mai înainte, de la Turnu Măgurele pornise spre Craiova un convoi de ambulanțe cu 200 de răniți, prefectul de Dolj fiind atenționat că "dacă bolnavii, sosind, nu vor găsi instalarea trebuincioasă, răspunderea va fi numai a d-tale"²².

Capacitatea organizatorică excepțională, puterea de muncă extraordinară, în pofida constituției fizice și a sănătății precare, patriotismul și dinamismul prefectului județului au fost hotărâtoare pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite de guvern. Departate de imaginea pe care Petre Pandrea o sugerează despre magistratul românățean, I. Titulescu a fost unul din cei mai dinamici și eficienți reprezentanți ai guvernului în timpul războiului de independență, prezența sa în unul din punctele nevralgice ale pregătirii operațiunilor militare reprezentând imboldul tuturor acțiunilor de mobilizare a resurselor umane și materiale ale Doljului în susținerea armatei²³.

Mobilizând toate forțele și resursele pe care orașul și județul le aveau, sprijinindu-se pe entuziasmul și generozitatea populației, înfrângând dificultăți extraordinare, egoismul și comoditatea unor funcționari, suferința cauzată de boala care-i măcina viața, I. Titulescu a transformat orașul într-o rețea de spitale pentru soldații răniți și bolnavi, a răspuns operativ tuturor solicitărilor guvernului și ale comandamentului armatei.

La 3 septembrie, primăria a fost împuternicită să rechiziționeze obiectele necesare pentru 143 de paturi de spital²⁴. Casele Dumba, M. Coandă, Paris, N. Chiciu, hotelul Teodoru (sau Grand hotel), G. Pleșea, N. Dianu, D. Leoveanu, M. Haralamb au fost propuse să fie rechiziționate în vederea organizării de noi spitale. Farmaciștii particulari: P. Pohl, Friederic Carol Moss, Ed. Ludwig și Iulius Glatz au fost invitați să asigure medicamentele necesare răniților²⁵. Școala de meserii a primit o comandă de 100 de paturi, în acest scop fiind rechiziționați 50 de dulgheri, școlile primare au fost invitate să confecționeze cearșafuri, cămăși, comprese, iar locuitorii "să primească în îngrijirea lor ofițeri și soldați aflați în convalescență"²⁶.

Angrenată direct în aceste preparative, primăria a predat Intendenței militare, la 15 septembrie, "spitalul de 111 paturi amenajat în casele arhierului Eudoxiadis"²⁷. Epitropia bisericii Madona Dudu a confecționat și a dotat 10 paturi pentru spitalele de răniți²⁸.

Apelurile și chemările prefecturii și primăriei s-au bucurat de sprijinul generos al organizațiilor obșteti și al populației. Primăria a colectat 2030 coturi de americană²⁹, Sosinca Vlasto a pus la dispoziția autorităților casa pentru instalarea unui spital de răniți, comitetul *Spitalului german*

¹⁹ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 283/ 1877, f.117.

²⁰ Ibidem, f. 141.

²¹ Ibidem, f. 205.

²² Ibidem, f. 185.

²³ P. Pandrea, *Memoriile mandarinului valah, p. 181*. Judecătorul Titulescu, "om destul de mediocru, care a ajuns și a murit consilier la Curtea de Apel din Caracal".

²⁴ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 283/ 1877, f. 38.

²⁵ Ibidem, f. 77.

²⁶ Ibidem, f.99, 117.

²⁷ Ibidem, f. 200.

²⁸ Ibidem, f. 235. Prefectura a cerut să se realizeze 50 de paturi de spital (f. 190).

²⁹ Ibidem, f.141.

a confecționat cămăși și cearșafuri pentru ostași³⁰, G. Vorvoreanu s-a oferit să suporte cheltuiala întreținerii a 6 paturi de spital, preotul Dimitrie C. Gerota casa parohială, generalul Gh. Magheru a donat 10 lei pentru a se cumpăra vin răniților iar medicul M. Roscovsky a amenajat în casele sale un spital de 20 de paturi³¹.

Societatea doamnelor craiovene de binefacere pentru ostașii răniți, Spitalul Maica Domnului l-a înștiințat pe prefect că apelurile adresate populației "au fost încununate de un mare succes, căci doamnele și domnii unde până acum ne-am adresat ... au primit cu cele mai patriotice simțăminte apelul nostru". Comitetul doamnelor din orașul Piatra, județul Neamț, a trimis: 50 bandaje, 50 cămăși, 4 ocale comprese, 4 ocale scamă, lână pentru flanele și alte obiecte³². Comitetul doamnelor germane din Craiova, care prin cotizații și ofrande întreținea 10 paturi de spital, a cerut să i se încredințeze alte 10 paturi în sarcina sa³³.

Impresionat de entuziasmul și dăruirea manifestată de craioveni în acțiunea de îngrijire a răniților, Ministerul de război l-a împuternicit pe prefect să transmită "mulțumirea recunoscătoare a ministerului la toți cetățenii care s-au distins în îngrijirea răniților"³⁴.

Dar, continuarea luptelor și violența operațiunilor militare purtate de armata română în sudul Dunării a pus în fața craiovenilor noi cerințe. În seara zilei de 18 septembrie, primarul Gh. Pessicu și dr. Iacob Banciu au primit în gară un lot de 241 de răniți și bolnavi³⁵, întreaga capacitate de spitalizare a orașului fiind acoperită. Solicitățile zilnice ale guvernului de a se dubla numărul locurilor din spitale au obligat administrația locală să ia noi măsuri pentru a răspunde sarcinii ce i-a fost încredințată. S-a dispus rechiziționarea a 60 de dulgheri care trebuiau să confecționeze 300 de paturi, în atelierele Școlii de meserii³⁶, și trăsurile ambulante pentru transportul răniților și bolnavilor³⁷. Luând cunoștință de noua listă a clădirilor propuse de primărie pentru amenajarea de spitale, prefectul județului a apreciat că "în loc de a rechiziționa case mari ", primarul " a alergat la expediente" pentru "a menaja susceptibilitățile domnilor orașeni"³⁸. Ca și prefectul județului, primul ministru aprecia, la 1 octombrie, că "În orașul Dv. sunt destule localuri mari pe care le puteți rechiziționa pentru spitale. A lua câte două sau trei încăperi în diferite locuri, este a face îngrijirea bolnavilor imposibilă. Vă invit, dar, a renunța la asemenea expediente și a rechiziționa îndată clădiri mai apropiate trebuințelor prezente"³⁹.

Prin efortul extraordinar al administrației și cu sprijinul populației, la mijlocul lunii octombrie 1877 Craiova dispunea de 19 spitale pentru răniți cu o capacitate de peste 650 de paturi: *Filantropia*, înființat la 18 septembrie, cu 95 de locuri, *Golfineanu*, la 22 iunie, cu 66 de locuri, *Diamandi*, la 1 septembrie, cu 46 de locuri, *Independența*, la 7 septembrie, cu 45 de locuri, *Pața*, la 30 august, cu 43 de locuri, *Școala de meserii*, la 18 septembrie, cu 41 de locuri, *Transilvania*, la 13 octombrie, cu 40 de locuri, *Opran*, cu 45 de locuri, *Olteanu*, la 18 iunie, cu 35 de locuri, *Timoftei*, la 13 octombrie, cu 31 de locuri, *Geanoglu*, la 18 septembrie, cu 30 de locuri, *Teodoru*, cu 30 de locuri, *Primăria*, cu 20 de locuri, *Preda*, la 7 septembrie, cu 20 de locuri, *Roscovsky*, la 13 octombrie, cu 20 de locuri, *Spitalul militar*, peste 20 de locuri, *Știrbei*, la 13 septembrie, cu 12 locuri, *Dini Mihail*, la 8 august, cu 10 locuri, *Manoiloaica*, cu 10 locuri⁴⁰.

³⁰ Ibidem, f. 99, 308.

³¹ Ibidem, f. 125, 210.

³² Ibidem, f. 381, 391.

³³ Ibidem, dos. 284 / 1877, f. 111.

³⁴ Ibidem, dos. 283/ 1877, 127.

³⁵ Ibidem, f. 254. *Documente privitoare la*, vol. VI, p. 284.

³⁶ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 10/ 1877, f. 19.

³⁷ Ibidem, dos. 5/ 1877, f. 475.

³⁸ Ibidem, dos. 183/ 1877, f. 372

³⁹ Ibidem, dos. 257/ 1877, f. 232.

⁴⁰ Ibidem, dos. 284/ 1877, f. 84; dos. 283/ 1877, f. 231, 233.

Luptele violente din sudul Dunării, apropierea anotimpului rece și numărul mare de prizonieri turci, mulți dintre ei răniți și bolnavi, au impus, din nou, sporirea capacității de spitalizare. La 14 octombrie, Craiova a primit un lot masiv de răniți și bolnavi, 225⁴¹. Acestora li s-au adăugat, în săptămânile următoare, efective importante de prizonieri turci care au fost cantonate în județele Olteniei, mulți dintre aceștia necesitând îngrijiri medicale și tratament. La 30 noiembrie 1877, Carol Davilla, șeful serviciului sanitar al armatei, a informat Ministerul de război că ambulanțele române au preluat pentru îngrijire 1400 de răniți turci⁴². În conformitate cu prevederile Convenției de la Geneva, răniții otomani au primit îngrijiri medicale. Între 1 septembrie - 31 decembrie 1877, în Craiova au fost internați 11 răniți turci, iar în ianuarie 1878 alți 32 de bolnavi otomani⁴³. "Acestor nenorociți care sosesc pe jos de peste frontieră desculți și goi în mijlocul asprimii iernii - preciza comandantul Diviziei I teritorială - le trebuie ca imediat ce sosesc în oraș să le avem destinat adăpostul spre a nu suferi asprimea timpului și după ce sosesc în Craiova". Autoritățile locale au pus la dispoziția prizonierilor otomani cazărniile, casa Geanoglu și alte clădiri⁴⁴. La 18 ianuarie 1878 a sosit în localitate un lot de 240 prizonieri turci, primăria fiind obligată să apeleze la populație pentru a-i primi "în cartir" pe ostașii inamici⁴⁵.

În condiții de război, înfruntând privațiuni și lipsuri extraordinare, inamicul secular care se remarcase prin atrocități și cruzimi inimaginabile, ale cărui dorință de revanșă și "rele moravuri" au fost luate în calcul de autorități și de populație, a fost primit cu condescendență și omenie, găzduit, îngrijit și tratat de craioveni, cu toate că răniții și bolnavii noștri umpleau holurile spitalelor ocupate până la refuz.

Rapoartele cu privire la mișcarea bolnavilor internați în spitalele de răniți în perioada 1 septembrie - 31 decembrie 1877 evidențiază, pe de o parte, efortul Craiovei pentru a răspunde solicitărilor comandamentului armatei, pe de alta, natura bolilor militarilor români: 646 răniți, din care 488 prin arme de foc, 693 bolnavi de boli interne, 11 de boli ale sistemului nervos, 165 de boli respiratorii, 3 de boli de inimă, 77 de boli digestive, 4 de boli urinare, 66 de boli venerice, 18 de boli de ochi, 9 de boli de urechi, 73 de boli dermatice, 4 de boli locomotorii și 14 simultani. La un total de 1 783 de internări, numărul deceselor, 29, evidențiază calitatea asistenței și îngrijirii medicale pe care medicii și personalul sanitar craiovean au asigurat-o miilor de răniți și bolnavi în timpul războiului pentru cucerirea independenței⁴⁶. Cifra răniților și bolnavilor tratați în spitalele din Craiova este mult mai mare, dr. M. Roscovsky, medicul șef al Diviziei I teritoriale, raportând că în anul 1877 au fost internați, numai în unitățile sanitare de la *Olteanu, Pața, Diamandi și Golfineanu*, 2 160 de bolnavi⁴⁷.

În cadrul serviciilor de ambulanță de pe front sau în spitalele de răniți din localitate, alături de colegii lor din întreaga țară, medicii craioveni au înscris pagini memorabile, de înaltă dăruire și conștiință patriotică, în opera de asistență sanitară. Doctori venerabili sau tineri studenți mediciști, localnici ori detașați de pe alte meleaguri, la chemarea țării, medicii au dat dovadă de un înalt spirit de sacrificiu, faptele lor fiind recunoscute și recompensate cu numeroase citări pe ordine de zi, înaintări în grad și decorații.

Printre doctorii care la "mesele de operații, plecați asupra trupurilor sfâșiate, extrăgând, tăind, cosând ... trudeau până când li se împăienjeneau ochii și mâinile nu-i mai ascultau", s-a aflat și craioveanul Mihail Stăncescu. Plecat pe front ca medic de batalion, a participat, alături de ostașii unității din care făcea parte, la toate luptele, străbătând fără teamă câmpurile peste care ploua cu

⁴¹ *Documente privitoare la ...*, vol. VI, p. 678.

⁴² *Cronica participării ...*, p. 326.

⁴³ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 283/ 1877, f. 102, 103.

⁴⁴ Ibidem, dos. 284/ 1877, f. 413.

⁴⁵ Ibidem, dos. 264/ 1877, f. 387.

⁴⁶ Ibidem, dos. 285/ 1877, f. 105.

⁴⁷ Ibidem, f. 6.

gloanțe spre a veni în ajutorul răniților. Pentru curajul și dăruirea de care a dat dovadă, generalul Gh. Lupu, comandantul Corpului I Armată, l-a inclus în serviciul sanitar al statului major al marii unități și a propus să fie decorat cu "Steaua României" în grad de cavaler. A decedat, la 21 februarie 1878, de tifos exantematic, maladie pe care a contractat-o de la bolnavii pe care-i îngrijea, plătind cu propria viață grija pentru miile de vieți pe care le-a salvat⁴⁸.

Asemeni lui, medicul Georgescu Dima, șeful ambulanței Diviziei I, a fost decorat de domnitorul Carol I, la 2 mai 1878, pentru curajul de care a dat dovadă pe câmpul de luptă de la Smârdan, când "a mers la atac cu trupa"⁴⁹. În rândul medicilor români decorați cu "Steaua României" în grad de ofițer și cavaler și-au înscris numele doctorii Iosif Fabricius, Iacob Banciu și I. C. Drăgescu⁵⁰.

Zi și noapte au veghiat la căpătâiul răniților și al bolnavilor "dând probe de cel mai mare devotament", dr. Iacob Banciu, medicul primar al orașului, absolvent al Facultății de medicină din Viena, dr. M. Roscovsky, medicul șef al Diviziei I teritoriale, absolvent al Facultății de medicină din Wurtzburg, dr. I. Antonini, medicul șef al ambulanței Corpului I Armată Calafat, de 26 de ani, Ion N. Cernătescu, absolvent al Facultății de medicină din Paris, de 27 de ani, C. Cristescu, absolvent al Facultății de medicină din Montpellier, dr. I. Rațiu, absolvent al Facultății de medicină din Viena, dr. Nicolae Nicolaide, Lazăr Friedlender, chirurg aflat în serviciul medical al orașului, dr. Ion Vercescu, medic primar la spitalul Filantropia, absolvent al Facultății de medicină din Torino, Iosif Fabricius, medic la Spitalul Preda, dr. I. C. Drăgescu, ardelean, căpitanul G. Dănescu, comandantul Spitalului militar, dr. Iosif Vilner, dr. Carol Hell, chirurg austro-ungar stabilit în oraș din 1854, Alecu Andreescu, subchirurg, dr. Vlasto, dr. Slavcof, de la Bechet, dr. Dimitriade, de la Spitalul Știrbei, dr. N. Hristescu, dr. Cantuniar, dr. Georgescu, dr. C. G. Arhimandrescu, absolvent al Facultății de medicină din Paris și București, studentul în medicină Rodolf Ichalschi, medicii moldoveni Vasile Mihăilescu, detașat din județul Dorohoi, Cantemir Dimitrie, din Neamț, și Pande Grigorescu, din Roman⁵¹.

"Între ceilalți medici care au servit la spitalurile militare temporare din Craiova - scria dr. N. Nicolaidi la 16 august 1878 - fusei și eu, având, precum cunoașteți, direcția a două asemenea spitale, de la 18 septembrie 1877 până la finitul lui iunie a. c. În consecință fusei onorat de guvern cu "Steaua României" chiar de la 1 ianuarie a. c., împreună cu ceilalți medici din Craiova⁵². Ca răsplată pentru probele "de cel mai mare zel și de activitate în îndeplinirea datoriilor sale, ocupându-se cu căutarea bolnavilor aflați în spitalele *Pața, Vlădica, Statie Teodoru* și, în prezent, și spitalul militar", medicul Pande Grigorescu a fost propus pentru decorare la 1 ianuarie 1878⁵³.

Corpul medical, autoritățile, organizațiile obștești și populația orașului au răspuns cu dăruire noilor solicitări ale guvernului care înștiința primăria, la 16 decembrie, că "în Craiova trebuie să se instaleze peste 2 000 de paturi spitalicești"⁵⁴. Orașul era pus într-o situație limită deoarece, preciza primarul Gh. Pessicu, "a se rechiziționa case în aceste momente este a da afară în timp de iarnă treizeci de familii din cele mai notabile"⁵⁵. Dezafectarea localurilor prefecturii, ale unor școli și alte instituții publice ar fi perturbat procesul de învățământ, serviciile publice și administrația locală. Craiova a fost pusă în situația de a nu mai putea rechiziționa clădiri pentru organizarea de noi spitale deoarece, preciza primarul, la 5 martie 1878, "deja în oraș nu se mai găsesc localuri

⁴⁸ Al. Dinu, P. Popescu, *Doljul în războiul de independență*, Craiova, 1977, p. 82-85.

⁴⁹ "Monitorul Oficial" nr. 100 din 6/ 18 mai 1878, f. 2707.

⁵⁰ Ibidem, nr. 5 din 6/ 18 ianuarie 1878, p. 81.

⁵¹ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 5/ 1877, f. 486; dos. 25/ 1877, f. 30-33; dos. 283/ 1877, f. 143; dos. 116/ 1878, f. 54, 68, 109, 110, 142.

⁵² Ibidem, dos. 6/ 1878, f. 142.

⁵³ Ibidem, dos. 285/ 1877, f. 31.

⁵⁴ Ibidem, dos. 284/ 1877, f. 473.

⁵⁵ Ibidem, f. 474.

suficiente pentru atare destinație"⁵⁶. Lotul de 400 de răniți anunțat că va sosi la Craiova la 1 martie a pus probleme deosebite autorităților. "Astăzi - îl informa prefectul de Dolj pe primul ministru - în Craiova avem peste 800 bolnavi și, din lipsă de lenjerie și paturi, parte stau grămădiți pe jos prin spitale. Să nu mai trimiteți alții, altfel, vor sta pe uliți"⁵⁷. Cu toate acestea, la 6 martie spitalele craiovene așteptau sosirea a 178 de bolnavi de la Turnu Severin⁵⁸.

Și de data aceasta, Comitetul de supraveghere a administrației spitalelor militare a reușit să onoreze cererile guvernului, Craiova făcând "tot ce a fost prin putință pentru a veni în ajutorul bolnavilor militari"⁵⁹. Pentru a nu "transforma orașul într-un spital de unde, propagându-se, tifosul și alte boli contagioase ar vătăma în mod simțitor sănătatea orașenilor", autoritățile locale au dispus ca noile spitale să fie amenajate în locuri izolate, în clădirile din Parcul Bibescu, în lănăria Dumba și alte trei lănării de lângă oraș și la penitenciarul Bucovăț⁶⁰.

Craiova a primit, și după încheierea războiului, sute de răniți și bolnavi militari pentru tratament și îngrijire.

Efortul sanitar a fost una din contribuțiile de primă mărime ale orașului la cucerirea independenței de stat, Craiova îndeplinindu-și cu impresionantă dăruire nobila misiune de a salva viețile a mii de soldați și ofițeri spre a-i reda frontului, familiei, țării. Fără participarea exemplară, generală și entuziastă a craiovenilor la această acțiune patriotică, n-ar fi fost posibilă creșterea capacității de spitalizare de la 100 la 2 000 de paturi, primirea, internarea, tratamentul și îngrijirea medicală a miilor de răniți și bolnavi trimiși de pe front la Craiova în anii 1877-1878.

Într-o solidaritate impresionantă, mii de craioveni au participat efectiv la organizarea și funcționarea zecilor de spitale înființate în oraș, contribuind, alături de admirabilul corp medical, la alinarea suferințelor răniților. "Voi purta în sufletul meu o adâncă recunoștință - scria căpitanul D. Stoenescu, rănit în lupta de la Plevna și internat în *Spitalul Independența* din localitate - căci în aceste timpuri grele pentru țară ați fost adevărate române și demne de străbunele care-și vindeau și cerceii de la urechi ca să aline suferințele armatei. Când țara are asemenea femei, ea nu poate pieri niciodată. Cu această ocazie mă simt dator a mulțumi din suflet și d-lor dători, care cu știința și îngrijirea d-lor, mi-au scăpat viața, redând soției pe bărbat și fiului pe tată"⁶¹.

Femei și bărbați, bătrâni și copii, elevi, profesori, funcționari, comercianți, meșteșugari, magistrați, preoți, craiovenii au scris pagini memorabile de înaltă dăruire și conștiință patriotică, întocmirea, după război, a listei cu cei ce au donat bani, produse și alimente, fiind considerată de autorități ca extrem de dificilă, orice omisiune involuntară putând provoca "susceptibilități"⁶². Contribuția generoasă a craiovenilor la asigurarea asistenței medicale pentru răniți a fost evidențiată și de prețuirea și "înalta mulțumire" exprimată de domnitorul Carol I corpului medical craiovean și populației cu ocazia vizitei efectuată la 2 mai 1878 la Spitalele *Independența*, *Dini Mihail* și *German*⁶³.

"Toate doamnele din Craiova cu oarecare pozițiune - concluziona prefectul I. Titulescu în memoriul înaintat Ministerului de externe - au fost la înălțimea greutăților și s-au silit, pe cât au putut, să aline suferințele răniților români"⁶⁴. *Comitetul doamnelor craiovene* a întreținut pe toată durata războiului 45 de paturi în Spitalul *Independența*, 20 la Spitalul *Maica Domnului* și 10 la

⁵⁶ Ibidem, dos. 285/ 1877, f. 139.

⁵⁷ Ibidem, f. 124.

⁵⁸ Ibidem, f. 141.

⁵⁹ Ibidem, f. 139.

⁶⁰ Ibidem, f. 120, 129, 139.

⁶¹ "Resboiul" nr. 221 din 1 martie 1878.

⁶² Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 285/ 1877, f. 298.

⁶³ "Monitorul Oficial", nr. 100 din 6/ 18 mai 1878, p. 2707.

⁶⁴ Arh. Naț. Craiova, Pref. Dj., dos. 285/ 1877, f. 278.

Spitalul *Teodoru*⁶⁵. Iulia Bekner, președinta Spitalului *Teodoru* și a *Comitetului doamnelor germane* îi comunică prefectului I. Titulescu, la 27 februarie 1878, rugămintea ca "pe cât timp mai dispunem de un fond absolutamente consacrat răniților, a cere de urgență de la dl. inspector general militar răniți pe cât trebuie, locurile în spital nefiind toate ocupate, însă bineînțeles numai răniți, căci ar fi trist pentru comitetul nostru a fi silit să înceteze opera de devotament pentru fiii patriei, pe cât timp mai dispune de un fond, fie cât de modest"⁶⁶.

Din inițiativa doamnelor craiovene s-au înființat și au funcționat patru spitale de răniți: Spitalul *Independența*, președinte Alteța sa regală, doamna Elisabeta, și vicepreședinți Maria C.C. Rosetti și Sosinca Vlasto; Spitalul *Maica Domnului*, creat din inițiativa doamnei Sosinca Vlasto, Spitalul *Teodoru*, fondat de *Comitetul doamnelor germane* condus de Iulia Bekner, și Spitalul *Dini Mihail*, sub direcția Aretiei Fotino, Mariei Coloni și Elenei Dumba⁶⁷. Fondurile bănești obținute prin donații și subscripții pentru funcționarea spitalelor au fost impresionante: 40 000 lei pentru Spitalul *Independența*, 13 831 lei pentru Spitalul *Maica Domnului*, 3 055 pentru Spitalul *Teodoru*, 2 201,70 lei de la *Comitetul clerical Dolj*, 5 701,09 lei de la Corpul didactic al Liceului, 500 franci de la Smaranda Filișanu, 500 franci de la contesa Maria Talievici ș. a.⁶⁸.

Sute de doamne craiovene au vegheat zi și noapte, alături de medici, la căpătâiul răniților și bolnavilor, alinându-le suferințele și îngrijindu-i pentru a-și putea relua viața normală. "Simțim o imperioasă datorie - declara prefectul I. Titulescu - a vorbi despre sacrificiile zilnice și faptele însemnate aduse acestui spital de d-na Emilia Lișefschy care a dat ajutor medicilor cu pansamente și a ținut corespondența răniților cu familiile lor. Îngrijiri s-au mai dat și de 6 călugărițe de la Mănăstirea dintr-un lemn, din care s-a distins maica stareță Eparchia Andronescu, maica Frosina și Agapia Dumitrescu"⁶⁹. De lângă paturile răniților n-au lipsit: Pepita Racoviță, Constanța Argetoianu, Ana Cacaliceanu, Elena general Angelescu, Elena Stoiculescu, Maria Vanghelie, Ana Constant, Cecilia Căncea, Elena Lamotescu, Maria Golfineanu, Ecaterina Lazu Dimitriu, Anica Urdăreanu, Alexandrina Chițu, Maria Gerotă, Elena Roscovsky, Sofia Caneciu, Paulina Vorvoreanu, Maria Titulescu, Elena Cornetti, Emma Theodorian, Ana Coman, Elena Păianu, Alexandrina Gârleșteanu, Irina general Lupu, Olga Gigurtu, Elena Davidescu, Caterina Căpreanu, Policsenia Georgiadi, Elena Chinezu, Lucica Dimitriad, Eloiza Fabricius, Cleopatra Ciurea, Alecsandrina Periețeanu, Rudolfină Danciu, Maria Romanescu, Adelina Olteanu, Anastasia Căncea, Zoe Mărăcinescu, Olga Stolojan, Maria Hagiadi, Iulia Bekner, Suzana Arnold, Emilia Madarasz, Carolina Settelin, Adelina Străinescu, Laura Pohl, Alexandrina Mrazek, Iulia Glatz, Magdalena Nagy, Luiza Sprecher, Elena Hesselman, Luiza Heberling, Eliza Pamay, Emilia Sczezewsky și altele, distinse cu *Crucea comemorativă Elisabeta* pentru participarea "prin un serviciu activ sau prin ofrande la alinarea suferințelor și căutarea răniților și bolnavilor ostași români"⁷⁰. Maria Tabacu "a servit spitalul fără leafă timp de 6 luni, șezând ziua și noaptea spre a îngriji răniții, rufele și a asista la pansamente ca infirmieră", iar Aurelia Fotino, Maria Coloni și Elena Duba "de dimineața până seara n-au lipsit un moment de lângă patul răniților"⁷¹.

Alecsandru Știrbei a pus la dispoziția primăriei imobilul propriu, dotat cu 12 paturi, în vederea înființării unui spital, senatorul Pera Opran a cedat casa pentru Spitalul *Independența*, în casa dr. M. Roscovsky s-a înființat Spitalul *Maica Domnului*, Dini Mihail a organizat o unitate spitalicească cu propriile mijloace, Gogu Vorvoreanu a subvenționat cheltuielile pentru 6 paturi de la spitalul

⁶⁵ Ibidem, f. 24, 25.

⁶⁶ Ibidem, f. 123. Spitalul *Teodoru* a funcționat până la sfârșitul lunii mai 1878 (Ibidem, f. 201).

⁶⁷ Ibidem, f. 276-279.

⁶⁸ Ibidem, f. 276; dos. 270/ 1877, f. 205.

⁶⁹ Ibidem. dos. 285/ 1877, f. 279.

⁷⁰ Ibidem, f. 276-279, 293.

⁷¹ Ibidem, f. 275.

*Preda*⁷², familiile Arnold, Bekner, Banciu, Diel, Fenerstein, Madarasz, Ludwig, Pohl, Pinter au oferit câte un pat iar sute de craioveni au contribuit cu bani și obiecte la funcționarea unităților spitalicești⁷³.

Efortului românilor i s-a alăturat sprijinul entuziast al minoritarilor germani, sârbi, bulgari, greci, italieni, donațiile comitetului *Societății franceze* din București, prezidată de Fred Debaines, și ale consulului belgian la Craiova, Gustave Paumay, care "prin numeroase și consistente donații în efecte, alimente, medicamente, au dat expresie sentimentelor de umanitate și generozitate față de răniți"⁷⁴. Constantin Manciovici, sârb din Vrania, s-a înrolat voluntar în armata română la Craiova, iar francezul Emil Damangel a participat, cu arma în mână, la lupta pentru cucerirea independenței⁷⁵.

---

⁷² Ibidem, f. 24, 25.

⁷³ Ibidem, f. 280-291.

⁷⁴ Ibidem, dos. 270/ 1877, f. 31, 34, 55 ; dos. 269/ 1877, f. 586, 602.

⁷⁵ Ibidem, dos. 43/ 1878, f. 109, 167.

Calitatea primordială care l-a consacrat pe Nicolae P. Romanescu (1854-1931) ca o personalitate de primă mărime, iar istoria a validat-o ca atare, a fost aceea de primar, edil și urbanist al orașului Craiova în timpul mandatelor din anii 1898-1899, 1901-1904, 1914-1916 și 1929. Dar această calitate nu exclude omul politic ci, dimpotrivă, îl presupune și îl include. Omul politic l-a ajutat pe marele urbanist în tot ce a întreprins, mandatele de deputat și de senator și formațiunile politice în care a fost înregimentat oferindu-i suportul necesar pentru promovarea și materializarea proiectelor de modernizare și de dezvoltare a orașului.

Păstrând proporțiile, putem afirma că rolul pe care l-a avut Nicolae P. Romanescu în evoluția orașului Craiova este asemănător cu cel pe care l-a jucat marele om politic Ion C. Brătianu în istoria statului român modern. În elogiul pe care, în calitate de consilier, l-a făcut fostului lider liberal în ședința consiliului orașului Craiova din 23 noiembrie 1894, propunând ca o stradă să poarte numele acestuia, Nicolae P. Romanescu a declarat: "Opera lui Brătianu e prea mare și prea aproape de noi, ca să o putem judeca bine și să vedem limpede tot caracterul ei grandios. El seamănă cu o catedrală măreață care, văzută de aproape, nu permite ochiului spectatorului să-și dea seama de toată frumusețea ei. Trebuie zărită mai de departe, trebuie spectatorului o perspectivă"¹. Tot astfel, apreciem opera, rolul și locul pe care Nicolae P. Romanescu le ocupă în istoria orașului Craiova pot fi estimate la adevăratele lor dimensiuni de la distanța veacului care s-a interpus între momentul realizării lor și noi, cei care omagiem astăzi primul mandat de primar al acestui ilustru fiu al Cetății Băniei.

Temperamentul dinamic, combativ, talentul de orator, cultura vastă, moștenirea transmisă de părinți și educația primită l-au îndrumat pe Nicolae P. Romanescu spre o carieră politică de excepție care se întinde de-a lungul a 45 de ani. Atunci când fac referiri la omul politic Nicolae P. Romanescu, analiștii vremii remarcă rigoarea care l-a făcut inaccesibil combinațiilor de culise, pe care le-a denunțat și le-a detestat. În 1921, atunci când Take Ionescu i-a oferit un portofoliu ministerial, Nicolae P. Romanescu l-a refuzat și l-a denunțat public antrenând întregul grup parlamentar din care făcea parte, fapt ce a determinat căderea guvernului.

Nicolae P. Romanescu a fost un adept convins al principiilor monarhice și legitimiste, fiind onorat de prietenia regelui Carol I, la a cărui încoronare, în 1881, a reprezentat Craiova purtând steagul orașului. De la regele Carol I a obținut, peste ani, sprijinul în prelungirea sesiunii parlamentare spre a fi adoptate mai multe legi care vizau modernizarea și înfrumusețarea orașului. La rândul său, Lucia Romanescu, fiica generalului Ștefan Fălcoianu, a făcut parte din suita de companie a reginei, fiind onorată de vizitele ocazionate de venirea suveranului la Craiova.

Nicolae P. Romanescu a făcut parte din pleiada de oameni politici de excepție care își revendică originile din programele revoluțiilor de la 1821 și 1848, având ca modele pe C. A. Rosetti și Mihail Kogălniceanu, despre care afirma că este "marea figură a celui mai însemnat om de stat pe care l-a avut România". Numeroși analiști politici contemporani l-au considerat pe Nicolae P. Romanescu "un bătrân boier de neam", apreciere care nu corespunde concepțiilor liberale, democratice ale acestuia.

Si-a început cariera politică de timpuriu, forțând limita de vârstă impusă de legile timpului pentru a putea accede mai repede la demnitatea de deputat. În adevărta eliberată de Înalta Curte de Casație, la cererea sa, la 12 mai 1926, se precizează că: "Nicolae P. Romanescu a fost ales deputat în intervalul de la 15 noiembrie 1884 și până la 26 martie 1926, în zece legislaturi. Că, prin urmare,

¹ Arhiva Națională Craiova, Primăria Craiova, dos. 10 / 1894, f.348.

d-sa îndeplinește condițiunile cerute de lege pentru a deveni senator de drept"². Din 1920 până în august 1931, momentul decesului, a fost ales deputat, până în 1926, apoi senator de drept și vicepreședinte al Senatului.

A fost parlamentar timp de 45 de ani impunându-se ca un om politic dinamic, preocupat de adoptarea unei legislații democratice, moderne, capabile să asigure dezvoltarea tuturor sectoarelor vieții economice, politice, sociale și spirituale .

"Vom saluta bucuros legile cu caracter democratic - declara senatorul Nicolae P. Romanescu în intervenția pe marginea răspunsului la Mesajul Tronului, în 1927 - căci, ținem să arătăm că nu prin lupta de clase, adeseori sterilă și inutilă în vremea solidarismului, ci prin fireasca lor interdependență, printr-o echitabilă repartizare a bunurilor, prin organizarea dreptății sociale, ținem să asigurăm viața și propășirea statului nostru"³. Parcurgerea *Dezbaterilor parlamentare* de-a lungul a unei jumătăți de secol evidențiază faptul că nu există sector al vieții economice, publice, sociale, culturale în care deputatul și senatorul Nicolae P. Romanescu să nu-și fi exprimat punctul său de vedere, să nu fi participat la amendarea și adoptarea legilor luate în discuție. Numeroasele discursuri, amendamente și intervenții parlamentare îl recomandă ca pe un om politic dinamic, bun cunoscător al realităților românești și al legislației statelor occidentale, adept hotărât al tuturor proiectelor de legi care aveau menirea să îndrume societatea românească "*spre mai bine*", deviza sub care dorea să-și publice opera parlamentară.

Conturarea personalității omului politic Nicolae P. Romanescu ridică o serie de întrebări. Care a fost mobilul care l-a determinat să intre în politică și pe ce suport material s-a sprijinit cariera sa parlamentară.

La prima întrebare am răspuns parțial în debutul referatului. Prin temperamentul său vulcanic, tumultuos, de nestăvilit, prin inteligența, cultura enciclopedică și calitățile de orator, Nicolae P. Romanescu a fost predestinat să intre în viața politică. Nu interesele personale l-au împins către aceasta, toate demersurile deputatului și senatorului în Parlament vizând adoptarea și realizarea proiectelor de legi care au asigurat modernizarea Craiovei: planul de amenajare a Parcului Bibescu, plantațiile masive de arbori și arbuști, cele mai mari din întreaga istorie a orașului, alimentarea cu apă potabilă de la Gioroc- Romanăți, deschiderea de bulevarde, obținerea de împrumuturi etc. Neacceptarea de către ministrul de interne, Vasile Lascăr, a proiectului concesiunii liniei de tramvai către firma franceză Laval-Cluny, a lipsit orașul de una din cele mai avantajoase oportunități urbanistice de care a beneficiat vreodată, demonstrând cât de important a fost sprijinul politic în realizările edilitare de la începutul secolului al XX-lea.

Cât privește baza materială a activității politice a deputatului și senatorului Nicolae P. Romanescu răspunsul este cât se poate de precis. Romanescu a moștenit o avere imensă, peste 11000 de pogoane de pământ în moșia de la Moțăței și casele din Craiova. Documentele probează că Romanescu a pus gaj, în fiecare an, moșia și, uneori și casa, pentru a obține împrumuturi de la diferite bănci, banii fiind utilizați pentru activitatea politică. Iată cum prezenta un ziar al timpului, într-o manieră propagandistică, politicianistă, demagogică, acest aspect al vieții lui Romanescu. "Omul care are gânduri bune - îi întreba ziarul "Năbădăile" pe alegătorii craioveni -, își cheltuiește el averea pentru ca să poată izbuti în cutare sau cutare alegere ? Si voi, cetățeni, credeți oare că acela care risipește în păcătoșii averea pe care i-a lăsat-o părinții, poate să fie vreodată un bun îngrijitor al averii voastre"⁴. Acuzele adversarilor politici vizau faptul că Nicolae P. Romanescu plătea din proprii bani propaganda electorală prin ziarul "Opiniunea", afișele electorale, întrunirile cu alegătorii etc⁵.

² Muzeul Olteniei Craiova. Colecția "Romanescu".

³ Nicolae P. Romanescu, senator de drept, *Legi neaplicate. Legi rău aplicate. Deprinderi rele*, București, 1927, p. 1-5.

⁴ "Năbădăile", organ al grupului apelpisiștilor, Craiova, mai-iunie 1888

⁵ Ibidem, nr. 8 din 2 iunie 1888.

Răspunsul la această întrebare l-a dat întreaga operă publică a consilierului, primarului, deputatului și senatorului Romanescu. Nicolae P. Romanescu și-a cheltuit întreaga avere pentru susținerea activității sale publice iar la sfârșitul vieții a lăsat primăriei colecțiile de artă și biblioteca, înscriindu-și numele în rândul celor mai mari donatori din istoria orașului. Puține exemple din istoria orașului se ridică la dimensiunile sacrificiilor morale și materiale pe care Nicolae P. Romanescu le-a făcut pentru propășirea sa. A început prin a dona, în 1884, diurna de deputat pentru bugetul Craiovei. În 1892 a oferit primăriei 2000 lei pentru amenajarea curții bisericii Mântuleasa ca parc public, planurile obiectivului peisager fiind comandate grădinarului șef al regelui, Knaechtel, iar arborii și arbuștii fiind achiziționați de la Timișoara. În 1895 donează Craiovei leaful de ajutor de primar spre a fi folosită pentru vaccinarea antidifterică a elevilor săraci. În 1885 a cedat diurna de deputat pentru repararea fântânilor Oota și Harșu. În 1899 a pus la dispoziția primăriei 200000 de puieți de brad, simbol al liberalismului, pentru a fi plantați pe străzile orașului. Ceea ce există astăzi, la un secol distanță, în patrimoniul peisajer al Craiovei se datorește, în primul rând, concepției, realizărilor și eforturilor personale extraordinare ale inegalabilului părinte al orașului. Exemplele sunt, credem, edificatoare, pentru a ilustra cinstea, generozitatea și grija constantă a lui Nicolae Romanescu pentru soarta orașului.

Dorim ca în încheierea acestui referat să răspundem la întrebarea : De ce a navigat omul politic Nicolae P. Romanescu prin mai multe partide.

Nicolae P. Romanescu a debutat în viața politică în partidul liberal, a trecut, după 1916, la democrați, și și-a încheiat cariera parlamentară la partidul național-țărănesc, ca președinte de onoare al organizației județului Dolj. Așa cum am precizat deja, a fost un om politic dinamic, cu principii ferme, rigid în aplicarea lor, incomod pentru conducerile locale și centrale ale formațiunilor politice din care a făcut parte, nemilos de critic. Pentru a-l cunoaște și a-l înțelege, să-l lăsăm să-și expună singur principiile care l-au călăuzit.

"În lunga mea carieră de modest reprezentant al poporului-declara senatorul Nicolae P. Romanescu în 1921, în discursul *Reforma agrară. Chestiunea constituțională. Chestiunea fixării prețului de indemnizare*-, mi-a fost dat a cunoaște pe câțiva dintre *bărbații din Constituanta de la 1866*, dar mai cu seamă pe acela pe care îl socotesc ca părintele meu sufletesc, pe Costache Rosetti, și pe un amic al lui, unul dintr-ai mei de aproape, pe Constantin Romanescu, fost secretar în guvernul provizoriu revoluționar de la 1848"⁶. Izvorul programului politic și al principiilor după care s-a călăuzit se află la 1821, bunicul său căzând eroic în lupta de la Drăgășani, la 1848, tatăl și unchiul, Constantin, fiind doi dintre fruntașii revoluției democratice române. "Sunt fiul sufletesc al lui Costache Rosetti ... Ca idei am rămas credincios lui toată viața. În parlamentul țării - declara senatorul Nicolae P. Romanescu în 1927-combătând legi reacționare am spus și am dovedit că *sunt democrat neclintit, neșovăielnic*. Ca grupare, am fost în partidul liberal, sau mai bine zis aninat de el, căci am trăit ca pisica cu câinele și n-a fost, poate, om mai persecutat decât mine de acci pe care i-am chemat ciocoi partidului liberal, am stat ca alipit de acest partid, de care m-am despărțit definitiv încă de la 1916... fiindcă, devotat cu toată inima Craiovei, voiam să pot ridica orașul meu natal "⁷.

Cariera politică a acestui ilustru fiu al Craiovei este una complexă, dinamică, exemplară prin trăinicia principiilor naționale, democratice, moderne susținute, mult prea vastă și plină de realizări pentru a putea fi epuizată. 45 de ani de viață parlamentară, 48 de discursuri politice și sute de intervenții în ședințele Camerei Deputaților și în Senat alcătuiesc o operă care își așteaptă rândul pentru a fi editată, deviza stabilită de autor SPRE MAI BINE fiind și astăzi actuală.*⁸

⁶ Nicolae P. Romanescu, *op. cit.*, p. 32.

⁷ Ibidem.

⁸ * Referat prezentat în cadrul Simpozionului UN PRIMAR PENTRU ETERNITATE. NICOLAE P. ROMANESCU, Muzeul Olteniei, 3 decembrie 1999.

"Omul sfințește locul", iată un dicton cunoscut din antichitate, valabil pretutindeni și acceptat de toată lumea. Vă invit să poposim câteva momente în istoria locală, convinși fiind că situația prin care trece astăzi democrația românească este similară cu altele pe care înaintașii noștri le-au străbătut, fără să găsească răspunsurile adecvate la dorințele și aspirațiile lor, situații pe care, necunoscându-le, le-am repetat în ultimii 10 ani și, ignorându-le, riscăm să le continuăm.

Vă invit, deci, să găsim împreună răspunsurile la întrebarea : De ce, după 135 de ani de existență a consiliilor locale, instituite în urma adoptării *Legii administrației locale*, în 1864, doar foarte puține dintre zecile de consilii investite de craioveni pentru a administra treburile orașului și-au îndeplinit mandatul încredințat. De ce atât de puțini primari și-au onorat promisiunile cu care s-au prezentat în fața electoratului, reușind să-și înscrie numele în rândul marilor edili și urbanisti români ai epocii moderne.

Concluzia care se desprinde, după o rapidă retrospectivă istorică, este aceea că doar câteva zeci de ani din răstimpul la care ne referim, viața orașului s-a derulat în consens cu aspirațiile locuitorilor săi. Doar în timpul câtorva mandate de primariat, Craiova s-a dezvoltat, a progresat, s-a modernizat, a înflorit.

Ce n-a funcționat în relația alegători-aleși, din moment ce atât de mulți ani de istorie locală n-au corespuns dorințelor și speranțelor craiovenilor.

Răspunsul la aceste întrebări nu este greu de găsit, el a fost cunoscut și de generațiile care ne-au premers dar, din nefericire, nici ei și nici noi n-am reușit să încredințăm mandatele de primari, consilieri, deputați și senatori acelor oameni politici care ar fi putut servi cel mai bine interesul public general, aspirațiile de dezvoltare ale orașului.

Experiența trecutului ne demonstrează că progresul și înflorirea unei localități depinde, în democrațiile viabile, de calitățile celor aleși. De aceea votul este fundamental pentru fiecare localitate ca și pentru întreaga țară.

Consiliile locale au luat ființă în 1864. Până la 1900, într-un interval de numai 36 de ani, la administrația orașului Craiova s-au perindat nu mai puțin de 30 de consilii și de primari, printre aceștia personalități de primă mărime: Gheorghe Chițu, viitor deputat și ministru, Constantin Otetelișanu, Anastasie Stolojan, deputat, vicepreședinte al Camerei și ministru, Barbu Bălcescu, Dimitrie Căpreanu, Ulisse Boldescu, deputat, Alexandru Nicolaid, senator, vicepreședinte al Senatului, și alții¹. Nici unul din cei 19 primari care au condus orașul Craiova până la războiul de independență, nici chiar personalitățile politice și culturale menționate, nu au trecut, ca primari, examenul istoriei. Demisionați sau destituiți, ei n-au răspuns exigențelor pe care le presupunea administrarea unuia din cele mai mari orașe ale României, speranțelor craiovenilor. N-au stăpânit cunoștințele urbanistice necesare, n-au avut trăsăturile specifice unui bun gospodar, devotamentul față de interesele obștii, dăruirea, dinamismul, cultura de specialitate, calități indispensabile unui bun primar.

"Este generalmente cunoscut, domnule ministru - preciza Ion Titulescu, prefectul județului Dolj, în memoriul trimis guvernului la 15 noiembrie 1877 - că înflorirea unui oraș depinde de interesul călduros ce pune consiliul comunal în realizarea diferitelor sale trebuințe și, dacă acest interes este înlocuit prin indiferență și neglijență se răsfrânge asupra orașului întreg. Datorită acestui lucru,

* Referat prezentat în cadrul Simpozionului *Un primar pentru eternitate. Nicolae P. Romanescu*, organizat cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la primul mandat, cel din noiembrie 1898- aprilie 1899, al lui N. P. Romanescu. Muzeul Olteniei, 3 decembrie 1999.

¹ Dr. Luchian Deaconu, Otilia Gherghie, *Craiova 1859-1878. De la Alexandru I Cuza la Carol I*, Craiova, 2000.

Craiova, unul din orașele cele mai importante din țara noastră, este acum mai înapoiat decât alte multe orașe mici"².

Cât de prezente sunt aprecierile prefectului Ion Titulescu în istoria Craiovei o demonstrează cu prisosință documentele epocii care prezintă localitatea ca un oraș uitat de Dumnezeu, lăncezind în nemișcare și subdezvoltare. Decenii în șir, orașul a fost într-o continuă așteptare a omului destinului, a primarului care să declanșeze resorturile saltului spre civilizație și modernitate, ale unei dezvoltări comparabile cu cea pe care a deschis-o, în urmă cu 100 de ani, primul mandat de primar al marelui om politic și neegalat edil, Nicolae P. Romanescu.

Aflat în fotoliul de primar numai cinci luni de zile, din noiembrie 1898 până în aprilie 1899, N.P.Romanescu a trasat și a declanșat un amplu program de lucrări edilitare și gospodărești a căror materializare au plasat orașul de la cumpăna secolelor XIX și XX pe coordonatele civilizației urbane moderne. Pus în viață în timpul mandatelor ulterioare ale lui N.P.Romanescu, 1901-1904, 1914-1916, 1929, continuat de alți primari sub presiunea opiniei publice, programul de modernizare a Craiovei trasat de consiliul din noiembrie 1898 - aprilie 1899 a transformat radical orașul, l-a înzestrat cu multe dintre dotările caracteristice orașelor occidentale ale timpului³.

Doar mecanismul haotic și absurd al schimbării administrațiilor locale, intrigile și rivalitățile politice au lipsit Craiova de șansa efectivă de a fi înzestrată cu toate dotările de care beneficiau cele mai avansate orașe ale Europei. Este o apreciere care nu ne aparține, ea fiind făcută de unul din adversarii politici lucizi ai primarului N.P. Romanescu.

"Un om occidentalizat prin educație și cultură, cu un dezvoltat simț estetic și cu pregătirea pe care o dovedea, ca marele edil Nicolae Romanescu - avea să declare Vasile Antonescu, viceprimarul orașului în 1931 - , trebuia permanentizat în fruntea comunei, ca în multe orașe din apus. Dacă acest lucru ar fi fost înțeles și politica mărunță, meschină și pizmașe nu ar fi intervenit inoportun, orașul nostru ar fi fost cu toate marile lucrări edilitare terminate"⁴.

Iată o apreciere care, onorându-l pe inegalabilul primar Nicolae P. Romanescu, ne oferă răspunsul la întrebarea pe care ne-am pus-o. Interesele mărunte ale grupărilor politice, deruta alegătorilor amăgiți de promisiuni populiste l-au împiedecat pe Nicolae P. Romanescu să-și ducă la îndeplinire toate proiectele, au lipsit orașul de omul care i-ar fi asigurat progresul de care avea nevoie și de care era capabil.

Apreciind primariatul lui Nicolae P. Romanescu din perspectiva timpului care s-a scurs, a realizărilor celor care l-au premers și i-au urmat, ne vedem obligați să concluzionăm că, din păcate pentru Craiova, oamenii politici, în primul rând, dar și alegătorii, n-au înțeles necesitatea menținerii sale în fruntea orașului pentru continuarea lucrărilor începute.

"Cu cât vor trece anii - declara primarul orașului, Constantin Potârcă, în 1931 - cu atât opera edilitară a marelui primar Nicolae Romanescu va apare mai covârșitoare, mai binefăcătoare pentru orașul nostru. Electricitatea, apa, canalizarea, secarea bălților din jur, bulevardul de Centură și acel frumos parc -*podoabă a Craiovei* - sunt opere de care numele lui Nicolae P. Romanescu va fi de-a pururi legat. Sunt convins că generațiile viitoare, mai mult decât contemporanii orbiți de patimă politică sau de invidie, vor aprecia strălucitele realizări edilitare ale lui Nicolae P. Romanescu"⁵.

Ce poate fi mai frumos, pentru un ales al obștii, decât recunoașterea rezultatelor strădaniilor sale pentru îndeplinirea mandatului încredințat. Ce lecție mai convingătoare ne poate da istoria pentru a înțelege că nu culoarea politică a primarului a contat în realizările obținute ci calitățile, cultura edilitară, pasiunea, dăruirea, dragostea față de oraș și de locuitorii săi, dorința de a se dedica operei de înălțare a localității care i-a încredințat mandatul.

² Ibidem.

³ Dr. Luchian Deaconu, *Nicolae P Romanescu. Un primar pentru eternitate*, mss.

⁴ "Isbânda", Craiova, an.IV, 30 august 1931.

⁵ Ibidem.

REGATUL ROMÂN ȘI TRANSILVANIA. 1900-1910

REPERE CULTURALE

Dr. LUCHIAN DEACONU

La sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, mișcarea națională a fost marcată de apariția și afirmarea a numeroase organe de presă, organizații și asociații culturale, a căror activitate a jucat un rol important în conservarea limbii române, a obiceiurilor și datinilor străbune, contribuind la dezvoltarea conștiinței naționale, la afirmarea idealurilor de libertate și unitate națională. Viața culturală a constituit unul din pilonii esențiali ai procesului de unire a românilor, manifestările cultural-artistice reprezentând, așa cum nota savantul Nicolae Iorga în 1911, "afirmații răspicate ale credinței în noi înșine, în solidaritatea românească și în valoarea culturii noastre luptătoare"¹.

Asemeni orașelor importante ale Vechiului Regat, Craiova a avut puternice secții ale societăților care militau pentru sprijinirea luptei naționale a românilor din teritoriile aflate sub dominația străină: "Liga pentru unitatea culturală a românilor", gazdă a Congresului din mai 1911, "Carpații", "Cercul românilor de peste munți", a beneficiat de activitatea prodigioasă a unor talentați și entuziaști jurnaliști care au transformat coloanele numeroaselor periodice locale în veritabile tribune de condamnare a politiciii de deznaționalizare dusă de autoritățile austro-ungare, a susținut moral și material lupta românilor transilvăneni², a inițiat și organizat manifestări culturale artistice de amploare, care au contribuit la dezvoltarea conștiinței naționale în cercuri largi ale opiniei publice din Oltenia.

Presă, documentele și alte mărturii ale epocii evidențiază faptul că idealul național, solidaritatea și sprijinul cu lupta națională a românilor de peste munți, au devenit preocupări cotidiene ale administrațiilor comunale, editurilor, asociațiilor culturale, școlilor, s-au impus ca obiective majore ale unor cercuri tot mai largi ale societății românești. Izvoarele istorice confirmă atașamentul constant al craiovenilor față de lupta românilor transilvăneni, atașament favorizat și stimulat de prezența în localitate a numeroși intelectuali ardeleni.

Periodic, fruntașii mișcării naționale a românilor din Transilvania și Banat s-au adresat autorităților comunale craiovene solicitând subvenții bănești pentru sprijinirea activității ziarelor, școlilor, bisericilor și asociațiilor culturale românești. Relevantă pentru modalitatea de abordare și rezolvare a acestor solicitări este cererea de ajutor a revistei "Tribuna" din Arad, din septembrie 1908. Deși se confrunța cu unul din cele mai sărace bugete din istoria orașului, consiliul communal Craiova a decis : "Cum e vorba de un scop atât de mare, de o luptă uriașă pe terenul național, desigur că oricât de rea ar fi situația comunei, totuși trebuie găsite mijloacele de a se putea ajuta unul din cele mai prețioase organe de propagandă românească"³.

Mulțumind orașului Craiova pentru ajutorul acordat, dr. N. Onciu, deputatul orașului Arad în parlamentul ungar, îi scria primarului C.M. Ciocazan : "În lupta grea pentru drepturile noastre naționale, pentru aspirațiile poporului nostru către un viitor de dreptate, de libertate și de viață națională deplină în monarhia austro-ungară, presa noastră națională, harnică și neadormită, a vegheat asupra tuturor intereselor românești și a adus cauzei noastre servicii mai neprețuite decât orice alt factor de luptă națională. Ea totdeauna a mers în fruntea rândurilor noastre, dând alarma, respingând pe năvălitori, comandând atacul și îmbărbătând pe cei slabi și neîncrezători.

¹ Nicolae Iorga, *Scrisorile de la Blaj, însemnătatea lor politică, culturală și literară*, Vălenii de Munte, 1911, pag. 14.

² Luchian Deaconu, *Momente din epopeea făuririi Statului Național Unitar Român*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1988, pag. 9, 16

³ Arhivele Naționale Craiova, Primăria Craiova, dos. 153/ 1908, f. 99.

Iată pentru ce socotim că este o datorie națională a fiecărui român, ori de unde ar fi el, a grăbi cu sprijinul său în ajutorarea acestei prese, care apără cu atâta abnegație românismul atacat aici cu cea mai vajnică înverșunare"⁴.

Prezent la Craiova pentru a susține cauza ziarului "Tribuna", redactorul Sever Bocu a stabilit strânse legături cu numeroși intelectuali olteni devotați cauzei naționale. Magistratul Constantin Poenaru, președintele Tribunalului Dolj, adnota în carnetul de cheltuieli zilnice : *9 aprilie 1905, abonament la "Tribuna" până la 1 ianuarie 1906; 30 aprilie 1906, 40 lei ajutor preotului Ion Prodan, pentru construirea școlii române din Spâlnaca-Transilvania; 20 septembrie 1907, dat 40 lei pentru "Tribuna" din Arad, prin Sever Popp, directorul, pentru a plăti amenda ungarilor; 8 iunie 1910, subscris 10 lei pe lista doctorului Drăgescu pentru familiile românilor din Mărgineni-Transilvania, uciși de unguri în timpul alegerilor; 10 iulie 1910, 20 lei pentru ajutorul inundaților din Banat; 7 mai 1916, subscris 40 lei pe lista domnului Mihail Strajan pentru orfelinatul de la Blaj*⁵.

Iar magistratul Constantin Poenaru este doar unul dintre numeroșii intelectuali, funcționari, comercianți și meseriași craioveni care și-au manifestat, și pe această cale, solidaritatea și sprijinul cu lupta românilor aflați sub dominația austro-ungară.

Intelectualitatea craioveană a aderat cu entuziasm la mișcarea patriotică și literară inițiată de savantul Nicolae Iorga și de alți scriitori, a participat la conferințele susținute în anii 1900-1910 de Mihail Sadoveanu, St. O. Iosif, Emil Gârleanu, directorul Teatrului Național din oraș, George Coșbuc, Octavian Goga, a receptat cu bucurie apariția la Iași a revistei "Viața Românească", unde - nota Sabina Vernescu - "scrie și un anume Goga, poet admirabil din Transilvania, patriot înflăcărat, foarte puternic"⁶. Adeptă, ca și alți tineri intelectuali craioveni, a ideilor de luptă împotriva cosmopolitismului ale mișcării studențești, autoarea însemnărilor zilnice aprecia că: "ar fi de dorit ca să se mai trezească conștiința națională, căci suntem de un cosmopolitism exasperant. Generația noastră nu este de vină, educația primită ne-a făcut așa ... De aceea scriu mai ușor în franceză decât în propria limbă"⁷. Pe aceleași coordonate se înscriu și convingerile celebrului tenor Grigore Gabrielescu, animator al vieții culturale craiovene și susținător fervent al fuzionării societăților muzicale "Filarmonica" și "Hora". O viață muzicală puternică- scria Grigore Gabielescu - " nu se poate realiza decât prin unire. Din unirea Moldovei cu Muntenia a ieșit frumoasa noastră Românie de astăzi și speranța tuturor bunilor patrioți e ca tot prin unire să avem falnica Dacia-Română de mâine sub un singur sceptru"⁸.

În 1906, anul când societatea românească a sărbătorit împlinirea a 40 de ani de domnie a regelui Carol I, manifestările expoziționale, culturale și sportive au oferit consiliului orașului Craiova ocazia să inițieze și să organizeze un impresionant schimb de valori culturale cu românii de dincolo de granițele Regatului Român. Expoziția generală română, de la București, manifestările care au însoțit-o, a declarat consilierul craiovean Constantin Radulian : "a avut darul ca în același timp să-i strângă la un loc mai pe toți frații noștri de pretutindeni și să-i întărească și mai mult în lupta aprigă pentru păstrarea naționalității, a limbii; ea a avut darul să strângă la noi în țară savanții renumiți ai lumii, dându-le ocazia să ne cunoască de aproape"⁹.

În acest context, legăturile culturale ale orașului Craiova cu Transilvania și Banatul au înregistrat, în cea de a doua parte a anului 1906, momente de puternică și emoționantă trăire națională. În vara anului 1906, directorii revistei culturale "Ramuri", căpitanul Nicolae Vulovici și scriitorul Constantin Șaban-Făgețel, au efectuat o excursie în Transilvania, vizitându-i pe Ion Agârbiceanu, Ion Lupaș și pe alți intelectuali ardeleni. Întâlnirile, cenaclurile, dezbaterile literare,

⁴ Ibidem, f. 98, 99.

⁵ Muzeul Olteniei. Colecția de documente.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ "Curierul Olteniei", Craiova, an. XVIII, din 25 februarie 1908.

⁹ Arhivele Naționale Craiova, Primăria Craiova, dos. 190/ 1906, f. 149.

"petrecerea câmpenească" organizată de "inteligenta" românească la Poiana Sibiului în onoarea oaspeților, serbare în cadrul căreia poetul Nicolae Vulovici a declamat câteva din creațiile sale, au dat expresie "hotărârii românilor ardeleni și a celor din Regat de a acționa pentru unitatea deplină"¹⁰.

Punctul culminant al schimburilor culturale cu românii de dincolo de munți a fost dat de turneele pe care le-au întreprins la Craiova formațiile corale românești din Transilvania și Banat care participaseră la festivalul artistic de la Arenele Romane din 27-29 august 1906. La invitația consiliului comunal au sosit la Craiova pentru a susține concerte corul Societății "Reuniunea română de muzică din Sibiu"¹¹, corul "Reuniunii de la Dalboșeț"¹² și corul vocal bisericesc din Bozovici-Banat¹³. Întâlnirea publicului craiovean cu mesagerii melosului românesc din Banat și Transilvania, prilejuri de promovare a cântecului și jocului popular, de cunoaștere a patrimoniului cultural străbun s-au transformat în emoționante manifestări de comuniune și solidaritate națională, probând, din nou, că "lupta pentru cultură nu este decât lupta pentru existență națională"¹⁴. Manifestările culturale, pregătirile pentru primirea oaspeților dragi, larga popularizare prin presă și afișe, concertele, celelalte acțiuni prilejuite de turneele formațiilor de peste munți, festivitățile de premiere, întâlnirile cu autoritățile locale și intelectualii, banchetele date în onoarea delegațiilor de la Sibiu, Dalboșeț și Bozovici, vizitele la principalele obiective istorico-turistice ale Craiovei au contribuit la răspândirea ideii luptei pentru unitatea națională, au consolidat sentimentul comuniunii și solidarității românilor de pretutindeni.

Turneul corului "Reuniunii de muzică din Sibiu" a avut loc în zilele de duminică, 17, și luni, 18 septembrie 1906. Orașul Craiova a făcut, duminică 17 septembrie 1906 corului din Sibiu "o primire din cele mai entuziaste... Societățile muzicale "Filarmonica" și "Hora" - nota corespondentul ziarului "Neamul românesc" - au ieșit la gară. Autoritățile au venit de asemenea. Muzica militară a salutat intrarea trenului în gară prin intonarea imnului nostru național. La cuvintele de bună venire ce a rostit colonelul în retragere Marcu, a răspuns limpede și plin de însuflețire, în graiul său puternic, un fruntaș între românii de dincolo, părintele dr. Miron Cristea"¹⁵. Împreună cu autoritățile locale și un număr impresionant de craioveni care veniseră să-i întâmpine la gară, oaspeții din Sibiu au străbătut străzile Carol I, Justiției și Unirii, până la Hotelul Minerva unde, continua reporterul : "Era impunătoare înfrățirea acelor mii de oameni care se întâlneau în aceleași bune gânduri și în aceleași frumoase simțiri. Rareori s-a văzut în Craiova o așa ridicare de lume într-un scop atât de bun"¹⁶.

Seara, coriștii și intelectualii sibieni au fost invitații de onoare ai concertului oferit de societățile muzicale craiovene "Filarmonica" și "Hora" în cinstea oaspeților din Transilvania. A doua zi a fost rezervată vizitării orașului, întâlnirilor cu craiovenii, concertului și banchetului oferit în cinstea oaspeților. A fost vizitat și admirat cea mai recentă realizare peisagistică a orașului, Parcul *Bibescu*, inaugurat în septembrie 1903, obiectiv al cărui proiect a fost distins cu medalia de aur la Expoziția generală de la Paris din anul 1900.

În seara zilei de 18 septembrie, în sala Belle-Vue, decorată cu însemnele naționale și în prezența unui public numeros și entuziast, a avut loc concertul "Reuniunii de muzică din Sibiu" sub bagheta dirijorului Hermann Kirchner. Concertul a cuprins un repertoriu larg de creații celebre ale melosului popular, prelucrări de Gavril Muzicescu, George Dima, D. D. Chiriacescu, Tiberiu Brediceanu, Nicolae Popovici. Publicul spectator a audiat cu încântare *Hora Dobrogeană*, *Sub*

¹⁰ C. Șaban-Făgetel, *Figuri discrete*, Craiova, f.a., p. 99,100.

¹¹ Arhivele Naționale Craiova, Primăria Craiova, dos. 128/ 1906, f.66-67.

¹² Ibidem.

¹³ Ibidem.

¹⁴ *Unirea Transilvaniei cu România*, București, 1972, p. 399.

¹⁵ "Neamul românesc", Vălenii de Munte, an. I, nr. 10 din 24 septembrie 1906, f.17.

¹⁶ Ibidem.

fereastra mândrei mele, ști tu mândro ce ți-am spus, Mama lui Ștefan cel Mare, Fântâna cu trei izvoare, Morarul, Foaie verde foi de mure, Jehui m-ași jehui ¹⁷, răsplătind cu aplauze la scenă deschisă valoarea interpretativă a formației culturale ardelene.

Dincolo de reușita artistică a concertului coral, turneul "Reuniunii române de muzică din Sibiu" la Craiova reprezintă una din cele mai importante manifestări culturale din primul deceniu al secolului al XIX-lea, acțiune care a dat puternice impulsuri idealului de unitate națională al românilor de pe ambele versante ale Carpaților.

Scrisoarea de mulțumire trimisă de Comitetul Reuniunii din Sibiu la 26 septembrie 1906 primarului orașului Craiova este cea mai elocventă mărturie a ecoului profund pe care manifestările prilejuite de acest turneu l-au avut asupra luptei naționale a românilor transilvăneni. "Dragostea frățească cu care ne-ați primit, româneasca ospitalitate cu care ne-ați găzduit, atențiunea ce ne-ați dat și rara bunăvoință și căldură cu care ne-ați întâmpinat - se preciza în scrisoare - vor rămâne neșterse în inimile membrilor Reuniunii noastre... Fără valorosul dumneavoastră sprijin moral și material, excursia noastră era cu neputință".

Noi nu suntem în stare - sublinia dr. Miron Cristea, președintele Reuniunii și viitor patriarh al României Mari - a vă răsplăti acele favoruri și jertfe decât asigurându-vă că cele văzute și experimentate în Regat ne-au dat un nutrimânt sufletului nostru românesc, ne-au întărit pe multă vreme puterile întru cultivarea tuturor forțelor și însușirilor noastre naționale care formează chintesența individualității noastre etnice și rugând pe Dumnezeu să vă binecuvânteze Țara cu toate darurile sale spre binele întregului neam românesc"¹⁸.

Turneul efectuat de "Reuniunea română de muzică din Sibiu" la Craiova în septembrie 1906 se înscrie ca un moment de referință al legăturilor culturale dintre românii de pe ambele versante ale munților Carpați, ca o manifestare de solidaritate și comuniune spirituală care a demonstrat rolul actului de cultură în păstrarea identității etnice, în pregătirea și realizarea unității naționale a tuturor românilor.

---

¹⁷ Arhivele Naționale Craiova, Primăria Craiova. Foi volante.

¹⁸ Ibidem, dos. 128/ 1906, f.66.

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA PERSONALITĂȚII LUI CONSTANTIN S. NICOLĂESCU-PLOPȘOR

ION PĂTRAȘCU

Un monument de artă, cu înfățișarea unui pistolnic popular tradițional, aflat în cimitirul "Sineasca", păstrează vie, încă și astăzi, memoria savantului, arheolog de mare erudiție, istoric, etnograf, demograf și muzeograf de reputație mondială, folclorist, geodemograf, lingvist, scriitor, pasionat colecționar de numismatică, filatelie și artă populară, ori neîntrecut animator cultural, C. S. Nicolăescu - Plopșor, pe care îl consider - prin diversificarea preocupărilor sale intelectuale - un adevărat renașcentist.

O primă problemă asupra căreia aș dori să insist, acum la comemorarea celor o sută de ani de la nașterea sa, este faptul că data nașterii sale (uneori pusă în discuție) este, neîndoiește 31 martie 1900. În susținerea acestei date de naștere pledează însăși mărturia personală, făcută în volumul omagial, pe care și-l dedică, sub titlul "N. Plopșor-Amintiri", apărut în colecția "Pământ și suflet oltenesc", sub îngrijirea și îndrumarea autorului, la 1 aprilie 1934. În nota "biobibliografică" se afirmă că este "născut la 31 martie 1900, în Plopșor-Dolj". Și, un amănunt semnificativ: autorul se consideră, în aceeași "biobibliografie", "în prezent, plugar, președinte al Institutului de Arheologie Olteană și îndrumător al Bibliotecii Pământ și Suflet Oltenesc".

Referindu-mă la numeroasele preocupări, îndeplinite de C. S. Nicolăescu - Plopșor, întotdeauna, cu pricepere și conștiinciozitate, voi sublinia și la faptul că acestea s-au desfășurat într-o atmosferă tăcută, de modestie și dăruire, dar deplin eficientă, și, mai ales, dezinteresată. O scrisoare (făcând parte din colecțiile mele), o dovedește cu prisosință: "Domnule Prefect, Conform ordinelor dvs., am început o nouă orânduire a colecțiilor muzeului și o catalogare a lor, după cerințele unui Muzeu Regional, care trebuie să aibă la baza conducerii sale, metoda riguros științifică ... Până la 20 iunie, voi lucra zilnic la muzeu, pentru a face ca acesta să se prezinte în condiții superioare ... Vă rog, Domnule Prefect, ca, apreciind munca făcută de mine, în acest scop, să binevoiți a-mi acorda ... o zi pe care o veți socoti dvs. cu cale". Dar, cu toată modestia și discreția intervenției scrise, organizatorul muzeului craiovean a rămas doar cu recunoașterea morală a meritelor sale, pentru "orânduirea colecțiilor și catalogarea lor".

Cu toată această modestie intelectuală, C. S. Nicolăescu-Plopșor, la vârsta de numai 26 de ani, într-un articol intitulat "Dacii la Troia" (extras din "Năzuința Românească", V/1926, nr. 2) își îngăduia să răstoarne o teorie a marelui nostru istoric V. Pârvan (prezentată, de acesta, în "Orpheus", II/1926, nr. 1): "Sprijinit pe *prea puține date istorice, pe câteva date arheologice* și mai ales pe unele date toponimice, D-sa (V. Pârvan, sublinierea și indicarea mea) *trage o concluzie cu totul nebănuită*".

Cu toate astea, tânărul cercetător craiovean, după 10 ani, publică în "Dacia-Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie", având drept Comisionar General pentru Europa pe Paul Geuthner, din Paris, lucrarea - de mare răsunet științific - "Le Paleolitique en Roumanie", în care citează ... 124 de lucrări, la bibliografie. Prin această remarcabilă lucrare științifică, autorul a reușit să se impună printre specialiștii vremii sale, drept o personalitate a arheologiei europene. Și acest lucru s-a realizat tocmai prin intermediul unei publicații întemeiate de V. Pârvan.

Câteva călătorii în străinătate, atestate de pașaportul său, dar, mai ales, de bogata corespondență aflată în depozitele instituțiilor de specialitate, ori în colecții particulare, demonstrează faptul că prestigiul științific al Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor depășise, repede granițele țării.

Astfel, în 1932, a primit invitația de a prezenta trei comunicări la Congresul Internațional de Științe Preistorice și Protoistorice, ce urma să aibă loc la "Societatea de Antichități" din Londra. Reproduc, în traducerea mea, un fragment din această scrisoare: "Domnule și drag coleg, am

remarcat, cu cea mai mare plăcere că vom avea prilejul să vă vedem la Londra și că dvs. veți prezenta trei comunicări, al căror rezumat l-am primit ..."

În același an, Facultatea de Științe a Universității din Porto-Portugalia, la 23 noiembrie, mulțumește lui C. S. Nicolăescu-Plopșor, pentru "atât de amabila adeziune la omagierea lui Martins Sarmento ... printr-un articol de 10 pagini și 3 sau 4 ilustrări ..."

Societatea "Martins Sarmento", din Guaimaraes-Portugalia, 21 noiembrie 1993, "are onoarea să trimită (lui C. S. Nicolăescu-Plopșor) probele (de tipar) ale articolului din volumul de omagiere al lui Martins Sarmento ..."

Din alte scrisori, provenind tot din colecțiile mele, rezultă și prețuirea oamenilor de știință români, pentru activitatea multiplă renumitului cercetător craiovean. Spre pildă, Constantin Moisil îi scrie, în august 1923: "Iubite Domnule Plopșor, îți mulțumesc pentru "Oltenia" și te felicit pentru buna idee ce ai avut de a o publica ... Turnătoria de la Plenița este foarte interesantă și ar fi bine să o urmărești și mai departe. Documentele oltene, iarăși, prezintă interes, mai ales că, până acum, s-au publicat puține. Noroc, și cu Dumnezeu, înainte".

Aceleași prețuiri rezultă și dintr-o scrisoare a lui D. Berciu, din 26 martie 1933; acesta îl invită, pe prietenul său Plopșor, la o întâlnire științifică, în Polonia.

Alte scrisori atestă implicarea cercetătorului oltean, cu competența sa recunoscută, în viața științifică românească și europeană.

În susținerea acestei înțelegeri superioare a muncii științifice pentru care fusese apreciat adesea - îl atenționează, spre pildă și Al. Bărcăcilă, încă din 15. XI. 1922: "În felul acesta, cred că noi, cei ce lucrăm pe tărâmul culturii oltene, ne-am putea apropia, spre sporul chiar al lucrului nostru", iar Scarlat Preajbă (generalul N. Negreanu) îi mărturisea: "Eu cunoșteam și apreciam, demult, activitatea dvs. și nu știam cum să vă exprim felicitări și admirație".

În același sens, Ion Nestor îi solicită ajutorul - în scrisoarea sa din 1. XI. 1930 - ca unui adevărat arbitru științific: "E vorba să plec, în curând, în Germania ... fii bun și ajută-mă".

O scrisoare din partea M. Roșca, directorul Institutului de Arheologie din Cluj, îl invită pe C. S. Nicolăescu-Plopșor, la 3. IV. 1924, prin cuvinte ca: "V-aștept, cu tot dragul, și tot ce am la mână vă stă la dispoziție. Adă ceva material".

La 14 mai 1938, generalul I. Anastasiu precizează - după părerea sa - "scopul nostru: popularizarea științei și cunoștințelor", iar Const. Moisil îi scrie, din nou, referitor la Congresul de arheologie și numismatică de la Craiova: "Cum, atât d-ta cât și dl. dr. Metzulescu sunteți nu numai foarte pricepuți în astfel de lucruri, dar aveți și nobila ambiție de a face ca Oltenia să fie mereu în fruntea altor provincii, am toată nădejdea că vom ieși cât se poate de bine".

Într-o altă scrisoare, din 12. febr. 1924, S. Mehedinți îl invită pe filologul C. S. Nicolăescu-Plopșor să colaboreze la "Convorbiri literare": "Vrei d-ta să dai o pagină, în fiecare lună, în care să înșiri cuvinte din partea locului?" În acest sens, caracterizându-l perfect, D. Berciu i se adresează, într-o scrisoare (aflată în colecțiile mele), din 1933, prin cuvintele: "Bărbosule taciturn, de când n-ai mai dat semne de viață am senzația groaznică a scufundării, parcă se scufundă Oltenia ..."

Dar, perioada respectivă este tocmai cea în care "taciturnul" lucra, neobosit, pentru definitivarea unor concluzii științifice în domeniul arheologiei.

În același stil de sobrietate științifică, C. S. Nicolăescu-Plopșor s-a preocupat și de folcloristică, "printre picături", remarcându-se, mai ales, prin culegeri de povești, uneori prelucrate, și de balade ori cântece bătrânești, fantastice sau vitejești. Acest "Creangă al Olteniei", cum l-au numit alții, sau "tartorul poveștilor", cum s-a numit el însuși, își înscrie numele și printre întemeietorii "Tovărășiei Folcloriștilor Olteni", în 1927, având ca "organ de presă" publicația, adesea evocată, "Suflet oltenesc".

În cadrul acestor preocupări, C. S. Nicolăescu-Plopșor acordă o atenție specială, de precursorat, folclorului țigănesc. Scopul articolului de față este tocmai acela de a semnala rezultatele obținute în acest sector, prea puțin cunoscute, dar - prin aceasta - nu mai puțin interesante.

Pentru a justifica, în bună parte, interesul lui C. S. Nicolăescu-Plopșor pentru folclorul țigănesc, este necesar să facem câteva precizări.

O cât de sumară analiză psihologică și sociologică a etniei romilor ne conduce la concluzii, deosebit de importante, despre darurile naturale, înnăscute, cu care sunt înzestrați membrii acestui grup etnic. Astfel, se poate spune că avem printre noi niște oameni foarte legați de natură, sentimentali, cu multă exuberanță și fantezie, mergând până la exagerări și chiar bizarerii. Poezia acestor populații de țigani, de la noi ca și din alte părți ale lumii, reflectă tocmai aceste însușiri generale, populare, dublate de o muzică, în cromatică orientală, dar, adesea, influențată și de melosul popular românesc, pe care, la noi, vechii, și mai noii, lăutari romi îl interpretează cu patos și trăiri emotive. Înfloriturile libere, spontane și improvizația de versuri și de melodie, preluate din muzica și folclorul românesc, devin, de cele mai multe ori, adevărate piese de virtuozitate. În mod special, nota de melancolie reținută, din unele producții de literatură populară românească, și-au găsit, de-a lungul timpului, interpreți desăvârșiți, din rândurile romilor, și pe meleagurile oltenesti. Și, desigur, pe mulți dintre acești virtuozii ai folclorului țigănesc, C. S. Nicolăescu-Plopșor i-a cunoscut direct, în deseale peregrinări arheologice.

De asemenea, atmosfera de simpatie pentru romii din țara noastră, creată, încă din secolul trecut, de Mihail Kogălniceanu (prin a sa "Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des cigains", Berlin, 1837, cu traducerea sa germană, de la Stuttgart, din 1840, și traducerea românească, de la Iași, din 1900) și de Vasile Alecsandri, a fost continuată prin lucrarea lui Bataillard și Obedenaru. Dacă presupunem că Mihail Giorgiade Obedenaru, născut la București, în 1839, se trage dintr-o familie de moșieri de la Obedin, de lângă Craiova, atunci putem afirma că primele culegeri de poezie și muzică țigănească, din părțile noastre, a fost realizată de către acest eminent medic, publicist și diplomat român, care semnează, împreună cu filoromânul Bataillard, la Paris, în 1873, și apoi, în 1875, un volum intitulat "Derniers Travaux relatifs aux bohémiens". Este vorba despre "bogata sa colecție de manuscrise și de 200 de arii românești", dar și țigănești, pe care le amintește, de exemplu, Dim. R. Rosetti, în "Dicționarul contemporanilor", București, 1897, P. 141.

În presa locală craioveană, de la începutul secolului nostru, am întâlnit mai multe articole referitoare la folclorul țigănesc. Un exemplu este edificator: V. I. Jeleanu (desigur, un pseudonim) semnează în "Democrația Olteană", I/1919, nr. 13, p. 216-217, un articol intitulat "Țigani". Autorul articolului încearcă să justifice propunerea sa de împrumut a țăganilor, după primul război mondial, prin evidențierea unor însușiri ale acestei etnii, din Oltenia, precum ar fi priceperea țăganilor la fierărie, potcovărie și la căldări, dar nu mai puțin, la muzica și poezia populară românească. Obiceiurile și firea țăganilor, ba chiar și lupta lor, ca soldați, în război (cu exemplificări, în această privință, din comuna Celei), sunt tot atâtea argumente aduse de autorul articolului citat, în favoarea împrumutării țăganilor. Într-un paragraf interesant al respectivului articol, sunt descrise, cu simpatie și chiar cu admirație, micile petreceri țigănești, de seara, după terminarea lucrului, când oamenii dansau și cântau piese de un deosebit interes folcloric.

Pe baza unor astfel de tradiții, locale și naționale, românești și străine, și pornind de la simpatia și prețuirea folclorului țigănesc, bine cunoscut, se înscrie și activitatea de cercetător, în acest domeniu, a profesorului C. S. Nicolăescu-Plopșor.

Îmi propun să menționez numai câteva rezultate ale studiilor sale din acest sector de activitate. Voi aminti, deci, mai întâi, încercarea de studiu asupra rudarilor români din Serbia, care se concretizează într-un articol, publicat în "Arhivele Olteniei" I (1922), p. 40, în care autorul este de acord cu un mai vechi cercetător al problemei, Teodor Filipescu (din 1906), trăgând concluzia că "ceea ce trebuie să se desprindă limpede e că rudarii, din Serbia, sunt români. Temeinicia cercetărilor întreprinse de C. S. Nicolăescu-Plopșor în folcloristica și istoria țăganilor, îl fac repede cunoscut și determină chiar o intervenție oficială a Academiei Române. În acest sens, citez și o altă scrisoare inedită, aflată în colecțiile mele: *"Iubite Domnule Nicolăescu, s-a făcut. Academia a propus, pentru anul 1928, un premiu de 50.000 lei, ca să se dea unei lucrări cu acest subiect: Contribuții*

etnografice al Țigani din România. N-am mai pus, cu deosebită privire la Oltenia, spre a-ți lăsa D-tale latitudinea să te întinzi cu subiectul în orice direcție vei voi. Paralel cu această lucrare, va merge foarte ușor o revedere a materiei pentru examenul de capacitate (pentru profesori secundari, nota ns.). Cred că se va ține în toamnă, sau la iarnă. Va fi o mare bucurie să treci în capul listei. Nu ca chestie de vanitate, ci ca simplu document, în legătură cu vicisitudinile examenului. Al D-tale, S. Mehedinți 1925, luna 4". (Se va vedea reproducerea alăturată a acestei scrisori).

Se constată, deci, că Simion Mehedinți a obținut de la Academie "un premiu", pentru strădaniile lui C. S. Nicolăescu-Plopșor de a se ocupa de "etnografia la Țigani", după anul 1925. Aceasta este explicația unor cercetări, mereu mai serioase, asupra acestei probleme, în câteva sate doljene, cu populație țigănească, precum și în Craiova, în cartierele "Fața Luncii", ori "Sineasca" (împreună cu străzile Bizet, Opanez și Cantemir, până la "Valea Gangului". În aceste peregrinări de lucru prin mahalalele țigănești ale Craiovei, C.S.Nicolăescu-Plopsor era însoțit, adesea, de arhitectul orașului, Alfred Vincenz, și de pr. D. Pătrașcu, parohul uneia din zonele frecventate. Fiind un bun cunoscător și vorbitor de limbă țigănească, C.S.Nicolăescu-Plopsor a cules, atunci, un bogat material folcloric, poezie și muzică, pentru completarea altor culegeri mai vechi.

Rodul acestor strădanii neobosite a fost o culegere, de 32 pagini, intitulată "*Ghilea romană*", publicată la Craiova, în 1934, în colecția sa "O rom".

A urmat, peste câteva luni o altă culegere de folclor țigănesc, în aceeași colecție, cu titlul "Paramise romană".

În fine, încă o broșură, de 31 pagini, "De-ale țiganilor", publicată, de această dată, într-o altă colecție, "A fost odată", vine să întregească, în limba română, activitatea de culegător de folclor țigănesc a lui C. S. Nicolăescu-Plopsor. În această ultimă lucrare, intervenția culegătorului, în textul pieselor prezentate, este evidentă.

Fără să ne îngăduim o analiză mai cuprinzătoare a acestor lucrări de folcloristică țigănească, nu putem, totuși, să nu subliniem că broșura "*Ghilea romană*" este prima culegere de folclor țigănesc, făcută de un folclorist. Lucrarea este în același timp, și un interesant exemplar bibliografie, care se găsește, cu greutate, în câteva biblioteci publice.

Într-un alt sector de activitate, Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor a luat hotărârea de a înființa o "Societate a Scriitorilor Olteni", împreună cu o "comisie", formată din C. S. Făgețel, I. Calotescu-Neicu, I. C. Popescu-Polyclet, St. Bălcești și D. Diaconescu-Dăești. (Cf. "Societatea Scriitorilor Olteni", în "Gând și Slovă Oltenească", I/1936, nr. 8, p. 4.)

Au fost admiși, atunci, 32 de membri activi și 18 membri stagiați, iar scopul societății a fost definit, de C. S. Nicolăescu-Plopșor, în modul următor: "Pentru promovarea scrisului românesc oltean și pentru a da o mai mare putere de afirmare gândului și spiritului oltenesc. (Lucru pe care, de fapt, îl urmărește, omonima societății, și astăzi).

Prin sentința civilă nr. 55/1937, societatea își schimbă numele, devenind "Uniunea Scriitorilor Olteni", din păcate, fără Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, inițiatorul ei, ci având, ca președinte de onoare, pe N. M. Condiescu, iar, ca președinte pe C. Șaban-Făgețel.

Reproducem alăturat scrisoarea de mulțumire a lui Caton Theodorian (1877-1939), în acel timp, președintele "Societății Autorilor Dramatici Români", din București, în urma invitației, pe care Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor i-o făcuse de a deveni membru de onoare al "Societății Scriitorilor Olteni". Câteva cuvinte, din finalul scrisorii respective, trebuie subliniate: "Îndrept o emoționantă privire spre locurile unde m-am născut și am trimis calde și cordiale salutări tuturor d-lor membri și iubiți colegi. Caton Theodorian".

Se confirma, astfel, scopul propus de C. S. Nicolăescu-Plopșor, pentru activitatea "Societății Scriitorilor Olteni", de atunci și de acum.

În încheierea celor câteva "considerații", mai puțin cunoscute, privitoare la definirea personalității lui Constantin S. Nicolăescu-Plopșor, aș dori să mai amintesc și organizarea celui de al doilea "Congres și Expoziție de Arheologie și Numismatică", ținut la Craiova în zilele de 28 și 29

septembrie, 1934, și apoi, la 30 septembrie, la Turnu Severin. În reușita acestui eveniment singular în istoria Arheologiei, dar, mai ales, a Numismaticii românești, organizatorul a fost sprijinit de dr. Al. Metzulescu și prof. Al Bărcăcilă.

De asemenea, nu poate fi uitată intervenția și insistențele cu care C. S. Nicolăescu-Plopșor a determinat - în condiții extrem de grele - autoritățile comuniste din perioada anilor 1967, să accepte mutarea obiectivelor științifice din cetatea medievală de la Ada-Kaleh, la insula Simian. Din păcate, proiectele îndrăznețe ale profesorului Nicolăescu-Plopșor nu s-au finalizat nici până astăzi și vestigiile se află într-un proces de continuă degradare. Ideea sa va rămâne, totuși, ca o mustrare pentru oamenii de știință care i-au urmat.

(Articolul este însoțit de câteva reproduceri de scrisori, din care s-au citat).

[illegible]

INTERNATIONAL CONGRESS OF
PREHISTORIC AND PROTOHISTORIC SCIENCES.

Society of Antiquaries,
Burlington House,
Piccadilly, LONDON W. 1.

Cher gâcher Marc Collège. - Héro
 Monsieur et cher collègue. Nous remarquons
 avec le plus ~~grand~~ plaisir que nous aurons
 l'occasion de vous voir à Londres et que vous
 allez présenter 3 communications dont des
 résumés vont nous parvenir. Il faut ^{en} tout ^{cas} néanmoins
 dire que le programme surtout du sec. III déjà
 surchargé mais nous allons tout faire pour
 trouver place pour vos communications
 estimées. Veuillez agréer l'assurance de
 notre considération distinguée
 20. v. 32 V. Childe

**NICOLAE TITULESCU - DIPLOMAȚIE ȘI EFICIENȚĂ.
CAZUISTICA ÎNȚIERII LEGĂTURILOR DIPLOMATICE ROMÂNEȘTI
CU ȚĂRILE BALTICE**

asist. univ. drd. SILVIU MILOIU,
Universitatea "Valahia" Târgoviște

Relațiile dintre România și Țările Baltice sunt parte a unui proces modern de creare a unor zone de schimb și comunicație din ce în ce mai intense. Ele sunt, de asemenea, un exemplu al potențialului de interdependență și colaborare al noilor națiuni-state constituite după Marele Război pe ruinele vechilor imperii. Solidaritatea dintre aceste națiuni nu a fost întotdeauna implicită. Dar când a existat a fost întotdeauna binevenită. Fie că s-a datorat unui pericol comun sau mai multora, s-au manifestat aproape de fiecare dată suficiente motive de a fi parte a unui proces în care informația și căile de manipulare a acesteia au fost esențiale. Colaborarea serviciilor secrete de informații constituie un exemplu în acest sens, mai ales într-o zonă în care se experimenta, la scară gigantică, prima construcție comunistă din istorie. Iar istoria obligă la precauții. Mai ales când ea demonstrează că hainele noi nu înseamnă și o schimbare de motivație și de scop. Iar dacă vorbim despre imperialismul rus cu o vechime de secole înțelegem cu atât mai bine de ce erau necesare legături strânse între țările mărginașe sovieticilor. Iar dacă adăugăm lipsa de factori obiectivi sau subiectivi meniți să aducă discordie înțelegem, cred, întreaga bază a unor relații serioase, între parteneri motivați. Asemenea aliați fără alianță erau România și Țările Baltice. Din punct de vedere al schimburilor economice relațiile lor puteau să nu spună nimic. Nu știu dacă ele măcar acopereau costurile totuși reduse ale reprezentării. Din punct de vedere politic, informațional, conjunctural, emoțional ele însemnau mult. Iar cei ce le-au înțeles rostul adânc s-au dovedit înțelepți. Iar aceia care le-au făcut posibile eficienți. Un personaj și înțelept și eficient a fost să fie Nicolae Titulescu. Iar relațiile româno-baltice îi datorează măcar începutul și vitalitatea. Adică jumătatea românească a întregului. Cealaltă jumătate, ce-i drept mai mică, și-o contabilizează politicienii baltici.

Dacă am ține neapărat să găsim piatra unghiulară pe care s-au așezat relațiile româno-baltice ar trebui să ne întoarcem în timp la anul 1921. Pe data de 21 septembrie, România a fost unul dintre statele care la a 16-a întâlnire plenară a Ligii Națiunilor a acordat votul său favorabil admiterii Estoniei și Letoniei în acest for mondial¹. La fel va proceda și în cazul Lituaniei. Încă din 1924, ministrul plenipotențiar al României la Varșovia, Alexandru Florescu, remarca că "Statele Balte erau un minunat post de observație pentru cele ce se petrec nu numai în Rusia, dar și între Germania și Rusia". Subtilul diplomat român considera că o reprezentanță diplomatică în aceste state era absolut necesară, dar nu încredințată ministrului României din Varșovia, ci sub forma înființării unei legații conduse de un ministru acreditat în toate cele trei state, Lituania, Letonia și Estonia. Șeful legației era necesar, în concepția lui Alexandru Florescu, să fie ajutat de un secretar de legație care să-i țină locul în timpul deplasărilor sale. Diplomatul român era de părere că sediul principal ar trebui să fie la Riga. Acesta era un "oraș mai civilizată,...în mijlocul drumului spre cele două capitale Kowno și Tallinn". În raportul său diplomatic adresat Palatului Sturdza, trimis în copie regelui și primului ministru, se făcea o analiză a personalului și agențiilor diplomatice existente în Țările Baltice. Astfel, Franța, Italia, Germania și Rusia, ca de altfel și aceste țări vecine și prietene între ele, aveau câte un reprezentant diplomatic cu post fix în fiecare capitală. Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Olanda aveau un singur reprezentant în toate cele trei state. Polonia avea un ministru la Riga și unul la Tallinn. Ungaria avea un ministru pentru Estonia și Letonia. Alături de

---

¹ Edgar Mattisen, *Searching for a dignified compromise. The Estonian-Russian border. 1000 years*, Tallinn, ILO Print, 1996, paginile 123-124, appendix 8, Admission of Estonia to the League of Nations, Excerpt of the 16th Plenary Meeting of the League of Nations, 22 septembrie 1921.

România, alte țări care recuseseră la formula acreditării ministrului lor la Varșovia și în Țările Baltice, erau Belgia și Austria, însă interesele acestor state în Polonia și în Țările Baltice, conchidea diplomatul român, nu se asemănau defel cu cele ale României²

Guvernul Ion I.C. Brătianu s-a arătat interesat de normalizarea conflictelor de competență între legațiile românești și de inițierea unor contacte mai apropiate cu Letonia. S-a dovedit astfel că opiniile exprimate de ministrul său din capitala Poloniei au găsit o oarecare receptivitate în sânul executivului. Pe data de 21 martie 1924, printr-un decret-regal, Alexandru Florescu era numit - cu începere din 1 aprilie 1924 - ca Trimis Extraordinar și Ministru Plenipotențiar al României pe lângă guvernele Poloniei, Letoniei și Estoniei³. Așadar, prin extinderea autorității Legației din Varșovia în cele două republici baltice se creau bazele unor contacte regulate între România și aceste state a căror existență fusese recunoscută pe plan internațional de numai câțiva ani. Aceasta demonstra, de altfel, importanța pe care Bucureștii începeau să o acorde poziției acestor țări limitrofe Uniunii Sovietice, situare geografică, care, insist, permitea receptarea și transmiterea multor informații interesante provenite din surse de primă mână asupra priorităților de politică externă ale Moscovei. Accesul la o conductă de informații bogată dădea posibilitatea României să contracareze o posibilă acțiune revizionistă a Moscovei.

Desprindem astfel principalul rost al legăturilor întreținute cu Statele Baltice, deoarece alte aspecte precum cele economice, culturale, turistice fără a lipsi cu totul, erau subsidiare. Afirmările noastre sunt întărite și de discuțiile purtate în martie 1925 de noul ministru al României acreditat și în Țările Baltice, Alexandru Iacovaky, cu secretarul general al Ministerului Afacerilor Străine leton, Siegfried Meierovics. Cunoscutul diplomat leton a observat cu acel prilej interesele permanente care legau Letonia de România. El și-a și exprimat convingerea premonitoare că atunci când Rusia va ataca unul dintre statele ce formau cordonul de apărare antibolșevic, atunci războiul se va întinde pe tot frontul. De aceea, diplomatul leton a propus un proiect de colaborare României pentru combaterea comunismului. Letonia era de acord în cadrul acestei cooperări să pună la dispoziția Bucureștilor toate informațiile cu privire la politica Rusiei de care dispunea sau ar fi putut să dispună⁴.

Ministrul român informa Palatul Sturdza și asupra interviului pe care-l acordase ziarului "Rigas-Zinas", al cărui redactor-șef îi fusese recomandat de directorul protocolului din cadrul ministerului de externe leton. Interviul fusese interpretat de către diplomații letoni ca "mărturia concretă a cordialității relațiilor româno-letone"⁵. În cadrul interviului, ministrul român declarase că instrucțiunile sale tindeau "la crearea unor relațiuni de prietenie sinceră și cordială între România și poporul leton și guvernul său" și că politica românească în Letonia avea în vedere colaborarea la păstrarea păcii, civilizației și ordinii⁶. Și poate că sunt rare momentele în care un diplomat poate să fie atât de direct și de sincer. Pentru a rezolva chestiunile legate de reprezentarea diplomatică în Letonia, România optase pe data de 1 mai 1925 pentru înființarea unui Consulat onorar român la Riga⁷. Consulatul și-a menținut existența în toată perioada interbelică, în 1937 funcția de consul onorific în capitala Letoniei îndeplinind-o Percy Zimmerman⁸.

² Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920-1944, Lituania, volumul 4, Relații cu: Germania, Italia, România, Suedia, S.U.A., U.R.S.S., Vatican, fila 255-256, Tel. nr. 3358 din 3 august 1924 de la Legația regală română din Varșovia (Alexandru Florescu), pentru Ministerul Afacerilor Străine (pe raport este inserată o rezoluție prin care se cerea expedirea în copie regelui și primului-ministru).

³ Idem, fond 82/1925-1940, *Letonia*, vol. 93, Legația, f. 2.

⁴ Idem, fond 71/1920-1944, *Letonia*, vol. 8, *Relații cu alte state*, f. 44-47, Tel. nr. 9 din 9 martie 1925 de la Alexandru N. Iacovaky, Riga, pentru M.A.S.

⁵ Ibidem, f. 50-52, Tel. nr. 3 din 3 martie 1925 de la Alexandru Iacovaky, Riga, pentru M.A.S., București.

⁶ Ibidem, articolul din ziarul "Rigas-Zinas".

⁷ Idem, fond 82/1925-1940, *Letonia*, vol. 93, Legația, f. 21.

⁸ Idem, fond 71/1920-1944, *Letonia, Relații cu alte state*, vol. 8, f. 127-132, Tel. nr. 86 din 27 februarie 1937 de la Vasile Stoica, Riga, pentru M.A.S..

Relațiile româno-baltice erau însă departe de proiectul Florescu și încă și mai departe de posibilitățile și de necesitățile lor reale. Era nevoie de o nouă viziune, de energie și de eficiență. Aceste calități le avea Nicolae Titulescu. {i în plus era un cheltuitor. Așa cum aveau să-i reproșeze criticii săi de mai târziu. Unul dintre aceștia a fost chiar un diplomat promovat de el ca pionier al diplomației românești din arealul baltic - Mihail R. Sturdza, viitor ministru al Afacerilor Străine al României⁹. Însă - cel puțin în unele cazuri - Titulescu cheltuia banii cu folos. Iar aristocratul român a putut simți acest lucru în timpul misiunii sale.

Pe data de 6 iulie 1927 diplomatul oltean a devenit ministru de externe în guvernul Brătianu¹⁰. Sub impulsul său guvernul român a trecut în scurt timp la consolidarea legăturilor cu Letonia. După cum observa însuși Nicolae Titulescu, interesele comune avute de România și de acele națiuni erau legate în primul rând de poziția lor geografică, fiind state limitrofe Rusiei. De asemenea, arăta diplomatul român, "aceste țări, prin gradul de civilizație pe care l-au atins, reprezintă elemente de prim ordin în cadrul comunității internaționale". Titulescu accentua că aceste motive determinaseră România să deschidă câte o legăție la Tallinn, Riga și Kovno. El se ridica împotriva celor care avansaseră cifre exagerate în legătură cu costurile implicate de funcționarea oficiilor diplomatice baltice. Dimpotrivă, diplomatul român definea o legăție ca pe "o carte de vizită" care pune în mișcare relațiile și atribuia opoziția la înființarea acestor legații unei propagande părtinitoare care "dorește absența noastră, astfel încât alții să poată lucra singuri în voie peste tot"¹¹.

Legăția României la Riga a fost înființată așadar la propunerea ministrului Afacerilor Străine Nicolae Titulescu, după ce se acumulaseră deja în centrala ministerului și alte cereri în acest sens ale trimișilor Bucureștilor. Regența, în numele regelui Mihai I, și-a dat avizul asupra raportului ministrului Afacerilor Străine numărul 73.917 și a Jurnalului Consiliului de Miniștri numărul 2.900 din 20 decembrie 1927 și a elaborat un decret cu un singur articol prin care-l autoriza pe ministru să aducă în fața corpurilor legiuitoare un proiect de lege în acest sens¹². Proiectul de lege elaborat a fost supus votului Parlamentului. Pe data de 21 decembrie 1927, Adunarea Deputaților a aprobat în unanimitate, iar Senatul cu un singur vot împotriva legii privind înființarea a patru noi legații: la Societatea Națiunilor (Geneva), în Letonia (Riga), în Brazilia (Rio de Janeiro) și în Egipt (Cairo)¹³. Pentru ca votul Parlamentului să fie executoriu ministrul Afacerilor Străine și ministrul de Justiție, Stelian Popescu, au informat regența asupra legii adoptate și i-au supus spre aprobare decretul pentru promulgarea legii¹⁴.

Pentru a câștiga timp, Nicolae Titulescu i-a cerut ministrului român la Varșovia Carol Davilla să-i comunice colegului său leton că România crease o legăție la Riga și să-l roage să transmită această informație guvernului său, telegrafic în același timp la Palatul Sturdza răspunsul¹⁵. Telegrama de la acest oficiu diplomatic românesc a venit pe data de 30 decembrie 1927. În răspunsul diplomatului Gheorghe Davidescu, viitor însărcinat cu afaceri la Tallinn, era exprimată "fericirea" resimțită de guvernul leton la auzul veștii creării legăției române din Riga¹⁶. Regența a sancționat, la rândul ei, legea numărul 3809 adoptată de Parlament. Pe data de 31

⁹ vezi critica sistematică și tranșantă în Mihail Sturdza, *România și sfârșitul Europei. Amintiri din țara pierdută*, Alba Iulia-Paris, Fronde, 1994, p. 73 și urm.

¹⁰ Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)*, București, Ed. Mediaprint, 1995, p. 239.

¹¹ Nicolae Titulescu, *Politica externă a României (1937)*, Ed. Enciclopedică, București, 1994, p. 224 (ediție îngrijită de George Potra, Constantin Turcu și Ion M. Oprea).

¹² Arh. M.A.E., fond 82/1925-1940, Letonia, Legatia, vol. 93, f. 6.

¹³ Ibidem, f. 4, Nota Președinției Adunării Deputaților nr. 810 din 21 decembrie 1927 pentru M.A.S..

¹⁴ Ibidem, f. 3, Tel. nr. 97.485 din 23 decembrie 1927 de la M.A.S. și Ministerul Justiției, pentru Înalta Regență.

¹⁵ Ibidem, f. 5, Adresa din 26 decembrie 1927 de la Titulescu, M.A.S., pentru Legăția României la Varșovia (Carol Davilla).

¹⁶ Ibidem, f. 7, Tel. nr. 5268 din 30 decembrie 1927 de la Legăția din Varșovia (Gh. Davidescu), pentru M.A.S..

decembrie 1927 s-a emis decretul regal prin care începând cu data de 1 ianuarie 1928 cele patru legații aveau existență juridică¹⁷. Înființarea practică a Legației României în Letonia, a cărei jurisdicție se extindea și în Estonia, s-a făcut abia în mai 1929 când Mihail R. Sturdza, Consilier de Legație și Însărcinat cu Afaceri, a sosit la Riga și a preluat conducerea acestei reprezentanțe diplomatice¹⁸. Diplomatul român era ajutat în activitatea sa de secretarul de Legație, Eugeniu Lucasiewicz, care în timpul deplasărilor lui Mihail Sturdza la Tallinn sau al concediilor acordate acestuia rămânea să gireze conducerea legației ca Însărcinat cu Afaceri ad interim¹⁹.

Prin primul raport diplomatic expedit de Mihail R. Sturdza de la Riga pe adresa Palatului Sturdza, în mai 1929, diplomatul îi împărtășea șefului său de la București din acel moment, național-țărănistul Gheorghe Mironescu, primele impresii culese de la Riga, ce întăreau ideea că meritau cheltuiți banii contribuabililor în Țările Baltice. El relatează că lucrase efectiv la instalarea primei legații românești în capitala Letoniei, ceea ce-i crea probabil o stare de satisfacție și de confort interior. Din discuțiile purtate cu colegii săi ce reprezentau state aliate sau amice ale Bucureștilor, ca și din primele sale impresii, desprinsese o opinie destul de clară "despre deosebita bogăție a acestui teren", mai cu seamă în sensul unor posibilități multiple de informații și contrainformații. Sturdza mai remarcă extraordinara reprezentare a agențiilor de presă și a marilor cotidiene în Riga, "Reuter", "Telegraph Union", "Exchange Telegraph", "Tass", "Le Temps", "The Times", "Daily Express", "Daily Mail", "Daily News", "Chicago Tribune", "Havas", "Izvestia" și multe altele având trimiși speciali în capitala Letoniei. În ceea ce privește misiunile diplomatice ale diferitelor state străine aflate la Riga, Mihail Sturdza transmitea informații și mai interesante. Astfel, legația Statelor Unite, stat care, la fel ca și România, nu întreținea legături diplomatice cu Uniunea Sovietică, avea 11 persoane înscrise în lista corpului diplomatic sau consular și un număr total de peste 20 de funcționari. Marea Britanie avea, de asemenea, un personal numeros în oficiile sale diplomatice (12 diplomați și mulți auxiliari), în timp ce Legația sovietică, instalată în două mari imobile, dintre care una părea a fi sediul unui minister, avea acreditați 9 diplomați și un număr nedefinit - de ordinul zecilor - și veșnic reînnoit de auxiliari. Această situație ne duce cu gândul la aglomeratele și impozantele clădiri ale ambasadelor contemporane ale Rusiei în țările desprinse din fosta Uniune Sovietică, cea de la Chișinău constituind doar un exemplu. Printre sursele de informații pe care însărcinatul cu afaceri român le considera importante se numărau colegii săi de la celelalte legații, personalul inferior al legațiilor și consulatelor, cercurile politice locale, presa locală, reprezentanții presei străine, călătorii străini ce se întorceau din Rusia Sovietică, cercurile financiare. De asemenea, Mihail Sturdza distinge ca foarte importante informațiile ce puteau fi culese de la marii și micii comercianți ce aveau varii ocazii de a traversa teritoriul rusesc. De aceea, concluzionează șeful noii legații românești, "o misiune de natura celei de care mai toate legațiile din Riga par a fi însărcinate, misiune care trebuie observat, implică în anumite cazuri o răspundere specială, nu poate fi conștiincios bazată decât pe relațiunile cele mai diverse și pe contacte continue". În acest context, pune și problema fondurilor ce erau necesare pentru a nu "zădărnici rezultatele primei misiuni ce îmi este încredințată în mod permanent"²⁰. Nu trebuie să absolutizăm valoarea *pro domo* informațiilor pe care le transmite Mihail Sturdza. Însă nici să le minimalizăm importanța. De pildă, Legația Statelor Unite la Riga avea o secțiune rusească, mică dar activă, în care se vor forma viitorii specialiști americani în

¹⁷ Ibidem, f. 8-9, Decretul de punere în vigoare a legii nr. 3.809 semnat de membrii Regenței pe data de 31 ianuarie 1927.

¹⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, Mihai I-Regența, Dosar 46/1928, f. 142, M.A.S., Direcțiunea Personalului, Adresa nr. 31.292 din 25 mai 1929 pentru C. Hiott.

¹⁹ Ibidem, Dosar 46/1928, f. 176, M.A.S., Direcțiunea Personalului, Adresa nr. 52.769 din 28 august 1929 pentru C. Hiott.

²⁰ Arh.M.A.E., fond 71/1920-1944, Letonia, vol. 8, Relații cu Lituania, Polonia, România, Suedia, Turcia, Ungaria, Vatican, f. 76-79, Tel. f.n. din mai 1929 de la Legația regală română din Riga, pentru M.A.S..

politica sovietică, cu un rol major în trasarea liniilor de acțiuni ale diplomației americane față de Moscova în perioada postbelică. De pildă, George F. Kennan, autorul doctrinei containmentului, a lucrat în această secțiune între 1931-1933. El arăta că activitatea membrilor săi publicațiile sovietice, încercau să afle știri diverse, pe care le transmiteau apoi la Washington în rezumat. În memoriile sale, Kennan respingea ca nefondate acuzele bolșevicilor că ar fi fost vorba de o agenție de spionaj a Statelor Unite²¹.

Telegrama lui Sturdza spune multe. În primul rând, despre registrul extrem de bogat al relațiilor româno-baltice. Minereul era imens dar pentru a fi extras era nevoie de legături și de bani. România avea interese comune cu alte state. Nu avea însă bani. Interesele permanente ale Bucureștilor se împleteau însă cu cele ale Rîgăi, Tallinnului și Kaunasului. Și aceasta însemna mult: suplinea parțial lipsa unor fonduri substanțiale. În al doilea rând, se dovedea întărirea glaciului ce înconjură U.R.S.S. Și în al treilea rând, venită din partea unui viitor adversar incorigibil al lui Nicolae Titulescu dovedea temeinicia actului ministrului Afacerilor Străine. Nu știm dacă Titulescu a fost o sancțitate a diplomației românești, europene și mondiale, cum a fost prezentat adesea. Totuși, se pare că a promovat interesele României cu eficiență, tenacitate, patriotism și inteligență. Și exemplul Statelor Baltice este unul convingător.

Nicolae Titulescu s-a implicat și în crearea unei baze mai solide a relațiilor Bucureștilor cu Tallinnul. Întărirea relațiilor de bună înțelegere dintre România și Estonia, interesele comune care le uneau, au impus în cele din urmă diplomației de la București stabilirea unei misiuni diplomatice permanente în capitala estoniană. Cel care a fost nominalizat în anul 1935 pentru a înființa această nouă misiune a fost succesorul lui Sturdza în fruntea celor două legații, Constantin Văllimărescu. În audiența de prezentare a scrisorilor de acreditare în fața președintelui Estoniei, Trimisul extraordinar și Ministrul plenipotențiar al României îi exprima demnitarului estonian sentimentele de "vie amicitie pe care M.S. Regele și poporul român le nutresc pentru nobila și viteaza națiune estoniană". El se arăta "flatat de onoarea ce-mi revine de a stabili prima Legație permanentă a României în Estonia". Constantin Văllimărescu era convins că cele două țări vor aduce un efort concertat în slujba cauzei menținerii păcii europene. Cel mai mare câștig pe care îl aducea însă noua misiune diplomatică era, după cum arăta diplomatul, "contactul permanent și direct", ce constituia "un mijloc în plus pentru menținerea și consolidarea relațiilor de amicitie și de bună înțelegere existente între cele două țări"²².

La rândul său, președintele Estoniei, Konstantin Päts, a afirmat în discursul său de primire a noului ministru plenipotențiar că aprecia crearea primei legații permanente a României în Estonia și că "această măsură, prin care a fost stabilit un contact permanent și direct, constituie un nou mijloc de dezvoltare și consolidare a relațiilor de amicitie și de bună înțelegere existente între cele două țări ale noastre". Demnitarul estonian îi promitea diplomatului român tot sprijinul pentru îndeplinirea misiunii cu care fusese însărcinat de guvernul său²³. De altfel, crearea Legației permanente a României la Tallinn a determinat reacții favorabile și în celelalte state baltice, aliate ale Estoniei, ca de exemplu la Riga, unde ministrul de externe al Letoniei îi exprimase ministrului român mulțumirea țării sale pentru importanța pe care România o acorda Țărilor Baltice²⁴.

O dată în plus clarviziunea lui Titulescu a fost dovedită. Deși relațiile dintre România și Uniunea Sovietică se normalizaseră, mulți simțeau că Moscova rămânea imprevizibilă. Și acest sentiment l-a încercat cu siguranță și șeful diplomației române. Concertul european se dezintegra pe zi ce trecea, dărâmat fiind de clivajul dintre ideologii, zone de influență, fiefuri ale terorismului,

²¹ George F. Kennan, *Memoirs 1925-1950*, Boston-Toronto, Little, Brown and Company, 1967, p. 47-48.

²² Arh.N.I.C., fond Casa Regală-Regele Carol al II-lea, f. 11-14, Dosar 145/1930, Tel. nr. 1206 din 1935 de la Constantin Văllimărescu, pentru M.A.S..

²³ Ibidem.

²⁴ Arh.M.A.E., fond 71/1920-1944, Lituania, Relații cu alte state, vol. 4, f. 263-264, Tel. nr. 450 din 25 noiembrie 1935 de la Văllimărescu, Legația română din Tallinn, pentru M.A.S..

agresivitate, înarmare. Mulți credeau că dezintegrarea blocului estic, dacă era să vină, va afecta aceste țări, fără excepție. Desigur nu-i putem acorda lui Nicolae Titulescu monopolul îngrijorărilor națiunii române. Dar ca român și demnitar versat în lumea politicilor internaționale simțul său era deosebit de ascuțit în această privință, după cum vor demonstra profețiile sale imediat posterioare. Nu-i putem pune în sarcină nici toate evoluțiile pozitive din relațiile cu vecinii baltici. A fost totuși omul care a înțeles importanța și perspectivele deschise de aceste relații.

STAMPĂ DE EPOCĂ
“MICHAEL VAIVODA VALACHIAE TRASALPINAE HAEREDITARI-US”

CRISTINA GAȘPAR-GHIȚESCU

Datare: 1658-1659

Material: hârtie fabricată manual

Tehnica: imprimare

Dimensiuni: L=21,5 cm; l=18 cm

Deținător: Muzeul Olteniei

Stampa este o imagine imprimată după o placă gravată (lemn sau metal) pe a cărei suprafață a fost trasat sau gravat desenul, în adâncime sau în relief cu ajutorul unei unelte. Aspectul gravurii este, de obicei, catifelat, de aceea se obțin tiraje reduse ca număr de planșe¹.

Multe dintre stampele aflate în patrimoniul Muzeului Olteniei sunt lucrări de maestru. Desenul sau acul de gravat au urmărit din umbră imaginea personalităților poporului român, cum ar fi: Mihai Viteazul, Grigorie Dimitrie Ghica, Mihnea al III-lea, Constantin Șerban și alții.

Prezența figurii lui Mihai Viteazul apare în numeroase variante sau replici, în general nesemnate și nedatate. Evoluția cronologică a imaginii a dovedit că figura lui Mihai Viteazul a călătorit departe, peste hotare².

Dacă nu s-ar fi păstrat nici un portret al acestor personalități, ce s-ar putea ști astăzi despre înfățișarea acestora, care au contribuit la istoria poporului român.

De aceea, pentru laboratorul de restaurare carte din cadrul Muzeului Olteniei, conservarea și restaurarea stampelor aflate în colecțiile Muzeului Olteniei reprezintă importanță și prioritate deosebită.

În cazul de față este vorba de una din stampele aflate aici și anume portretul lui Mihnea al III-lea, Voievod al Țării Românești, el fiind rebotezat, Mihail, în amintirea lui Mihai Viteazul. Stampa se afla într-o stare de conservare precară, deoarece asupra ei s-a intervenit empiric, fiind dublată pe verso cu hârtie de factură modernă, puternic îmbrunită ca urmare a procesului de îmbătrânire rapidă. Condițiile de microclimat și adezivul folosit la cașerare au dus la migrarea culorii hârtiei de cașerat în stampă.

De asemenea, stampra prezintă și alte deteriorări: pierderi de material suport, pete de mucegai, halouri de umezeală cu migrări de culoare. După o dezinfecție și investigare prealabilă s-a trecut la conservarea și restaurarea lucrării prin desprăfuirea și îndepărtarea depozitelor de murdărie continuând cu curățirea umedă realizată prin tamponare pe cristal cu C.M.C. 2% în apă și alcool etilic, ceea ce a facilitat îndepărtarea hârtiei de cașerat și a cleiului de pe spatele stampeii.

După o curățire amănunțită a stampeii până la obținerea efectului dorit și o uscare liberă, s-a efectuat incolarea pe ambele fețe cu C.M.C. 3%. După o presare intermediară s-a trecut la dublarea pe verso cu hârtie japoneză SEKISHU NATURAL 30g/m², iar pe față completarea părții lipsă prin metoda la dublu. După ce s-a îndepărtat surplusul de material s-a realizat presarea finală.

Stampa a fost introdusă într-un passepar-tout confecționat din carton canson 3 mm, carton special de conservare. Și astfel stampra cu portretul lui Mihail Voievod, este redată circuitului expozițional și documentar științific în condiții de manipulare și microclimat corespunzătoare.

¹ Emil Vărtosu - *Artă și tehnică grafică*, 1938.

² Andrei Pippidi - *Mihai Viteazul în arta epocii sale*.

Foto 1. Înainte de restaurare.

Foto 2. După restaurare.

ACȚIUNI CULTURALE DESFĂȘURATE DE SECȚIA ISTORIE ARHEOLOGIE ÎN ANII 1999-2000

Activitate expozițională

Expoziții temporare : 1999

- Oltenia și Unirea Principatelor - în colaborare cu Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Dolj, 22 ianuarie.
- Fortificația geto-dacică de la Bâzdâna - materiale care au rezultat în urma cercetărilor arheologice desfășurate în fortificația dacică de la Bâzdâna, 30 martie.
- Personalitatea lui Gheorghe Chițu - documente de arhivă, în colaborare cu Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Dolj, 16 aprilie - Liceul Pedagogic.
- Eroilor recunoștință - dedicată eroilor români din toate timpurile, 20 mai.
- Lapidariul - organizat în curtea interioară a secției, cuprinzând piese de valoare deosebită, permanent, 21 mai.
- Eroismul ca eternitate - dedicată eroilor doljeni căzuți în Revoluția din Decembrie 1989, 18 iunie.
- Colecționarii craioveni Ion Georgescu, 25 iunie.
- Grigore Gafencu, 1892-1957 - expoziție comemorativă în colaborare cu Muzeul Național de Istorie a României, 6 august.
- Donatori olteni, 1999 - expoziție temporară, 20 august.
- Planeta cărții - expoziție de publicații rare din colecțiile Muzeului Olteniei, 15 octombrie.
- Mihai Viteazul și ideea de unitate națională - expoziție și simpozion dedicat zilelor orașului Craiova, 23 octombrie.
- Cârcea, o istorie a ceramicii - expoziție de arheologie, noiembrie.
- Un primar pentru eternitate. Nicolae P. Romanescu - expoziție și simpozion dedicat împlinirii a 100 de ani de la primul mandat de primar al marelui om politic și edil neegalat, 3 dec. 2000.
- Unirea Principatelor - manifestare cultural-științifică, 24 ianuarie.
- Sub steaua Eminescului - manifestare aniversară, 14 ianuarie.
- Arta restaurării - expoziție, 25 februarie.
- Portrete - expoziție cu piese din colecțiile de artă ale Muzeului Olteniei, 13 martie.
- Rituri și ritualuri precreștine - expoziție dedicată împlinirii a 2000 de ani de creștinism, 31 martie.
- Brocarturi populare - expoziție organizată în colaborare cu ambasada R. P. Chineză, 27 aprilie.
- Constantin S. Nicolăescu-Plopșor - manifestare cultural-științifică prilejuită de împlinirea a 100 de ani de la nașterea marelui cărturar, 6 mai.
- Mihai Viteazul - Restitutor Daciae - manifestare cultural-științifică prilejuită de împlinirea a 400 de ani de la Marea Unire din anul 1600, 26 mai.
- Romula. Cel mai mare oraș roman din Dacia sud-carpatică - expoziție de arheologie, 13 octombrie.
- Valori ale patrimoniului cultural - expoziție dedicată "Zilelor Craiovei", 25 octombrie.

Activități cultural-științifice

- Simpozion științific, organizat în colaborare cu Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Dolj, "140 de ani de la Unirea Principatelor", 22 ianuarie.
- Masă rotundă "Ce nu se știe despre tabloul <<Hora Unirii la Craiova>> de Theodor Aman", organizată la Liceul "Henry Coandă", 23 ianuarie.

- Evocare "Semnificația istorică a Unirii Principatelor", organizată la Liceul Nr. 10, 24 ianuarie
- Expunere "Din istoricul mișcării sindicale din România", 10 februarie.
- Dezbateri publică "Răscoala din 1907", 9 martie.
- Dezbateri "Unirea Basarabiei cu patria mamă, România", 26 martie.
- Dezbateri publică "Națiune, Religie și războiul din Iugoslavia", 15 aprilie.
- Simpozion dedicat primarului N. P. Romanescu, 12 aprilie.
- Lansarea monografiei "Oltenia și Unirea Principatelor" de Luchian Deaconu și Otilia Gherghel, editată cu sprijinul Inspectoratului pentru Cultură al Județului Dolj, 20 mai.
- Simpozion "Ziua eroilor neamului. Semnificații istorice", în colaborare cu Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Dolj, mai.
- Simpozion dedicat familiei craiovene Vrabiescu, mai.
- Dezbateri "Istorie și prezent", au participat ofițerii de la Comandamentul Armatei, mai.
- Evocare și recital de muzică și poezie patriotică dedicat zilei de 9 mai, în colaborare cu Școala Nr. 33, mai.
- Expunere "Independența - naționalitate, patriotism. Repere istorice și reverberații contemporane", la Inspectoratul Județean de Poliție, mai.
- Expunere "Eroii neamului, modele de viață și acțiune pentru apărarea țării", la Grupul de Pompieri Craiova, mai.
- Dezbateri "Rolul colecționarilor în constituirea și conservarea patrimoniului cultural", iunie.
- Dezbateri publică zonală "Patrimoniul Cultural și tranziția. Muzeele încotro?", 30 septembrie.
- Simpozion național "Mihai Viteazul și ideea de unitate națională", 23 octombrie.
- Simpozion "Idealul unității naționale și teoriile de federalizare a țării", 30 nov. 1999
- Simpozion "Unirea Principatelor Române", 24 ianuarie.
- Lansarea lucrărilor "Metodica predării istoriei în învățământul preuniversitar" și "Revista Muzeum", 24 ianuarie.
- Simpozion "Ziua internațională a cărții", 22 aprilie.
- Simpozion "100 de ani de la nașterea lui C. S. Nicolăescu-Plopșor", 6 mai.
- Simpozion "Rugă pentru eroii neamului", 18 mai.
- Simpozion "In Memoriam Constantin D. Fortunescu (1874-1965)", 21 septembrie.
- Simpozion național "525 de ani de la prima atestare a Craiovei și 1775 de ani a Pelendavei dacice", 25 octombrie.

Inaugurarea expoziției "Grigore Gafencu"

Prof. Zaharia Gărau

27 august 1936 - 2 noiembrie 2000

În ziua de 2 noiembrie a anului 2000 în urma unei scurte suferințe a trecut la cele veșnice prof. Zaharia Gărau, cel care a servit muzeografia olteană peste un sfert de veac.

Născut într-o familie de țărani bănățeni la 27 august 1936 în comuna Borlova (jud. Caraș-Severin) unde a urmat și școala elementară, Zaharia Gărau a absolvit liceul din Petroșani în anul 1954. După ce a devenit licențiat al Facultății de Istorie-Geografie din Craiova, promoția anului 1966, Zaharia Gărau s-a încadrat ca profesor de istorie la școlile generale din Găvănești-Olt, Pielești-Dolj, Predești-Dolj (1966-1973). De la 1 iulie 1973 și până la pensionarea sa (1 iulie 1997) a lucrat în Muzeul Olteniei ca muzeograf, iar de la 1 mai 1990 ca șef al secției de istorie și arheologie, perioadă ce poate fi considerată cea mai bogată în realizări din viața sa.

În calitate de muzeograf a întemeiat în județul Dolj 14 puncte muzeale satești, a avut un rol major alături de ceilalți colegi ai săi în reorganizarea expoziției de bază a secției de istorie a Muzeului Olteniei în anii 1974-1976 și 1978, a conceput numeroase expoziții temporare, dintre care evidențiem în special cea închinată lui Nicolae Titulescu la împlinirea a 110 ani de la naștere (1992), dar și altor personalități doljene (Al. Macedonski, Henri Coandă, etc).

Fire blajină și înclinată spre meditație și trăire creștină, Zaharia Gărau și-a dedicat o bună parte din preocupările sale științifice cercetării cărții vechi românești, manuscriselor vechi românești și istoriei arhitecturii medievale românești.

Un alt capitol important al preocupărilor sale l-a constituit istoria muzeografiei oltene, pasiune concretizată în câteva studii de referință apărute în "Revista Muzeum" sau în volumele Muzeului Olteniei, dar și problemelor ridicate de geografia istorică (vezi în acest sens pertinentul studiu referitor la bătălia de la Rovine) unde a îmbinat fericit tradiția locală cu descoperiri arheologice și izvoare scrise interne și externe. O preocupare majoră a constituit pentru Zaharia Gărau cunoașterea unor personalități istorice de seamă ale Olteniei cum au fost Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Tudor Vladimirescu, Nicolae Titulescu (remarcându-se și aicea acribia sa științifică prin colaționarea izvoarelor oferite de presa timpului cu fondul atât de bogat de fotografii originale).

Aportul său științific este de netăgăduit la alcătuirea primelor două volume din "Istoria ilustrată a Craiovei" (1997-1998), monumentelor arhitectonice craiovene (1998), bisericilor craiovei (1998).

Zaharia Gărau a avut o contribuție importantă la îmbogățirea patrimoniului muzeal, dintre care amintim o hartă a Craiovei din prima jumătate a secolului al XIX-lea, el fiind membru și președinte, mulți ani, al Comisiei de achiziții și reevaluare a Muzeului Olteniei.

Decesul său constituie o pierdere ireparabilă pentru muzeografia românească, căreia i-a închinat cea mai mare parte a vieții sale.

Dumnezeu să-l aibă în paza sa !

TOMA RĂDUILESCU

CUPRINS

OTILIA GHERGHE	
Muzeul Olteniei - 85 de ani de la înființare	5
MIRCEA ANGHELINU	
Utilajul litic și arheologia paleoliticului din România. Simptomele unei crize	11
EVGHENIA NAIDENOVA	
Câteva date despre așezarea culturii Vădastra de la Ostrov, punctul "Gârloto" jud. Vrața (Bulgaria)	28
PETRE GHERGHE, ION GEORGESCU	
Noi descoperiri arheologice în județul Dolj	32
MARIN NICA, CRISTINEL FÂNTÂNEANU	
Câteva date despre piesele de cupru descoperite în Tell-ul de la Drăgănești-Olt ("Corboaica")	36
FLORIN RIDICHE	
Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (Partea I)	41
CONSTANTIN C. PETOLESCU	
Provincia Dacia Inferior (Malvensis)	74
PETRE GHERGHE, L. AMON, D. LICIU, FL. BÂCIU	
Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice efectuate la Sucidava (Celei-Corabia, județul Olt)	80
DOREL BONDOC	
Noi descoperiri arheologice pe raza județului Dolj	85
DOREL BONDOC	
Câteva obiecte ceramice și cărămizi cu reprezentări și inscripții, aflate la Muzeul Olteniei Craiova	92
DOREL BONDOC	
Două bronzuri romane din colecția Bălăcescu	98
TOMA RĂDULESCU	
Tezaurul monetar din sec. XVI-XVIII, descoperit la Dobrești, Dolj	102
TOMA RĂDULESCU	
Tezaurul monetar de la Segarcea, Dolj (sec. XVIII-XIX)	108
TOMA RĂDULESCU	
Mănăstirea Popânzălești (scurt istoric)	112
AURELIA FLORESCU	
Câteva date despre familia căpitanului de panduri Ion Cacaletăanu	123

CARMEN MARIA PETOLESCU	
O pecete după o gemă antică din Oltenia	127
OTILIA GHERGHE	
Opinii ale deputatului Anastasie Stolojan cu privire la organizarea învățământului profesional	130
IULIANA L. DEACONU	
Craiova-orașul spitalelor de răniți în timpul Războiului de independență	133
OTILIA GHERGHE, TUDORIȚA DEACONU	
Omul politic Nicolae P. Romanescu	142
LUCHIAN DEACONU	
Centenar Nicolae P. Romanescu. Învățămintele istoriei	145
LUCHIAN DEACONU	
Regatul român și Transilvania (1900-1910). Repere culturale.....	147
ION PĂTRAȘCU	
Contribuții la cunoașterea personalității lui C. S. Nicolăescu-Plopșor	151
SILVIU MILOIU	
Nicolae Titulescu-diplomație și eficiență. Cazuistica inițierii legăturilor diplomatice românești cu Țările Baltice	156
CRISTINA GAȘPAR GHÎTESCU	
Stampă de epocă "Michael Vaivoda Valachiae Trasalpinae Haereditari-us"	162
ACȚIUNI CULTURALE DESFĂȘURATE DE SECȚIA ISTORIE ARHEOLOGIE ÎN ANII 1999-2000	164

"Eram aproape de România mică. Această parte a țării e cea mai bogată în suvenire istorice; mănăstirile ei, pădurile, munții, râurile ce o adapă, toate poartă un caracter de sălbăticiune și mărime. Cântecile haiducilor, tradițiile populare, costumul pitoresc al pandurilor, toate arată un popor născut pentru arme și demn de a le purta. Valeroșii Buzești, nobili ai patriei și ai libertății; preotul Farcaș, general al Românilor; bătrânul Manta, banul Craiovei, spaima Tătarilor și amicul lui Mihai Viteazul și însuși acel Mihai, fala oștirilor și eroul Creștinătății, sunt fii ai acestui pământ".

Grigore Alexandrescu

ISSN 1454-6892